

MONTESSORIAANS ONDERWIJS ALS BRON VAN INSPIRATIE OP HET RML

MONTESSORI
LYCEUM
ROTTERDAM

**DORIEN SCHRÖDER EN
LEONIE VAN WESTEROP**

2024 - 2025

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Aanleiding en probleemstelling.....	5
1.1 Probleemverkenning.....	7
1.2 Doelstellingen	10
2. Theoretisch kader	12
2.1 Kenmerken van montessori onderwijs	12
2.2 Leerkracht op een montessori school.....	18
2.3 Organisatieverandering.....	22
3. Conclusie literatuurstudie	32
4. Praktijkonderzoek	35
5. Conclusie en aanbevelingen.....	39
6. Literatuur	49
7. Bijlagen	51
Bijlage 1 – Uitkomsten studiedag	51
Bijlage 2 - Gestelde interviewvragen:	52
Bijlage 3 – Overzicht kwalitatieve analyse.....	53
Bijlage 4 – Flyer studiedag	54
Bijlage 5 – Transcripties van de interviews	56

Voorwoord

Een half jaar geleden begonnen wij vol enthousiasme en met een groot gevoel van urgentie aan dit praktijkonderzoek. Het bood ons de kans om de kennis die we tijdens de opleiding Montessori Meesterschap hadden opgedaan toe te passen op de praktijk van het RML. Deze urgentie werd versterkt door de uitgestelde erkenning van de NMV en onze diepe wens om het montessori onderwijs op onze school verder te ontwikkelen. Wat voor ons begon als een zoektocht naar verdieping, werd al snel een waardevolle kans om onze passie in de praktijk te brengen.

Vanaf het begin waren we vooral nieuwsgierig naar hoe onze collega's écht dachten over montessori onderwijs. We wilden het gesprek met hen aangaan en ontdekken welke inzichten en ideeën er leefden binnen het team. Deze gesprekken werden een bron van herkenning, verwondering en inspiratie. De combinatie van deze verhalen en de theorieën over Montessori en organisatieverandering vielen als puzzelstukken in elkaar. Wij willen onze collega's dan ook hartelijk bedanken voor hun openheid en de tijd die ze hebben genomen om hun ervaringen en ideeën met ons te delen.

Onze dank gaat ook uit naar de schoolleiding, die met aandacht heeft geluisterd naar ons – gevraagd en ongevraagd – advies, en die ons de ruimte gaf om al tijdens dit onderzoek mee te denken over de eerste stappen in de ontwikkeling van het RML tot een echte montessorischool met een natte T.

Tenslotte willen we de begeleiders van het Studiecentrum bedanken voor hun inzichten, inspiratie en de geweldige begeleiding gedurende deze twee jaar. Jullie hebben voorgeleefd wat montessori onderwijs in de praktijk betekent, jullie hebben ons geholpen het zelf te doen en jullie hebben ons precies de gebondenheid gegeven om onze vrijheid te pakken.

Na weken van intensief werken in vrijheid, vaak vanuit de conciërgewoning in Rotterdam, ligt hier dan ons praktijkonderzoek. We hopen dat jullie het met net zoveel interesse en plezier zullen lezen als wij het hebben geschreven.

Samenvatting

Het Montessori Lyceum Rotterdam (RML) heeft in mei en juni 2023 een erkenningstraject van de Nederlandse Montessori Vereniging (NMV) doorlopen. De school voldeed op dat moment niet aan de criteria voor erkenning. Belangrijke knelpunten waren het onvoldoende toepassen van montessori-kenmerken in de lessen, een gebrek aan samenwerking tussen docenten en een zekere scepsis over montessorionderwijs. Dit onderzoek richt zich op de vraag: **Welke stappen kan het RML ondernemen om montessoriaans onderwijs als inspiratiebron te gebruiken voor beleid en onderwijsontwikkeling?**

Het onderzoek bestaat uit een literatuurstudie en een praktijkonderzoek. De literatuur richt zich enerzijds op montessori-onderwijs en anderzijds op organisatieverandering, met aandacht voor het TGI-model, de veranderingsstrategieën van Kotter en Fullan, en Deep Democracy.

Voor het praktijkonderzoek zijn er interviews afgenomen met een diverse groep docenten. Hieruit blijkt dat het montessori onderwijs op het RML nog niet breed genoeg is geïntegreerd en dat er behoefte is aan een meer gedeelde visie en aanpak. 'Leren door te doen' wordt door docenten als prioriteit gezien, maar wordt vaak beperkt tot zelfstandig werken en minder als actief, onderzoekend en creatief leren toegepast. Daarnaast ervaren docenten obstakels zoals korte lessen, gebrek aan flexibele ruimtes en onvoldoende voorbereidingstijd, een gebrek aan uniformiteit in lesstructuur en een (daarmee samenhangende) afwachtende houding van leerlingen. Leren reflecteren wordt als onderbelicht beschouwd, terwijl dit cruciaal is voor het vergroten van zelfstandigheid. Ook de rol van de schoolleiding wordt genoemd: er is behoefte aan meer montessori expertise en voorbeeldgedrag.

De organisatieverandering vraagt om een duidelijke verandervisie. Docenten geven het montessori onderwijs op het RML nu een krappe voldoende, maar verwachten dat dit binnen twee jaar kan verbeteren naar een 7. Dit onderstreept het belang van een gezamenlijke en stapsgewijze aanpak, waarbij draagvlak wordt gecreëerd en kennis wordt vergroot. Hiervoor worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- Het is belangrijk om structureel te investeren in de professionalisering van docenten. Daarbij ligt de nadruk op het ontwikkelen van een montessoriaanse pedagogische grondhouding. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van studiedagen, keuze-workshops en een (opfris) basiscursus.
- Daarnaast is het van belang dat de schoolleiding het montessoribeleid zichtbaar voorleeft, dat het gesprek over visie en implementatie levend blijft via studiedagen, en dat er schoolbreed wordt gewerkt aan herkenbare structuren en taal.
- Ook is het noodzakelijk om met schoolleiding en collega's te werken aan een voorbereide omgeving die zelfstandigheid en intrinsieke motivatie bevordert.
- Tot slot adviseren we om ook leerlingen actief te betrekken bij de doorontwikkeling van het montessorionderwijs en meer ruimte te geven aan onderzoekend en creatief leren in de klas.

1. Aanleiding en probleemstelling

In dit hoofdstuk zullen we de achtergrond schetsen over de school en onszelf, de aanleiding voor ons praktijkonderzoek, de probleemstelling die wij gaan onderzoeken en de doelstellingen die wij willen behalen met dit onderzoek.

Het Montessori Lyceum Rotterdam (RML) is een scholengemeenschap voor havo, atheneum en gymnasium, opgericht in 1936. Het huidige schoolgebouw, gelegen aan de Schimmelpenninckstraat 17, dateert uit 1959 en is ontworpen door het architectenbureau Van den Broek en Bakema. Het gebouw staat op de monumentenlijst van de gemeente Rotterdam en wordt gezien als onderdeel van de naoorlogse wederopbouw van de stad. Met ongeveer 1.050 leerlingen biedt het RML montessorionderwijs op havo en vwo niveau. De school omarmt de diversiteit van de stad en biedt een plek waar leerlingen met verschillende achtergronden samen leren. Er is op dit moment een schoolbestuur op afstand dat geheel uit ouders bestaat. Het is de bedoeling dat zij een Raad van Toezicht gaan worden en de huidige rector Swen Zuiderwijk wordt dan een rector-bestuurder. Naast de rector zitten er een conrector, Ties Kragten, en vijf afdelingsleiders in de schoolleiding.

Dit praktijkonderzoek is uitgevoerd door Dorien Schröder en Leonie van Westerop. Dorien werkt nu ruim acht jaar op het RML als biologiedocent. Sinds zes jaar geeft zij de minor Oceanografie, een keuzevak van een half jaar in 5 vwo. Daarnaast heeft zij vier jaar geleden met een aantal collega's het vak informatiekunde in de brugklas van een broodnodige modernisering voorzien en dit vak geeft zij nog steeds aan haar mentorklas. Behalve brugklasmentor is zij sinds dit jaar voorzitter van de MR, na eerst een jaar normaal lid en twee jaar secretaris te zijn geweest. Ze is, om zich niet te gaan vervelen, ook ICT-coördinator en lid van de werkgroep Montessori didactiek.

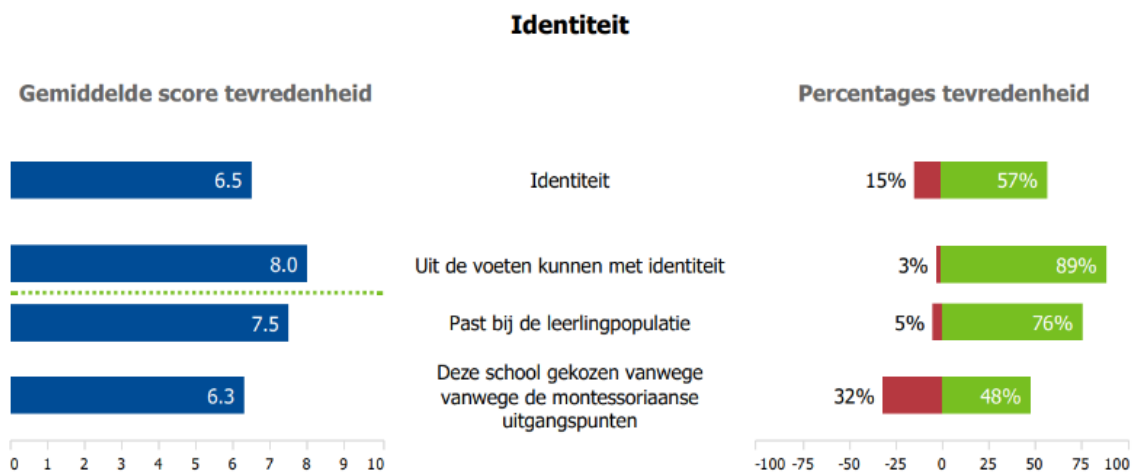
Leonie werkt nu vijf jaar op het RML als docent Maatschappijleer en -wetenschappen. Daarnaast is ze mentor in de bovenbouw, geeft ze sinds vorig jaar een minor psychologie in 5 vwo en probeert ze sinds de eerste Montessori cursus in 2021 haar eigen lespraktijk en de schoolorganisatie een beetje Montessoriaanser te maken. Dit doet ze o.a. als Begeleider Op School van nieuwe docenten, in de werkgroep Montessori didactiek, in de MR en als Montessori Academie coördinator.

Inleiding van het probleem

In mei en juni van 2023 heeft er op het RML een Montessori erkenningstraject plaatsgevonden van de Nederlandse Montessori Vereniging (NMV). De commissie concludeerde dat het RML op dat moment nog niet voldeed aan de criteria voor de erkenning. De drie brede ontwikkeldoelen en de karakteristieken werden onvoldoende expliciet gebruikt om het handelen van docenten richting te geven en in de lessen waren nauwelijks kenmerken van montessorionderwijs te herkennen. Er werden wel mooie initiatieven gezien, maar er was geen rode lijn te herkennen in het montessori onderwijs op het RML en docenten werkten veelal als zelfsturende 'eilandjes'. De volgende opmerkingen werden bijvoorbeeld tijdens het erkenningstraject gemaakt in het docentenpanel:

*We hebben behoefte aan verbondenheid, maar willen er niet door gehinderd worden
en
Ik ben als docent ook montessoriaan en ben ook gebaat bij vrijheid*

Een tweede aanleiding voor ons onderzoek is de sceptische houding ten opzichte van montessorionderwijs die wij soms bij collega's ervaren. Zinnen als: "dat werkt niet voor onze leerlingen", "leerlingen in de onderbouw kunnen niet plannen, dat kunnen wij beter voor ze doen", "dit werkt niet bij mijn vak" komen we nog regelmatig tegen. Uit het medewerkersonderzoek dat DUO in 2020 op onze school af heeft genomen bleek wel dat 48% van de medewerkers bewust te hebben gekozen voor onze school vanwege het montessorionderwijs (Figuur 1.1), maar wij ervaren de tegenstroom van de collega's die niet deze bewuste keus hebben gemaakt wel.

Figuur 1.1: resultaten van medewerkersonderzoek DUO

Dit schooljaar zijn wij ook nauw betrokken bij de invoering van de schoolbrede studiewijzers en ontvangen daarbij van sommige collega's ook onwil. Dit terwijl dit initiatief goed aansluit bij een groot aantal kenmerken van montessorionderwijs, het geeft de leerlingen autonomie over hun eigen leerproces, ze kunnen zelfstandig aan het werk en kiezen wat ze willen doen. Wij merken dan ook dat het montessorionderwijs, de kenmerken, visie en bijbehorende houding van de docent niet vaak (genoeg) onderwerp van gesprek of een bron van inspiratie is bij het ontwerpen van beleid en onderwijs op onze school.

Aan de hand van deze observaties en het traject richting de hernieuwde erkenning van het RML als montessorischool door het NMV, formuleren wij onze probleemstelling dan ook als volgt:

Welke stappen kan het RML ondernemen om montessoriaans onderwijs op onze school als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

Opbouw verslag

Hieronder zullen wij als eerst de probleemverkenning en doelstelling van dit praktijkonderzoek schetsen. Vervolgens zullen wij in het theoretisch kader zowel de montessoriaanse theorie die relevant is voor het onderwijs op het RML, als de theorie met betrekking tot beleid en veranderingen in de bedrijfsvoering uiteenzetten.

Vervolgens zullen we ons praktijkonderzoek uitvoeren en aan de hand daarvan zullen wij conclusies trekken over op welke vlakken het RML zich nog verder kan en moet ontwikkelen om de erkenning van het NMV te ontvangen en hierover aanbevelingen doen aan de schoolleiding.

1.1 Probleemverkenning

Het Montessori Lyceum Rotterdam (RML) heeft onlangs twee onvoldoendes behaald. De eerste, aan het eind van schooljaar 2022-2023, was het niet verlengen van de Montessori erkenning door de Nederlandse Montessori Vereniging (NMV). In hun rapport wordt geschreven dat het RML een plezierige school is, waar de sfeer veilig en ontspannen aanvoelt. Er heerst rust op de gangen en in het gebouw, het gebouw is schoon en het OOP functioneert goed. Ook zijn er enkele voorbeelden te zien van mooie montessorilessen. Aan de andere kant wordt er een grote mate van vrijheid gezien bij het inrichten van de lessen, er is geen grote lijn zichtbaar en een standaard lesopbouw is niet te herkennen. Een groot deel van de lessen wordt frontaal gegeven en er is geen keuze mogelijk tijdens de les. De leerlingen zijn afhankelijk van de opdracht van de docent en kunnen zonder de docent niet aan de slag. Er wordt ons het advies gegeven om in gesprek te gaan over het montessorionderwijs op onze school. Hierbij is het belangrijk dat we de juiste woorden vinden, de inhoud van die woorden bepalen en ruimte te zoeken binnen de begrenzing (NMV, 2023).

De tweede onvoldoende kwam van de onderwijsinspectie, die ons aan het begin van schooljaar 2023-2024 een bezoek bracht. Ook de inspectie zag dat de basis bij ons op school in orde is, er wordt respectvol met elkaar omgegaan. Maar ze zagen ook dat leerlingen onvoldoende leren in de lessen: het pedagogisch-didactisch handelen stelt hen te weinig in staat voldoende actief betrokken te zijn in de lessen. De lestijd wordt onvoldoende efficiënt gebruikt en er wordt te weinig afgestemd op verschillen tussen leerlingen. Er is onvoldoende zicht op de kwaliteit van het onderwijs. Ook wordt er binnen het RML in onvoldoende mate in gezamenlijkheid gewerkt aan de verbetering van het onderwijs. (Inspectie van het Onderwijs, 2023). Inmiddels is deze onvoldoende weer weggewerkt, mede dankzij het invoeren van de eerder genoemde studiewijzers en het gebruik maken van Catwise als alternatief voor de rapportvergadering, maar ook tijdens het tweede bezoek van de inspectie (december 2024) vielen bovenstaande zaken in mindere mate nog op. Dit is alleen mondeling gecommuniceerd met de schoolleiding in het afrondende gesprek, het rapport verschijnt later dit jaar.

Voorafgaand aan het laatste inspectiebezoek kregen we nog een bezoek van het NMV als onderdeel van het ontwikkeltraject. Het doel was dat de visitatiecommissie adviezen zou geven over hoe leerlingen kunnen worden gebracht tot een actievere houding ten opzichte van de leerstof en meer eigenaarschap daarover. De commissie heeft zich binnen die vraag vooral gericht op de invloed van het handelen van de docent op het leer- en werkgedrag van de leerlingen. Hieronder een aantal citaten uit het visitatieverslag (NMV, 2024):

“Er wordt nog steeds een prettig en open schoolklimaat ervaren, waarbij er respect is voor ieder mens en iedereen zichzelf kan zijn. Tegelijkertijd bleken er nog zó veel verschillende opvattingen en aanpakken binnen de school te bestaan, dat de commissie heeft moeten zoeken naar de gezamenlijkheid in de drijfveren, in het schoolbeleid en in de uitwerking ervan, in onder andere het leraarsgedrag.”

“De beoogde eenduidige, meer op zelfstandig werken gerichte aanpak in de lessen met behulp van deze studiewijzer was voor de leden van de visitatiecommissie nog maar beperkt zichtbaar. Tussen de bovenbouw en de onderbouw bestaan grote verschillen in het gebruik van de studiewijzer tijdens de lessen. In de gesprekken met docenten die voornamelijk lesgeven in de bovenbouw kwam naar voren, dat er wel begrip bestaat voor de interventies van de schoolleiding, maar dat die niet door iedereen hoeft te worden vertaald naar meer eenduidig didactisch handelen. Een deel van de docenten probeert gedreven te werken aan de hand van de studiewijzer, een ander deel van de docenten van de bovenbouw geeft aan dat zij de veranderingen als ‘te veel tegelijk’ beschouwen en nemen de vrijheid om hun eigen – oude – aanpak te volgen. In de onderbouw zien we de beoogde bevordering tot de Montessoriaanse zelfstandigheid in het leerproces veel vaker terug: de centrale instructie is beperkt, meestal zijn er meer en meer verschillende keuzes in de verwerking te maken, leerlingen werken vaker samen en het aftekenen behoort tot het normale patroon van de les. Van leerlingen hoort de commissie dat de lessen bij sommige vakken toch ‘heel klassikaal’ verlopen, dat je niet overal ‘vooruit mag werken’ en dat het aftekenen verschillend verloopt.”

“De leerlingen geven aan behoefte te hebben aan ‘help mij het zelf te doen’. Hierin ligt volgens de commissie dan ook de uitdaging voor het pedagogisch-didactisch handelen in de les. Het viel de commissieleden op dat de feedback momenteel in hoge mate betrekking heeft op de inhoud en minder op het leer- en denkproces van de leerling. Daarnaast ziet de commissie mogelijkheden in het meer aandacht geven aan de ‘voorbereide omgeving’: wat hangt er aan de wand van het lokaal, wordt het theoretische voldoende afgewisseld met het praktische, welke opstelling van de tafels past het beste bij het leerproces. Bij dit laatste viel het de commissie op, dat de mogelijkheden om samen te werken slechts beperkt werden benut.”

Uit het verslag volgen een aantal aanbevelingen, kort samengevat:

- Gezamenlijk op zoek gaan naar wat ons als medewerkers van de school verbindt wat betreft montessori onderwijs.
- Vaststellen wat de niet onderhandelbare kernwaarden zijn, waaruit een professionele aanspreekcultuur volgt.
- Nadruk in de lessen meer op actief, onderzoekend en tot nadenken aanzettend onderwijs.
- Leerlingen betrekken bij de totstandkoming van beleid.

In ons praktijkonderzoek gaan wij vooral gebruik maken van de aanbevelingen van het tweede bezoek van de NMV, aangezien dit de meest recente situatie is.

De hierboven beschreven resultaten sluiten aan bij onze eigen observaties van de afgelopen jaren. Als montessori voorvechters hebben wij binnen onze eigen lespraktijk, maar ook in de wandelgangen en op studiedagen meermaals meegedaan met, en bijgedragen aan, initiatieven om meer montessori kenmerken in de school te brengen. Hierbij merkten we regelmatig bij een deel van onze collega's weerstand, veroorzaakt door de cultuur op school (vooral in het verleden), de persoon en/of de manier waarop de initiatieven werden geïnitieerd, gebrek aan kennis, onzekerheid en in enkele gevallen ook botsing met pedagogische overtuigingen.

Tenslotte is het Montessorionderwijs op het RML dit jaar onderzocht door leerlingen voor hun profielwerkstuk, dat begeleid werd door Leonie. Zij hebben de theorie van Montessori bestudeerd, enquêtes uitgezet onder docenten en leerlingen, twee andere Montessorischolen (Montessori Mavo Rotterdam en Haags Montessori Lyceum) bezocht en hier schoolleiders en leerlingen gesproken. Op basis van hun onderzoek deden ook zij een aantal aanbevelingen:

- Leerlingen hebben behoefte aan meer structuur in de lessen en overeenkomsten tussen verschillende lessen. Ze vinden dat docenten de karakteristieken meer herkenbaar in hun lessen moeten verwerken, dat de lessen een vaste lesstructuur nodig hebben en dat de tafels in groepsopstelling zouden moeten staan.
- Leerlingen vinden dat docenten een meer coachende rol aan moeten nemen en leerlingen meer moeten begeleiden in het maken van keuzes en in het reflecteren.
- Tenslotte vinden zij dat er meer ruimte moet zijn voor de brede ontwikkeldoelen, door het vaker toepassen van actuele gebeurtenissen en door meer ruimte voor de Montessori Academie.

Bovenstaande heeft geleid tot een wens vanuit de SL om zicht te krijgen op het draagvlak voor het implementeren van montessoriaanse initiatieven onder de docenten. Welke zaken zien de docenten zichzelf al doen en waar is er nog ondersteuning nodig? Waar zit er weerstand op het montessoriaans lesgeven en wat hebben onze collega's nodig om deze weerstand te verminderen? Wat is er nodig om onze erkenning van de NMV te verlengen? In overleg met de schoolleiding zijn wij daarom tot dit praktijkonderzoek gekomen.

1.2 Doelstellingen

Aan de hand van ons praktijkonderzoek willen we de volgende vraag beantwoorden:

Welke stappen kan het RML ondernemen om montessoriaans onderwijs op onze school als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

Het doel van ons praktijkonderzoek is dan ook:

- aan de hand van interviews een overzicht te geven van de visie van collega's ten opzichte van montessori onderwijs / interventies en hun onderbouwing daarvoor;
- met behulp van literatuuronderzoek in kaart brengen van mogelijke vervolgstappen op weg naar het verminderen van weerstand of naar breed gedragen montessori thema's waar veel draagvlak voor is;
- aan de hand van de interviews, in combinatie met het literatuuronderzoek en onze eigen expertise analyseren in hoeverre de visie van de docenten overeenkomt met wat Montessori heeft gezegd en bedoeld;
- We doen aanbevelingen aan de schoolleiding:
  - Waar zit overlap in draagvlak voor interventies en de interventies die nodig zijn voor het erkenningstraject?
  - Welke interventies kan het RML doen om het onderwijs meer in te richten zoals Montessori het beschreven en bedoeld heeft?
  - Welke vervolgstappen zijn er nodig om de weerstand op montessori onderwijs / interventies te verminderen aan de hand van de stappen die gemaakt moeten worden binnen het erkenningstraject?

In deze praktijkopdracht willen wij onderzoeken hoe we deze aanbevelingen kunnen vertalen naar een breed gedragen 'Rotterdams Montessori Onderwijs'. We richten ons hierbij vooral op de rol van de leerkracht. Dit heeft een aantal redenen.

Ten eerste bestaat vanuit de schoolleiding de wens om in samenwerking met de collega's, de montessoriaanse randvoorwaarden te versterken. Dit sluit aan bij de aanbevelingen van de NMV om als medewerkers gezamenlijk op zoek te gaan naar wat de school verbindt wat betreft montessori onderwijs, hieruit kernwaarden vast te stellen en hierdoor de 'rode montessori draad' in school beter herkenbaar te maken. Deze behoefte aan meer uniformiteit en herkenbaarheid werd overigens ook door leerlingen benoemd als belangrijk verbeterpunt.

Daarnaast is de rol van de leerkracht binnen het montessori wezenlijk anders van die in het regulier onderwijs en cruciaal voor de uitvoering ervan. De leerkracht is hier niet alleen een kennisoverdrager, maar een gids die een voorbereide omgeving creëert, pedagogisch voorleeft en leerlingen begeleidt in hun ontwikkeling. In het voortgezet montessori onderwijs zijn er – naast de drie brede ontwikkeldoelen en zes karakteristieken – relatief weinig vaststaande structuren of materialen. Dat biedt leerkrachten ruimte, maar vraagt ook om een duidelijke visie en professionele autonomie.

Als het doel is om beleid te ontwikkelen en te implementeren dat breed gedragen wordt onder leerkrachten, zodat zij dit daadwerkelijk gaan gebruiken in hun rol als docent, is het belangrijk om te begrijpen hoe zij zelf kijken naar montessori principes en naar hun rol bij het onderwijs.

Door ons te richten op de (rol van de) docent, zowel in onze onderzoeksmethode als in de focus van het onderwerp krijgen we inzicht in draagvlak en weerstand en welke professionele ontwikkeling en begeleiding nodig is om leerkrachten te ondersteunen in de verandering naar meer montessoriaans onderwijs.

In ons theoretisch kader kijken we naar de theorie van Montessori en een aantal secundaire bronnen op basis van de recentelijk voor en door het RML geïdentificeerde vier bouwstenen (samen leren, leren door te doen, leren reflecteren en leren kiezen). Daarna bespreken we aan de hand van een aantal verandermodellen waar rekening mee gehouden moet worden om deze inhoudelijke veranderingen om kunnen zetten naar breed gedragen beleid en naar de praktijk van het klaslokaal.

In ons praktijkonderzoek gaan wij aan de hand van interviews met collega's onderzoeken welke gebieden binnen het montessori onderwijs zij belangrijk vinden en al meer gebruiken in hun lessen. Zo kunnen wij uitzoeken waar het 'low hanging fruit' is en op welke gebieden wij nog meer moeten inzetten op bijvoorbeeld het wegnemen van weerstand en scholing. Aan de hand van ons theoretisch kader en praktijkonderzoek willen wij aanbevelingen doen aan de schoolleiding.

2. Theoretisch kader

In dit theoretisch kader zullen wij de kenmerken van montessori onderwijs en het docentschap op een montessorischool uiteenzetten, evenals de theorie omtrent organisatieveranderingen. Deze theorieën zijn allemaal toepasbaar op onze school en op ons praktijkonderzoek in hoofdstuk 4. Verder zullen we hierop terugrijpen in onze aanbevelingen aan de schoolleiding in hoofdstuk 5.

2.1 Kenmerken van montessori onderwijs

De onderwijsstructuur van het Montessori Lyceum Rotterdam (RML) wordt sinds vorig jaar omschreven in 4 bouwstenen: leren kiezen, leren reflecteren, leren door te doen en samen leren. Deze vier bouwstenen zijn vastgesteld aan de hand van interviews die door een PR-bedrijf gehouden zijn met (oud-) leerlingen, docenten en ouders van leerlingen verbonden met het RML. Dit maakt deel uit van een positieve ontwikkeling; montessori onderwijs wordt gezien als een onderscheidend en aantrekkelijk kenmerk van het RML en hier wordt over gesproken zowel binnen als buiten de school.

Tegelijkertijd moeten we ook de zwaktes van deze 4 bouwstenen in ogenschouw houden. Ten eerste zijn ze geformuleerd door een PR-bureau, dat verder weinig kennis van en ervaring met de montessori visie en onderwijs heeft, op basis van de situatie op het RML van 2024, kort na het kritische rapport van de NMV. Daarnaast zijn deze 4 bouwstenen een soort samenvatting van de 6 karakteristieken, die op hun beurt ook een moderne vereenvoudiging zijn van de visie van Montessori, toegepast op het Nederlandse voortgezet onderwijs. Hierdoor is het onontkoombaar dat er belangrijke inhoud verloren gaat.

Om een start te maken met een gemeenschappelijke taal, hebben wij ervoor gekozen om de de bouwstenen als uitgangspunt te gebruiken voor het theoretisch kader en ons praktijkonderzoek. De bouwstenen worden verbonden aan de zes kenmerkende montessorikarakteristieken en de drie brede ontwikkeldoelen zoals deze beschreven zijn door de Nederlandse Montessori Vereniging (als handvat voor scholen om mee aan de slag te gaan). Vervolgens zullen wij hier kritisch op reflecteren vanuit de montessori-literatuur en aanvullingen en aanbevelingen doen voor een meer volledige montessori-visie, waarin zowel de pedagogische en didactische visie van Maria Montessori als de vereisten van de NMV terugkomen.

Leren kiezen

Leren kiezen is een van de montessori karakteristieken zoals die zijn gedefinieerd door de NMV om scholen concrete handvatten te geven om met de montessori-theorie aan de slag te kunnen. Hoewel Montessori zelf deze karakteristieken niet heeft benoemd, zag zij dat kinderen het goed deden als ze door keuze een gevoel van autonomie hadden en bood zij kinderen keuze binnen een duidelijke structuur.

Ook psychologisch onderzoek laat zien dat mensen een basale behoefte hebben aan autonomie. Keuzevrijheid is daarmee een belangrijke motivator voor leren (Buuren van et al., 2016; Lillard, 2017, p. 82; Montessori, 1972, p. 120; Moorman, 1998, p. 67; Stoovelaar, 2008). Neuropsycholoog Jelle Jolles (2017, p. 168) onderstreept de wens van tieners om autonoom te zijn. Hij beschrijft de ontwikkelingen in het tienerbrein en de relatie tot handelen, denken en voelen. Om zelfstandigheid te ontwikkelen moeten tieners oefenen met onafhankelijk denken en handelen. Hierbij zijn executieve functies nodig zoals zelfinzicht en zelfregulatie. Het is belangrijk dat de eisen en mogelijkheden vanuit de omgeving duidelijk zijn, zodat de tiener kan experimenteren en zijn autonomie kan ontwikkelen.

Op veel middelbare scholen hebben de leerlingen geen eigen keuze. Er is een vast lesrooster, met klassikale lessen die iedereen op dezelfde manier moet volgen en een toets om een onderwerp af te sluiten. Montessori zei dat leerlingen gedwongen worden tot leren uit plichtsgevoel, noodzaak, zonder belangstelling of enig onmiddellijk zichtbaar doel. Ze vond het verwerpelijk als een kind nooit zelf mocht beslissen en de onderwijsgevende alles uit handen neemt, bijvoorbeeld door het aanbieden van kant en klare lessen die het alleen nog maar uit het hoofd moet leren. Hun wil wordt zo niet geoefend en daarmee is van opvoeding tot zelfstandigheid geen sprake meer (Moorman, 1998, p. 67). Het is dus belangrijk dat de school leerlingen de mogelijkheid biedt om eigen keuzes te maken.

Daarbij is het van belang dat keuzevrijheid in Montessori onderwijs niet alleen wordt gezien als motiverend of prestatieverhogend, maar als essentieel onderdeel van menselijke en morele ontwikkeling. Maria Montessori beschreef hoe kinderen zich pas werkelijk ontwikkelen wanneer zij in vrijheid kunnen handelen binnen duidelijke structuren. Als een leerling de mogelijkheid krijgt om zelf keuzes te maken, ontwikkelt het niet alleen autonomie, maar ook wilskracht, doorzettingsvermogen en zelfbewustzijn — kernaspecten van wat Montessori “valorisatie van de persoonlijkheid” noemde (Montessori, 1938, zoals in Montessori, 2022, p. 23).

Montessori beschreef in dezelfde bron dat kinderen, wanneer zij échte keuzes kregen, eerder geneigd waren om voor uitdagende taken te kiezen dan voor gemak en dat ze hulp zo veel mogelijk weigerden. Juist die ervaring van moeite doen, fouten maken en toch doorgaan leidt tot een sterker gevoel van eigenwaarde en morele rijping. Dit vraagt wel om een voorbereide omgeving waarin leerlingen kunnen kiezen uit zinvolle activiteiten, passend bij hun ontwikkelingsfase, met ruimte voor concentratie, herhaling en reflectie.

Het gevaar schuilt erin dat keuzevrijheid te nauw wordt geïnterpreteerd — als een doel op zich, of dat er slechts keuze wordt geboden tussen oppervlakkige opties. Zonder heldere structuur en begeleiding heeft het bieden van keuzes weinig effect, en kan zelfs averechts werken. Alleen vrijheid bieden is onvoldoende. Hij waarschuwt voor de valkuil van ‘permissive’ of ‘neglecting’ onderwijsstijlen, waarbij leerlingen wel autonomie krijgen, maar te weinig ondersteuning. Dit leidt zelden tot zelfstandigheid, en kan zelfs leiden tot een gebrek aan zelfcontrole, initiatief of sociale verantwoordelijkheid (Baumrind, 1991, zoals geciteerd in Schaap, 2021).

Schaap (2021) ontwikkelde een zevendelig stappenplan om ‘leren kiezen’ op een montessoriaanse manier vorm te geven. Zijn plan begint met het creëren van een voorbereide omgeving met een beperkt aantal relevante keuzes. Daarna volgt een observerende rol van de docent, die keuzes en consequenties op een waardevrije, coachende manier bespreekt. Leerlingen worden begeleid in het analyseren van feedback, het formuleren van een plan van aanpak, en het reflecteren op hun leerproces. Belangrijk is dat de leerkracht differentieert op basis van de ontwikkelingsfase en de executieve vaardigheden van leerlingen, en het proces steeds opnieuw aanbiedt, zodat herhaling mogelijk is — een fundamenteel montessoriaans principe.

Schaap legt hiermee een directe verbinding tussen ‘leren kiezen’ en ‘leren reflecteren’. Beide dragen bij aan de ontwikkeling van zelfregulatie, zelfinzicht en morele vorming. Dit sluit nauw aan bij wat adolescenten in deze fase nodig hebben om tot volwassenheid te komen (Jolles, 2017, p. 152-155).

Wij herkennen deze theorie ook in onze eigen lespraktijk. Binnen de keuzevakken die wij aanbieden, zoals Oceanografie en Psychologie, werken we bewust met zinvolle keuzemogelijkheden, ingebed in een gestructureerde omgeving. We zien daarbij dat leerlingen gemotiveerder zijn, diepgaandere vragen stellen en meer eigen initiatief tonen, maar ook behoefte hebben aan ondersteuning bij reflecteren en het verbeteren van hun aanpak. Dat bevestigt dat leren kiezen — mits goed begeleid — leidt tot meer eigenaarschap en persoonlijke ontwikkeling.

In lijn met Montessori’s visie betekent dit dat de rol van de leerkracht essentieel is: als voorbereider van een betekenisvolle omgeving, als observator en als didactisch coach. Het is aan de docent om de randvoorwaarden te bewaken, passend bij de ontwikkelingsfase van de leerling en het gewenste gedrag voor te leven.

Leren reflecteren

Reflectie is ook een van de montessorikarakteristieken zoals vastgesteld door de NMV. Reflectie op het leren vormt voor de leerkracht en leerlingen de basis om vast te stellen waar een leerling staat in zijn of haar ontwikkeling en daarnaar te handelen (Rubinstein, 2008, p.21).

Montessori zag reflectie niet alleen als cognitieve vaardigheid, maar als onderdeel van morele groei. Door middel van ‘controle van de fout’ in het materiaal, kunnen leerlingen hun werk controleren zonder dat de leerkracht zich daarmee bemoeit. Dit bevordert de onafhankelijkheid en leidt tot valorisatie. De rol van de leerkracht hierbij ligt in het creëren van een voorbereide omgeving en het observeren van de leerlingen en is in deze fase niet sturend (Moorman, 1998, p. 122). In onderzoek wordt reflectie vaak gerekend tot de metacognitieve activiteiten en dan zelfregulatie genoemd. Het beheersen van deze vaardigheid leidt tot betere resultaten in werk en studie (Rubinstein, 2008, p. 39). Deze zelfregulatie is een executieve functie die tieners helpt om zelfstandig te worden.

Het vereist abstract denken, namelijk het verband leggen tussen een gebeurtenis en het gevolg daarvan (Jolles, 2017, p.160). Hiermee wordt ook de creativiteit geoefend, een van de brede ontwikkeldoelen in het montessori onderwijs (NMV, n.d.). Tieners gebruiken reflectie vaak in hun sociale leven, ze toetsen hun eigen gedrag en intenties aan die van de omgeving om de normen en waarden te leren (Jolles, 2017, p. 185). Door te oefenen met reflecteren wordt dus ook het brede ontwikkeldoel maatschappelijke verantwoordelijkheid geoefend (NMV, n.d.).

Montessori hechtte veel waarde aan het kosmisch onderwijs (zie 2.2). Net zoals bij het brede ontwikkeldoel maatschappelijke verantwoordelijkheid, worden leerlingen zich hierbij bewust van het feit dat ze onderdeel zijn van een groter geheel. Ze zien het grotere plaatje en gaan op zoek naar hun eigen plek in de wereld. Leren reflecteren is dan ook nodig voor de montessoriaanse veronderstelling dat elk levend wezen een functie vervult in het geheel van het leven, tijdens de zoektocht naar jouw plek in de maatschappij reflecteer je daar ook op (Moorman, 1998, p 44-46).

Zowel volgens (Jolles, 2017, p. 166-169) als volgens Schaap (2021) is het belangrijk om leerlingen te begeleiden bij het ontwikkelen van deze nieuwe vaardigheid en om ze woorden aan te reiken om hun ontwikkeling te kunnen beschrijven en analyseren.

Leren door te doen

Zoals eerder beschreven, zijn de bouwstenen bedacht om kort en krachtig uit te dragen hoe het RML op een montessoriaanse manier anders en aantrekkelijk is voor (nieuwe) leerlingen. Om ‘leren door te doen’ concrete invulling te geven in beleid en onderwijs, kunnen we gebruik maken van de karakteristieke hoofd, hart, handen en binnen en buiten leren, maar ook de brede ontwikkeldoelen maatschappelijke verantwoordelijkheid, creativiteit en zelfstandigheid spelen hierbij een rol. Daarnaast is het ook hier van belang om leren door te doen niet in de enge zin te zien, en niet te benaderen als doel op zich, maar te blijven kijken naar welke montessori theorie hieraan ten grondslag ligt en hoe we leren door te doen als middel kunnen gebruiken om ontwikkeling van leerlingen tot volwaardige, capabele en actieve burgers te stimuleren. Hierin speelt de leerkracht wederom een belangrijke rol, door zich onder andere bewust te zijn van wat hij de leerling laat doen en op welke manier dit betekenisvol is voor het leren en de ontwikkeling van de leerling.

Montessori onderstreepte het belang van onderwijs dat gebruik maakt van hoofd, hart en handen met het volgende citaat: *“Intellectuelen [zijn] praktisch verminkt omdat hun handen nutteloos blijven, werkers van de hand onthoofd omdat de gestadige ontwikkeling van de wetenschap een gesloten boek blijven”* (Montessori, 1941, p. 234). Ze pleitte dus voor een combinatie van beiden, verdieping van leren en ontwikkeling treedt op door de integratie van hoofd, hart en handen. Montessori zag dat kinderen zich ontwikkelen door actieve ervaringen in een voorbereide omgeving, waarin zij zelfstandig met materiaal kunnen werken.

De invloed van beweging op cognitie is een van de zaken die duidelijk door Montessori zijn waargenomen en die zij in haar methode heeft opgenomen. De twee bewegingen die het meest verbonden zijn met de intelligentie, waren volgens haar die van de tong (om te spreken) en de handen. Het is van groot belang dat de docent begrijpt dat een leerling de handen moet gebruiken, aangezien dit als een soort toverstaf werkt voor de concentratie van de leerling. Montessori zag dat docenten bewegingen van leerlingen vaak zien als een vorm van verstoring en het daarmee afkeuren, zonder dat ze er besef van hebben hoe belangrijk beweging is voor de leerling (Montessori, 1972, p. 138). Recent hersenonderzoek benadrukt de rol en het belang van muziek, visuele kunsten, creativiteit (een van de brede ontwikkeldoelen) en beweging voor de hersenontwikkeling en de cognitieve functies in het bijzonder. Het montessorimateriaal sluit aan op deze eigenschappen. Het oplossen van puzzels wekt nieuwsgierigheid op. Deze nieuwsgierigheid, die uitnodigt tot verder onderzoek, valt onder het brede montessoridoel creativiteit (Buuren van et al., 2016; Jolles, 2017, p. 161; NVM, n.d.).

In de adolescentie vond Montessori dat kinderen zich het best konden ontwikkelen door praktische arbeid en intellectueel leren te combineren. In het hoofdstuk 'Landkinderen' van het boek 'Door het kind naar een nieuwe wereld' (1941, p. 179) pleit ze ervoor om jongeren op een boerderij, in een hotel of winkel te laten verantwoordelijk en zinvol werk te laten doen. Hierdoor ontwikkelen zij zelfstandigheid, maatschappelijke betrokkenheid en karakter of waardigheid (valorisatie). De theoretische kennis die zij naast het werken in de praktijk opdoen, krijgt hierdoor meer betekenis.

Om dit inzicht van Montessori in de huidige tijd en de situatie van het Nederlandse onderwijs te realiseren, kan gebruik worden gemaakt van de karakteristiek binnen en buiten leren. Door betekenisvolle en vakoverstijgende werkweken, stages, excursies en buitenlessen, krijgt de theoretische stof meer betekenis voor leerlingen, ontstaat samenhang in leerstof, maatschappelijke verantwoordelijkheid en realiseert de leerling zich dat hij deel uitmaakt van een groter geheel (kosmisch onderwijs) (NMV, n.d.; Rubinstein, 2008, p. 69).

Onderzoek heeft aangetoond dat leerlingen en studenten van alle leeftijden beter leren als er meer en bewuste verbindingen gelegd worden tussen bestaande kennis (hoofd) en de eigen levenssfeer (hart) en nieuwe kennis en vaardigheden. Vanuit leerpsychologisch en neurologisch onderzoek blijkt steeds meer dat leerlingen effectiever leren en de brede ontwikkeling bevordert wordt als ze persoonlijke ervaringen opdoen (Lillard, 2017, p. 259). Ook Jolles (2017, p. 161) benadrukt dat de hersenen van jongeren zich het best ontwikkelen in een rijke voorbereide omgeving, met ruimte voor activiteit, het maken van betekenisvolle keuzes en het oefenen van complexe taken. Het leren door te doen, bijvoorbeeld door het gebruik van materiaal, beweging of anderszins uitvoeren van taken stimuleert de concentratie, maar versterkt ook verbindingen tussen de verschillende hersengebieden.

Om de bouwsteen leren door te doen invulling te geven op een montessorischool is de rol van de leerkracht belangrijk in het integreren van theorie van Montessori, de karakteristieken en de brede ontwikkeldoelen.

Door een voorbereide omgeving met materiaal wat gebruik van hoofd, hart en handen stimuleert, zinvol en betekenisvol is voor de leerling in combinatie met een pedagogische houding die de leerlingen aanzet tot zelfstandig doen, kan de leerkracht de ontwikkeling van leerlingen binnen zijn lessen stimuleren. Door verschillende vakoverstijgende, wederom zinvolle, buitenschoolse activiteiten toe te voegen kan deze ontwikkeling nog verder worden versterkt en uitgebreid.

Samen leren

Deze bouwsteen sluit aan op de montessorikarakteristiek sociaal leren, leerlingen zijn in de leeftijdsfase van het voortgezet onderwijs erg gericht op het sociaal functioneren met leeftijdsgenoten (Montessori, 1941, p. 173; Rubinstein, 2008, p. 49).

Leerlingen van deze leeftijd oefenen met onderlinge afhankelijkheid, durven vertrouwen op de ander en zelf betrouwbaar zijn. Je kunt de middelbare school leerling ook wel zien als een sociaal pasgeborene, daarom is begeleiding van de docent belangrijk (Donahoe et al., 2023). Hierin wordt dan ook het brede montessoridoel maatschappelijke verantwoordelijkheid geoefend, verantwoordelijkheid voor het eigen handelen en medeverantwoordelijkheid voor de omgeving (Buuren van et al., 2016; NMV, n.d.).

Tieners zijn ontzettend geïnteresseerd in elkaar, aldus Jolles in *Het tienerbrein* (2017, p.181-190). Als de mogelijkheid bestaat om iets samen te doen, dan doen de meeste tieners dat. Dat is niet alleen een kwestie van leuk en gezellig. De tiener heeft sociale ervaringen nodig. De tienerjaren zijn dan ook de gevoelige periode voor de sociale ontwikkeling. Sociale contacten en interactie hebben in deze fase andere gevolgen en effecten dan in eerdere periodes. Tieners ervaren sociale interactie intenser en de ervaringen dragen bij aan de ontwikkeling van bijvoorbeeld het rechtvaardigheidsgevoel, het zelfvertrouwen, de eigen waardigheid, het onafhankelijkheidsgevoel (Montessori, 1941, p. 173).

De middelbare school is een plek om de sociale vaardigheden te ontwikkelen. *‘De tiener doet velerlei ervaringen op,’* schrijft (Jolles, 2017), *‘verruimt zijn kennissen- en vriendenkring, en probeert uit te vinden waar hij staat, hoe anderen denken en voelen, en wat de samenleving in brede zin van hem verwacht.’* Contacten met anderen, samenwerken met anderen, discussiëren met anderen, enzovoort, vergroten het zelfinzicht, het empathisch vermogen, zelfregulatie en sociaal gedrag. Allemaal vaardigheden die onontbeerlijk zijn voor de plaats in de latere samenleving. Allemaal vaardigheden die niet tot ontwikkeling kunnen komen zonder contact met anderen. De taak van de school is dus de leerlingen de mogelijkheid te bieden om samen te werken, om zich zodoende te ontwikkelen in relatie tot anderen. Verder biedt de samenwerking met andere leerlingen ook de mogelijkheid tot reflectie, leerlingen kunnen hun eigen gedachtegang en werk afwegen tegen dat van hun klasgenoten en op die manier ook hun eigen fout controleren (of hun goede werk bevestigen).

2.2 Leerkracht op een montessori school

Zoals in de aanleiding van ons onderzoek en in hoofdstuk 2.1 beschreven, hebben de aanbevelingen van de NMV, onze eigen ervaring, opmerkingen in het PWS van leerlingen, wensen vanuit de schoolleiding en de kenmerken van montessori onderwijs ertoe geleid dat wij ons onderzoek en onze aanbevelingen richten op veranderingen binnen het bereik van de docent.

Leerkracht zijn op een montessorischool is meer dan lesgeven; het is werk dat geworteld is in de visie van Maria Montessori. Montessori beschouwde de docent als een gids, een inspirator en een voorbeeldfiguur die de leerling ondersteunt in zijn natuurlijke ontwikkeling. Dit vereist niet alleen vakinhoudelijke kennis, maar ook een diep begrip van pedagogische principes zoals de gevoelige perioden, de voorbereide omgeving, het belang van voorleven en de kosmische taak. In deze tekst wordt de unieke rol van de montessoridocent verder uitgediept, waarbij telkens de koppeling wordt gemaakt met de theorie van Maria Montessori.

De leerkracht tijdens de les

De leraar heeft volgens Montessori twee taken: de concentratie van leerlingen herkennen en niet onderbreken (zelfs niet voor complimenten) en de leerling daarna helpen in zijn ontwikkeling. Een leraar is succesvol als de leerlingen haar niet (meer) nodig hebben. Het is het doel van de leerkracht om de leerling ruimte te geven om zelf actief te worden, Montessori vond het grootste succes van een docent als de leerlingen werkten alsof ze haar niet nodig hadden. (Montessori, 1941; 1972, p. 111; 2012, p. 144).

Montessori beschrijft in 'The absorbent mind' hoe een leraar eruit zou moeten zien en zich hoort te gedragen. Een leraar zou er aantrekkelijk uit moeten zien, hoe dat er precies uitziet kan door de leraar zelf worden ingevuld. Ze moet haar bewegingen bestuderen en ze zo 'gentle and graceful' als mogelijk maken (Montessori, 2012, p. 227). Daarnaast is het belangrijk dat de docent rust uitstraalt: "het is altijd erkend dat een leraar kalm moet zijn, een lege, of beter gezegd, onbezwaarde staat die een bron is van innerlijke helderheid. Deze kalmte bestaat uit een geestelijke nederigheid en intellectuele zuiverheid die nodig zijn om een kind te begrijpen" (Montessori, 1972, p. 137).

Daarnaast hechte Montessori veel waarde aan zelfreflectie van de docent: "Een leraar moet zichzelf innerlijk voorbereiden door zichzelf systematisch te bestuderen, zodat hij zijn diep gewortelde gebreken kan uitroeien. Hij moet beginnen met het onderzoeken van zijn eigen slechte neigingen" (Montessori, 1972, p. 149). De leraar moet ook respect hebben voor de persoonlijkheid van de jonge mens en beseffen dat grote waarden in zijn ziel verborgen liggen. Het respect is van groot belang en moet daadwerkelijk zijn. De jonge mens mag niet langer als kind behandeld worden (Montessori, 1941, p. 172).

Door als docent een voorbeeld te zijn in houding, gedrag en werkhethiek – het principe van 'voorleven' – geef je leerlingen het vertrouwen en de vaardigheden om zelf verantwoordelijkheid te nemen.

In het kader van ons onderzoek betekent dit dat er aandacht besteed wordt aan de rol van de docent: van kennisoverdrager naar voorbereider van de leeromgeving waarin leerlingen actief leren en naar begeleiden in plaats van leiden. Dit vraagt om docenten die niet alleen lesgeven, maar ook observeren, coachen en voorleven. Om deze transformatie mogelijk te maken, is het belangrijk dat leerkrachten worden ondersteund om zich professioneel te verdiepen in didactisch coachen, observeren en de montessoriaanse pedagogische grondhouding. Daarnaast is het van belang om ruimte te bieden voor zelfreflectie of intervisie, om kritisch naar het eigen handelen te kijken.

Voorbereide omgeving

Het is de taak van de leerkracht om een voorbereide omgeving te bieden die aansluit bij de ontwikkelingsfase van de leerlingen. De voorbereide omgeving vormt de fysieke en sociale context waarin leerlingen zelfstandig kunnen werken en hun nieuwsgierigheid kunnen volgen. Maria Montessori staat bekend om haar aandacht voor de voorbereide omgeving. In de toetssteen staat dan ook geschreven dat het belangrijk is dat de omgeving uitdagend materiaal biedt dat het kind ondersteunt in hun ontwikkeling en leren (La Faille & Stoovelaar, 2000). Een voorbereide omgeving is volgens Maria Montessori zo ingericht dat het kind de vrijheid heeft om zelf te ontdekken en te leren. Als de omgeving genoeg interessante activiteiten bevat, die er aantrekkelijk uitzien, gaat het kind bij binnenkomst van het lokaal direct aan het werk. Dit komt doordat mensen inherent geïnteresseerd zijn in het verkennen van hun omgeving (La Faille & Stoovelaar, 2000; Lillard, 2017, p. 18; Montessori, 2012, p. 80).

Het klaslokaal is een open ruimte met lage planken of kasten, de muren zijn niet versierd, het ziet er rustig en netjes uit. De open kasten bevatten de montessorimaterialen waar de kinderen op dat moment mee bezig zijn. De overige materialen worden uit het zicht bewaard en worden pas het lokaal ingebracht als de leerlingen daaraan toe zijn. Alle materialen hebben hun eigen plekje en het is de bedoeling dat de leerlingen deze terugzetten nadat ze er klaar mee zijn. Er is bewust niet veel materiaal aanwezig in de kasten en aan de muren, een rommelige omgeving kan ertoe leiden dat de leerlingen sneller afgeleid zijn. Verder is er veel ruimte in het lokaal zodat leerlingen kunnen rondlopen en eventueel ook op een kleedje op de vloer kunnen werken. Deze vrijheid van keuze en handelen zorgt voor een grote concentratie en zelfdiscipline (Lillard, 2017, p. 82; Montessori, 1964, p. 80; 2012, p. 144; Stoovelaar, 2008).

Montessori stelt dat een goed voorbereide omgeving de activiteit van onderwijsgevendens tijdens de schooluren schijnbaar overbodig maakt (Moorman, 1998, p. 176). Daarmee wordt bedoeld dat het organiseren van de voorbereide omgeving veel tijd kost, maar als dit eenmaal is gedaan, kun je als docent een meer terughoudende rol innemen en je richten op het observeren van de leerlingen. Over de organisatie zegt Montessori: "organisatie is noodzakelijk, een organisatie die gedetailleerder is dan in andere scholen, zodat het kind vrij kan werken. Het kind perfectioneert zichzelf door experimenten uit te voeren in een voorbereide omgeving.

Naarmate het kind actiever wordt, wordt de leraar minder actief, totdat zij bijna opzij wordt gezet. De leraar mag niet ingrijpen, prijzen, straffen of fouten corrigeren” (Montessori, 2012, p. 209). Een lesrooster dat pubers moeten volgen, werkt zeer belemmerend op hun persoonlijkheidsontwikkeling. Het strakke programma in het voortgezet onderwijs komt volgens Montessori ook totaal niet tegemoet aan de behoeften van pubers, namelijk het dragen van maatschappelijke verantwoordelijkheid en het verkrijgen van economische onafhankelijkheid (Moorman, 1998, p. 83).

Om een meer montessoriaanse voorbereide omgeving te realiseren binnen de school, is het van belang om na te denken over aanpassingen in de fysieke leeromgeving. Er zal bijvoorbeeld gekeken moeten worden naar de lokaalindeling, de lokaalinrichting en het rooster om leerkrachten te faciliteren om hun voorbereide omgeving te versterken. Daarnaast moeten leerkrachten ondersteund worden in het ontwerpen van een voorbereide omgeving: zij hebben tijd en begeleiding nodig om materialen te selecteren en creëren die passen bij de ontwikkelingsfase van de leerlingen. De facilitering van docenten in de uitvoering van deze zaken de voorbereide omgeving versterken en op deze manier de leerling meer ruimte geven voor autonomie, maatschappelijke betrokkenheid en intrinsieke motivatie.

Observeren

Maria Montessori beschouwde observatie als een van de belangrijkste taken van de leerkracht. Volgens haar moest de leraar niet de traditionele rol van kennisoverdrager vervullen, maar eerder een "wetenschappelijke observator" zijn, die de natuurlijke ontwikkeling van het kind zorgvuldig bestudeert en daarop inspeelt (Montessori, 1964, p. 149).

Montessori geloofde dat kinderen een aangeboren drang hebben om te leren en zich te ontwikkelen. De rol van de leraar is dan ook om "de stille getuige van het kind" te zijn en zonder vooroordelen of directe inmenging te observeren hoe het kind omgaat met de omgeving en het lesmateriaal (Montessori, 2012, p. 79). Door objectief te observeren kan de leraar ontdekken welke behoeften, interesses en obstakels een kind ervaart. Dit stelt de leraar in staat om het leerproces op een passende manier te begeleiden en het kind de vrijheid te geven om zich op zijn eigen tempo te ontwikkelen.

Een belangrijk aspect van Montessori's observatiemethode is dat de leraar geen snelle oordelen velt over het gedrag van het kind. In plaats daarvan moet hij geduldig trends en patronen herkennen en het kind helpen om zichzelf verder te ontwikkelen. Het ontwikkelen van deze vaardigheid kost veel oefening (Lillard, 2017, p. 308-309).

Jolles (2016, p. 333) onderstreept dat het van belang is dat leerkrachten zicht krijgen op de executieve functies van hun leerlingen. Hij benoemt dat leerlingen niet tot de regisseur van hun eigen leerproces kunnen worden benoemd, omdat hun executieve vaardigheden daarvoor nog niet goed genoeg getraind en ontwikkeld zijn.

De leerkracht moet interesse hebben in de achtergrond van de leerling, maar ook in diens cognitieve en psychosociale functioneren. Verder moet de leerkracht elementen herkennen in gedrag, beleving en handelen die een leerling nog verder kan ontwikkelen. Als een leerkracht dit herkent en hiervoor lijkt observatie een uitgelezen manier, kan hij een grote rol spelen in de ontwikkeling van de leerling (Jolles, 2016, p. 333).

In het kader van ons onderzoek betekent dit dat het RML kan overwegen om observatievaardigheden structureel onderdeel te maken van docentprofessionalisering. Dit vraagt om tijd, training en ruimte om systematisch en zonder oordeel te leren kijken naar het leerproces van leerlingen.

Kosmische taak

De kosmische taak speelt een centrale rol: de docent helpt leerlingen hun plek in de wereld te begrijpen en hen te inspireren bij te dragen aan een groter geheel. Als de opvoeder deze visie, de 'visie van het kosmisch plan', eenmaal goed begrepen heeft, zal hij in staat zijn het gedrag van de kinderen te begrijpen en hen in hun activiteiten te leiden. Kinderen die op de een of andere wijze lastig gedrag vertonen, kunnen 'genormaliseerd' worden. Werk dat de aandacht van kinderen oproept, werkt bevrijdend, geconcentreerd werken aan een interessante taak kan een snelle omschakeling in gedrag veroorzaken (Montessori, 1972, p. 148; Moorman, 1998, p. 68). Deze normalisatie past dan ook weer binnen de overkoepelende rol die Montessori voor zich zag voor het genormaliseerde kind: "als een dergelijke normalisatie van de volwassen samenleving tot stand moet worden gebracht, moet dat via onderwijs gebeuren. De energie die de mensheid kan helpen, ligt in het kind.

Om de kosmische taak verder te integreren in beleid en onderwijs, is het waardevol om leraren te ondersteunen in het ontwikkelen van een pedagogische grondhouding waarin de 'kosmische taak' centraal staat. Dit betekent dat docenten niet alleen vakinhoud overdragen, maar leerlingen helpen hun unieke rol in de wereld te ontdekken en betekenisvol bij te dragen aan een groter geheel. Dit vraagt om bewustwording en wellicht ook een cultuurverandering binnen de school. Door aandacht te besteden aan de pedagogische grondhouding en kosmische taak in workshops, studiedagen en opleidingen, kunnen we leerkrachten inspireren om gedrag voor te leven en een voorbereide omgeving te creëren waarin leerlingen zich ontwikkelen tot verantwoordelijke burgers.

2.3 Organisatieverandering

Om tot een verlenging van de erkenning van het NMV te komen, zal het RML montessoriaans onderwijs als inspiratiebron moeten gaan gebruiken voor beleid en onderwijsontwikkeling. Aangezien dat tot nu toe maar in beperkte mate gebeurde en collega's niet aangesproken werden op hun gebrek aan montessoriaans onderwijs, is er een organisatieverandering nodig om dit nieuwe beleid op het gebied van montessori onderwijs succesvol te laten zijn. Wij duiken daarom hieronder in de theorie over organisatieverandering en onderzoeken op welke manier deze toepasbaar is op onze school.

Norman Maier

De effectiviteit van beleid wordt naast de inhoudelijke kwaliteit van de plannen, bepaald door de mate waarin het beleid geaccepteerd wordt in de organisatie. Norman Maier formuleerde dit in 1957 al als de volgende formule: *Effectiviteit van beleid = Kwaliteit x Acceptatie* (Stapin, 2025). De kwaliteit van de plannen wordt deels bepaald door de theorie van Montessori zoals die hierboven is beschreven. Als Montessori ambassadeurs zorgen wij er op onze school voor dat deze theorie steeds meer wordt toegepast. Zo schreven wij tijdens ons eerste jaar van de opleiding wekelijks stukjes over de Montessori Meesterschap bijeenkomsten en hebben we op een studiedag een workshop gegeven over 'binnen is beginnen' en het aanbieden van keuzes binnen de les. Veel docenten hebben de aangeboden ideeën van deze workshop meteen toegepast, zodanig dat leerlingen nu ook het concept 'binnen is beginnen' herkennen. Dit schooljaar hebben wij ons ambassadeurschap uitgebreid door het doen van dit praktijkonderzoek, waaruit adviezen aan de schoolleiding volgen voor de vervolgstappen richting het verlengen van de erkenning door de NMV. Daarnaast hebben wij een studiedag opgezet samen met de schoolleiding en de werkgroep Montessori Didactiek waaraan wij leiding geven. In deze studiedag hebben we onze collega's aan de hand van verschillende activerende werkvormen, keuzes tussen onderwerpen en Deep Democracy (zie hieronder) mee laten denken over de gezamenlijke montessori visie van onze school. Hieruit zijn een aantal gedeelde principes gekomen, die volgen uit de montessori theorie, waarover de gehele school het eens is dat wij die belangrijk vinden. De inhoudelijke kwaliteit wordt hiermee dus via de montessori theorie en ons als ambassadeurs gewaarborgd.

Daarnaast speelt acceptatie speelt dus ook een grote rol bij de effectiviteit van beleid. Hier spelen verschillende factoren een rol, namelijk of docenten op school vertrouwen hebben in de gemaakte plannen (en in degene die de plannen maakt), of zij het gevoel hebben dat eenzelfde doel nastreven, of ze zich begrepen voelen, etc. Zoals in de NMV rapporten te lezen is, wordt er op dit moment op het RML al wel montessoriaans les gegeven, maar wordt gedaan door een aantal docenten of secties en op verschillende manieren. Om die reden is het van belang dat er op school 'meer montessoriaans' lesgegeven wordt. Daarmee bedoelen we door meer (alle) collega's en in meer (alle) lessen en in grotere mate zichtbaar en herkenbaar.

Omdat een cultuurverandering nodig is om meer montessoriaans onderwijs op het RML te laten plaatsvinden, bespreken we een aantal modellen die meer inzicht geven in factoren waarmee rekening moet worden gehouden bij een cultuurverandering. Deze modellen kunnen helpen om de acceptatie van de plannen te vergroten.

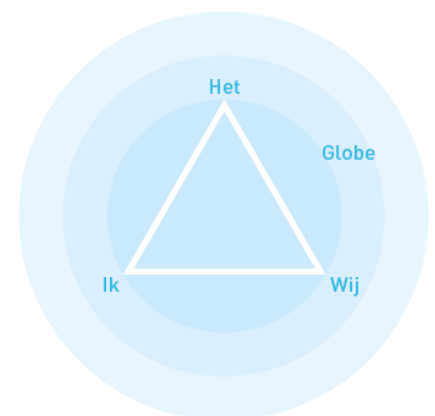
We kiezen ervoor om de Themagecentreerde Interactie van Ruth Cohn mee te nemen omdat dit een mooie structuur biedt om de verschillende invalshoeken van het onderwerp te belichten. Vervolgens bespreken we de acht veranderstappen van Kotter. Er bestaat kritiek op het model van Kotter en de vraag is hoe bruikbaar het model is voor overheids-organisaties.

Ten eerste is het een lineair model, wat ervan uit gaat dat alle stappen in de juiste volgorde worden doorlopen, wat in een onderwijscontext vaak niet zo is. Ook worden politiek, hiërarchie en bureaucratie niet meegenomen in het model. Bovendien is het een top-down model, terwijl een veranderproces in een schoolorganisatie betrokkenheid vraagt van medewerkers, die niet top-down te verkrijgen is. Het model beschrijft geen duidelijke handvatten voor actieve participatie van werknemers, wat kan leiden tot ontevredenheid en demotivatie (Aldermir, 2010). Toch willen wij dit model in ons onderzoek gebruiken aangezien Kotter een aantal duidelijke stappen benoemt die zeer herkenbaar zijn in een veranderproces. We bespreken deze stappen, daarna gaan we in op een complexiteitsmodel, namelijk het Kader van Fullan. Complexiteitsmodellen zijn beter toepasbaar voor publieke organisaties. Als laatste bespreken we ook nog de Deep Democracy theorie, omdat we deze hebben gebruikt tijdens onze laatste studiedag om de onderstroom zichtbaar te maken en om tot een gezamenlijke visie te komen.

Themagecentreerde Interactie

In Thema Gecentreerde Interactie (TGI) wordt gewerkt met het concept van "Ik-Wij-Het-Globe", ontwikkeld door Ruth Cohn. Wij gebruiken het model om de kwaliteit en de acceptatie van onze aanbevelingen voor meer Montessoriaans geïnspireerde keuzes op het RML te vergroten.

In het vier-factorenmodel (figuur 2.1) wordt de verbinding tussen het individu (ik), de groep (wij), het doel of de taak (het) en de bredere context (globe) duidelijk gemaakt (4D, n.d.). De vier factoren zijn van gelijk belang en het is de bedoeling om ze dynamisch te balanceren. Ruth Cohn zei hierover: "Balance, but never balanced!" (Braak, 2011). Het is dus een continue kwestie van keuzes maken, timing en oog voor datgene wat voorrang krijgt. Hier wordt besproken hoe de vier factoren invloed hebben op de teameffectiviteit, belangrijk bij een organisatieverandering.

Figuur 2.1: Vier-factorenmodel (4D, z.d.)

Het

Volgens Braak (2011) is Het, of de taak of missie meer dan alleen een beschrijving wat we als school willen doen, maar zou ook duidelijk moeten maken wat de maatschappelijke relevantie ervan is. Het met elkaar formuleren van een visie creëert daarnaast een basis voor een teamidentiteit en voor constructieve samenwerking. Daarnaast verbindt de missie ook het individu met zijn persoonlijke doelen met de grotere taak. Montessori is uiteraard een deel van de invulling van de missie, maar laat volop ruimte voor toepassing op de huidige tijd en maatschappij, op de omgeving van het RML en op de cultuur van de school. Het helder maken van de gedeelde visie, oftewel Het, heeft in maart plaatsgevonden tijdens een door ons georganiseerde studiedag waarop het hele personeel is uitgenodigd om hierover mee te denken. De input voor de visie kwam volledig uit de theorie van Montessori, waardoor de vastgestelde gedeelde visie ook montessoriaans is. Het personeel kreeg tijdens de studiedag wel een keuze in welke onderwerpen zij meer belangrijk vonden, maar omdat alle keuzes montessoriaans (en daarmee goede keuzes) waren, zijn de uitkomsten dat ook. De collega's waren overwegend positief over de studiedag, vonden de activiteiten en keuzes fijn en hadden het idee dat ze echt mee konden denken over het beleid van de school.

Ik

Om alle medewerkers mee te krijgen met de ontwikkeling en hen (mede) verantwoordelijkheid te laten nemen, is het belangrijk dat er voldoende aandacht is voor de Ik. Dit kan plaatsvinden door actieve participatie, maar ook regelmatige functioneringsgesprekken spelen hierbij een belangrijke rol. Hierbij kunnen leidinggevendenden helpen om de persoonlijke doelen af te stemmen op de mogelijkheden en grenzen van de organisatie. Mensen die niet zelf met ideeën komen kunnen worden gestimuleerd of geholpen met het zoeken van ontwikkelmogelijkheden en mensen die met eigen ideeën komen, kunnen worden ondersteund om ook het organisatieperspectief mee te nemen in hun plannen. Op het RML zijn sinds dit schooljaar weer regelmatig functioneringsgesprekken en op ons aandringen vanuit onze positie als Montessori ambassadeur wordt in deze functioneringsgesprekken ook een ontwikkeldoel op het gebied van montessori onderwijs meegenomen.

Wij

Om op een effectieve manier vorm te geven aan samenwerkingsprocessen is een cultuur nodig waar iedereen tot zijn recht komt, serieus wordt genomen, elkaar aanspreekt op kwaliteiten en elkaar stimuleert om verder te ontwikkelen. Cohn beschrijft in haar axioma's (Braak, 2011) o.a. dat de mens autonoom is én onderling afhankelijk en dat ieder mens beschikt over zijn eigen vrije ruimte. Een goede samenwerkingscultuur houdt rekening met deze axioma's. Het besef van de eigen autonomie leidt tot het besef van de autonomie van de ander en bevordert acceptatie. Besef van interdependentie biedt ruimte voor diversiteit, gelijkwaardigheid in communicatie en voor creatieve samenwerking, waarbij de verschillen tussen teamleden worden gewaardeerd en gebruikt.

Acceptatie van eigenheid, open communicatie en een cultuur waarin verschillen expliciet worden gemaakt en worden gewaardeerd hebben allemaal een positief effect op de samenwerking. Het Wij is op onze school nog een lastig begrip. Doordat jarenlang een gezamenlijke visie en duidelijke kaders ontbraken, zijn er veel 'eilandjes' ontstaan die zaken op hun eigen manier doen. Er worden hierin wel stappen genomen, bijvoorbeeld door duidelijke kaders te stellen voor zowel leerlingen als personeel. De gebondenheid van de vrijheid in gebondenheid komt daarmee terug. Met duidelijke kaders wordt ook meer duidelijk op welke plekken een ieder zijn ruimte kan pakken. Tot nu toe bestond er meer het idee dat sommige andere eilandjes dingen verkeerd aanpakten, maar met een duidelijke gezamenlijke visie waar we naartoe werken kan iedereen een bijdrage leveren en samenwerken naar dit doel.

Globe

Waar doen we het allemaal voor? Wat zijn de maatschappelijke behoeften waar wij een antwoord op kunnen bieden? Wat heeft de leerling eraan? Welke kansen en bedreigingen spelen er? Antwoord op deze vragen helpen om de missie, visie, doelen en strategie van de organisatie te vertalen naar die van het team en het individu. De eerste stap hiervoor is gezet tijdens de eerste studiedag waarin de gezamenlijke visie is vastgesteld. In een tweede studiedag in mei gaan we meer nadenken over op welke manier we dit zichtbaar willen gaan maken in de school. Uiteindelijk is het doel natuurlijk het verlengen van de erkenning van de NMV.

Daarnaast is het belangrijk dat medewerkers weten hoe formele en informele processen in de organisatie verlopen. Dat ze weten waar ze moeten zijn voor bepaalde informatie, wie beslissingen kan nemen op een bepaald terrein, en met wie je moet samenwerken of overleggen om een bepaald doel te realiseren. Daarbij is het ook belangrijk dat de grenzen van de eigen invloed duidelijk zijn en dat samenwerkingsmogelijkheden worden benut, bijvoorbeeld ook samenwerking tussen teams. Vorig schooljaar is er een grote reorganisatie geweest van onze schoolleiding, waarbij ook de verschillende portefeuilles opnieuw zijn verdeeld en helder gemaakt. Over het algemeen zien we op onze school de afgelopen twee jaar een professionaliseringsslag wat betreft het beleid en de verdeling van taken.

Tenslotte speelt de directe, concrete werkcontext een rol. De ruimte waar in we werken, de indeling van het meubilair, beschikbare materialen en beschikbare tijd beïnvloeden de mogelijkheden van medewerkers om zich te ontwikkelen en mee te gaan in een veranderproces. Hieraan wordt op onze school gewerkt. We hopen over een aantal jaar te kunnen gaan verbouwen, waarbij we een aantal verdiepingen op onze school opnieuw indelen ten gunste van het geven van montessori onderwijs. Daarnaast geven alle docenten van onze school volgend schooljaar elke week een lesuur minder les binnen hun aanstelling. Dit lesuur kunnen ze dan gebruiken voor het ontwikkelen van hun montessoriaans onderwijs.

De acht veranderstappen van Kotter

Kotter geeft aan dat er acht stappen zijn die belangrijk zijn bij het realiseren van een organisatieverandering (Aldermir, 2010). Deze stappen worden onderverdeeld in 3 fasen (zie figuur 2.2). Volgens de theorie is dit een lineair proces, maar in de praktijk zie je vaak dat deze stappen minder georganiseerd plaatsvinden. Wij gebruiken dit model dan ook om te inventariseren welke stappen op onze school nog genomen moeten worden.

Figuur 2.2: de 8 veranderstappen van Kotter

In de eerste fase ligt de nadruk op het scheppen van een klimaat voor verandering. Deze fase bestaat uit de volgende stappen:

- Stap 1: Een gevoel van noodzaak of urgentie creëren bij medewerkers. Hierbij horen vragen zoals: waarom is deze verandering nodig? Voor welk probleem is dit een oplossing? Wat als we dit niet doen? Hier ligt een belangrijke rol voor leiderschap die het verhaal van de organisatie verteld, maar soms is ook hulp van buitenaf nodig. Deze urgentie is op onze school al gecreëerd door de onvoldoende van de inspectie en het niet verlengen van de erkenning van het NMV. Het volledige personeel begrijpt dan ook dat verandering noodzakelijk is.
- Stap 2 is het samenstellen van een leidend team. Dit zijn mensen die invloed hebben vanuit hun rol, deskundigheid en geloofwaardigheid. Deze mensen hebben kennis van de organisatie en hun stijl van werken sluit aan bij het nieuwe gewenste gedrag van de organisatie. Dit leidend team stelt samen met de rest van de organisatie een doel vast (als dit kleine team dit alleen zou doen, zorgt dit niet voor draagvlak en werkt dit dus niet effectief). Het is van belang om gezamenlijk nadenken over het doel in bijeenkomsten met een open karakter te laten plaatsvinden. Wij zijn als Montessori ambassadeurs onderdeel van het leidend team. Vanuit deze rol geven wij ook leiding aan de werkgroep Montessori didactiek die onder andere meehelpt met het opzetten van de studiedagen. Deze werkgroep bestaat uit collega's die de basis cursus hebben gevolgd, enthousiast zijn over montessori onderwijs en dit ook al toepassen in hun lessen. Daarnaast is de schoolleiding ook onderdeel van dit leidend team. De schoolleiding is bezig met hun professionalisering op het gebied van montessoriaans leidinggeven, meer dan de helft van de schoolleiding heeft inmiddels de cursus gevolgd.

- Stap 3: ontwikkelen van een visie en strategie. Op basis van het opgestelde doel en andere factoren wordt een begroting opgesteld, planning gemaakt, een visie (doeltoestand) omschreven en in een strategie uitgewerkt hoe de visie wordt bereikt. Deze stap is vergelijkbaar aan de ‘Het’ uit het TGI-model. Bij deze stap hebben wij al uitgelegd hoe we dit met behulp van een studiedag hebben gedaan.

In fase twee wordt de hele organisatie bij het proces betrokken en worden medewerkers in staat gesteld om de verandering mogelijk te maken. Ook in deze fase zijn er drie stappen te herkennen:

- Stap 1: Eerst wordt de visie gecommuniceerd en op een enthousiasmerende manier uitgedragen aan alle medewerkers. Leiderschap is hierin essentieel, medewerkers moeten mee willen gaan met de leiders. Tijdens de studiedag hebben we op het eind grote vellen opgehangen met daarop de uitkomsten wat betreft de gedeelde visie die uit de Deep Democracy werkvorm waren gekomen. Collega’s konden aan de hand van 3 stickers stemmen op welke principes ze het belangrijkste vonden. Wij hebben als Montessori ambassadeur de uitkomsten samengevat. Alle uitkomsten zijn gecommuniceerd in de nieuwsbrief een week na de studiedag (zie bijlage 1) en deze vormen het startpunt van de tweede studiedag.
- Stap 2: Hiermee samenhangend moet draagvlak gecreëerd worden en moeten medewerkers in staat worden gesteld om mee te gaan met de verandering, onder andere door hen voldoende te faciliteren. Het is belangrijk om in gesprek te gaan met en goed te luisteren naar medewerkers die vragen of opmerkingen hebben en om te kijken in hoeverre deze medewerkers mee willen en kunnen veranderen. Hierdoor kunnen barrières op tafel komen die eerst opgelost moeten worden voor medewerkers mee kunnen met de visie, zoals bijvoorbeeld barrières op het gebied van managementstijl, cultuur, personen. Zie dit niet als weerstand maar als meedenken en blijf in gesprek. Tijdens de studiedag is ‘het gesprek op voeten’ uit Deep Democracy gebruikt om de onderstroom zichtbaar te maken. In de tweede studiedag krijgt het personeel verder de kans om na te denken over het in de praktijk brengen van de gedeelde visie. Verder worden de docenten volgend schooljaar met een lesuur per week gefaciliteerd om tijd te steken in deze verandering.
- Stap 3: Geef medewerkers een gevoel van competentie en vier korte termijn successen. Het gevoel van competentie is een belangrijk punt op onze school. We hebben een relatief groot aantal collega’s die het gevoel hebben dat montessoriaans lesgeven niet werkt voor hun vak of voor onze leerlingen. Deze collega’s willen wij komend schooljaar dus extra gaan begeleiden, wellicht in de vorm van een opfris basiscursus en gespecialiseerde workshops over verschillende onderwerpen. Wat betreft het vieren van korte termijn successen, voor een aantal zaken die in de eerste studiedag benoemd werden door collega’s, zoals het nodig hebben van extra tijd, worden er door de schoolleiding nu al stappen gezet, wat collega’s het gevoel zal geven gehoord te zijn.

In de laatste fase vindt de echte implementatie en borging plaats. Eerst wordt de verandering doorgezet. Mensen worden gemotiveerd om steeds verder te gaan in de realisatie van de verandering en elkaar hierbij te ondersteunen. Tenslotte is het van belang dat het nieuwe gedrag onderdeel wordt van de nieuwe normen, waarden en identiteit van de organisatie. Een nieuwe indeling van het gebouw kan hier ook bij helpen (Schop, 2023). Deze stap ligt voor ons in het volgende schooljaar. Er is dan in de taakformatie ruimte voor twee Montessori experts, een rol die wij zullen gaan innemen, en een Montessori werkgroep. Tezamen met de schoolleiding zullen wij de gezamenlijke visie voorleven, er handvaten voor bieden en deze borgen. Dit gaat nog een grote uitdaging zijn en om die reden is het volgende bezoek van de NMV met een schooljaar uitgesteld, ze zullen nu in het schooljaar 26-27 pas langskomen.

Het Kader van Fullan

Fullan is een Canadese onderwijskundige die benadrukt dat effectieve verandering in het onderwijs complex is, omdat het betrekking heeft op mensen, met hun cultuur, gedrag en overtuigingen en hun eigen capaciteiten. Fullan merkt op dat verandering in onderwijsorganisaties geleidelijk plaatsvindt, samenwerking tussen leidinggevenden, docenten, leerlingen en ouders vereist en gericht is op capaciteitsopbouw (vaardigheden- en kennisontwikkeling van de docenten en leidinggevenden), zodat alle betrokkenen eigenaar worden van het proces (*Veranderen Volgens Fullan*, n.d.).

Fullan beschrijft in zijn artikel over meer en minder succesvolle pogingen tot schoolverandering een aantal veel gemaakte fouten. Ten eerste wordt de theorie achter de veranderstrategie vaak niet voldoende duidelijk gemaakt, dit komt overeen met een goede uitvoer van de eerste fase volgens Kotter. Daar is in dit proces bij ons op school voldoende aandacht aan gegeven. Daarnaast zijn strategieën vaak niet specifiek genoeg over wat er in de klas moet veranderen. Vaak worden doelen geformuleerd gebaseerd op leerlingresultaten, in plaats van op wat er in de klaslokalen moet veranderen en is ook voor veel docenten onduidelijk welke standaarden voor onderwijs er van hen werden verwacht (Fullan, 2006). In de tweede studiedag, die in mei zal plaatsvinden, zal er aandacht zijn voor dit onderdeel. We willen helder krijgen wat er precies zichtbaar gaat zijn in de klaslokalen en voor de leerlingen en wat onze collega's daarvoor nodig hebben.

Hij formuleert vervolgens zeven aannames die volgens zijn onderzoek en praktijkervaring belangrijk zijn voor succesvolle onderwijsverandering. Wij bespreken hier de meest relevante voor het RML.

1. Nadruk op motivatie. Dit kan vaak niet op korte termijn bij iedereen bereikt worden, maar moet na 1 of 2 jaar wel toenemen binnen de school. Motivatie is cruciaal bij de andere aannames. De motivatie voor verandering is op dit moment op onze school groter dan de afgelopen jaren, omdat er een duidelijke noodzaak is voor de verandering. Verder is er binnen de functioneringsgesprekken ook aandacht voor de motivatie.

2. Aandacht te besteden aan het versterken van kennis en vaardigheden met focus op resultaten zorgt ervoor dat medewerkers hun capaciteiten vergroten. Deze aandacht is ook te zien in de tweede fase van Kotter. De docenten op onze school krijgen volgend schooljaar een lesuur per week de tijd om hun capaciteiten te vergroten en wij zullen ze daarin ook bijstaan.
3. Leren in de werkcontext. Zoals hierboven beschreven wordt deze stap vaak overgeslagen, waardoor het voor docenten onduidelijk is hoe het nieuwe beleid er in het klaslokaal uitziet en hoe zij dit kunnen doen. Dit willen wij dus in de tweede studiedag helder krijgen. Voor de 'hoe' zullen wij workshops aanbieden met ideeën die onze collega's kunnen uitproberen in hun lessen.
4. Fullan beschrijft 3 aspecten die relevant zijn binnen het klaslokaal, namelijk het gebruik van nieuwe materialen en middelen (bijv. nieuwe technologie of een aangepast curriculum), nieuwe vaardigheden en praktijken ontwikkelen (bijv. andere didactische methoden) en een veranderde mindset of overtuiging (bijv. een growth mindset). Dit zijn zaken waar wij komend schooljaar binnen de workshops, extra ontwikkeltijd en functioneringsgesprekken extra aandacht aan zullen besteden.
5. Eigenaarschap ontstaat door het proces, niet vooraf. Vaak verandert gedrag, voordat overtuigingen veranderen. Een herhaling van doen, reflecteren en evalueren zorgt voor duurzame verandering. We horen nu al af en toe van collega's een verbazing dat leerlingen echt aan het werk gaan wanneer ze op een montessoriaanse manier lesgeven.
6. Succesvolle verandering vereist resoluut doorzetten met flexibiliteit. Vasthoudendheid zonder flexibiliteit leidt tot weerstand, maar stoppen bij tegenslag brengt geen vooruitgang. Een ingewikkelde combinatie van beide is dus cruciaal. Hierbij is ook zelfcorrectie van leiders en betrokkenen belangrijk (Fullan, 2006). Dit is ook zichtbaar in de derde fase van Kotter. Het zal belangrijk blijven om het nieuwe beleid ook te evalueren met de collega's. Zo zullen de dit schooljaar ingevoerde studiewijzers op de tweede studiedag kritisch bekeken worden. Niet met het idee van afschaffen, maar met de insteek om deze nog beter bruikbaar te maken voor alle collega's.

Deep Democracy

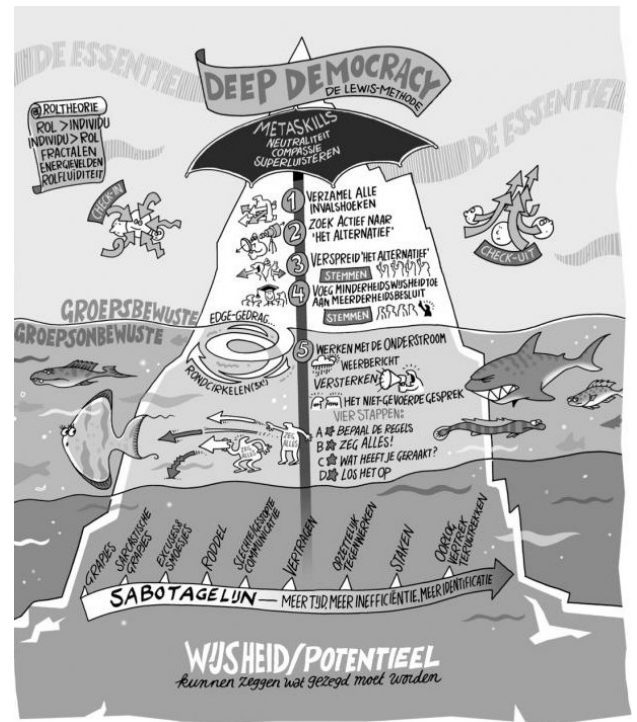
Deep Democracy is een vorm van besluitvorming die zich richt op het erkennen en benutten van de diversiteit aan perspectieven binnen een groep. Zoals geschreven wordt door Kramer (2019, p. 22): de wijsheid van de minderheid wordt toegevoegd aan het meerderheidsbesluit. Volgens Deep Democracy is het essentieel om niet alleen de expliciete, zichtbare meningen en overtuigingen te erkennen, maar ook de impliciete, onderliggende emoties, angsten en belangen die van invloed zijn op besluitvormingsprocessen (Demos, 2024; Kramer, 2019, p. 37). In Deep Democracy wordt de ijsbergmetafoer (figuur 2.3) vaak gebruikt om de zichtbare en onzichtbare aspecten van groepsdynamiek te laten zien.

Net zoals een ijsberg slechts voor een klein deel boven water uitsteekt, vertegenwoordigt het groepsbewuste maar een klein deel van wat er werkelijk gaande is. Onder het oppervlak van de ijsberg bevindt zich een veel groter deel dat verborgen blijft onder water. Deze onderstroom (het groepsonbewuste) kan een aanzienlijke invloed hebben op de besluitvorming en het is daarom belangrijk om deze zichtbaar te maken (Kramer, 2019, p. 37).

De sabotagelij is te vinden onder het groepsonbewuste en ontstaat wanneer de mening van de minderheid geen gehoor vindt. In de sabotagelij staat gedrag als (sarcastische) grapjes, smoesjes, roddel, slechte communicatie, vertagen, opzettelijk tegenwerken, staken en terugtrekken. Belangrijke zaken worden dan niet uitgesproken, waardoor er steeds openlijker sabotagegedrag zichtbaar wordt.

Binnen Deep Democracy wordt juist van deze sabotagelij gebruik gemaakt om een omgeving te creëren waarin alle stemmen gehoord worden, in een omgeving die oordeelvrij is. Er is dus geen goed of fout. Om dit voor elkaar te krijgen moet de waterlijn dalen door alles te zeggen wat gezegd moet worden, de wijsheid van de groep komt dan boven water. Door conflicten in de onderstroom op te lossen wordt een organisatie weer effectiever en efficiënter (Demos, 2024; Kramer, 2019, p. 137).

Wij hebben tijdens de eerste studiedag dit schooljaar gebruik gemaakt van Deep Democracy om een gezamenlijke visie te formuleren. Hierbij hebben we een ‘gesprek op voeten’ gedaan, een werkvorm waarbij standpunten waarmee iedereen het eens is helder worden, maar ook degenen die zich niet achter een standpunt kunnen scharen (de onderstroom), gevraagd wordt naar hun input. Door deze mensen ook een stem te geven, en de stem mee te laten tellen, kun je sabotagegedrag verminderen. Onze collega’s waren overwegend enthousiast over deze werkvorm en willen dit graag vaker doen om met elkaar in gesprek te gaan. Doordat de collega’s die zich niet in een standpunt konden vinden het woord kregen, konden we de standpunten beter formuleren of aanvullen waardoor ze beter passend werden voor onze collega’s en de school. Het was mooi om op deze manier de weerstand zichtbaar en geaccepteerd te maken.

Figuur 2.3: De metafoer van de ijsberg (Demos, 2024)

In dit hoofdstuk hebben we de theorie rondom Montessori onderwijs en de rol van de leerkracht uiteengezet, evenals de theorie rondom organisatieverandering die kan worden toegepast op onze school. De theorie van de organisatieverandering hebben we gekoppeld aan de huidige situatie op onze school en we kunnen hieruit afleiden welke stappen er op onze school nog genomen moeten worden en welke punten nog wat extra aandacht verdienen. Wat betreft de Montessori theorie, deze leggen we in hoofdstuk 4 langs de resultaten van ons praktijkonderzoek. In het volgende hoofdstuk zullen de overkoepelende conclusies van deze literatuurstudie en de volgende stappen in het praktijkonderzoek uiteengezet worden.

3. Conclusie literatuurstudie

Het theoretisch kader onderzoekt de kenmerken van Montessori onderwijs, de rol van de leerkracht binnen deze onderwijsfilosofie en theorieën over organisatieveranderingen. In dit hoofdstuk zullen we de overkoepelende conclusies uiteenzetten en vooruitblikken op de volgende stappen van het praktijkonderzoek.

In de Montessori theorie wordt duidelijk dat leren kiezen en leren reflecteren nauw met elkaar verbonden zijn. Wanneer er in de les keuzes worden aangeboden wat betreft de manier waarop een leerdoel behaald kan worden, kunnen leerlingen vervolgens reflecteren op hun gemaakte keuze. Beide dragen bij aan de ontwikkeling van zelfregulatie, zelfinzicht en morele vorming, allemaal executieve functies die ontwikkeld worden tijdens de adolescentie.

Verder merken wij op dat het onmogelijk is om alle montessori theorie samen te vatten in 4 bouwstenen (of 6 karakteristieken). Het is belangrijk om te beseffen dat alles met elkaar te maken heeft en dat de onderliggende grondhouding van het grootste belang is om te zorgen dat het montessoriaans onderwijs werkt. De bouwstenen kunnen gebruikt worden om de zeer uitgebreide visie van Montessori enigszins te ordenen, maar vragen dan meteen weer om nuancering. Hier dient bij gebruik ervan zeker rekening gehouden te worden.

De rol van de leerkracht is voor het succesvol montessoriaans lesgeven cruciaal. Het literatuuronderzoek biedt diverse aanknopingspunten om de rol van de leerkracht te versterken en meer montessoriaans te maken. Hiervoor zou deze moeten verschuiven van kennisoverdrager naar begeleider, voorbereider van de omgeving en observator. Dit is een grote verandering die vraagt om tijd, ruimte, ondersteuning van leerkrachten in de vorm van professionalisering op het gebied van didactisch coachen, observeren, voorleven en zelfreflectie en in de vorm van tijd om materialen te ontwikkelen. Tenslotte moet aandacht besteed worden aan de visie op onderwijs; de pedagogische grondhouding en kosmische taak.

Verder is er overlap te vinden tussen het montessori onderwijs en de theorieën over organisatieveranderingen. Zo wordt in de theorie van Norman Maier de kwaliteit van de plannen deels bepaald door de theorie van Montessori zoals die hierboven is beschreven. Wanneer de plannen volgens haar theorie worden gemaakt, is de kwaliteit ook goed. Deze visie vind je dan weer terug in de 'Het' van TGI. In de 'Globe' van TGI kan je het kosmische geheel herkennen dat Montessori belangrijk vond. In zowel de theorieën van Kotter als Fullan herken je het 'help het mij zelf te doen' terug, het personeel is zelf verantwoordelijk voor hun professionalisering. Daarnaast leer je bij Deep Democracy over het gedrag in de sabotagelijijn dat kan ontstaan wanneer de minderheid zich niet gehoord voelt. Dit komt overeen met de driftbuien die Montessori (1972) beschrijft wanneer een volwassene de behoeften van een kind niet begrijpt.

Daarnaast valt ook de overlap tussen de theorie over organisatieverandering en het reilen en zeilen op het RML op, evenals overlap tussen de onderlinge theorieën. In het verleden heeft het RML weinig aandacht besteed aan Montessori onderwijs. Op alle vlakken van de TGI valt daardoor winst te behalen.

Het formuleren van een gezamenlijke visie is volgens verschillende theorieën essentieel voor het creëren van een sterke teamidentiteit en een duurzame verandering. De urgentie voor verandering, een belangrijke eerste stap volgens Kotter, is al vastgesteld, mede door NMV accreditatie-eisen en inspectieresultaten. Er is een leidend team samengesteld, bestaande uit schoolleiding en de M-didactiek werkgroep. Na het formuleren van een gezamenlijke visie en missie zal de verandering volgens Kotter voortgezet moeten worden door het betrekken van mensen uit de organisatie bij de verandering. Hierbij moet volgens de TGI aandacht zijn voor de individuele professional en samenwerking binnen teams. Voor de eerste kan gebruik worden gemaakt van de ontwikkelplannen en -gesprekken en van opleidingsmogelijkheden. Fullan noemt hierbij het leren in de werkcontext als belangrijk aspect voor een succesvolle verandering. Dit vraagt om een sterke professionele leercultuur waarin kennis en ervaring worden gedeeld. Een effectieve samenwerking vraagt om een cultuur van respect, open communicatie en waardering voor verschillen. De rol van de leidinggevende is van groot belang voor de ontwikkeling van de individuele professional en het team.

De derde fase van Kotter richt zich op het borgen van verandering en het verder stimuleren van motivatie. Dit kan door:

- Het vieren van successen, zoals Kotter benadrukt, om blijvende motivatie te stimuleren. Dit sluit aan bij Fullan's visie: motivatie moet niet alleen behouden blijven, maar ook groeien.
- Het resoluut doorzetten van verandering, met flexibiliteit waar nodig. Door deze aanpak wordt verandering niet alleen in gang gezet, maar ook duurzaam verankerd in de schoolcultuur.

Dit zijn zaken waar wij op dit moment op onze school nog niet aan toe zijn, maar die wel belangrijk zijn om in het oog te houden tijdens het komende schooljaar. We zullen dit dan ook meenemen in onze aanbevelingen aan de schoolleiding in hoofdstuk 5.

Zoals tot nu toe beschreven, is onze school al in beweging, de organisatieverandering is al ingezet. Wij helpen en denken daar als Montessori ambassadeurs intensief aan mee. In de studiedag hebben we met onze collega's een gezamenlijke visie kunnen vormen over waar we de nadruk willen leggen in ons montessoriaans onderwijs. Uiteindelijk willen we de volgende probleemstelling met ons onderzoek beantwoorden:

Welke stappen kan het RML ondernemen om montessoriaans onderwijs op onze school als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

Om dit te doen willen wij met een selectie van onze collega's in gesprek gaan. De organisatieverandering is al begonnen, wat vinden zij van de interventies die tot nu toe zijn gedaan? Wat is hun visie op het montessori onderwijs van onze school nu en welke mogelijkheden zien zij? Wat doen zij al in hun lessen en waarom? En wat doen zij niet en wat houdt hun daarin tegen? Door deze vragen te beantwoorden en naast de beschreven theorie en de aanbevelingen van het NMV te leggen, kunnen wij analyseren wat onze vervolgstappen moeten zijn en dit als advies aan de schoolleiding overleggen.

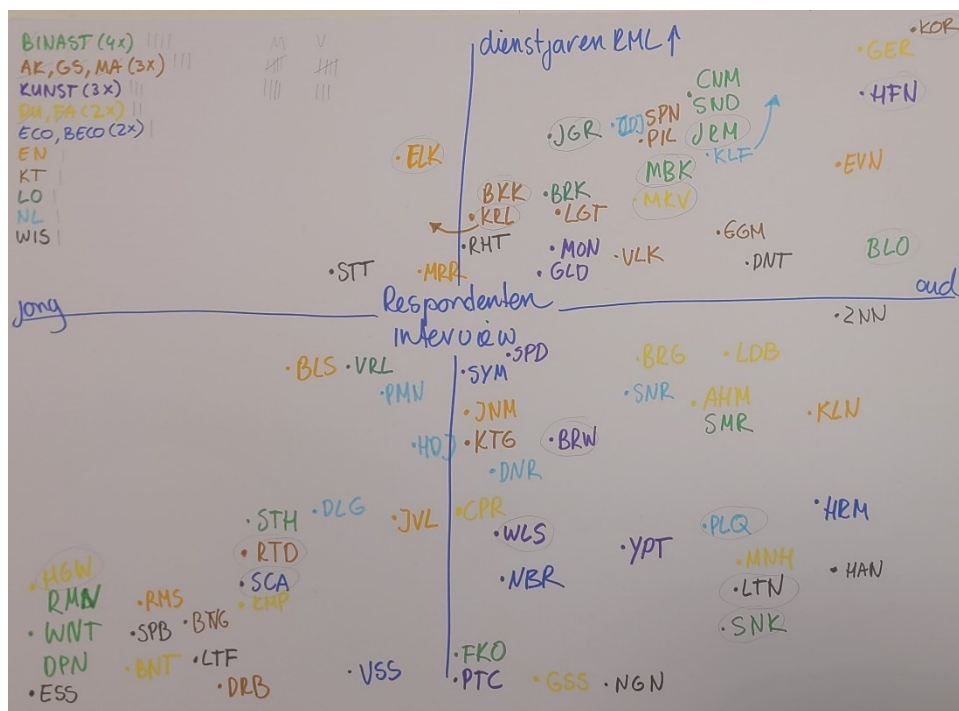
4. Praktijkonderzoek

Inleiding

In ons praktijkonderzoek gaan wij aan de hand van interviews met collega's onderzoeken welke gebieden binnen het montessori onderwijs zij belangrijk vinden en al meer gebruiken in hun lessen. Wij willen hiermee een overzicht geven van de visie van collega's ten opzichte van montessori onderwijs en gedane interventies op onze school en hun onderbouwing daarvoor. Zo kunnen wij uitzoeken waar het 'low hanging fruit' is wat betreft de aanbevelingen van het NMV en op welke gebieden wij nog meer moeten inzetten op bijvoorbeeld het wegnemen van weerstand en scholing.

Methode

Voor dit praktijkonderzoek hebben wij als eerst een overzicht gemaakt van al onze collega's, waarbij we hebben gekeken naar de leeftijd en aantal dienstjaren op het RML, met de kanttekening dat dit (zeer) ruwe schattingen zijn. In figuur 4.1 is dit overzicht te zien, waarbij het snijpunt in de grafiek rondom de 40 jaar oud en 7 jaar werkend op school ligt.

Figuur 4.1: Overzicht van collega's op het RML met op de X-as leeftijd en op de Y-as het aantal dienstjaren op het RML.

Vervolgens hebben we uit elke sectie een collega uitgekozen, erop lettend dat de verdeling man-vrouw, jong-oud en veel-weinig dienstjaren gelijkmatig verdeeld was. We hebben hiervoor gekozen omdat ons opvalt dat er een verschil in opvattingen is tussen de jong- en oudgedienden op onze school en ook verschillende secties hebben verschillende meningen over het toepassen van montessoriaans onderwijs. Op deze manier maken wij een gebalanceerde onderzoeksgroep die ervoor zorgt dat we resultaten krijgen die representatief zijn voor onze school.

Dit vergroot de betrouwbaarheid van onze resultaten. De geselecteerde zeventien collega's hebben we uitgenodigd voor een interview. De interviews hebben plaatsgevonden voorafgaand aan de studiedag.

De gestelde vragen waren bij elk interview hetzelfde, om ervoor te zorgen dat onze resultaten valide zijn. De gestelde vragen zijn te vinden in bijlage 2 en de uitwerkingen van alle interviews in bijlage 5.

De interviews zijn volledig getranscribeerd en vervolgens door ons doorgenomen. We hebben daarbij notities gemaakt van uitspraken die overlap hadden met de montessoriaanse theorie of de theorie over de organisatieverandering. Verder hebben we bijgehouden welke antwoorden er werden gegeven en hoeveel collega's hetzelfde benoemden. Dit wordt samengevat in de kwalitatieve analyse. Een overzicht daarvan is te vinden in bijlage 3. In het interview zijn ook een aantal kwantitatieve vragen gesteld. Bij een van de vragen hebben de collega's de bouwstenen van onze school op volgorde gelegd van meest naar minst belangrijk. De bouwstenen die de hoogste prioriteit kregen, ontvingen daarbij de hoogste score en de laagste prioriteit ontving de laagste score. Aan de hand hiervan is uit te drukken welke bouwsteen het belangrijkste wordt gevonden door onze collega's. Ook hebben wij collega's gevraagd welke score ze het montessori onderwijs op onze school nu en over twee jaar geven, hiervan hebben we het gemiddelde en de standaarddeviatie van beide momenten berekend.

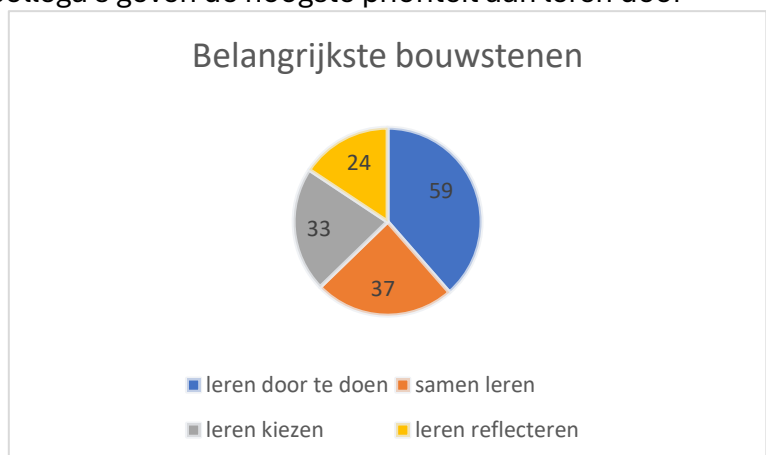
Resultaten

De resultaten zijn onder te verdelen in kwantitatieve en kwalitatieve resultaten. De kwantitatieve resultaten zullen als eerst gepresenteerd worden.

Kwantitatief

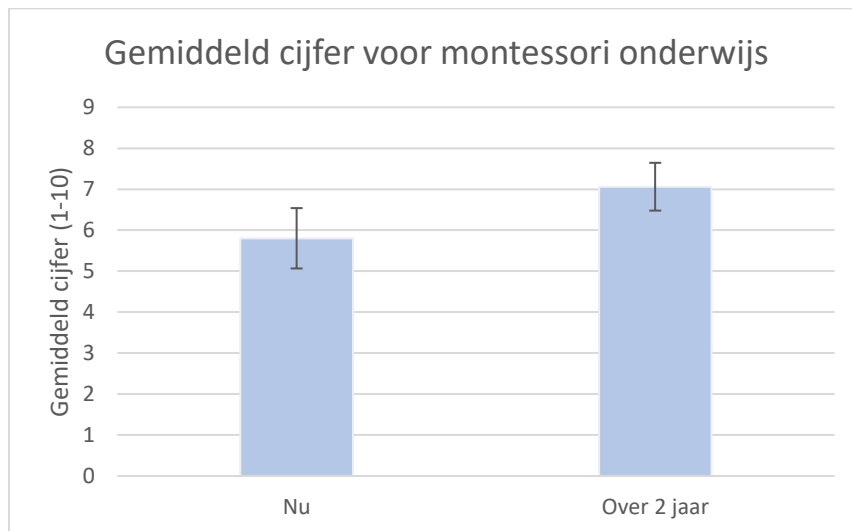
De eerste vraag die wij gesteld hebben aan onze collega's is of zij bewust hebben gekozen voor lesgeven op een montessorischool. Op deze vraag antwoordde de helft van de collega's bewust te hebben gekozen voor montessori onderwijs.

Bij de vraag om de bouwstenen te organiseren op prioriteit hebben we 4 punten gegeven aan de bouwstenen die de hoogste prioriteit kregen, 1 punt aan de bouwstenen die de laagste prioriteit kregen en de bouwstenen ertussen kregen 3 en 2 punten. Aan de hand van deze scores is uitgerekend hoeveel punten elke bouwsteen krijgt van de geïnterviewde collega's, de meeste collega's geven de hoogste prioriteit aan leren door te doen (figuur 4.2).

Figuur 4.2: Aantal punten dat elke bouwsteen ontvangt bij hoogste prioriteit = 4 punten en laagste prioriteit = 1 punt.

Er is aan de collega's ook gevraagd om het montessori onderwijs op onze school een cijfer te geven, zowel voor het onderwijs zoals het nu wordt gegeven, als over twee jaar gezien de ontwikkelingen op onze school. De gemiddelde cijfers en de standaarddeviatie daarvan is te zien in figuur 4.3. Hier is te zien dat onze collega's het montessori onderwijs een krappe voldoende geven en dat ze verwachten over twee jaar een zeven te kunnen scoren.

Figuur 4.3: Gemiddeld cijfer voor montessori onderwijs op het RML.

Kwalitatief

Aan de collega's is gevraagd om de huidige visie op montessori onderwijs van het RML te omschrijven. Meer dan de helft van de collega's (59%) geeft hierop een antwoord dat samen te vatten valt als vaag, ongedefinieerd, niet aanwezig of niet gedragen. Bijna een derde van de collega's (29%) benoemt zelfstandigheid in hun antwoord. Andere termen die genoemd worden zijn vrijheid, eigenzinnig, keuzes, sociaal leren en vakoverstijgend. Twee collega's ziet dat het montessori onderwijs op onze school in ontwikkeling is en ook twee collega's benoemen dat we het belangrijk vinden om goede burgers af te leveren.

Op de vraag om het eigen montessori onderwijs te omschrijven werd zeer gevarieerd antwoord gegeven. Toch was er een aantal antwoorden die we regelmatig hebben gehoord. Zo wordt het aanbieden van keuzes door 35% van de collega's genoemd en als je het antwoord meetelt dat leerlingen in hun eigen tempo mogen werken (wat een keuze is), is dat zelfs 47%. Bijna een kwart van de collega's (24%) benoemt zelfstandig werken als een belangrijk onderdeel van hun lespraktijk. Een even groot aantal collega's gebruikt de woorden verantwoordelijkheid, vertrouwen en eigenaarschap om aan te geven dat ze de leerlingen autonomie geven. Drie collega's benoemen nog de vrijheid (in gebondenheid) en evenveel collega's zeggen goed gebruik te maken van de studiewijzers in hun lessen.

Op de vraag welke bouwsteen op onze school meer prioriteit zou moeten krijgen zegt meer dan een derde van de collega's (38%) dat dit leren reflecteren zou moeten zijn. Er mocht hier maar één optie gekozen worden.

We hebben de collega's ook gevraagd welke bouwstenen zij nu al regelmatig gebruiken in hun lessen, hier mochten ze wel meerdere antwoorden uitkiezen. Leren door te doen en samen leren werden hier het meest benoemd. Leren reflecteren en leren kiezen stonden gezamenlijk op de tweede plaats.

Wij hebben vervolgens gevraagd waarom zij gemotiveerd zijn om deze bouwstenen te gebruiken en het meest gegeven antwoord was hierbij 'omdat het werkt', in verschillende variaties werd dit antwoord door bijna een kwart van de collega's gegeven. De overige antwoorden zaten meer op het niveau van leerstrategieën, de manier waarop leerlingen iets leren.

We hebben de collega's ook gevraagd waardoor ze zich beperkt voelen in het gebruiken van de bouwstenen en wat zij nodig hebben, of denken wat de school nodig heeft, om meer montessoriaans les te geven. Deze twee vragen liggen in het verlengde van elkaar en zullen dus gezamenlijk behandeld worden. Het grootste deel van de antwoorden over hoe onze collega's zich beperkt voelen in het montessoriaans lesgeven valt in de categorie van de voorbereide omgeving. Antwoorden zoals te korte lessen, te weinig (flexibele) ruimte, voorbereidingstijd, materialen, organisatie en structuur werden gegeven. Onze collega's geven aan behoefte te hebben aan langere lessen en meer voorbereidingstijd. Daarnaast werden grotere lokalen, of het flexibel inzetten van studieruimtes en de gang veel genoemd. De tweede categorie waarin veel antwoorden vielen was die van de professionalisering. Vooral het gebrek aan kennis en ontwikkeltijd werd genoemd, evenals het gebrek aan montessoriaanse kennis binnen de schoolleiding. Om meer montessoriaans les te kunnen geven willen onze collega's zich professionaliseren door een studiedag waar mini-lessen worden gegeven, ook door docenten van andere montessori (basis)scholen. Verder wordt belang gehecht aan het montessoriaans opleiden van nieuwe docenten en coaching door leidinggevenden voor alle docenten, waarbij het ontwikkelgesprek wordt ingezet om professionalisering op het gebied van montessori onderwijs onder de aandacht te brengen. Er waren ook een aantal antwoorden gegeven die buiten deze twee categorieën vallen. Zo benoemden een aantal collega's het gebrek aan vertrouwen in de leerlingen of het moeite hebben met het loslaten van de controle. Dit antwoord hangt sterk samen met de collega's die aangeven dat leerlingen 'het' [montessoriaans leren] niet kunnen. Een enkele collega gaf aan de behoefte te hebben aan het trainen van leerlingen op het gebied van montessoriaans leren en het gefaseerd invoeren van meer montessoriaans onderwijs vanaf de brugklas.

Los van deze antwoorden gaf een groot deel (71%) van de geïnterviewde collega's aan dat ze blij zijn met de ingevoerde studiewijzers. Ze maken er gebruik van in de lessen en structureren de lessen ook meer vanuit de opbouw van de studiewijzers. Daarnaast begeleiden ze de leerlingen actief in het gebruik ervan en zien ook de leerlingen er zelfstandig mee werken tijdens de lessen en KWT's. Er waren ook twee collega's minder positief, maar dan vooral op de vorm van de studiewijzer en de controle die daarop is door de leidinggevenden. Zij gaven aan dat ze daarover graag nog een keer schoolbreed in gesprek willen.

5. Conclusie en aanbevelingen

In de conclusie zullen we de resultaten van ons praktijkonderzoek (en het profielwerkstuk dat door de leerlingen is gemaakt) langs de lat van de montessori- en organisatieveranderingstheorie leggen. Aan de hand hiervan kunnen we de huidige situatie analyseren op theoretisch gebied. In de aanbevelingen zullen we de volgende stappen uiteenzetten die wij voor ons zien op gebied van organisatieverandering. We stellen deze vast aan de hand van de behoeftes van onze collega's in combinatie met de eerder genoemde theorie. De vervolgstappen worden langs de lat van het NMV rapport gelegd om te zien welke aanbevelingen van de NMV met deze vervolgstappen worden ondervangen en voor welke aanbevelingen van het NMV er eerst nog meer bewustzijn moet worden gecreëerd op het RML.

Montessori

De helft van onze collega's geeft aan dat ze bewust hebben gekozen voor montessori onderwijs, dit is vergelijkbaar met de 48% van de collega's die dit in het onderzoek van DUO aangaf. Dit betekent dus dat dit percentage in 5 jaar niet significant is veranderd. Dit is niet verrassend omdat er tot dit schooljaar niet bewust is ingezet op het aantrekken van montessoriaanse collega's.

De meeste collega's geven de hoogste prioriteit aan de bouwsteen leren door te doen, het is dan ook niet verrassend dat dit hetgeen is dat de meeste collega's aangeven al te doen. Wat interessant is, is dat de NMV in de aanbevelingen zegt dat de nadruk in de lessen meer op actief, onderzoekend en op nadenken aanzettend onderwijs moet liggen. Dit betekent dus dat ofwel het leren door te doen niet zichtbaar genoeg is in de lessen, of dat de definitie van leren door te doen van onze collega's niet aansluit bij de definitie van de NMV. Wij denken zelf het laatste, aangezien veel van de voorbeelden die door collega's gegeven werden bij de bouwsteen leren door te doen te maken hadden met zelfstandig werken in plaats van het nastreven van een integratie van hoofd, hart en handen. Er mist hier een gezamenlijke taal waarbij iedereen hetzelfde bedoelt met bepaalde begrippen. Zoals in ons theoretisch kader is geschetst, heeft leren door te doen meer te maken met de montessori karakteristieken hoofd, hart, handen en binnen en buiten de school en het brede ontwikkeldoel creativiteit en vraagt dit om een voorbereide omgeving met specifiek geselecteerd of ontwikkeld materiaal, en een daarbij horende andere rol van de leerkracht. Hier ligt dus een taak om onze collega's te informeren over wat deze bouwsteen precies inhoudt, hun handvaten te geven om in de les meer te bieden op het gebied van 'doen' dan alleen zelfstandig werken. De eerder genoemde workshops zijn hiervoor uitermate geschikt. Daarnaast krijgen collega's vanaf komend jaar een uur extra ontwikkeltijd per week, dat ingezet kan worden voor het ontwikkelen van Montessorimateriaal.

Bijna de helft van de collega's biedt keuzes aan in de lessen, dit is positief aangezien dit een belangrijke motivator is voor leren. De keuzes zouden duidelijker zichtbaar en meer betekenisvol gemaakt kunnen worden, bijvoorbeeld door deze in de studiewijzers op te nemen, ze met leerlingen te bespreken en tijdens studiedagen te spreken en leren over betekenisvolle keuzes. Leerlingen geven aan meer behoefte te hebben aan een coachende rol van de docent ter begeleiding van het maken van keuzes en reflecteren hierop.

Ook hier is weer het belang van een gezamenlijke taal zichtbaar, aangezien keuzes aanbieden hier door collega's wordt geïnterpreteerd als leren kiezen, terwijl dit niet hetzelfde is. Het is belangrijk dat collega's hun faciliterende rol uitbreiden en door observatie en coaching, in een gestructureerde voorbereide omgeving ruimte bieden om te kiezen. Ook hier kunnen we aandacht aan besteden in de workshops die we volgend jaar gaan aanbieden, maar ook inzet op de nieuwe vorm van de basiscursus en meer collega's die montessori cursussen gaan volgen is hiervoor nodig.

PWS-leerlingen geven aan dat op andere scholen een duidelijkere lesstructuur bestaat met kop, romp en staart, waardoor duidelijker is wanneer ze zelfstandig moeten werken. Leerlingen op het RML weten niet wat er van ze verwacht wordt in een les wanneer ze binnen komen, waardoor ze een afwachtende houding aannemen. Hier is ruimte voor verbetering vanuit de voorbereide omgeving, in montessori onderwijs is een duidelijke structuur juist extra belangrijk om de leerlingen vrijheid in gebondenheid te kunnen bieden. In de eerste studiedag is 'binnen als beginnen' benoemd als een lesaanpak die meer de standaard moet worden op onze school. Daarnaast wordt er op de tweede studiedag ook gekeken naar de studiewijzers, die hierin een dienende rol hebben vanuit de voorbereide omgeving. Aangezien de rol van de docent sterk verbonden is met de lesstructuur (leerkrachtgestuurd of leerlinggestuurd) en hier onder collega's zowel in de interviews als op de studiedag, verschillende visies over worden geuit, lijkt dit een interessant en belangrijk onderwerp om in de toekomst mee aan de slag te gaan. Hierbij moet gekeken worden naar de lessentabel, maar ook in hoeverre collega's meegaan in een gezamenlijke gebondenheid van een vaste lesstructuur.

Leren reflecteren moet meer prioriteit krijgen volgens onze collega's. De NMV is het hiermee eens, de feedback van docenten heeft momenteel vooral betrekking op de inhoud en minder op het leer- en denkproces van de leerling. De leerling heeft hier zelf ook behoefte aan, ze missen het 'help het mij zelf te doen'. Een van de stappen die dit schooljaar al is ondernomen is het gebruik van Catwise, waar leerkrachten twee keer per jaar alle leerlingen voorzien van feedback. Het gebruik hiervan kan nog verbeterd worden, zowel aan de kant van de leerkracht als de leerling, door volgend jaar in een (keuze)workshop in te gaan op het geven van betekenisvolle feedback door docenten en het coachen van leerlingen in het reflecteren en maken van actieplannen. Verder is er hier is bijvoorbeeld ruimte om materiaal in te zetten met de controle van de fout. De leerling kan zijn werk dan zelf controleren en de docent kan het proces observeren en coachen. Door te reflecteren op dit proces ontwikkelt de leerling het vermogen tot zelfregulatie, wat noodzakelijk is om de zelfstandigheid van de leerling te versterken.

Het blijkt uiteindelijk ook lastig te zijn om helder te krijgen hoe je precies reflecteert en waarop (prestatie, gedrag, aanpak en/of voortgang bijv.) Daarnaast bestaat onder sommige collega's de opvatting dat leerlingen niet goed kunnen reflecteren. Hier ligt nog een uitdaging om deze bouwsteen meer zichtbaar te maken op onze school. Het bieden van professionalisering op dit onderwerp kan bijdragen aan de visie van leerkrachten op hun eigen handelen en op het begeleiden van leerlingen in het leren reflecteren.

Zelfstandigheid heeft veel draagvlak onder de collega's als onderdeel van de visie op montessori onderwijs van het RML, dit is ook een van de brede ontwikkeldoelen. Interessant om hierbij te vermelden is dat een kwart van collega's leerlingen autonomie geeft in de lessen terwijl een even groot deel van de collega's juist een gebrek aan vertrouwen in het kunnen van de leerlingen ervaart. Wellicht is het een idee om deze mensen met elkaar in gesprek te laten gaan?

De grootste beperking die collega's ervaren wat betreft het geven van montessori onderwijs is de voorbereide omgeving. Obstakels die benoemd worden zijn onder andere de korte lessen, gebrek aan flexibele ruimte, voorbereidingstijd en materialen.

Volgens Montessori werkt het lesrooster op de middelbare school met het strakke programma belemmerend voor het leerproces van de leerlingen, wanneer je dit losser laat of meer tijd geeft om in een bepaald onderwerp te zakken, levert dit ook een grotere concentratie op. Het grootste deel van het werk van de docent zit in het creëren van de voorbereide omgeving, wanneer we hier voorbereidingstijd voor kunnen vrijmaken, geeft dat de docenten tijdens de les meer tijd om leerlingen te observeren en het leerproces te begeleiden. De NMV ziet wat betreft de voorbereide omgeving mogelijkheden op gebied van wat er aan de muren hangt, de opstelling van de tafels en de afwisseling van theorie en praktijk in de lessen.

Een interessant inzicht is dat de meeste van de gevoelde beperkingen van de docenten extern geattribueerd worden. Ook leerlingen leggen de oplossing buiten zichzelf neer. Hier zie je dus een mooi voorbeeld van hoe het voorleven van de leerkracht ook een negatief effect kan hebben op de leerlingen. Positief is dan wel weer dat beide vragen aan respectievelijk de schoolleiding en de leerkrachten om hun te 'helpen het zelf te doen'. En laat dit nu precies de taak zijn die wij voor ons zien als Montessori experts op onze school volgend jaar.

Organisatieverandering

Gemiddeld geven de collega's ons montessori onderwijs een krappe voldoende, maar zien wel potentie om daar binnen twee jaar een kleine 7 van te maken. Vanuit de theorie van Kotter wordt aangegeven dat voor een organisatieverandering er een gevoel van urgentie nodig is. Het is duidelijk dat onze collega's die ervaren, omdat ze op dit moment het montessori onderwijs op onze school maar net een voldoende geven.

Daarnaast is er een externe urgentie in de vorm van het terugkrijgen van de montessori erkenning van het NMV. Aangezien de collega's mogelijkheid zien om er binnen twee jaar een 7 van te maken, bestaat er motivatie voor deze organisatieverandering, volgens Fullan een belangrijk kenmerk voor een succesvolle verandering.

Meer dan de helft van de collega's geeft aan dat de huidige visie vaag, ongedefinieerd, niet aanwezig of niet gedragen is. Hier is dus een duidelijke vraag om de 'Het' van het TGI model te concretiseren. Fullan beschrijft het niet voldoende duidelijk maken van de theorie achter de veranderstrategie als een veelgemaakte fout bij schoolverandering. Ook Kotter hecht belang aan het ontwikkelen van een gezamenlijke verandervisie en -strategie voor een succesvolle organisatieverandering. Aangezien deze interviews zijn afgenomen voorafgaand aan de eerste studiedag, hebben we deze input meegenomen in de organisatie van de studiedag en er zorg voor gedragen dat het vaststellen van een gezamenlijke visie het thema werd van deze dag. Omdat er nu een duidelijkere visie is, kan het interessant zijn om volgend schooljaar dezelfde collega's nogmaals te vragen hoe zij de visie zien.

Het gebrek aan kennis en ontwikkeltijd werd door veel collega's genoemd als een belemmering in het geven van montessori onderwijs. Fullan geeft aan dat het belangrijk is om aandacht te besteden aan het versterken van kennis en vaardigheden voor een succesvolle organisatieverandering. Hij beschrijft daarnaast het belang van leren in de werkcontext hierbij. Dit sluit ook aan op Kotter die aangeeft dat het gevoel van competentie essentieel is om mensen bij de organisatieverandering te betrekken. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de ontwikkelgesprekken uit de gesprekscyclus op school, een onderwerp dat zowel door de collega's als door het TGI model (de 'Ik') wordt benoemd. In dezelfde categorie geeft een deel van de collega's aan dat zij weinig vertrouwen hebben in de montessori kennis en vaardigheden van de schoolleiding. Hier is het belangrijk dat de competentie van de (school)leiding tijdens de organisatieverandering duidelijk is. Kotter beschrijft namelijk dat het belangrijk is dat het leidend team geloofwaardigheid en deskundigheid heeft en dat hun stijl van werken aansluit bij het nieuwe gewenste gedrag van de organisatie.

Door aan onze collega's te vragen wat hun belemmert in het geven van montessori-onderwijs hebben we een eerste aanzet gedaan voor het in kaart brengen van potentiële weerstand die in de onderstroom bestaat volgens het principe van Deep Democracy. Zoals eerder aangegeven leggen de collega's de sleutel naar de oplossingen vooral buiten zichzelf. De komende studiedag en volgend schooljaar zullen dus vooral in het teken moeten staan van het betrekken van onze collega's bij deze ontwikkelingen en hun duidelijk maken dat zij daarin zelf ook een grote rol spelen (een betere wereld begint bij jezelf). Net zoals wij als leerkracht zeggen dat onze leerlingen hun eigen verantwoordelijkheid moeten pakken wat betreft het doen van hun schoolwerk, geldt dit net zo hard voor onszelf. Ook hier is het grote belang van voorleven als leerkracht zichtbaar. Als je zelf niet meer werkt aan je eigen ontwikkeling en verbeteringen in jouw vak, waarom verwacht je dan dat je leerlingen dat wel doen?

Wij zien vaak dat onze collega's klagen over hun lessen, leerlingen die niet aan het werk gaan of niet gemotiveerd zijn, maar de collega's zijn dan weinig bereid om eens kritisch naar hun eigen les en daarmee dus hun eigen invloed te kijken. Dit is iets wat wij tijdens de Leergang wel hebben geleerd en iets wat Maria Montessori zelf natuurlijk ook deed. Je probeert iets nieuws uit en je observeert of het werkt en waarom wel of niet. Op die manier blijft jouw eigen lespraktijk zich ontwikkelen en (hopelijk) verbeteren. Wij zouden graag deze boodschap duidelijker willen overbrengen aan onze collega's. Wellicht is een verplichte opfris basiscursus voor de collega's die al meer dan 5 jaar geen Montessori cursus hebben gedaan hiervoor een goede oplossing. Wij merkten bij het begeleiden van de basiscursus op onze school dit jaar absoluut het effect van iets nieuws uitproberen in de les. Alle nieuwe leerkrachten van onze school hebben mooie experimenten gedaan en hun leerlingen aan het werk gekregen. Dat moet dan toch zeker ook een ouwe rot in het vak ook kunnen?

Gelukkig is ook duidelijk geworden op welke gebieden er draagvlak bestaat voor de organisatieverandering. Hieronder zullen we een aantal aanbevelingen doen waarmee we zowel volgens de montessori theorie als de theorie over organisatieverandering snelle en duurzame stappen kunnen maken. Deze aanbevelingen leggen we ook langs de aanbevelingen van de NMV, om in kaart te brengen of we geen blinde vlekken hebben binnen dit onderzoek.

Aanbevelingen

Om van de kleine 6 voor montessori onderwijs naar de 7 te gaan is er een aantal dingen die het RML volgens onze analyse zou moeten ondernemen:

- Het blijft ook na de studiedag belangrijk om het gesprek over het nieuwe beleid open te houden zodat eventuele barrières in de organisatieverandering snel duidelijk worden (Kotter). Verder is het belangrijk om tijdens de tweede studiedag ruimte te geven voor het nadenken over de implementatie van de gezamenlijke visie. Hoe ziet dat eruit in het klaslokaal en wat hebben onze collega's daarvoor nodig. Wij helpen als Montessori ambassadeurs weer mee met het organiseren en vormgeven van deze studiedag.
- De voorbereide omgeving wordt door collega's ervaren als een van de grootste uitdagingen bij het geven van montessori onderwijs. Barrières die genoemd worden zijn de korte lessen, gebrek aan voorbereidingstijd en de tekortkomingen van de fysieke ruimte. Om deze reden is onze aanbeveling dat er komend schooljaar op beleidsniveau wordt nagedacht over het verbeteren van deze factoren zodat onze collega's meer ruimte ervaren voor het geven van montessori-onderwijs. Daarnaast is het ook belangrijk om onze collega's duidelijk te maken dat zijzelf hierin ook een belangrijke rol spelen. Tenslotte zeggen zowel Kotter als Fullan dat een nieuwe indeling van het gebouw kan helpen bij het borgen van het gedrag dat bij de organisatieverandering past. De toekomstige verbouwing kan hiermee inspelen op de wensen van de collega's.

Wij denken zowel vanuit onze rol als Montessori ambassadeur als de rol van MR-lid mee over de verbouwing.

- Er moet aandacht komen voor de professionalisering van collega's op het gebied van montessori onderwijs. Zo kan er volgend schooljaar een studiedag worden georganiseerd met best practices of wij kunnen schoolbrede keuzeworkshops geven met verschillende thema's die meteen in de lessen kunnen worden toegepast. Hierdoor zal het gevoel van competentie van collega's vergroot worden, wat volgens Kotter belangrijk is. Alle nieuwe collega's moeten verplicht de basis cursus doen, ook om een vast contract te kunnen krijgen. In de structuur van deze basis cursus stellen de nieuwe collega's zichzelf ontwikkeldoelen op het gebied van montessori onderwijs, die ze als leidraad gebruiken om te leren in de werkcontext (Fullan). Wij vinden het belangrijk om collega's die zich al lang niet meer hebben ontwikkeld op het gebied van montessori onderwijs, ook een opfris cursus zullen volgen waarin ze voor zichzelf ook ontwikkeldoelen stellen en bijvoorbeeld een minimum aantal van de schoolbrede keuzeworkshops volgen. Ook moet er in het ontwikkelgesprek aandacht komen voor het montessori onderwijs, met wellicht elk jaar een montessoriaans ontwikkeldoel volgens dezelfde structuur als de basis cursus. Hierbij kunnen leidinggevenden helpen om de persoonlijke doelen af te stemmen op de mogelijkheden en grenzen van de organisatie.
- Het is belangrijk dat de schoolleiding het montessori onderwijs zelf voorleeft. Dit betekent dat zij allemaal diverse relevante montessori cursussen gevolgd hebben, dat hun lessen een montessoriaans voorbeeld kunnen zijn en het nieuwe beleid van een montessoriaans jasje wordt voorzien. Wij kijken vanuit onze rol als MR-lid sowieso al mee met het nieuw gevormde beleid en zullen dan ook meteen feedback geven waar er een meer montessoriaanse insteek mogelijk is.
- Collega's vinden dat leren reflecteren meer aandacht moet krijgen bij ons op school. De NMV is het hiermee eens, momenteel wordt feedback in de lessen vooral gegeven op inhoud en minder op het leer- en denkproces van de leerling. De leerlingen missen dit ook, ze willen meer 'help mij dit zelf te doen'. Het ontwikkelen van observatie- en coachingsvaardigheden door leerkrachten draagt bij aan een betere begeleiding van leerlingen in hun leerproces. Dit kan ook door meer materialen te ontwikkelen waar de controle van de fout in zit, waardoor leerlingen worden aangemoedigd om te reflecteren op hun eigen werk en de docent heeft tijd om te observeren en te coachen. Catwise geeft ook al aandacht aan het reflecteren, maar in de begeleiding hiervan kunnen wij als school nog wel meer groeien. Dit kunnen wij faciliteren door workshops aan te bieden aan onze collega's. Daarnaast kunnen collega's – in overleg met de schoolleiding – cursussen op het gebied van coachen, observeren en montessoriaanse didactiek opnemen in hun persoonlijk ontwikkelplan. Door dit actief te stimuleren, bijvoorbeeld via POP-gesprekken of professionaliseringsbudget, kan het RML gericht bijdragen aan duurzame groei in montessorivaardigheden onder collega's.

- Naast onze eigen aanbevelingen, nemen we ook een aanbeveling over van de leerlingen die een profielwerkstuk hebben gedaan over het montessori onderwijs op onze school. Hun aanbeveling was dat docenten meer hetzelfde moeten doen in de lessen. De NMV valt dit ook op, er zijn veel verschillende opvattingen en aanpakken binnen de school. Als de visie op het onderwijs en de lesstructuur helder en schoolbreed zijn afgesproken zullen lessen meer op dezelfde manier verlopen en zal het voor leerlingen duidelijker zijn wat er van hen wordt verwacht, waardoor zij zich zelfstandiger kunnen gedragen. Een van de overeenkomsten tussen de lessen die makkelijk te behalen is, is meer dezelfde taal gebruiken voor herkenbaarheid. Bijvoorbeeld extra opdrachten die gedeeltelijk in lestijd en KWT kunnen gebeuren, kunnen allemaal M-uur opdrachten heten (M-hour). Daarnaast zou je kunnen kiezen voor een herkenbare kop-romp-staart of binnen-is-beginnen structuur, waarbij een standaard les één van deze twee structuren volgt. Lillard onderschrijft het belang van een duidelijke en gestructureerde omgeving zodat er vrijheid in gebondenheid kan bestaan. In de eerste studiedag is binnen-is-beginnen al in de gezamenlijke visie terecht gekomen. Verder konden de collega's kaartjes verzamelen met Montessori begrippen, een gezamenlijke taal. De belangrijkste begrippen stonden ook uitgelegd op een flyer (bijlage 4). Uiteindelijk zien wij voor ons dat we het komende schooljaar zowel in de (opfris) basiscursus, als in de schoolbrede keuzeworkshops deze gezamenlijke taal gebruiken en uitleggen.
- Om de montessoriaanse ontwikkeling van de school verder te structureren en professionaliseren is het van belang om een montessori ambassade op te zetten. Hier kunnen schoolleiding en collega's terecht voor advies, lesbezoeken en andere vragen omtrent montessori onderwijs en het onderhouden en versterken van de banden met andere montessorischolen. Inmiddels is duidelijk dat wij Montessori experts zullen worden volgend schooljaar.
- Wanneer de visie geconcretiseerd is, moet dit volgens de NMV daadwerkelijk worden uitgevoerd en moeten collega's elkaar daarop kunnen aanspreken, een professionele cultuur dus. Het is daarbij belangrijk te bepalen vanuit welk ordeningsprincipe (vak, leerjaar of leerlijn) gezamenlijk keuzes in de didactiek kunnen worden gemaakt. Fullan geeft aan dat het voor een duurzame verandering belangrijk is om doen, reflecteren en evalueren te herhalen. Dit kan door een serie van studiedagen te organiseren waarbij steeds één onderdeel van de verandering centraal staat (doen) en er gereflecteerd en geëvalueerd wordt over het vorige onderdeel, waarbij het voor collega's expliciet duidelijk is dat dit de structuur is die gevolgd wordt. In de tweede studiedag van dit schooljaar staan er al een aantal onderwerpen zoals de studiewijzer, het lokalenrooster en het PTA open voor evaluatie en verbetering zodat deze meer montessoriaans onderwijs faciliteren. Daarnaast is het belangrijk om resoluut door te zetten met de verandering, maar ook flexibel te zijn in de evaluatie. De derde fase van Kotter richt zich op het borgen van verandering en het verder stimuleren van motivatie.

Borging van het nieuwe gedrag en het inbedden van de nieuwe normen zijn belangrijk om het nieuwe systeem te verankeren. Dit zullen zaken zijn waar wij de komende jaren met alle collega's scherp op moeten blijven.

De volgende aanbevelingen van de NMV komen minder duidelijk terug in onze vervolgstappen omdat deze ook niet genoemd zijn door onze collega's. Dit zijn dus mogelijke blinde vlekken of gebieden waar minder draagvlak voor is, mogelijkkerwijs omdat onze collega's de oplossingen voor hun problemen meer buiten zichzelf leggen:

- De leerlingen moeten worden meegenomen in het proces. In de eerste studiedag is er bewust voor gekozen om leerlingen niet te betrekken bij het definiëren van de visie op montessori onderwijs van onze school. Wij denken wel dat het belangrijk is dat bij de volgende stap, het in kaart brengen van hoe deze visie zichtbaar gaat worden op onze school, leerlingen actief betrokken gaan worden.
- De nadruk in de lessen moet meer op actief, onderzoekend en tot nadenken aanzettend onderwijs. Collega's maken al graag gebruik van leren door te doen in hun lessen, maar interpreteren deze bouwsteen wellicht te beperkt. Leren door te doen is namelijk meer dan alleen maar maakwerk doen. Hier blijkt weer uit dat een duidelijk gedefinieerde gezamenlijke taal en pedagogische grondhouding belangrijk is, maar ook dat hier meer ondersteuning nodig is om de kennis en vaardigheden van onze collega's te versterken.
- Uit de interviews met onze collega's kunnen wij afleiden dat er nog ruimte voor verbetering is in hun visie op de montessoriaanse rol van de leerkracht. Op dit moment leggen collega's de oplossing voor hun problemen vooral buiten zichzelf, in plaats van kritisch naar hun lespraktijk te kijken en besteden ze weinig aandacht aan het observeren en coachen van de leerlingen.

Het onderwijs dat door de NMV wordt omschreven past namelijk wel zeer goed in de omschrijving van de bouwsteen leren door te doen, alsook in het ontwikkeldoel creativiteit. Dit ontwikkeldoel blijkt een beetje een onderschoven kindje, aangezien er ook in de bouwstenen vooral op cognitieve zaken wordt gefocust.

De bovenstaande aanbevelingen worden kort samengevat voor de schoolleiding op de volgende bladzijde. Samen met het volledige praktijkonderzoek worden deze opgestuurd wanneer het praktijkonderzoek is afgerond.

Aanbevelingen aan schoolleiding

Beste SL,

Wij hebben het afgelopen schooljaar gewerkt aan ons praktijkonderzoek voor de opleiding Montessori Meesterschap. Wij hebben daarin de volgende probleemstelling verkend:

Welke stappen kan het RML ondernemen om montessoriaans onderwijs op onze school als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

Voor dit praktijkonderzoek hebben wij met een selectie van onze collega's gesproken over hun visie op ons montessori onderwijs. Hun antwoorden hebben we langs de lat van de Montessori- en organisatieverandering theorie gelegd, evenals de conclusies van de NMV. Aan de hand daarvan hebben wij een aantal aanbevelingen kunnen formuleren aan de hand waarvan wij ons het komende schooljaar kunnen voorbereiden op de verlenging van de erkenning van de NMV:

- Er moet komend schooljaar op beleidsniveau worden nagedacht over de lestijden en inrichting van de gangen en klaslokalen (flexibele ruimtes) zodat onze collega's meer ruimte ervaren voor het geven van montessori onderwijs.
- Wij pakken volgend jaar samen de rol op van Montessori expert, waarbij wij onder andere de volgende zaken in ons takenpakket zien zitten:
  - Aansturen van de werkgroep Montessori didactiek
  - Nieuw beleid kritisch bekijken op de montessoriaanse insteek
  - Verzorgen van de Montessori basiscursus
  - Verzorgen van schoolbrede keuzeworkshops waarin collega's aangemoedigd worden om iets nieuws te proberen in hun lessen op bijvoorbeeld het gebied van keuzes aanbieden, leren door te doen (integratie hoofd, hart en handen) en leerlingen leren reflecteren (door didactisch coachen). Het zijn workshops die aanmoedigen tot actief, onderzoekend en tot nadenken aanzettend onderwijs.
  - Verzorgen van tenminste één montessoriaanse studiedag per jaar
  - Het ontwikkelen van een gezamenlijke Montessori taal op het RML
  - Meedenken over het evalueren en borgen van het nieuwe beleid
  - Meeschrijven aan het rapport voor het bezoek van de NMV
- Alle nieuwe collega's volgen de Montessori basiscursus als voorwaarde voor een vast contract en collega's die al lange tijd (5+ jaar) zich niet hebben ontwikkeld op het gebied van montessori onderwijs volgen een opfriscursus die bestaat uit een minimum aantal keuzeworkshops of een andere montessori opleiding bij het montessori studiecentrum of bij Truus Bakker. Overige collega's nemen allemaal een Montessori ontwikkeldoel op in hun ontwikkelplan en dit wordt besproken in de functioneringsgesprekken.

- Leerlingen en ouders actief betrekken bij het ontwerpen van het nieuwe beleid, vooral wat betreft hoe het er voor hun uit gaat zien.

Met deze aanbevelingen zetten we concrete stappen om het montessori onderwijs op het RML verder te versterken. Door een gedeelde visie te formuleren, de omgeving te optimaliseren en de professionalisering van collega's te bevorderen, creëren we een solide basis voor duurzame verandering. Het doel is om een leerklimaat te scheppen waarin zowel docenten als leerlingen de ruimte krijgen om te groeien, geïnspireerd door montessoriaanse principes. Dit proces vraagt om continuïteit, reflectie en de bereidheid om samen te blijven leren en verbeteren.

Voor een uitgebreide onderbouwing van deze aanbevelingen nodigen wij jullie uit het bijgevoegde volledige praktijkonderzoek te lezen. Zonder bijlagen is het slechts 47 pagina's. Graag maken wij ook een afspraak om de afronding van ons onderzoek, de opleiding en onze start als Montessori experts met jullie te bespreken.

Verandering is geen sprint, maar een reis. Laten we samen bouwen aan een school waar vrijheid en structuur hand in hand gaan, en waar we – in de geest van Maria Montessori – onze leerlingen helpen het zelf te doen.

Met vriendelijke groet,

Dorien en Leonie

6. Literatuur

- 4D. (n.d.). *De kunst jezelf en anderen te leiden*.
- Aldermir, E. (2010). *Models and Tools of Change Management: Kotter's 8 Step Change Model*.
- Braak, I. van de. (2011). *Inspireren tot medeverantwoordelijkheid. Themagecentreerde Interactie als methodiek voor effectief leiderschap*. Boom/Nelissen.
- Buuren van, O., Post, C., Rubinstein, M., & Verwer, A. (2016). *Criteria van materiaal voor voortgezet montessorionderwijs*. Nederlandse Montessori Vereniging.
- Demos. (2024). *Deep Democracy - methode voor inclusieve besluitvorming*.
<https://Demos.Be/Kenniscentrum/Methodiek/Deep-Democracy-Methode-Voor-Inclusieve-Besluitvorming>.
- Donahoe, M., Cichucki, P., Coad-Bernard, S., Coe, B., & Scholtz, B. (2023). *What's the Difference? Best Practices and the Montessori Secondary Program*.
<http://www.youtube.com/watch?v=RfGsQN1GII0&list=PLFB81B46845AB1919&index=4>
- Fullan, M. (2006). Change theory. A force for school improvement. *Centre for Strategic Education*.
- Inspectie van het Onderwijs. (2023). *RML - Onderzoek bestuur en scholen*.
- Jolles, J. (2016). Leerlingen kansen bieden is vooral: je leerlingen kennen. *VTTA*, 26–27.
- Jolles, J. (2017a). *Het tienerbrein*. Amsterdam University Press.
- Kramer, J. (2019). *Deep Democracy*. Management Impact.
- La Faille, J., & Stoovelaar, M. (2000). *Toetssteen - Door het kind naar een nieuwe wereld*.
- Lillard, A. S. (2017). *Montessori: the science behind the genius* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Montessori, M. (1941). *Door het kind naar een nieuwe wereld*. Montessori-Pierson Publishing Company.
- Montessori, M. (1964). *The Montessori Method*. Shocken Books.
- Montessori, M. (1972). *The secret of childhood*. Ballantine Books.
- Montessori, M. (2012). *The absorbent mind*. BN Publishing.
- Montessori, M. (2022). *Citizen of the World vol. 14*. Montessori-Pierson Publishing Company.
- Moorman, A. (1998). *Montessori concreet*. Nienhuis B.V.
- NMV. (n.d.). *De zichtbaarheid van de brede montessoridoelen*.
- NMV. (2023). *Herkennen is erkennen - Montessori Erkenningstraject RML*.
- NMV. (2024). *(Concept-)Verslag van het Montessori Ontwikkeltraject - Montessori Lyceum Rotterdam*.
- Rubinstein, M. (2001). *Voortgezet montessori-onderwijs in zicht*. Nederlandse Montessori Vereniging.

- Rubinstein, M. (2008). *Karakteristieken van scholen voor voortgezet Montessori-onderwijs*. Garant-Uitgevers.
- Schaap, K. (2021) "*Preparing for a Messy World*" *How the Ability to Make the Right Choices and Learn from Them Will Help Adolescents Prepare for a Meaningful Life*. *Global Perspectives on Adolescence and Education* 1.
- Schop, G. (2023, July 3). *Acht veranderstappen van Kotter - Managementmodellensite*.
- Stapin. (n.d.). *E = K x A: Effect = Kwaliteit x Acceptatie – Model van Norman Maier*.
<https://www.stapin.nu/kaarten/e-k-x-a-effect-kwaliteit-x-acceptatie-model-van-norman-maier/>.
- Stoovelaar, M. (2008). *Vrije werkkeuze en zelfstandig werken in het Montessori-onderwijs*.
- Veranderen volgens Fullan*. (n.d.). <https://managementmodellensite.nl/veranderen-vlgs-fullan/>.

7. Bijlagen

Bijlage 1 – Uitkomsten studiedag

Deze week in het MB

Studeus terugblikken en sportief en Montessoriaans vooruitblikken in dit MB. We hebben het eerste overleg gehad over de resultaten van de studiedag, dus die zullen we nu delen. Daarnaast gaat dit weekend Myrthe met haar marathonteam bewijzen dat het écht alleen de rector is die niet sportief is, en kijken we naar de M-week (niet de Marathon-week!).

We doen in dit MB een eerste poging om te vertellen wat er nog meer gaande is buiten de schoolpraktijk. Dan weet je waarom Swen of Ties niet altijd in het gebouw zijn op werkdagen.

Studiedag 31 maart

De studiedag hebben we in grote lijnen verwerkt. Hieronder staan dikgedrukt een aantal gedeelde principes, met daaronder een puntsgewijze toelichting:

We dragen gezamenlijk zorg voor een fijne (schoon, gezellig) en veilige (respect, iedereen kan zichzelf zijn) leeromgeving

- Door Iln samen te laten werken leren ze over onderlinge verschillen en overeenkomsten
- Als docent ben je je bewust van de diversiteit in belevingswerelden van de Iln

We zorgen er als school voor dat de leerlingen maatschappelijk betrokken zijn en zich ontwikkelen tot kritische eigentijdse burgers

- We vinden het belangrijk dat Iln binnen en buiten de school leren over hun plek in de wereld (buitenweek met thema burgerschap, MA)
- We begeleiden leerlingen in het leren
- Er is meer op school te doen dan alleen vakken volgen
- Leren met hoofd, hart en handen draagt bij aan deze ontwikkeling (stembus). Dit is namelijk meer dan alleen maar maakwerk doen, het heeft veel meer te maken met het leren binnen en buiten de school en de samenhang in de lesstof.

We zorgen gezamenlijk voor een voorbereide omgeving

- Er is op het RML een lokalenrooster dat montessoriaans onderwijs faciliteert (41 stickers).
- We werken op het RML met studiewijzers. Alle docenten gebruiken deze op een eenduidige wijze
- De groepsopstelling is het uitgangspunt van het klaslokaal, docent kan dit aanpassen als het programma van de les daarom vraagt.
- We maken in onze lessen gebruik van montessoriaans materiaal (M-werkjes/kast, M-hour). Het montessoriaans materiaal was ook een van de kaartjes die veel stemmen kreeg in de stembus.

Er zijn duidelijke kaders voor de leerlingen

- Een strak te laat beleid hoort bij de gebondenheid van onze school

Wij vinden het belangrijk dat we onze leerlingen keuzes bieden binnen ons onderwijs

- We vinden het belangrijk dat onze leerlingen zelfstandig zijn, een actieve werkhouding hebben, ontdekkend leren en eigenaarschap hebben over hun leerproces (stembus), het leren van keuzes maken draagt hieraan bij.
- Het hebben van een keuze binnen de les draagt bij aan de autonomie van de leerling (stembus) en daarbij ook aan de intrinsieke motivatie van de leerlingen.
- We gebruiken binnen is beginnen is lessen waar leerlingen meteen bij binnenkomst kunnen kiezen waar ze mee aan de slag gaan (stembus). Er is geen slechte keuze als je aan het werk bent met de lesstof.

Op de volgende studie(mid)dag willen we een aantal van deze zaken ter sprake brengen.

- De Studiewijzer in 2025-2026
- Lokalenrooster, inrichting lokalen
- Montessorimaterialen
- Kaders van het Leerling-ABC
- PTA/PTO

Bijlage 2 - Gestelde interviewvragen:

1. In hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?
2. Hoe zou je de visie op montessori onderwijs van het RML omschrijven?
3. Kan je jouw montessori onderwijs omschrijven in een aantal begrippen?
4. Bouwstenen: leren kiezen, leren reflecteren, leren door te doen, samen leren
  - a. Prioritering aangeven
  - b. Welke bouwstenen zouden meer prioriteit moeten krijgen hier op school?
  - c. Welke bouwstenen gebruik je actief en zichtbaar in je lessen?
  - d. Wat maakt dat gemotiveerd bent om dit te doen in je lessen?
  - e. (Over de minder gebruikte bouwstenen) Wat beperkt je in je mogelijkheden om deze bouwstenen te gebruiken in je lessen? Wat zou je helpen in je mogelijkheden om deze bouwstenen te gebruiken in je lessen?
5. Welk cijfer geef je de manier waarop Montessori onderwijs op het RML wordt gegeven (1-10)?
  - a. Wat is hiervoor je onderbouwing?
6. Welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar kan bereiken?
7. Welke stappen kunnen wij ondernemen om montessoriaans onderwijs op onze school als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?
8. Hebben we iets nog niet gevraagd wat je nog wel kwijt zou willen binnen dit onderwerp?

MONTESSORI MET EEN NATTE T

De vier **bouwstenen** van het onderwijs op het RML (leren door te doen, leren kiezen, leren reflecteren en samen leren) zijn vastgesteld aan de hand van interviews die door een PR-bedrijf gehouden zijn met (oud-) leerlingen, docenten en ouders van leerlingen verbonden met het RML. De brede ontwikkeldoelen en karakteristieken van de NMV kunnen in de bouwstenen worden ondergebracht.

De **brede ontwikkeldoelen** zijn wat we uiteindelijk willen bereiken met montessori onderwijs (zelfstandigheid, creativiteit, maatschappelijke verantwoordelijkheid). De **karakteristieken** houden in hoe het montessori onderwijs is ingericht om die doelen te bereiken (hoofd, hart, handen, leren kiezen, reflecteren, sociaal leren, samenhang in leerstof en binnen en buiten de school).

Met andere woorden: de brede ontwikkeldoelen zijn de bestemming, en de karakteristieken zijn de route en middelen om daar te komen.

LEREN KIEZEN

Leren kiezen is een van de montessorikarakteristieken. Het is een voorwaarde voor de ontwikkeling van de **zelfstandigheid** dat leerlingen leren om keuzes te maken, waarbij zelfstandigheid een van de brede ontwikkeldoelen is. Psychologisch onderzoek laat zien dat mensen een basale behoefte hebben aan *autonomie*. Keuzevrijheid is daarmee een belangrijke motivator voor leren. Om zelfstandigheid te ontwikkelen moeten tieners oefenen met onafhankelijk denken en handelen. Hierdoor ontwikkelt zich zelfvertrouwen en een gezonde identiteit, door Montessori ook wel *valorisatie* genoemd.

LEREN REFLECTEREN

Reflectie is ook een van de montessori-karakteristieken. Reflectie op het leren vormt voor de leerkracht en leerlingen de basis om vast te stellen waar een leerling staat in zijn of haar ontwikkeling en daarnaar te handelen. In onderzoek wordt reflectie vaak gerekend tot de metacognitieve activiteiten en dan zelfregulatie genoemd. Montessori hechtte veel waarde aan het *kosmisch onderwijs*. Net zoals bij het brede ontwikkeldoel **maatschappelijke verantwoordelijkheid**, worden leerlingen zich hierbij bewust van het feit dat ze onderdeel zijn van een groter geheel. Dit doen ze onder andere door te reflecteren op hun plek in de wereld.

LEREN DOOR TE DOEN

De montessorikarakteristiek **hoofd, hart, handen** sluit nauw aan bij deze bouwsteen. Recent hersenonderzoek benadrukt de rol en het belang van muziek, visuele kunsten, **creativiteit** (een van de brede ontwikkeldoelen) en beweging voor de hersenontwikkeling en de cognitieve functies in het bijzonder. Leerlingen leren effectiever en de brede ontwikkeling wordt bevorderd als ze persoonlijke ervaringen opdoen. Hierbij wordt leren door te doen (of hoofd, hart, handen) verbonden met de montessori karakteristiek **binnen en buiten de school** leren en de **samenhang in de lesstof**.

SAMEN LEREN

Deze bouwsteen sluit aan op de montessorikarakteristiek **sociaal leren**. Leerlingen van deze leeftijd oefenen met onderlinge afhankelijkheid, durven vertrouwen op de ander en zelf betrouwbaar zijn. Hierin wordt dan ook het brede montessoridoel **maatschappelijke verantwoordelijkheid** geoefend, verantwoordelijkheid voor het eigen handelen en medeverantwoordelijkheid voor de omgeving. Deze vaardigheden zijn onontbeerlijk voor de plaats in de latere samenleving en dragen bij aan de ontwikkeling van het gevoel voor *rechtvaardigheid*, *zelfvertrouwen* en *onafhankelijkheid*.

MONTESSORI MET EEN NATTE T

Het gedachtegoed van Maria Montessori ligt ten grondslag aan alle bouwstenen, brede ontwikkeldoelen en karakteristieken waar het huidig montessori onderwijs op gebaseerd is. Daarbij zijn er een aantal begrippen die regelmatig gebruikt worden in de theorie die het onderwijs ondersteunt.

Binnen is beginnen

De leeromgeving is zo ingericht dat de leerling zonder extra instructie van de docent meteen aan het werk kan. De leerling is ook intrinsiek gemotiveerd om te leren.

Kosmisch onderwijs

Leerlingen begrijpen hoe alles in de wereld met elkaar verbonden is. Taken vragen erom dat een onderwerp van meerdere kanten wordt bekeken.

Vorbereide omgeving

Een zorgvuldig ingerichte leeromgeving met materialen die *zelfstandigheid* en ontdekken stimuleren. Er is bewegingsvrijheid en soms zijn er stiltelessen. De docent die rust uitstraalt behoort hier ook toe.

Zelfstandigheid – leerlingen leren eigen keuzes maken, *verantwoordelijkheid* nemen en problemen zelfstandig oplossen. Dit helpt hen om *zelfredzaam* en *zelfbewust* in het leven te staan.

Creativiteit – er wordt ruimte geboden voor eigen *initiatief*, creativiteit, *ontdekkend leren* en het ontwikkelen van een *onderzoekende houding*.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid – leerlingen ontwikkelen een gevoel van betrokkenheid bij hun omgeving, leren samenwerken en dragen actief bij aan de wereld om hen heen. Dit sluit aan bij *burgerschap* en *kosmisch onderwijs*.

Observeren

Montessori-docenten observeren leerlingen zonder oordeel, aannames of directe inmenging. Dit betekent dat ze niet sturen op "goed" of "fout" gedrag, maar objectief kijken naar hoe een leerling zich ontwikkelt en welke behoeften er zijn.

Vrijheid in gebondenheid

Leerlingen krijgen vrijheid om te leren en zichzelf te ontwikkelen, maar binnen duidelijke kaders en structuren die hun ontwikkeling ondersteunen.

Ontwikkelfasen

12-15: organisator. Eigen initiatief, persoonlijkheid bouwen, beeld van gemeenschap waar hij toe behoort
15-18: betrokkene. Capaciteit tot werken, maatschappelijke gerichtheid

Pedagogische grondhouding

De docent is een rolmodel en leeft het gewenste gedrag voor. Belangrijke kernwaarden zijn waardenneutraal observeren, vertrouwen in leerling, goede voorbereide omgeving en een houding van gelijkwaardigheid

Normalisatie

Een "genormaliseerd" kind toont concentratie, discipline, sociale harmonie en werkplezier. Dit gebeurt wanneer een kind de vrijheid krijgt om betekenisvol werk te doen in een gestructureerde en voorbereide omgeving.

Valorisatie

Leerling voelt zich waardevol en competent. Ontwikkelt zelfvertrouwen, krijgt verantwoordelijkheid en heeft de overtuiging dat hij kan bijdragen aan de samenleving.

Bijlage 5 – Transcripties van de interviews

Interview A

Interviewer: Oké, nou de eerste vraag is eigenlijk in hoeverre heb je bewust voor gekozen om op Montessori school les te geven?

A: Ja, best wel bewust in het begin. Ik heb er zelf als jonge, als meisje of zo, niet zelf op gezeten. Maar het sprak me wel altijd aan, omdat ik heel veel vriendinnen had die wel op Dalton school zaten. Dat vind ik toch heel veel vergelijkingen te hebben. En toen heb ik de stagemogelijkheid gekregen tijdens de opleiding dus om bij Dalton school te werken. En dat vond ik heel leuk, dus daar ben ik wel op ingegaan. En ik vond dat Daltonuur wat ze hadden, vond ik heel interessant en heel leuk. Alleen ik had wel al best wel snel besloten dat ik niet per se daar op die school wilde blijven. Ik had gewoon een nare stagebegeleider en een nare ervaring gehad daar. Dus ik wilde gewoon ook wel verder en ergens nieuw weer verder beginnen. En toen kwam er een vacature en toen zag ik Montessori. En verder wist ik niet heel veel van af, behalve dat ik wist dat het erg op Dalton leek. En wat we daarvoor al geleerd hadden en het zelfstandigheid bevorderen. En ja, die Daltonuur. Dus daar ben ik wel bewust voor op gesolliciteerd. En dat was nog in mijn vierde jaar opleiding, dus ik was nog niet lesbevoegd. Maar ik was er wel ready voor, tenminste. En ja, vijftien jaar later, ik zit er nog. Dus dat is heel goed uitpakkt. Dus ja, toen bij mijn sollicitatiegesprek kwamen er echt wel wat vragen over Montessori onderwijs. Waar ik misschien me wel iets beter in had kunnen verdiepen dan dat ik gedaan had. Maar ik wist wel net voldoende door dat Dalton ervaring wat ik had, dat ik daar wel iets mee kon doen. Dus ja, dat sprak me wel heel erg aan.

Interviewer: Leuk. En hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

A: Oeh, die is wel heel moeilijk. Heel vaag, dat onderwijs. Nou, ik denk dat we vooral dat zelfstandigheid bevorderen. Ik zou zeggen zelfstandigheid. Ik denk ook wel dat er een stukje zelfredzaamheid ook in zit. En ja, die vrijheid, dat zie ik wel van ook op andere scholen waar ik zelf gezeten heb of dan op stage gelopen heb. Zie ik dat dat hier wel echt anders is. Hoe de docenten met elkaar. Met de leerlingen omgaan en niet dat wij de voornamen gebruiken. Dat vind ik ook niet per se hoeven. Dat doen sommige scholen wel, maar we hebben nog wel die vrijheid dat ze gewoon echt op ons af durven te stappen, vragen te stellen. Misschien soms iets te veel vragen durven te stellen om op de goede taal te kunnen zijn, maar dat vind ik wel kenmerkend. Denk ik wel het meest voor ons.

Interviewer: En nou, je hebt natuurlijk ook gewoon jouw eigen lessen waar Montessori onderwijs in terugkomt. Hoe zou je dat omschrijven in een aantal begrippen?

A: Ja. Korte lestijd, 45 minuten. Dat vind ik nog altijd soms wel lastig, als ik toch wat meer zou willen hebben. Dus ik probeer de instructie daarin ook altijd wel kort te houden, omdat ik echt wil dat ze zelfstandig aan hun werk gaan, maar niet per se zelfstandig. Ik ben er ook, maar meer in die coachende rol. En dat zie ik voor mezelf heel erg terug in mijn eigen lessen. Meer die coachende rol, uitleg algemeen, maar daarna is het meer één op één. En als het nodig is dat de leerling toch meer uitleg nodig heeft en dat je dan ook ziet of ze het kunnen of begrijpen. Door de opdrachten en het kijken enzovoort. Maar ook dat ze zelf daarmee komen en zelf het achterhalen van, oh, dat vind ik dus toch echt heel moeilijk, mevrouw, kunt u me nogmaals helpen hierbij? Ja. En dat zie ik vooral in mijn lessen heel erg terug, dat je weer echt meer op coaching gaat zitten dan op frontaal lesgeven bijvoorbeeld, of zo. Ik vind ook 45 minuten frontaal lesgeven echt vreselijk. Ja. Ja, maar ook als leerling zelf zou ik dat ook erg, erg vinden. Ik ga ook liever aan de slag en iets doen. Dus dat vind ik het grootste. En ik denk ook wel de keuzelementen die we dan proberen bijgeven. De Engels er vooral in te verwerken met m-hour en echt op je eigen tempo werken en een deadline met een periode. En nu hebben we het zelfs niet eens meer vier periodes, we hebben zelfs een m-hour van een half jaar. Oké. Dus we maken het echt langer en dan zijn ze er echt wel veel meer mee bezig. En het is er door geen deadlines, het is gewoon aan het eind moest af. Ja. Nou, dat wordt nog even spannend met sommigen, maar nee, dan zie je toch echt wel die groei.

En ik zie ook de laatste jaren, nu ook met de studiewijzers en de planners die we hebben, maar de twee paar jaren ervoor al die brugklassen van, vooral die dat veel meer, dat aftekenen, die check die ze dan krijgen, die voldoening die ze krijgen door dat kleine krabbeltje, wat verder helemaal niks betekent, maar gewoon dat ze het af hebben. Daar werken ze echt voor en dat vinden ze ook echt fijn en dat vind ik ook wel mooi.

Interviewer: Ja, leuk. Nou, nu hebben we natuurlijk met de hele nieuwe PR-ding, hebben we ook een aantal bouwstenen gekregen. Ja. En nou vinden wij het wel interessant om te weten wat zou jij, in welke volgorde zou jij ze leggen van, wat is belangrijk naar het minst belangrijk?

A: Mmm, ja, nou ik denk leren door te doen, dus dat vind ik wel echt nummer één. Dat ligt mij echt wel bovenaan. Ja, leren kiezen en datzelfde kan ik ook samen doen. Nee, nee, nee, nee. Zo zou ik het doen. Ja, die vind ik toch wel heel erg wel bij elkaar. Dan, ja, dan ga ik toch wel, denk ik wel eerst voor samen leren. Ook voor de groepjes, we hebben nu ook de groepjes-indeling altijd bij Engels staan en zo. Dat vind ik echt wel, het heeft niet altijd z'n voordelen, maar we proberen de voordelen eruit te halen in ieder geval. Het is soms ook heel moeilijk, maar ja, leren kiezen, ja, leren reflecteren. Ik denk dat, die reflectie vind ik niet het belangrijkste, maar ik vind het het moeilijkste voor ze. Dus ik denk dat dat gewoon met de loop der tijd, met dit, daarna ook aan bod, meer aan bod komt. Dus ik zou niet zeggen dat ik het onbelangrijk vind, maar ik denk, ja, deze, die staat echt wel duidelijk voor mij op nummer één. Ja. Leren door te doen.

Interviewer: Ja, leuk. En welke bouwsteen zou je, eh. Meer prioriteit willen geven hier op school?

A: Ja, dat samen leren vind ik nog steeds heel moeilijk in de, ja, soms in de setting, in de kleine lokalen waar je bent. Dat je weinig ruimte hebt om echt, hè, volgens een K09, we hebben wel wat meer ruimte in die groepjes. En dan kan je echt, en dan zie je ook die groepjes echt veel meer met elkaar, omdat ze dan niet, ja, naast hun hier al een ander groepje hebben zitten. Dat, daar zou ik wel, maar dat is heel moeilijk met, ja, dat vind ik echt een logistieke facilitaire probleem, vind ik dat meer. Maar dat, daar zouden we veel meer uit kunnen halen, maar ook met de projectweek en de buitenweek. Ik ben benieuwd nu hoe dat zich gaat uitpakken, zeg maar, in dit, en ik ben heel benieuwd wat we nu doen. Bij Engels gaan we echt twee projecten doen ook aankomende buitenweek, eh, wordt even veel. Maar ook dat samen leren, ja, daar zitten we weer vast, dat is niet aan, in die, we zitten, blijven in die kleine lokalen zitten, en dat is heel moeilijk. Ja, ja, daar kunnen we.

Interviewer: En, eh, nou, je hebt het zelf net al een beetje gezegd, maar welke bouwsteen hiervan gebruik je actief? En zichtbaar in je lessen?

A: Ja, zeker leren door te doen. Ook, ja, soms wel samen leren, niet altijd, maar wel vaak. En leren kiezen, want daar zijn we echt wel met, eh, de M-hour zijn we daar altijd mee bezig. Maar ook soms in de opdrachten zelf mogen ze ook keuzes maken. Ja. Welke ze wel of niet doen. En, eh, sommigen vinden dat ook heel moeilijk, hè. Omdat ze, mochten ze bijvoorbeeld online hebben ze iets van veertig opdrachten kunnen ze maken per hoofdstuk. En dan zeggen we, nou, je mag er twintig doen. En je kan per paragraafkaart allemaal uitkiezen, welke je doet, dat mag je helemaal zelf weten. Ja, maar, maar, maar, moet ik dat niet doen? Oh ja, maar, en dan krijgt ze even van slag, hè, zeg maar, eh, waarom het ook vroeger zo lang duurde, toch? Dat Starbucks naar Nederland kwam. Hebben ze gezegd, Nederlanders konden geen keuze aan, dus ze hebben Starbucks afgehouden in Nederland. Ik voel nog te veel keuzes. Ja, ja, dat is toch wel soms zo. Ze vinden het heel moeilijk soms om dan te keuze, kiezen daarin. Dus, eh, ja, ze willen soms gewoon dat je alles aan hen vertelt en voorzien en klaarlegt. Maar nee, je moet het zelf kiezen en doen.

Interviewer: Ja, en dan, nou ja, leren reflecteren zijn het zelf ook al, die gebruik je wat minder. Ja. Wat beperkt je, zeg maar, om, eh, in de mogelijkheden om die te gebruiken?

A: Nou, ik denk voor mij vooral lestijd. Ja. Ik vind dan echt die 45 minuten, dan, ja, dan moet je wel zoveel doen. En dan is er heel weinig tijd voor dat reflectie aan het eind daarvan, in dat moment. Maar ook, eh, met toetsen nabespreken en zo, dan is het ook altijd wel, ja, moet je toch weer verder met je lessen.

Je hebt niet echt de ruimte ervoor, of gelijk zo van de eerste week naar de toetsenweek. Ja, is fijn als natuurlijk, we moeten ook nakijken, dat is die buitenweek. Maar de week daarna is het eigenlijk een soort van, iedereen inderdaad, zo'n toetsenweek. Dus, een reflectiemoment moeten hebben. En dat is soms heel lastig, eh, ja, voor elkaar te zetten. Ik heb het laatst wel gedaan, en juist ook wel handig, juist dat er weer een toetsweek was voor de onderbouw. Dat dus iedereen tegelijkertijd die toetsen had, bij mijn eigen klassen ook gewoon alleen al. Dat ik daarna, die week daarna, echt wel veel meer focus en aandacht en ook een goede opdracht erbij kon bedenken. Van, hoe gaan we de toets na bespreken, enzovoort. En daar, daardoor wel meer reflectie kunnen doen. Ja. Dus dat was wel één voordeel. Maar, ja, die lestijden, dat is. Ja.

Interviewer: Ja, dat was inderdaad de volgende vraag. Van, wat zou je helpen om het wel te doen? Dus, langere lessen.

A: Ja, ik geloof echt wel in langere lessen. Het hoeft niet gelijk een dubbel lesuur ofzo. Dat vind ik misschien ook wel, ja, kan. Maar ik denk dat 60 minuten lessen, dat we daar echt wel. Daar zou ik in ieder geval graag naartoe willen. Ja. Ook wat meer rust in de school. Ook voor die leerlingen. Ja, dat ze niet negen vakken op een dag kunnen hebben. Dat bedoel ik, dat is ook echt absurd dat ze dan alle kanten op gaan. En dat ze dan ook nog eens Duits, Frans en Engels hebben op een dag. Ik bedoel, wow. Ja. Heel lastig.

Interviewer: Mag ik nog één dingetje vragen over, want je zei ook nog iets. Doordat het nu na de toetsweek en allemaal centraal. Ja. Kon je een opdracht bedenken? Kan je dat iets meer uitleggen?

A: Ja, nou ja. Omdat het anders is, heb je losse lessen en losse dingen tussendoor. En meestal ben je over het hoofdstuk bezig. Dus dan heb je een beetje je ritme. Als je met een klas bezig bent ofzo. Maar nu, omdat dus iedereen die toets al had gehad. Iedereen, nou ik heb het allemaal nagekeken. Dan kan je het allemaal gaan bespreken. Dus had ik, oké, hoe gaan we dit reflecteren? Hoe gaan we erop terugkijken? Hoe gaan we het bespreken? Dat het niet gewoon is dat iedereen een blaadje heeft. Dat ik gewoon de antwoorden sta voor te lezen van het bord af. Dus dan had ik echt in groepjes met samenleving. Want dat wilde ik. En dan heb ik ze eerst hun toetsen allemaal teruggegeven. Hun gemaakte toetsen. Eén keer de toets exemplaar. Dus ik had ook de versies. En iedereen, versie A staat daar. Versie B staat daar. Dat had ik ook allemaal georkestreerd van tevoren hoe dat ging. En toen kregen ze een leeg vel waar ze zelf het antwoordblad op moesten maken. Als eerste. En dat konden ze dus aan de hand van al hun antwoorden. Ik bedoel, niemand had een 10. Maar dan nog. Er waren sommige die heel goed waren. En dat was gewoon een mix gegaan. En nog kwamen ze op sommige antwoorden niet uit. Zelfs met z'n allen enzovoort. Dus dan gingen ze er echt over praten en over discussiëren. En uiteindelijk kwam ik dan wel met de antwoorden. Dan konden ze dat gaan bekijken en nakijken. Nou, en dat vond ik voor hun ook. En dat duurde echt wel een heel lesuur dus. Dat om te doen. Maar ze hebben er zoveel uitgehaald. Want daarna is er, ja. Niemand had eigenlijk dus nog een vraag aan mij over hun toets en over hun dingen. Want dat was echt heel duidelijk. Ze hebben de hele vraag, alles nagelezen. Want dat doen ze vaak natuurlijk met toetsbespreking ook niet. De toets, die ligt ernaast. Maar dan kijk ik zeker niet meer. Dan kijk ik maar naar de antwoorden en hun antwoorden. En of jij nog een foutje hebt gemaakt ergens. Dat ze nog een punt kunnen halen. Ja, zeker. En daar waren ze nu niet mee bezig. Dat was wel heel goed. Ja, leuk. Leuke opdracht ook. Ja.

Interviewer: Welke cijfer zou je de manier waarop Montessori onderwijs op dit moment op het RML wordt gegeven, geven?

A: Ja, heel verschillend. Ik denk dat dat per sectie, per collega heel anders is. Ja. Ik denk dat daar heel veel aan gedaan moet worden. Ja. Want ik weet, en ik kan ook zeggen vanuit mijn eigen sectie ook wel Engels. Ik bedoel, in de onderbouw doen we het met M-hour. En dan proberen we dat allemaal te doen. Was vroeger ook in de bovenbouw. Met Annemiek Wegman en zo. Maar dat is er ook allemaal uit. Ja. Dus bij hun zie ik toch ook die Montessori-kant verdwijnen. Of is al verdwenen misschien wel. En dat vind ik wel jammer. En ik denk, je kan het ook niet altijd doen. Elke les is ook lastig. En elk onderwerp. Ja, soms moet je gewoon een boek lezen. Dan moet je gewoon een boek lezen. Ja.

Ja, daar kan je niet heel veel Montessoriaans iets aan maken. Behalve daarna, als je de bespreking gaat doen. En dat soort dingen. Dan kan je er wel leuke opdrachten mee doen. Maar ja, en ik denk dat heel veel, dat ik denk dat ook iets wat we nodig hebben, is meer dat vaste lokaal. Het vaste project. Dat je dus spullen hebt. Zoals wij ook hebben liggen. Ja. Dat ik vandaag de derde ben. En het enige waar ik mee bezig ben de hele dag, is zorgen hoe ik naar de vierde kom. Alleen maar Zermelo checken. Ik wil naar boven. Naar die vierde. Ik wil naar de antwoordenboekjes. En de kleurtjes. En de pennen. Ja, dat soort dingetjes. En ik denk dat dat ook wel, dat ook meer rust zorgt voor de leerlingen. Maar ook voor de docenten. Ja. En als je, want we moeten ook een beetje iets meten. Dus als je een gemiddeld cijfer zou geven. Oké. Voor nu. Ja, ik denk wel dat we net vijf en een half zitten. Als we gemiddeld voor school moeten werken hoor. Ja. Ja, ik geloof niet dat we die zes nog halen. Nee. Want ik vind een vijf en een half onvoldoende zelfs. Maar. Maar dat vind ik wel. Ja, precies. Vind ik ook. Dus ja. Ja.

Interviewer: En welk cijfer denk je dat we over twee jaar zouden kunnen bereiken?

A: Ja, ik hoop naar die zes en een half te kunnen. Maar ik denk dat dat nog wel een eager, dat heel veel voor me moet gebeuren, zeg maar. Voordat we daar komen. En net zoals nu met de inspectie ook. Gewoon die neus weer dezelfde kant op. Dat is echt wel best goed gegaan. Zeker. Dus laten we hopen dat dit ook kan. Maar ik denk dat hier toch wel veel meer mensen toch meer moeite mee hebben. Omdat ze het echt niet weten of niet kennen of niet kunnen of niet durven. Ja. Ik denk dat dat vooral. Ja.

Interviewer: Ja, dat is ook meteen onze laatste vraag van ja, welke stappen kunnen we ondernemen eigenlijk om dat Montessoriaanse onderwijs meer als bron van inspiratie te zetten, zeg maar.

A: Ja. Ja. Lastig vraag. Weet je wel. Er is vroeger op studiedagen en studiemiddagen is er zoveel gedaan en mini lesjes en dat soort dingen. Ja, dat was leuk. Daar waren mensen altijd wel enthousiast over, maar het waren dan vaak ook dezelfde mensen die dat deden of verzorgden. En dat moet breder dan daarin. Ja, en ik denk dat toch ook wat meer sectie gestuurd moet worden. Echt dat vanuit de sectie één persoon aangesproken of aanspreekpunt is. Niet aangesproken, maar aangespreekpunt is. En dat die zegt van oké, dit is ons taak. En dat hoeft ook niet een sectievoorzitter te zijn, maar het kan juist iemand anders zijn die dat ook leuk vindt en wil. Hoe gaan we dit doen? Wat gaan we per jaarlaag proberen in te brengen? En dat je echt op die manier die kleinere stapjes eerst gaat maken. Ja. En ik denk uiteindelijk dat toch wel sectie moet beginnen. Ja. Daarna kan je eventueel nog projecten, vakoverstijgend en zo, maar ik denk dat je echt vanuit sectie, oké, elk jaarlaag, hoe kunnen we iets meer Montessoriaans implementeren daarin? Ja. Waar past het bij? Oké. Interessant.

Interviewer: Ja, super leuk. Ja. Zijn er nog dingen die je had verwacht die we zouden vragen, die we niet hebben gevraagd?

A: Nee, nee eigenlijk niet. Ja, ik ben gewoon benieuwd. Natuurlijk hebben we ook net in het MB een stuk gelezen over de NMV. Die komen, nou die komen al wat later dan dat we eerst bedacht hadden, dat is ook best wel positief denk ik. Ja, zeker. Maar jullie doen die opleiding, want jullie al die opleiding deden, maar gaat dat ook hier gewoon veel mee te maken hebben? Ja, dat nemen we wel aan van wel. Ja, precies. Ja, dit wat wij nu aan het doen zijn, dat gaat ook in, zeg maar, het traject geschoven worden van wat we moeten doen. Ja, dus jullie gaan ook hier een beetje de schoolleiding adviseren ook hierin en zeggen van, joh, dit is wat we terug horen. Ja. Ja. Ja, precies dat. Ja, dat is wel de bedoeling, ja. Ja, oké. Nou, heel veel succes. Thanks. Komt helemaal goed.

Interview B

Interviewer: In hoeverre heb jij er bewust voor gekozen om op een Montessori-school te werken?

B: Niet. Daar heb ik niet bewust voor gekozen. Nee. Toen ik hier, weet ik het, wat is het, 12, 13 jaar geleden kwam werken, was ik gewoon überhaupt blij dat ik een baan had. Wist ik nauwelijks wat Montessori inhield, heb ik me toen voor het sollicitatiegesprek even in verdiept.

En het bleek ook dat dat helemaal in ieder geval op zich niet zo veel verschil had van regulier onderwijs op de andere middelbare scholen. Toen ik hier helemaal zat. Nee.

Interviewer: Oké. En hoe zou je nu je visie op Montessori-onderwijs, op het Montessori-onderwijs van het RML omschrijven?

B: De visie van het Montessori-onderwijs op het RML? Jezus, Mina. De visie van het RML op het Montessori-onderwijs? Nou, ik denk dat die visie er wel is, alleen dat de praktische uitvoering, dat dat gewoon, nou ja, eigenlijk steeds maar weer tegen grenzen opbotst. En die grenzen, die zitten hem in allerlei dingen, zoals de waarde van de dag, de actualiteit, de andere ontwikkelingen, de letterlijke grenzen van het gebouw, van het lokaal, de grenzen van de capaciteiten van personeel, de grenzen van de motivatie van het personeel, hak-op-de-tak-beleid. De speerpunten die niet altijd duidelijk zijn. Als er dan iets wordt uitgelegd dat het niet beter gedragen wordt. Nou, dat zijn allemaal grenzen, waardoor ik denk dat die visie er misschien wel is, maar steeds, ja.

Interviewer: En als je in één of twee zinnen die visie zou moeten omschrijven, wat zou je dan toch zien als een soort gezamenlijke RML-Montessori-visie?

B: Nou, ik heb het gevoel, laat ik het zo zeggen, dat er een enorme, enorme wil is in de school om een Montessori-onderwijs vorm te geven en uit te dragen. Dat die wil er wel is, bij heel veel mensen en ook bij de schoolleiding, ook de vorige schoolleiding. Ik ben nog steeds een klein beetje op zoek naar wat het dan is. We lopen het allemaal wel, we lopen tegen allerlei dingen aan, hoor ik. Maar wat is dan iets van de dingen die we waarschijnlijk naar streven? Misschien is het feit dat ik daar niet heel antwoord op kan geven natuurlijk al heel veelzeggend. En als ik bijvoorbeeld kijk, het is ook heel vaak heel veel, weet je, de hele Montessori-visie is heel erg veelomvattend en er is gewoon heel veel binnen onze school wel, ook wel wat gewaarborgd is en ook wel terug te vinden. Maar ik heb het idee dat het gewoon, ineens heel veel, altijd, moet het ineens weer helemaal anders volgens, ja, Montessori, terwijl ik denk, ja, wat hebben we nou? Maar dat is zichtelijk, bouw dat uit, laat dat als een olievlek zich uitspreiden naar andere vakken. Dus ik denk dat er wel een, het is een zin in een gebrek aan, of misschien is de visie veel te groot. De visie is meteen, Montessori, bam. Terwijl ik denk, ja, volgens mij moet je kijken, wat doen we al? Wat willen we en hoe willen we wat we willen? En heel ver zou je misschien alle elementen terug willen zien, maar dat is helemaal niet realistisch van waar we, van wat steeds het startpunt is. Ja, oké, dan, nu is het een heel duidelijk antwoord.

Interviewer: En zou je jouw Montessori-onderwijs kunnen omschrijven in een aantal begrippen?

B: Nou, wat ik zelf heel erg belangrijk vind, is dat er een bepaalde vrijheid en keuzemogelijkheid voor leerlingen is. En die moeten niet altijd, elke keer, zijn. Ik wil niet dat momenten zijn, maar wel dat die op bepaalde momenten, in bepaalde jaarlagen, in bepaalde periodes er in ieder geval is. Ik wil heel erg belangrijk dat er een motiverend element in zit, dus ik wil niet kiezen om te kiezen, maar het moet een doel dienen. En ja, dat denk ik, dat is eigenlijk het belangrijkste. Ik wil, kijk, ik geloof absoluut dat Montessori een goede manier van onderwijs is. Maar het moet wel een doel dienen, dus. Ja.

Interviewer: Oké, nou, dan hebben we nu dus voor de marketing deze vier bouwstenen. Zou jij die voor ons op volgorde kunnen leggen van degene die jij het belangrijkste vindt, naar wat je misschien minder belangrijk vindt?

B: Ja, voor mij bovenaan leren kiezen. Daarna leren om te doen. Daarna samen leren en tot slot leren reflecteren. Dat zou voor mij zijn belangrijkheid. Oké. Top. En dan vooral zeg ik, dit vind ik het belangrijkste van ons Montessori onderwijs, dan kan ik me ook helemaal voorstellen dat je op een andere school dit soort dingen anders indeelt bijvoorbeeld. En dat het ook goed is, maar dan heb je een andere insteek bij het onderwijs.

Interviewer: Oké. En welke bouwstenen zouden wat jou betreft meer prioriteit moeten krijgen op school?

B: Ja, goede vraag. Ja, in zekere zin allemaal wel. Maar niet allemaal meteen tegelijk. Dus ik denk dat leren reflecteren heel belangrijk is.

Ik heb ook tegen werkgroepen gezeten zoals jij al door de jaren heen, waar uiteindelijk niks uit gekomen is. En bijvoorbeeld reflecteren is daar ook altijd wel eens in teruggekomen. Bijvoorbeeld in toetsing, hoe je dat anders kan doen met obit of dat soort dingen. Ik denk dat dit belangrijk is, maar ik denk dat dit wel echt onderaan staat ten opzichte van bijvoorbeeld meer keuzemogelijkheden voor die leerlingen inbedden in het onderwijs. En leren door te doen. Ja. Het begint gewoon eigenlijk bij, wat ook wel een probleem is gebleven, ze moeten aan het werk zijn. Ze moeten aan de slag gaan. Aan de slag zijn. En dat gebeurt redelijk weinig. En ik zie wel in de Montessori-didactiek daar wel echt tools voor om dat te doen. Dus ik hoor meer kiezen, meer leren door te doen. Daar de prioriteit. Ja, voor mij wel.

Interviewer: En welke van deze bouwstenen gebruik jij actief en zichtbaar in je lessen?

B: Nou ja, dat zal ik niet verbazen. Leren kiezen gebruik ik actief in de lessen. En daaruit vervolg ik deze. Deze komt er ook. Samen leren komt altijd wel terug. Maar dat is veel meer dat ik dat gewoon laat gebeuren. En ook wel wat samenwerkingsopdrachten heb. Maar dat, ja. En leren reflecteren. Of ik nog moet vragen. Hoe dat eruitziet. Maar dat weet ik eigenlijk niet zeker. Het staat er niet. Nou ja, laten we het ervan zeggen. Ik heb in de onderbouw altijd al heel erg veel gewerkt met aftekenkaarten. Al jaren en jaren en jaren. Met keuzemogelijkheden. En een bepaalde oorlog die ze wel of niet konden doen. Nou, nu zit ik heel weinig in de onderbouw. En ben ik dat dus eigenlijk vooral naar de bovenbouw aan het doortrekken. We hebben Montessori menukaarten waarbij ze dus allerlei verschillende opdrachten kunnen doen waar ze verschillende punten voor krijgen en de hoeveelheid punten die ze aan het eind van de rit behaald hebben bepalen op de n-norm voor de toets. Dus zeggen ze je wat. Als je een samenvatting maakt van alle hoofdstukken van alle paragrafen krijg je vijf punten voor. En het maken van de oefentoets krijg je twee punten voor. Het maken van een opdrachtje is één punt. En dan heb je van nul tot vijf punten. N is nul. Van vijf tot acht, N is een half. Enzovoort. Het kan in totaal zijn om twintig punten te behalen. En als je er al twaalf hebt dan heb je N is anderhalf.

Interviewer: Oké. En wat maakt dat je gemotiveerd bent om dat te doen in je lessen.

B: Omdat ik zie dat het werkt. Omdat die leerlingen er in ieder geval door aan de slag gaan. En dingen doen. En in ieder geval veel meer arbeid leveren dan op de ouderwetse manier lesgeven. Wat ook gebeurt. Ik ben nog steeds aan het zenden. En dingen uitleggen. Maar eigenlijk een heel groot gedeelte, het eigen gedeelte. Het huiswerk. Het zelf maken. En dat leg ik voor een groot gedeelte bij hun daardoor. Het is hun eigen verantwoordelijkheid. Geeft mij dus ook. Ja ik moet het organiseren. Maar voor de rest leg ik het veel meer bij hun. Ja. En dat werkt ook goed. En dat is op een bepaalde manier zelf ook een verlichting voor mij. En dat is eigenlijk ook wel een belangrijk punt. Ik moet ze ook voor mij wel een doel dienen. Dus het moet mij helpen. Ik moet die leerlingen helpen. En ja. Dat werkt goed. Steeds beter. Bij elke leerling niet altijd.

Interviewer: Cool. En over de minder gebruikte bouwstenen. Zijn er dingen die je beperken in je mogelijkheden om dit te gebruiken. Of zijn er dingen die je zou kunnen helpen om dat meer te gebruiken.

B: Nou ja. Ik ben er niet zo heel erg naar opzoek. Naar deze dingen. Maar ik heb me altijd wel beperkt gevoeld door gewoon de voorbereide leeromgeving. Ik vond het heerlijk dat je dan met een mediatheek boek. Om daar een les te doen met een opdracht. Dan heb je die halve mediatheek. Dan hebben ze boeken. Dan hebben ze ruimte. Dan hebben ze een kopieerapparaat. Dan zijn ze bezig. Maar dan ga je een klein beetje buiten die kaders. Maar die mogelijkheden zijn er gewoon heel weinig. Ik werk heel weinig met laptops. Ik zou dat bijvoorbeeld wel doen. Maar ik stel wel. Dat ik bijvoorbeeld niet met die car zou moeten zeulen. En zou moeten zoeken. En laptops allemaal. Altijd naar de. Dan zou ik daar veel sneller. Vaker mee werken. Of zou ik veel sneller. Vaker leerlingen. Eventjes 1 leerling of 2 leerlingen. Daaraan laten werken. Of daar ook keuzeopdrachten geven. Dat soort dingen. Dus je wordt heel erg beperkt. En ja. Ik heb wel. En daar ben ik nu inmiddels wel aan gewend. En ook wel een beetje murf door geslagen. Maar ik weet dat ik toen ik nog een jonge hond was. Dat ik daar heel erg tegenaan liep. Maar het zit hem in alles. Ik zit net ook gewoon al met mijn collega's te klagen. Over hoe vaak het gezeik is. Met de printer bijvoorbeeld. Je moet echt vooruit denken. En printen. En ook rekening houden. En dat doe je heel snel. Ik in ieder geval veel sneller. Dan draai ik mijn powerpoint af. En vertel ik een verhaal.

Want daar kan ik in ieder geval van op aan. Dus en wat zou je. Stel je voor. In een soort ideale wereld. Kunnen helpen om dat dan te verbeteren. Heb je een idee? Ja. In de breedste zin. Een betere voorbereiding. Voor mij stelt het wel zoveel. Dat ik een eigen lokaal heb. Waardoor ik nu dit veel beter kan uitvoeren. Waar ik denk. Zelf ook de antwoordboekjes print. Zelf ze in een bakje leg. Niet hoeven te sjouwen. Niet hoeven ze kwijt te raken. Allemaal dat. Het is op een bepaalde manier. Een utopie. Maar stel je voor. Als elke docent zijn eigen lokaal zou hebben. Met zijn eigen spullen. Dan ben je zelf verantwoordelijk voor je eigen show. Kun je ook veel beter zien. Als je een eigen show runt. Het zit in me heel veel dingen. Dus hoe is die ideale scenario. We willen allemaal een eigen lokaal. Met veel ruimte. Niet zo dicht op elkaar. De telefoontas moet al strategisch hangen. Die hangt bij mij al in mijn lokaal kut. Dat weet je dus ook alweer. Dus als je heel erg piepluttig gaat kijken. Dan zijn er heel veel wat beter kan.

Interviewer: En welk cijfer geef je de manier. Waarop het Montessori onderwijs op het RML. Wordt gegeven. Nu.

B: Ja dat vind ik lastiger. Omdat ik denk dat. Je mag het ook nog onderbouwen hier. Ja nou ja. Laat ik zo zeggen. Ik heb niet op alles zicht. Ik zou zeggen. Een 6,5. Zou ik zeggen. Dat is ook heel uit de lucht gereden. Maar het gaat ook een beetje om gevoel. Precies. Omdat ik vind dat. Ik heb het gevoel dat er heel veel collega's heel veel kennis hebben. En ook heel veel doen. En heel veel proberen te doen. En als het er niet uit komt. Onder andere door die grenzen waar ze tegenaan lopen. Nou omdat er wel echt een heel duidelijke wil is. Nou al 12 jaar lang. Er is altijd een wil om het te doen. Maar dat er gewoon ook. Heel veel nog beter moet en beter kan. Als we ons zelf als Montessori school zouden willen zien. Nou ik denk. Nou.

Interviewer: En. En. Welk cijfer denk je dat we over twee jaar. Zouden kunnen halen.

B: Een 7 maximaal. Misschien omdat ik eigenlijk al die 6,5. Wel hoog in de schaal. Oké. Nou ja. Een 7 is wel een goed cijfer he. Ja vind ik best wel goed. Inderdaad. Is hoger dan dat ik in had geschat. Ja ik zie de cijfer. Ja weet je wat ik bedoel. Terecht ook. Kijk als jij zegt ik geef het een 5,5. En we halen maximaal 6,5. Ga ik niet tegen je in ofzo. Dat bestrijd ik niet. En als je zegt het is een onvoldoende. Jij hebt natuurlijk ook veel meer in de Montessori keuken gekeken. En op andere scholen. En als je daarmee vergelijkt. Ja. Nee maar het gaat een beetje om gevoel. Want dat is het natuurlijk ook. En ook met een verandering gaat het heel erg om gevoel. Dus dit is helemaal prima.

Interviewer: Laatste vraag. Welke stappen denk je dat we als school kunnen ondernemen. Klein of groot. Om Montessori dus meer als bron van inspiratie te zien en meer te gebruiken in beleid en onderwijs.

B: Nou ik denk dat het in ieder geval van onderuit en breed gedragen moet worden. De dingen die gebeuren. En ik denk dat het eerste wat geïnventariseerd moet worden is. Waar is nou echt de behoefte aan. Misschien zelfs ook bij de leerlingen. Wat vinden we nou echt van Montessori belangrijk. Wat beter kan en beter moet. En willen we het doen. Ik denk een van de redenen waarom als mensen het hebben over Montessori. Ze vaak niet heel veel verder komen dan vrijheid in keuze. Is omdat dat misschien gewoon ook wel. Dat je alleen de belangrijkste waarde ervan vindt. Dus dat je daarom dat vooral ook uitdraagt. Dat daarom je kennis zo niet altijd veel verder reikt. En als dat zo is. Dan moeten we dat vooral vormgeven. En waarborgen. En kleine stapjes. Kleine stapjes. En soms misschien eentje terug om er twee vooruit te kunnen.

Interviewer: En waar zou jij nu als eerst behoefte aan hebben?

B: Nou ik heb wel behoefte aan van alles en nog wat. Maar dat is niet perse vanuit de Montessori meer breed. Ik denk dat het gewoon echt even moeten kijken. Er is heel veel gebeurd de afgelopen tijd. Er moet heel veel. En dat snap ik volledig. Ik denk dat iedereen dat begrijpt. Maar nu hebben we in ieder geval nou ja de inspectie op bezoek gehad en voldoende. Laten we dan nu weer even kijken. In plaats van dat die trein maar door blijft denderen. Even een mooi concreet voorbeeld. Ik denk dat het hardst vergoeden is dat we die studiewijzers hebben. Ik denk dat het een enorme verbetering is. Maar de vorm. De opzet. Past die wel bij elk vak. Bij elk docent. En er zouden we daar aan kunnen kijken. Dat we meer vrijheid ook in die vorm gieten. En hoe moet die er dan uitzien. Een mooi voorbeeld van ik erg me dood aan het feit dat er dan van bovenaf wordt opgelegd dat er een x aantal aftekenmomenten moeten zijn.

Ja dat is echt pietluttig als bij mijn paragraaf bij mijn hoofdstuk er veel beter vijf of vier of drie dan zeven aftekenmomenten. Ik snap dat er over nagedacht is. Daar ben jij ook bij betrokken. Het voelt gewoon zo. Voor het ene vak heb je er wel tien aftekenmomenten. Voor het andere vier nodig. Dat soort dingen. Hartstikke prima. We doen het nu in die vorm waar we gaan. Maar laten we nu even een stapje terug doen en kijken wat willen we bewaren en behouden. Groeien!

Interview C

Interviewer: De eerste vraag is, in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

C: Heel bewust. Ik heb tijdens mijn opleiding twee keer stage moeten lopen. En de eerste stage was in Culemborg, op het Koningin Wilhelmina College. Waar we met de zoutkorrel enzovoort een stage lopen moesten doen. Een christelijke school was dat, katholiek geloof ik. En toen moest ik een tweede stage doen, toen heb ik speciaal gevraagd, ik kom zelf van een Rudolf Steiner school, of ik op een school met, nou ja, niet een algemene, maar met een specifieke onderwijsvisie, stage kon lopen. Vrijheidsschool Dalton, Montessori, nou, iets in die hoek. En zo ben ik hier terecht gekomen voor de stage. En, nou ja, door allerlei omstandigheden die daarin. hier ook gebleven. Dus dat was echt wel heel bewust, ja.

Interviewer: En hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

C: Rommelig. Het lastige vind ik, we hebben natuurlijk in de afgelopen twintig jaar heel wat minder daaraan gedaan. En ik heb een soort Ik heb wel wat dingetjes van Marie Montessori gelezen. Ik ben toen op de cursus geweest. Dus ik heb wel een soort ongedefinieerd beeld van wat Montessori onderwijs voor mij is. Maar ik heb wel het gevoel dat dat heel verschillend is voor iedereen. En dat is voor mij ook niet zo erg. Want ik denk ook dat het per vakgebied sommige dingen zijn beter lenen dan andere. Voor binnen- en buiten de school is het bij een vak makkelijker dan bij het andere. En ja, daardoor is er ook wel een soort vrijblijvendheid. Als je iets van een experiment doet, dan noem je het Montessori. En wat ik ook niet zo heel handig vind, is dat we toch wel regelmatig afgelopen jaar hebben gekozen. Nou, leg maar uit hoe jouw onderwijs buiten de school is. Waarbij je dus eigenlijk zegt, stel niet vast of het waar is dat je binnen en buiten de school doet. Of dat je leren reflecteren, of dat je zelfstandig bent, kiezen en dat soort dingen in hem zitten. Dan ga ik me kijken, oké, ik moet verklaren waar het zit, dus dan zoek ik er maar wat bij. En dat zie ik wel heel veel. Dat, ja, weet je, met een paar mooie zinnen kun je alles onder elk level laten vallen. En dat gebeurt wel heel veel, vind ik. Ja. Elke excursie is opeens binnen en buiten de scholen. Ja, de scholen hebben excursies. Ja, oké.

Interviewer: En hoe zou je jouw eigen Montessori-onderwijs omschrijven in een aantal begrippen of een paar korte zinnen.

C: Ja, nou lastig om dat even zo uit de bloot te doen. Wat ik denk, als je gaat kijken naar wat voor kenmerken voor mij belangrijk zijn, is dat kiezen binnen kaders wel heel belangrijk. In de zin van leerlingen hoeven niet een diploma te halen. Leerlingen zijn er om te ontwikkelen en wij zijn er vooral om te faciliteren. Het moet niet van ons, het moet van hen zelf. Dus dat eigenaarschap van die leerlingen vind ik daarin wel heel belangrijk. En dus ook accepteren dat leerlingen soms niet willen wat wij willen of wat wij vinden dat ze zouden moeten willen. En dat maak ik natuurlijk zeker in mijn rol als ondersteuningscoördinator heel veel mee. En dat leerlingen gewoon niet kunnen of andere prioriteiten in hun leven hebben. Dan moet je toch gaan kijken, nou ja oké, wat is er dan voor jou wel haalbaar onderwijs? Wat is er dan wel mogelijk? Welk kan het weer dan wel? En die flexibiliteit die hebben we eigenlijk in de praktijk helemaal nog niet zo erg, vind ik. Wel een beetje dat kunnen kiezen in de klas van, nou ja, wil ik een rood mapje van rood mapje, zeg maar. Dat is een beetje, ja. kleurtegeltjes uitkiezen. Ik denk echt dat de wat meer fundamentele keuzes over je onderwijs, daar hebben we nog helemaal niet zoveel ruimte voor, vind ik. Gewoon schoolbreed. Ik denk dat dat wel meer zou kunnen. Daarom heb ik destijds ook in die dagritme gewerkt. Ik heb wel best wat ideeën over hoe je het hele onderwijs veel flexibeler in zou kunnen richten met veel meer keuzemogelijkheid.

En dat heeft zeker allerlei consequenties voor de manier waarop we nu lesgeven. En ook voor hoe we ons onderwijs organiseren. Maar het is niet, ik weet dat het gewoon mogelijk is om die manier te doen. Dat is gewoon passend binnen alle financiële en personele kaders die we hebben. En ook zo technisch in het gebouw en zo. Maar ik vind dat we ons best wel heel erg vasthouden. En dat was soms, als we aan het experimenteren zijn, we heel erg in de mars aan het schuiven zijn. Die kwat al jaren. Dat is natuurlijk nu ook weer, nou, maar dat is weer onder en boven. Maar is dat nou dan de oplossing? En dan denk ik, en Swen weet dat ook wel. Als je wat van de kwat wil maken, dan moet je gewoon uit 30, 40 procent van je leeftijd in kwat. Dat het een essentieel niet te missen onderdeel is. Nu is het net die 10 procent die je kan bezuinigen, zeg maar, als leerling. Om dan niet zoveel te doen.

Interviewer: Oké. Ja, duidelijk punt. Nou hebben we nu natuurlijk in de PR vier bouwstenen. Leren kiezen, leren reflecteren, leren door te doen en samen leren. Zou jij daar een soort priorisering in aan kunnen brengen? Welke vind je echt heel belangrijk en welke misschien wat minder?

C: Nou, wat ik al zeg, dat leren kiezen heb ik al wel genoemd. En ik denk dat dat reflecteren daar heel erg mee samenhangt. Dat zijn voor mij zeg maar twee kanten van één medaille. Want alleen maar kiezen om het kiezen. Je moet ook wel kijken van waarom heb ik dit gekozen en waarom kies ik nu wat anders. Dus die twee horen voor mij erg. Maar ik denk dat die wel heel belangrijk zijn. En dan moet ik even denken hoor. Leren door te doen. Ja, en samen. Dat is een beetje een soort vertaling van hoofd, hart en handen of zo. En ook wel help me het zelf doen, denk ik, dat daar nog. Ja, kijk, mijn vak leent zich heel erg voor het doen. Ik ben altijd van het hele woord leren af. Ik heb het altijd over trainen of oefenen of zo. Het is heel erg vaardigheidsgericht. Ik denk dat het ook past bij het onderwijs van deze tijd. waarin informatie op zoeken heel makkelijk is geworden. En het vooral gaat om de skills die je hebt, de 21st century skills. Nou, we kennen ze natuurlijk al. Dus ik denk dat dat leren door te doen, als je het op de goede manier uitlegt, vind ik dat in tweede instantie wel belangrijk. Maar ik denk niet dat het voor alles geldt. Ik denk dat daar ook nog wel accent moet liggen op. Nou ja, gewoon dingen, gewoon kennis verwerven. Ik denk dat je daar wel een soort balans in moet doen. Op de onderwijsconferentie ook een thema wat je overal terug zag komen. Een heleboel daarnaar dat vaardigheidsleren heel erg op die manier naar kijken. Niet meer ik weet, niet meer ik ken, maar meer ik kan. Daar komen ook wel steeds meer scholen en onderwijskundigen op terug. Dat er toch altijd wel weer een balans moet zijn tussen, nou ja, zeg maar de ...de vaste gegevens en de dingen die je ermee doet. Dus die zou ik een stapje lager doen. Wat was dat dan laatst? Samen leren houden we dan over. Ja, ook dat vind ik er eentje die, ik denk dat het heel belangrijk is, maar ook wel weer met mate. Het is niet voor, wij doen zichtbaar natuurlijk heel veel samen qua projecten enzovoort en al dat soort. Maar tegelijk. Nou, denk ik, dat hangt ook wel een beetje van wat je leert. Ik denk dat je het allebei moet kunnen. Ik denk dat je zelf gewoon echt op jezelf aangewezen dingen moet kunnen. Ik denk ook dat het heel belangrijk is dat je samen met anderen dingen moet kunnen. Dus ik denk dat het allebei moet. Ik denk niet dat je alles altijd maar samen moet. Dat zou ik niet. Maar als het is vanuit een soort individuele onderwijs bewegen naar meer samen dan. Sta ik er wel achter. Maar ik denk dat we uiteindelijk misschien in dit rijtje wel de minst belangrijke van de virus vermijden. Oké. Dat we dat al best wel doen, denk ik. Ja.

Interviewer: En dat brengt me eigenlijk wel logisch tot de volgende vraag. Welke bouwstenen zouden wat jou betreft meer prioriteit moeten krijgen hier op school?

C: Nou, ik denk toch wel die eerste twee. Dat leren kiezen en dat leren reflecteren. Maar ik bedoel, er zit best wel prioriteit voor. Dat is voor al die bouwstenen wel allemaal. Maar het probleem is, we hebben gewoon te veel prioriteit. Alles heeft prioriteit. En niks heeft prioriteit. En alles is belangrijk en niks is belangrijk. Kijk, in het hele Catwise en zo zit natuurlijk heel veel reflecteren. Maar dat zijn allemaal systematieken. En ik denk dat we nog dat is nog veel te veel structuur en te weinig cultuurverandering. Zeker voor die kinderen. En misschien komt dat wel hoor. Maar ik zit toevallig ook in die Catwisegroep. Daar hadden we gisteren ook nog een bijeenkomst van. En daar constateren we toch wel dat de actieplannen die kinderen maken. Dat dat allemaal toch wel heel mager is. En dat ze dat eigenlijk nog niet kunnen. En wij hebben vinkjes gezet. Want we hebben ons dingetje ingevuld. We hebben reacties gegeven. We doen al. We werken onze stapjes af in de catwise-cyclus.

Maar ik ben nog niet zo van ervan overtuigd dat het echt ook een verschil gaat maken. Ik denk dat we het heel goed doen. En dat het heel nuttig kan zijn. Maar of het dat ook al is, dat vraag ik mij heel erg af. En dat hangt wel mee met het feit dat we leerlingen dus wel dwingen om te kiezen en dwingen om te reflecteren. Maar ze moeten leren om te kiezen en leren om te reflecteren. Dus ik denk dat dat accent nog wel veel meer zou mogen. Hoe maak je nou een goede keuze?

Interviewer: Oké, en welke bouwstenen gebruik jij zelf actief en zichtbaar in je lessen?

C: Ja, allemaal komen ze wel terug. Wij werken bij ons met keuzehuiswerk bijvoorbeeld. Waarbij leerlingen, zeker in de bovenbouw, kiezen ons meer een stap-voor-stap route, waarbij je de geavanceerde route kan doen. En daar reflecteer ik ook met kinderen op. Zeker op het moment dat zij het zo vertrekken, gaan we ook wel kijken van wat voor keuzes heb je nou gemaakt, waarom enzo. Dat soort dingen komt ook. Nou, we doen heel veel projectmatig doelwerken. Deze toets, ik heb ook een computertoets, vind de kinderen verschrikkelijk. Want dat kan je niet uit je hoofd leren. Dat moet je oefenen en dan heb je veel minder een beeld van of je iets kan of niet. Dus dat vonden ze, vinden en vonden ze heel erg ingewikkeld. Maar er is ook wel een groep die het wel leuk vindt om op die manier bezig te zijn. En het sluit heel erg aan bij het, weer zo'n ander adagium, wat natuurlijk het binnen is beginnen. Als we met onze projecten beginnen, moeten we gewoon vier weken lang vanuit een boek en een project komen binnen, zodat de computers gaan aan de slag, zeg maar. We doen in ieder geval onderzoeken en ontwerpen, dus bij ons programmeren, weet je, dan zitten we ook een beetje te shoppen in die 21st century skills, die maar niet in het onderwijs worden, maar die hebben we gewoon in ons eigen programma wel gestopt. Dus ik denk dat leren door te doen bij natuurkunde natuurlijk heel expliciet aan de orde komt. En samenwerken ook, want bijna al die projecten die we doen, die doen we inderdaad ook groepsmatig, vaak ook door jaarlagen heen. Havo, VWO, vierde tot en met de zesde. We mogen ook groepjes samen maken, terwijl we als keuze het hele project gaan beginnen. Dus ik denk dat heel veel van dat soort elementen daar wel in voorkomen. Ik denk, tegelijkertijd wel. Dat je je altijd kunt afvragen, is dat nou heel doelgericht en doordacht? Of is het gewoon, maak maar groepjes, dan werk je samen. Of is het van, ga maar een practicum doen, dan ben je al doende aan het leren. Dus ik denk dat dat soort dingen wel moeten groeien. Maar daarvoor zoek je ook een beetje naar de gemeenschappelijke lijn die je met elkaar daarin hebt. Dat is nog wel een beetje lastig.

Interviewer: Daar komen we zo meteen op. Dit heb je al een beetje gezegd, denk ik. Maar wat maakt je gemotiveerd om dit te doen? Om deze bouwstenen allemaal te gebruiken in je lessen?

C: Er zit al een soort aanname in die vraag. Dat ik gemotiveerd ben.

Interviewer: Nou oké, waarom heb je ervoor gekozen dat jullie dit toch moeten doen?

C: Omdat we op een montessori school werken, dus het moet. Dat is natuurlijk eigenlijk wel de basis. Ik moet zeggen dat ik er wel in de loop der jaren minder in ben gaan geloven dat het Montessori, dat dat nou de oplossing is. Dat geloof ik eigenlijk minder dan vroeger. Vroeger had ik dat echt wel gedacht. Dat is echt een hele goede principe. Als je dat nou maar doet, dan komt het vanzelf wel goed. Ik denk dat dat het niet is. Ik denk dat er nog wel meer nodig is dan alleen maar de Montessori-principes. Maar ik geloof wel dat ze er aan kunnen bijdragen. Dus ik denk dat daarom sowieso wel goed is. Met name die twee die dat kiezen en reflecteren. Ik denk dat die met name wel heel, dat zijn gewoon heel belangrijke vaardigheden sowieso om te hebben in het leven. En ik denk dat die ook in je onderwijsproces heel bepalend kunnen zijn. Daar vind ik die andere twee, ik denk wel dat zeker dat samenwerken, maar ook dat leren door te doen, het onderwijs voor een belangrijk deel leuker kan maken voor leerlingen. En voor een bepaalde groep leerlingen ook wel helpend kan zijn, in de zin van dat ze door een andere manier met hun stof bezig te zijn, door meer doen in plaats van alleen maar uit je ogen. Dat ze daar dus toch ook wel beter gaan begrijpen. Ik weet niet of dat voor alle leerlingen geldt. Dus ik weet niet of alle leerlingen er per se heel veel baat bij hebben. Ik weet dat er ook heel veel leerlingen zijn die samenwerken. Zoveel stress opleveren bijvoorbeeld. Dat het eigenlijk averechts werkt. Ik wil niet zeggen dat ik het niet vind dat ze het niet ook moeten leren. Want je moet het later in het leven ook. Maar ik denk dat samenwerken voor een deel ook gewoon een doel is om te leren samenwerken. En niet dat het een middel tot beter onderwijs is.

Interviewer: En wat beperkt je nu in je mogelijkheden om de bouwstenen of de Montessori-kenmerken te gebruiken in je lessen? Of wat zou je kunnen helpen om het nog meer te gebruiken?

C: Tijd, gewoon wat tijd. Het is constant keuzes maken in het onderwijs van waar je je tijd in steekt. En dan is natuurlijk de verleiding heel snel om vaak te gaan voor de dingen die direct helpen. Voor die leerling die nu hulp nodig heeft, et cetera. En ik had een beetje de hoop dat met een nieuwe grotere schoolleiding daar wat ruimte zou zitten. Omdat wat minder de lange termijn. Kijk, ik heb niet het gevoel dat dat al erg gebeurt. Maar oké, wie weet komt dat nog wel. Ik probeer dat zelf ook wel. Maar ik merk zelf dat ik, en dan vooral op het gebied van leerlingbegeleiding. Want ik denk dat er een heel grote verschuiving al heel lang gaande is. Maar die wel verder gaat van didactisch naar meer pedagogisch ingestelde scholen, waarin inderdaad die persoonlijke aandacht en dat individuele maatwerk steeds belangrijker gaat worden. En ik denk, ik geloof ook wel echt passend en inclusief onderwijs, waar heel veel misverstand over bestaat, wat dat inhoudt. Maar wat eigenlijk gewoon betekent dat de school voor iedereen eigenlijk standaard al goed is ingericht. En dan komt het eigenlijk ook neer. Dat je niet meer hoeft aan te passen. We hebben onderwijs voor de mainstream. En als je een beetje dit of een beetje dat hebt. Dan moeten we iets anders voor jou regelen. Maar dat je het gewoon echt goed nadenkt over je onderwijs. En het zo opzet dat het voor iedereen. Dat die flexibiliteit al ingebouwd zit in je standaard. Daar hebben we echt nog hele stappen in te gaan. Ook vergeleken met andere scholen in de omgeving denk ik wel. Daar lopen we echt nog wel in achter. En ik merk gewoon dat ik daar eigenlijk al niet de tijd voor heb. Omdat ik inderdaad heel veel praktische dingen ook moet regelen. Omdat wij niet zo heel goed zijn in systemen. Dat vind ik mooi gezegd. Dus als we beter zouden worden in systemen. Dan zou dat wel helpen om. Ik denk dat daar wel tijd mee vrij zou komen. Als je dingen beter organiseert op de schaal van de hele school.

Interviewer: En wat voor cijfer zou je de manier waarop we op dit moment Montessori onderwijs geven op het RML geven?

C: Wat zo lastig met al die aspecten. Het gaat een beetje om een gevoel. Ik neig naar een krappe 7. Een 6,5 of 7. Dat is met name ingegeven door het feit dat ik zie dat er in heel veel secties en voor heel veel klassen wel heel veel mensen vanuit hun eigen idealisme met heel veel passie, heel veel tijd en energie erin steken en daar ook hele mooie dingen uitkomen. Daarom wil ik zeker geen onvoldoende geven, zoals natuurlijk de Montessori-vereniging min of meer heeft gedaan. En die hebben eigenlijk hetzelfde. We zien hele mooie dingen, maar het mist aan een raamwerk, aan een structuur. Aan een systeem. Aan een systeem, waardoor dat niet meer een toevalligheid is, maar vanzelfsprekendheid is een groot woord, maar meer vanzelfsprekendheid wordt. Zo wordt, als je binnenkomt, zo wordt meegenomen en opgeleid. Dat je automatisch een Montessoriaans les gaat geven. Dat het niet alleen maar van jouw eigen intrinsieke motivatie hoeft af te hangen. Het is goed als die er is. Dat is natuurlijk hartstikke belangrijk. Maar nu is het ook vaak een beetje alleen maar in het label. En natuurlijk gedoe en gezeur en de andere. Maar niet echt die structuur.

Interviewer: En wat voor cijfer denk je dat we over twee jaar kunnen halen?

C: Dat vind ik heel lastig. Er zijn natuurlijk een aantal veranderingen in gang gezet in de organisatie van de school, waar ik nog wel best wel wat vraagtekens bij heb. Ik denk dat er goede kanten aan zitten, die ook best wel wat hebben opgeleverd. Ik denk dat het ook niet moet overdrijven. Ik vind de hele aandacht voor dat hele inspectieverhaal allemaal vreselijk overdreven. Zoveel is er helemaal niet gebeurd. We hebben op het laatste moment nog in een paar paniekacties wat dingen gedaan. En wat dingetjes geproduceerd. Maar er zijn ook heel veel zaken die gewoon een heel jaar zijn blijven liggen. En in de laatste drie weken alsnog naar voren komen. Dus echt het gevoel dat we daarover in control zijn, dat weet ik niet. En we hebben een beetje een ingewikkeld systeem opgezet. Waarbij het nou onduidelijk is. We hebben een hele hoop leidinggevende momenteel. Een stuk of zeven. Maar ja, hoe nou die taken in rollen, dat weten ze zelf ook niet helemaal. En ik kan niet zo goed voorspellen hoe zich dat gaat vormen in de toekomst. We hadden voor 2010 een vergelijkbaar systeem. We hadden ook een hele grote schoolleiding met heel veel mensen. En dat werkte toen niet. Toen is men bewust daarvan afgestapt om weer slagvaardiger te worden. Het risico vind ik van zo'n grote club nu is dat eigenlijk daar alle discussies al gevoerd zijn. En de rest van de school minder betrokken werd dan vroeger, voor mijn gevoel.

Dat mis ik heel erg. Dat wordt nu afgedaan met pizza-sessies en dat soort dingen. Ik ben bij een pizza-sessie geweest, dus dat vind ik echt zonde van mijn tijd. Het gevoel dat ik daar een wezenlijke bijdrage kan leveren, echt inhoudelijk aan verandering in het onderwijs hier. Dus ik vind dat wel een beetje ingewikkeld. Ik ben daar best wel een beetje sceptisch in, moet ik zeggen. Maar tegelijkertijd heb je ook wel heel veel goede initiatieven. Ik heb ook best wel hoop dat dit gaat helpen. Wat jij en Dorien doet is gewoon hartstikke leuk. Maar voor mijn gevoel nog heel erg los. Gewoon inderdaad komt heel erg uit de persoonlijke motivatie van jou en Dorien. En ik heb hetzelfde natuurlijk. Bij ondersteuning zit je met het HB-beleid. Je hebt ook het gevoel, ik mag het allemaal doen. Het is prima dat ik het doe. Maar ik heb niet het gevoel dat het nou omarmd wordt. Of dat je het gevoel hebt van ja. De mensen die zien dat het echt belangrijk is. Een enkeling hè. Wessel bijvoorbeeld. Die voelt dat wel aan. En de rest denkt nou dat is prima. Als jij dat oppakt. Jouw project en zo. Dat hou je nooit lang vol. En dat geldt denk ik. Ja ik kan natuurlijk niet. Jij bent natuurlijk wat mij betreft het toonbeeld van enthousiast doorpakkerigheid. Ik herken dit ook wel. Zitten wij nou op een eiland te roepen? Of zijn er ook mensen die hier iets mee willen? En dan niet alleen maar nieuwe docenten, maar misschien ook van bovenaf mensen die zeggen wij doen mee. Ik denk, maar ik weet niet hoe jullie dat ervaren, maar dat is bij ondersteuning heel vaak het gevoel van oké, we hebben een school en die doet gewoon zo'n schoolse dingen. En dan heb je daar een ondersteuningsteam naast staan en die doet dan een aantal projectjes. En daar zei ik, kijk we hebben de ondersteuning goed geregeld. En nu heb ik ook een beetje het gevoel dat het Montessori clubje, noem ik het maar even, jij en Dorien. En jullie verdiepen je heel erg fanatiek en ook wel heel erg gedegen in het hele Montessori proces. Met echt een hele stevige opleiding in Amsterdam die jullie aan het doen zijn. Toen die presentatie. Maar daardoor voelt het ook wel een beetje als van, oké, weet je, dat is dan onze Montessori-expertise. Je ziet in twee mensen die daar heel druk mee bezig zijn. En dat is de Montessori-expertise. En verder gaan we door, weet je wel. En af en toe roepen we wat en we definiëren wat. Maar wat dat nou echt oplevert voor de school als geheel, voor de ontwikkeling van onderwijs, ja. Dat moeten we nog gaan zien. Dat moeten we nog maar een beetje gaan zien, ja.

Interviewer: Denk je dat we de komende twee jaar vooruit kunnen gaan? Of denk je dat we op die 6,7 blijven steken?

C: Dat vind ik heel moeilijk. Dat heeft heel erg te maken met hoe een aantal mensen zich gaat ontwikkelen. En welke ruimte er is voor andere mensen om zich te ontwikkelen.

Interviewer: Oké, en welke stappen denk je dan dat we als school kunnen ondernemen? Om dat Montessoriaanse onderwijs op onze school meer als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

C: Nou ja, mensen serieus over faciliteren, dat is natuurlijk heel belangrijk. Ik noem dat altijd. En het tweede punt dat je krijgt, structuur. Het moet een automatisme zijn. Het moet automatisch zijn dat als je hier binnenkomt, dat je in een traject komt waarin je leert om Montessori-docent te worden. En niet één keer naar een cursus. En als je er om bedelt, misschien na drie jaar nog een keer naar een mentorcursus. Maar gewoon eigenlijk systematisch. Waar je ook tijd voor krijgt, zeker in je eerste jaar, om je in te werken en te gaan kijken van wat houdt dat dan in. Zodat je in ieder geval een soort basis hebt waar je op verder kan. Ik denk dat dat heel veel zou schelen. Maar ook juist wel voor meer vaardigheid. En dat geldt denk ik voor heel veel terreinen. Ik vind dat alle studiemiddagen, dat er veel te veel mensen staan te praten. Laten we nou een heel goed voorbeeld hebben over die Montessori-principes. Die we met z'n allen dan kennelijk zo belangrijk vinden. Ik zeg dat bewust even, maar kennelijk vind ik dat heel belangrijk. We willen dat bordje op de deur, we willen die erkenning van die NW. Waarom passen we die dan niet ook zelf toe op hoe we onze eigen organisatie inrichten? Waarom leren wij als docenten niet kiezen en reflecteren op een goede manier? En welke kaders zijn er waarbinnen we kunnen kiezen? Dat heb ik echt helemaal geen beeld van. Dat samenwerken, dat gebeurt. Hier en daar, maar fragmentarisch. Het gebeurt wel af en toe. Wat was het? Leren door te doen. Ik merk dat ook niet. Als wij een studiemiddag hebben, dan begint het vaak met een of andere piepo die een uur lang een verhaal staat af te houden. Dan ben ik na een kwartier eigenlijk al afgehaakt. Hoewel die soms best leuk kan vertellen hoor, weet je wel. Dus dan blijft het lang, maar dan wordt het meer een soort show die ik zit te bekijken.

Maar het is niet dat ik daar dan heel van heb. Ik zou wel verwachten dat je echt veel concreter aan de slag gaat. Met elkaar. Hier, hier. En als we dus een keer wat moeten doen. Dan moet je met een soort formulier van hier. Dan moet je met een soort formulier van hier. Dan moet je met een soort formulier van hier. Dan weet ik ook eigenlijk niet zo goed. Wat ik dan moet. Dus ik vind dat. Ik heb daar ook niet de oplossing voor. Hoe dat dan wel. Maar ik denk dat we dat veel vaker zouden moeten doen. We zouden veel meer momentjes moeten hebben. Waarin we dat met elkaar doen. Op de een of andere manier. Maar ja. tijd. Dat was dat andere punt. Ja, inderdaad. Dat is wel lastig. Je moet ook niet te veel willen, denk ik. Nee. Zelf ook. Keuzes daar moeten als organisatie ook wel leren kiezen. Wat doen we nou wel?

Interviewer: Nou, dat waren eigenlijk onze vragen. Zijn we nog iets vergeten? Wil je nog iets toevoegen waarvan je denkt, dit is nog wel echt.

C: Nee, we kunnen nog door blijven praten. Ik denk dat we een hele hoop goede dingen gezegd hebben. Ik hoop dat je er wat van hebt. Super bedankt.

Interview D

Interviewer: There we go. Als eerst, in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

D: Ja, wel behoorlijk bewust. Want ik had toen ik hier kwam werken eigenlijk al een contract aangeboden gekregen van een andere school. En ik denk dat het feit dat dit een Montessori school was voor de helft meegespeeld heeft om voor deze school te kiezen. Dus dat was wel behoorlijk bewust, ja. En ik weet eigenlijk niet, ik ben wel benieuwd. Met name het zelfstandig werken en projectmatig werken. Want ik werkte natuurlijk daarvoor al op een andere school. En dan had ik eigenlijk ook al heel sterk het idee dat ik zoveel mogelijk door de leerlingen wilde laten doen. Dus dat ik opdrachten, bijvoorbeeld voor de theorie, ik heb natuurlijk ook praktijk, maar dat ze dan zelf kijken naar wat kan ik doen. En dat ik niet zozeer alles in hapklare brokjes aanbied. Maar dat ik ook gemerkt heb, bijvoorbeeld met kunstwerken maken, dat sommige leerlingen kiezen heel erg voor het proces. En die gaan heel erg onderzoeken en doen in de breedte heel veel. En sommige leerlingen werken heel erg naar een einddoel. En dat is eigenlijk alle twee wel prima. En als je heel erg rigide gaat zitten op het een of het ander, als je het in stapjes indeelt, dan dwing je altijd een groep leerlingen om voor een van de dingen te kiezen die ze liever kunnen doen. Dus dat vond ik altijd heel fijn. En dat bleek me ook typisch Montessoriaans. En dat geldt eigenlijk ook voor de theorie. Dat ik ben ooit begonnen als docent die gewoon een heel wedstrijd lang stond te zenden naar die leerlingen. En die zaten dan allemaal met pen en papier. En in die tijd hadden ze allemaal met pen en papier en schreven ze alles netjes op. Maar je merkte dat tegenwoordig werkt dat gewoon niet meer. Die leerlingen, hun leven ziet er niet meer zo uit om het zo te zeggen. Dus dat probeerde ik al om dat meer door de leerlingen zelf te laten doen. En dat sprak natuurlijk volgens mij ook heel goed uit bij Montessori. Dus ik heb daar wel behoorlijk bewust voor geprobeerd. Cool.

Interviewer: En hoe zou je de visie op Montessori onderwijs van het RML nu beschrijven?

D: Nu? Ja. Nu vind ik lastig, want er heeft voor mijn gevoel al een hele grote wijziging plaatsgevonden ten opzichte van toen ik binnenkwam. Ik weet niet of dat nog te sprake komt. Dan laat ik dat even voor een deel. Maar ik heb het idee dat nu wel het, in ieder geval vanuit de schoolleiding ook wel, meer aangestuurd wordt om meer Montessoriaans les te geven. Want ik heb toen ik binnenkwam, heb ik mijn opdrachten ten opzichte van mijn reguliere school. Laat ik het zo zeggen, op mijn reguliere school waren mijn opdrachten Montessoriaanser dan wat leerlingen hier gewend waren. Dus ik moest een heel deel van het zelfstandige uit de opdrachten halen, omdat de leerlingen geen idee hadden wat ze ermee moesten. Oké. En wat meer in stapjes moeten verdelen, zodat ze iets beter begrepen wat ze dan konden doen. En ik merk dat ik nu weer meer richting het zelfstandige kan, ook omdat ze volgens mij bij andere vakken ook meer zelfstandig werken. En dus niet volkomen verbijsterd zijn als ik zeg, nou jongens, ga maar aan de slag.

En ik ze niet letterlijk vertel, zeg maar, welke vakjes in welke kleur je moet kleuren. Oké. Dus ik begrijp inderdaad dat er nu wat meer is. Ja. En hoe zou je die visie dan definiëren? Vind ik heel moeilijk. Wat ik, eh, weet ik niet, durf niet te zeggen. Oké. Dat is ook geen antwoord. Ik denk ook, visie vind ik een groot woord. Ja, ik merk dat er meer aandacht is voor de Montessoriaanse werkwijze. Ik merk dat leerlingen zich meer realiseren dat ze op een Montessori school is, zonder dat ze per se weten wat het is. Dan, toen ik hier voor een aandacht heb geweest, binnenkwam. Dus in die zin is het idee dat het een Montessori school is, dat wordt al duidelijker naar voren gebracht. In die zin is het een visie van dat er ook naar leerlingen duidelijker gemaakt wordt. Zie de studiewijzer, zieden. Er is beleid wat gericht is om hier ook echt een Montessori school van te maken. En dat miste ik hiervoor, zeg maar.

Interviewer: Oké. En kan je jouw Montessori onderwijs omschrijven? In een aantal begrippen?

D: Eigenlijk heb ik het net al gezegd, maar voor de praktijk is het zeg maar, wat ik het allerfijnste vind, is als ik zeg maar, dat binnen is beginnen. Ik heb een map liggen, als leerlingen een instructie hebben gehad voor een opdracht, daar zijn ze een aantal weken mee bezig. Dan ligt die map op tafel, leerlingen komen binnen, die pakken hun spullen, die gaan zitten gaan aan het werk. En als ze aan het werk zijn, dan pak ik na vijf of tien minuten even de aandacht. Dan laat ik even kort zien, oké, dit zijn ook alweer de stappen. Kijk even waar je bent, kijk of je iets af kan tekenen. En vervolgens kunnen ze weer verder. En dan doe ik een rondje. En ik probeer zelfs met een kruk een rondje te doen. Zoals ik van, hoe heet ze ook alweer, geleerd heb. Truus? Ja, Truus Bakker, inderdaad. Wat in mijn lokaal natuurlijk heel makkelijk kan, want ik heb de ruimte. En ze zitten in groepjes, dus je kan heel makkelijk zo, zo, zo. En ik probeer ze ook nog zo te instrueren, dat als ze vragen hebben, dat ze dus wachten tot ik naar ze toe kom. En dat ze niet met z'n vieren bij een ander groepje komen staan. Met wisselend resultaat. Met sommige groepen gaat het echt heel goed. Echt heel erg goed. En andere groepen, die hebben er echt heel erg veel moeite mee. Dus, ja.

Interviewer: Leuk. Ja, dan gaan we eens even naar deze bouwstenen. Dit zijn ze. Zou je ze op volgorde kunnen leggen van degene die jij het meest prioriteit vindt hebben naar?

D: Dit is voor mij het meest. Ja, kijk, het minste. Het is allemaal belangrijk. Van belangrijk naar heel erg belangrijk. Moet het op elkaar? Ja. Oké. Omdat het moet. Die vind ik ook heel belangrijk, want die doe ik er ook altijd in. Oké, deze. Zo. Dan vraag je waarom en dan zeg ik op dat het moet. Ja, nee, dat is goed. Ik vraag niet waarom dit keer. Dus dat is mooi. Leren, reflecteren. Die moet ik even opschrijven, want anders wordt het natuurlijk. Dan, we gaan er nog wel wat verder op in. Ja, tuurlijk.

Interviewer: Want welke bouwstenen vind jij dat wel meer prioriteit moeten krijgen op school?

D: Ik vind het lastig om voor een school als geheel te kiezen. Maar ik heb het idee dat leren reflecteren, dat die voor veel leerlingen misschien nog niet genoeg aan bod komt. Deze, die laatste, ook samen leren. Dat vind ik ook altijd een lastige, want dat hangt ook van je definitie af van samen leren. Ook dat is weer iets. Ja, nou ja, goed. Die twee die ik onderaan heb liggen. Ik moet er één kiezen. Nou ja, twee mag ook. Doe je weer reflecteren. Oké. Vind je het goed? Ik denk dat dat het aller, allerbelangrijkste is, zeg maar. Zonder dat je, à la wat je nu op HBO ziet, dat je alleen nog aan het reflecteren bent, zeg maar. Ik wil wel, ik denk dat gewoon toetsen maken en dat soort dingen ook belangrijk is. Maar ik denk dat dat wel, ja, van waarom heb je dit nou gedaan? Waarom heb ik jou dit laten doen, denk je? En wat is hier dan het doel van? Enzovoorts. Ik denk dat dat wel belangrijk is. Mooi.

Interviewer: En welke bouwstenen, heb je ook al een beetje gezegd, dus dat kunnen we kort houden. Maar gebruik jij actief en zichtbaar in je lessen?

D: Nou ja, die reflecteer je dus ook bij leren door te doen vooral en leren kiezen. Dat zijn wel de twee die ik duidelijk zie, denk ik. Nou kan ik me denk ik bij leren door te doen veel voorstellen. Ja. Hoe leer je ze kiezen? Omdat ze krijgen een proces, zeg maar. En ze gaan een, zeg maar, een eindwerkstuk maken. En voor ze bij dat eindwerkstuk zijn, moeten ze keuzes maken. En dat kan heel simpel. Ik doe bijvoorbeeld, ze maken een stop motion filmpje. Ga je met 3D maken? Ga je 2D maken? Ga je ook bijvoorbeeld, en dat doen ze dan in groepjes, wie gaat wat doen? Hoe ga je het neerzetten? Hoe lang wordt het? Welke scènes wil je zien? Ze nemen inspiratie, een sprookje als inspiratie. Welk sprookje? Hoe ga je dat?

Ga je het aanpassen? Ga je het letterlijk nemen? Dus dat zijn allemaal keuzes. Je kunt als leerling zeggen, nou we gaan een, zeg maar, een stop motion maken. Van een sprookje. En dan nemen we een stukje uit de Disney film als aanleiding. En dan kan je vrij letterlijk die Disney film, zeg maar, kopiëren en copy-pasten. Maar je kunt ook zeggen, nee, we nemen, weet ik veel, de originele versie van Hans en Grietje met alle gruwelijkheden erin. En we maken er het hedendaagse horror van. Dat kan natuurlijk ook. Dus in die zin, dat kiezen, zowel qua inhoud, qua vorm, als wie doet wat, als wat voor materiaal, als, dus daar zit heel veel keuze in. En niet dat je dus zegt, oké, we gaan een, zeg maar, in ieder geval wat, een gezicht tekenen en dat je dan, dat doe ik ook wel, dat je op het smartboard een filmpje laat zien en dat ze allemaal hetzelfde gezicht tekenen. Dat kan ook, zeg maar. Maar ik vind het leuker om ze echt dingen te laten ontdekken en proberen en vooruit zichzelf iets te maken. Oké. Ja. En was leren reflecteren ook nog zichtbaar? Of, en hoe ziet dat er ook uit? Wat het aan het einde, als ze klaar zijn, ook met een tekening, gewoon opschrijven. Oké, wat heb je nou gemaakt? Wat ik al zei, die keuzes die ze gemaakt hebben, dat ze zelf nog een keer opschrijft. Welke keuzes heb ik nou gemaakt? Wat is het resultaat, hè? Ik heb, want wat heel vaak gebeurt, bijvoorbeeld bij stopmotion, daar zijn we nu mee bezig, dan gaan ze 3D'en met klei en dan komen ze erachter, ze kunnen wel een mannetje kleien, maar dat zakt de hele tijd of het valt om of weet ik veel wat. Dus reflecteer dat ook, zeg. Nou, volgende keer moeten we rekening houden met, of moeten we het anders verdelen of soms staat er ook, ik moet nooit meer met hem samenwerken, hij doet nooit wat. Nou, dat kan ook nog. Dat is ook leren reflecteren. Dus in die zin ook dat het niet zomaar iets is, zeg maar. Dat het niet, ik merk dat dat vaak, zeker bij vak zoals mij, maar bij veel leerlingen die doen opdrachtjes omdat ze opdrachten moeten doen. En verder willen ze vooral weten, krijg ik er een cijfer voor en is het voldoet? Nou, dat valt bij mij dan mee. Is het voldoet? Maar ik heb wel leerlingen gehad die dan zeiden, is het voor een cijfer? Ja, natuurlijk. En dat ze toen ineens aan het werk gingen, ik dacht, ja, dat is jammer. Je wil eigenlijk dat ze gewoon aan het werk gaan.

Interviewer: Ja. Oké. En wat maakt dat je gemotiveerd bent om dit soort dingen in je lessen te gebruiken?

D: Omdat ik een resultaat zie. Omdat het veel leuker is om leerlingen, het is weinig dingen, dat roep ik ook tegen iedereen, die lessen, dat ik ga zitten, dat die map op mijn tafel ligt, dat die leerlingen binnenkomen, dat ze hun telefoon in hun tas doen, dat ze langs de map lopen, dat ze hun spullen zoeken. Ik bedoel, het wordt wel chaos als de eerste tien minuten, want ze zijn tekening kwijt, maar dat maakt niet uit. Na tien minuten, ongeveer, zitten ze allemaal op hun plek, hebben ze hun spullen, zijn ze bezig. En het gaat heel, als dat werkt, dan is het de meest geweldige manier van lessen. En dan kan je ook gewoon na vijf of tien minuten weten, oh, hij gaat even aandacht vragen, hij houdt het kort, vinden ze ook altijd fijn, dan kunnen ze weer verder. En dan heb je die dynamiek, die werkt gewoon heel goed. En dat vindt de leerling heel fijn, en ik vind het heel fijn, en dat merk je ook aan zo'n les. En nogmaals, dat lukt natuurlijk niet altijd. En niet bij elke groep. En soms is er ruzie, en weet ik veel wat, dus dat niet. Maar als het, zeg maar, werkt, lijkt het me de beste manier van, ja, zeker met een praktijkles, om gewoon een praktijkles te laten lopen. Dus dat is toch wat ik vooral heel veel doe.

Interviewer: Gaaf. En als we kijken naar de minder gebruikte bouwstenen, wat beperkt je in je mogelijkheden om die bouwstenen te gebruiken in je lessen?

D: Ik vind samen leren, vind ik met name. En dan kijk ik vooral naar het praktijkgedeelte. Ik heb heel weinig echt, ik heb eigenlijk maar één echt theorieuur. En dan heb ik nog een paar uur die gecombineerd theorie-praktijk zijn, dus dan loopt het al weer anders. Maar ik merk dat, dat komt denk ik ook door de klas, dat de klas die ik heb, die echt, zeg maar, puur een uur aan het werk zou moeten zijn en leren, dat ik daar nog heel veel zelf aan moet reguleren. Dat die dus niet in staat zijn, als ik ze samen laat leren, dan is dat vooral voor het overgrote deel samen bijkletsen met wat ze in het weekend gedaan hebben. Dus dat is lastig en dat is met het praktijkwerk ook. Ik heb wel eens in het verleden, toen ik een hele kleine klas had, elkaars werk laten beoordelen. Dus gewoon zoals ik een beoordelingsformulier heb dan aan leerlingen gegeven en die gingen dan het werk van andere leerlingen beoordelen. Maar dat is, als ik dat met, noem maar eens wat, drie klassen van 25 leerlingen zou doen, dat is echt zo waanzinnig veel werk. Dat is leuk om af en toe een keer te doen en op een lange termijn een beetje erin te gaan werken. Ik denk dat dat de grootste beperking is. En samen leren ook weer, wat ik al zei, met die groepjes.

Aan de ene kant wil ik ze vrij laten, aan de andere kant wil ik natuurlijk ook voorkomen dat, ja, ik vind het lastig, want soms zit je in groepen ook, dan zitten, weet je, als je leerlingen bij elkaar zet, dan denk je, oh shit, die leerlingen had ik niet bij elkaar moeten zetten. En dan weet je niet zo goed hoe je er onderuit moet. Als je zelf laat kiezen, dan heb je weer van die groepjes. Dus dat werkt, nee, laat ik het zo zeggen, als ze samen, als ze zelf kiezen, dan ontstaan wel de groepjes waarvan je verwacht dat die ontstaan. Maar dan heb ik ook weer, vind ik het ook wel fijn, omdat leerlingen die voor elkaar kiezen, vaak ook de leerlingen zijn die wel willen. En ik ben niet zo van die opmerkingen van, ja, ja, later moet je ook samenwerken. Dan denk ik, ja, dat hoeft per se niet, zeg maar. Dus ik denk dat dat, met dat, ja, dat samen, zeg maar. Ik vind het lastig om vorm te geven. Want je zit al snel of in die groepjes, en daar weet ik niet zo goed wat ik ermee moet. En wat ik al zeg, dat ook met dat beoordelen, is ook altijd, dat is wel heel interessant, maar het is zo intensief om dat goed te doen, dat het niet is dat ze van het werk van hun vriendjes negens geven, en die ze stom vinden vijven, en dat soort dingen. En dat moet je dan eigenlijk ook weer bespreken. En ik denk dat dat het is, de hoeveelheid werk. En ik denk dat het ook is, omdat de leerlingen dat hier nog niet hebben. En dat ze dat nog niet gewend zijn. Ja, en plus dat al die bouwstenen eigenlijk nieuw zijn en aan bod moeten komen. Dat ik qua prioriteiten ligt deze onderwijs. Dat is het. Mooi. Dat maakt dus het verhaal heel rond. Dan iets een beetje anders.

Interviewer: Wat voor cijfer, welk cijfer zou je de manier waarop Montessori onderwijs nu op het RML wordt gegeven, geven?

D: Een beetje opgegroeid. Dat gevoel. Het vijfje. En kan je dat enigszins onderbouwen? Dat gevoel? Ja, ik heb het gevoel dat er op zich wel een wil is bij veel mensen, maar ook bij veel mensen niet. Ik denk dat ik positiever wil zijn dan ik eigenlijk ben met die vijf, laat ik het zo zeggen. Ik weet zeker dat het onvoldoende is. Maar ik ben optimistisch. Ondanks dat het een vijf is, want ik heb wel het idee dat het nog veel minder geweest is. Ja, ik vind het heel lastig in te schatten hoe het bij andere mensen in de les zit. Ik denk dat dat ook iets is, ik weet niet of dat ook nog aan bod komt, maar ik denk dat dat ook gewoon moet gebeuren. Dat er tussen verschillende secties en verschillende mensen mensen ook gewoon van elkaar zien wat ze doen en hoe ze dingen doen. Ja, dat komt zometeen bij vraag zeven, maar dan hebben we hier ook alvast.

Interviewer: En wat voor cijfer denk je dat we over twee jaar zouden kunnen bereiken? Hoe optimistisch ben je echt?

D: Oké, dan ga ik nu, zeg maar die vijf was optimistisch en daar bovenaf gewond. Ik denk dan een zes, en dat klinkt negatief, maar dat is het niet, want een zes is voldoende. Ik denk als we over twee jaar op een zes zitten. Dat je binnenkomt. En dat mensen die weten wat Montessori onderwijs is. Dus bijvoorbeeld die op een Montessori basisschool zitten. Hebben ouders, kinderen, mensen van andere Montessori scholen. Dan denk ik, oh ja, dit is een Montessori school. En misschien ook mensen die van een reguliere school komen. Dan denk ik, oh ja, dit is wel anders dan een reguliere school. Kijk dat dat, als je dat kan bereiken, zeg maar, dan zit je al op een zes. En hoe dat dan verder in de lessen zelf zit en met de bouwstenen en de studiewijzers en zelfstandig werken en reflecteren. Dat komt er allemaal nog wel achteraan. Maar dat in ieder geval. Dat je het gevoel hebt dat je op een Montessori school rondloopt. Dan denk ik, dan zit je op die zes.

Interviewer: Mooi. En welke stappen denk je dat we als school kunnen en zouden moeten ondernemen. Om het Montessoriaanse onderwijs als bron van inspiratie te zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

D: Prachtig gezien. Ja, vreselijk. Sorry. Ik denk volhouden. En hetzelfde net als nu met die studiewijzers. Ik merkte zelf ook de eerste periode. Er kwamen heel veel leerlingen naar me toe uit zichzelf met die studiewijzer. En ik merkte dat ik de tweede periode al zelf een beetje moest gaan lopen leuren met die studiewijzer. Van jongens, kom nou nog een keer aftekenen. Oh ja, oh ja. Terwijl die eerste periode had ik echt het idee dat echt veel mensen ook echt ermee gestart waren. Dat is het. Je merkt in je lessen gewoon, wordt dit door veel collega's gedaan? En dat is hetzelfde heel, niet Montessoriaans per se. Maar ik merk dat nu aan die telefoons en jassen. Je merkt dat dat is een aantal keer herhaald. Van dat moeten we doen. En dat moeten we doen. En dat moet je blijven doen. En je merkt dat het steeds meer door

leerlingen ook gewoon automatisch gedaan wordt. Dat je steeds minder bij die deur hoeft te staan. En ook als ik nou een keer een leerling met een jas aan heb. Dat ik zeg, joh doe die jas uit. En dat is eigenlijk altijd een jas uit doen. En niet een uitgebreide discussie beginnen. Terwijl een aantal weken, maanden geleden moest je eigenlijk iedere keer een discussie. En dat hoeft steeds minder. En ik denk dat dat met dit ook is. Dit is ook gewoon een kwestie van volhouden. En ook gewoon een kwestie van, ja toch. Gewoon een beetje ook bij docenten erin houden. En ook gewoon een keer misschien binnenlopen. En zeggen, oké wat zijn ze nu aan het doen. En waar staat dat in de studiewijzer. En hebben ze die dingen afgetekend. Dat soort dingen. Want ik hoor wel, dat heb ik namelijk ook wel voor dat inspectiebezoek gehoord. Dat mensen die klagen dan wel over dat de schoolleiding of iemand anders zich met hun lessen komt bemoeien. Omdat blablabla. Maar vervolgens doen ze het wel. En dan denk ik, nou zo erg is het toch niet dat die leerlingen niet hun telefoon bij zich hebben. Of dat ze pen en papier voor zich hebben liggen als je iets aan het uitleggen bent. Dat is niet. Kijk als ze dan vervolgens besluiten om te gaan zitten tekenen. Ja daar zit natuurlijk een grens aan. Maar ja goed als je iets uit staat te leggen. En er zitten 24 leerlingen met een lege tafel. Met hun handen in hun schoot. Een half uur lang. Dan ga je ook niet zo veel. En ik denk dat dat met dit ook is. Dit is ook een kwestie van volhouden. En ik denk met name vanuit de schoolleiding.

Interviewer: Ja. Gaaf. Dit waren onze vragen. Zijn we iets vergeten wat je nog heel graag toe wil voegen. Of dat je denkt neem dit ook mee. Nou, super bedankt. Graag gedaan.

Interview E

Interviewer: Nou, dan de eerste vraag. In hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te gaan werken?

E: Oh, dat eigenlijk niet. Ik was gewoon klaar met mijn studie en ik werd gewoon gebeld door Sylva. Ik liep stage in het vierde jaar bij haar vriendin, in het basisonderwijs. En toen blijkbaar op het midden van de sloot eens met de knie moesten ze iemand hebben. Toen is ze een beetje rond gaan vragen en toen had mijn stageopleider gezegd dat Ron was wel een goeie, die kon zij wel eens kunnen proberen. Dus toen werd ik gebeld. Ik werd woensdagavond gebeld door haar. Ja, kun je morgen kunnen solliciteren? Ik zei, morgen. Ik zei, willen jullie geen brief? Ja, maar wel. Ja, maar wel. Dan ga ik nu even een brief schrijven in elkaar flansen. Dus welke school is het dan? Even snel op de site gekeken. Ik dacht, baan is een baan, hello. Dus ben ik hier gekomen, aangenomen. En sindsdien zit ik hier. Oké, ja leuk. Ja, grappig. Dus nee, niet echt bewust op zoek gegaan naar, ik heb wel veel stage gelopen bij Jenaplan en Dalton en zo. Maar dat was ook vooral echt dat je gewoon verschillende leeftijdscategorieën bij elkaar had. Dus toch nooit net wat anders. Ja, inderdaad. Maar het heeft me wel altijd aangesproken.

Interviewer: Ja, als je ook die stages allemaal hebt gedaan, dan snap ik dat ook wel. En hoe zou je de visie op Montessori onderwijs van het RML omschrijven?

E: De visie? Ja, ik denk dat het goed is dat we niet meer met die zes karakteristieken werken. Maar dat we het nu inderdaad met die vier bouwstenen iets versimpeld hebben. Ja, in principe, de theorie erachter is heel mooi. Ja. Alleen, de praktijk wil nog niet altijd lukken, zeg maar. Ja. Ik denk dat de visie van de school nog wat meer uitgebreid zou moeten worden op het feit wat je hier nu binnenhaalt. Want ik had de laatste paar jaren wel een beetje het idee dat we, we hebben leerlingen nodig. Ja. En het maakt niet zoveel uit wie of waar je er vandaan komt. En dat is zonde. Ja. Want dan zie je dat het steeds lastiger wordt ook voor collega's om gewoon Montessori onderwijs te geven. Hm. Ja. Denk ik. Maar die vier bouwstenen zijn prima. Ja. Het bedrijfhaaltje was heel mooi. Vond ik echt fantastisch. Ja, die animatie vond ik heel tof.

Interviewer: Ja, zeker. Ja, echt leuk. Ja. En dan kan je jouw Montessori onderwijs omschrijven in een paar begrippen.

E: Nou ja, binnen mijn vak zit het allemaal een beetje ingebed. Dat is wel lekker. Ja. Want eigenlijk is iedere gymles op iedere groep een goede gymles. Ja. Is eigenlijk een soort Montessori onderwijs. Ja, absoluut.

Omdat er natuurlijk heel veel samenwerking, lering zit, sociaal leren, elkaar helpen, keuzes maken. Ga zo maar door. Het zit er eigenlijk allemaal in. Ja. Dus, nou. Die luxe.

Interviewer: Lekker makkelijk. Ja. En nou, we hebben dus die bouwstenen. Ik heb ze eventjes uitgeprint. We hebben leren door te doen, leren reflecteren, kijken, leren kiezen en samen leren. En zou jij ze op volgorde kunnen leggen van wat jij voor jezelf het meest belangrijk vindt naar het minst belangrijk?

E: Zeg dan. Ja. Die zou je eigenlijk bijna zo kunnen doen, denk ik. Ja, dat is altijd lastig, hè. Maar als je dan zou moeten kiezen welke boven moet. Ja, voor mij, kijk een beetje naar mijn vak. Ja. Dan zou ik het zo doen. Oké. Het andere vak zou ik misschien toch zo doen. Ja. Nee. Nee, dat is helemaal prima zo.

Interviewer: En welke bouwstenen vind je, zouden er hier op school meer prioriteit moeten krijgen?

E: Van deze vier? Ja. Ja, deze twee toch wel. Leren reflecteren. Dit vooral natuurlijk. Maar hoe beter je dit doet, hoe meer stappen je kunt maken naar het vervolg. Ja. Maar daar hoort ook keuzes maken bij. Bijvoorbeeld ook steeds kijken hoe die kwit hier gaat. Ja. Ja, man. Er zitten nog zoveel winsten. Ja. Maar ook binnen de les. Je zegt oké, ik kies er nou echt eens voor vandaag om aan de slag te gaan, iets te gaan doen. Ja. Ja. Waar we zitten, ontvangen. Ja. Nemen, nemen, nemen, weinig geven. Ja. Ja. Ja. Hier om heel veel beter van te worden. Hier om als je beter wil worden, daar ook iets mee te doen. Ja. Nou, dit wordt door ons geregeld en een groot gedeelte van dit ook door ons, denk ik. Ja. Ja, absoluut.

Interviewer: En nou ja, dus eigenlijk leren door te doen en samen leren, dat zei je net ook al, dat zijn de bouwstenen die jij ook heel actief gebruikt.

E: Ja, door te doen. Dat is overduidelijk voor mij natuurlijk. Ja. Samen sowieso. Ja. Want je bent altijd in een team. Ja. Maar weinig individueel. Maar daar horen ook de regels bij. Dus veiligheid, maar ook scheidsrechten naar elkaar. Ja. Afspraken die je maakt. Wanneer door. Ga zo maar door. Dus dat zit er heel veel in. Ja. En reflectie eigenlijk ook. Omdat bij iedere beweging die je maakt, toch gezegd wordt, hé, let hier op, let daar op, let hier op, let daar op. Ja. Dus dat wordt terug. Leren kiezen vooral aan de bovenbouw. Ja, tuurlijk. Met het SOK-programma. Dus ja, het zit er eigenlijk al standaard in. Ja. Wij zijn wel, de laatste tijd ben ik er. Ik ben vooral wel meer bezig met dit. Samen leren en leren reflecteren. Ja, leren reflecteren.. En dan dus dat ze op elkaar reflecteren dan ook. Maar ook, maar ook op mij en op de les. Dus doelstellingen gaan tegenwoordig ook op het bord. Oh leuk. Moet de doelstelling voor vandaag, wensprong, waarbij we niet meer dingen, maar ik doe maar wat. Ja. En dan, ja, wordt dat ook teruggekoppeld. Jongens, aan het eind van de les hebben we de doelstelling gehaald denk ik. Ja. Oh leuk. Dan heb ik de doelstelling gehaald. Ja, dus dan ben je ook meteen aan het reflecteren. Ja. En als we dan volgende weken zouden mogen kiezen wat we zouden doen, zouden we die dan. En merk je, dus ja, je bent nu met leren reflecteren, je wordt wat meer bezig in je lessen.

Interviewer: Zijn er dingen die je beperken om deze bouwstenen te gebruiken in je lessen, vooral die onderste

E: Ja, de groepsgrootte. Ja. Maar nu valt het overigens, ik vind de laatste tijd, dit jaar vooral iets mee. Kleinere klasjes. Dat scheelt heel veel. Ja, dat kan ik me voorstellen. Die bovenbouw natuurlijk, 120 man per jaarlaag tegelijkertijd, alleen dan wel in 6 onderdelen. Ja. Dus is de groep ook weer 20. Ja. Ja, dat bevordert gewoon de efficiëntie, de effectiviteit, de inhoud, het niveau gaat omhoog. Het wordt allemaal, je moet wat harder lopen. Kleinere klassen, dat scheelt zoveel. Ja. En wat zou voor jou een mooie grote zijn? Hallo is 24 het ideale aantal. Ja. Omdat je dat kan delen door 12, 8, 6, 4. Ja, kun je lekker veel. Ja. 24 is in principe prima. Ja. Ik weet nog dat we in coronatijd toen 1/3^e klas hadden. Ja. Dus 10 leerlingen. Ja. En dan 2 klassen samen met 2 docenten erop. Ja. Dus eigenlijk 1 op 10. Ja. En je weet dat de kinderen overkwamen. Ja. Ja. Zweet en doen en jongens. En eindelijk ken ik eens een keer de regels. Omdat ik dacht, ja 10 man die heb je gewoon bijna vast. Ja. Tuurlijk. Ja. Als ik nu weer in 30 man, dat zijn altijd weer 18 die je niet. Nee. Die nieuwe regels. Dan moet je jezelf niet oppakken. Ja. Ja. Ik denk dat er heel veel in zit in de kleinere klas. Ja. Ik merk het ook wel met mijn brugklas. Dat is echt zo lekker dat je ook een beetje, ze hebben een beetje ruimte ook om te bewegen en zo. Yes. Je kan dus andere groepjes delen maken. Je kan

ook leuk op niveau werken. Je kan dit doen en dat doen. Ja. Omdat je de ruimte ook hebt. Ja. Ja. Ja. Mooi. Even kijken.

Interviewer: En ja, dus welk cijfer zou je op dit moment het Montessori ondersteunen? Of zouden wij het op het RML geven van 1 tot 10?

E: Als je echt naar de hele school kijkt. Ik weet het wel. Ja. Misschien een beetje arrogant, maar wij staan er voor ons wel goed op. Ja. En de Montessori commissie die bij ons wezen kijkt, die zeggen waarom mocht ik gelijk zo'n good practice laten zien allemaal en zo. Ja. Dus dat was wel top. Voor de rest van de school heb ik echt te weinig zicht op.

Ik weet dat ik vorig jaar als coördinator wel heel erg bezig geweest ben om die stap tussen 3 en 4 wat kleiner te krijgen. Ja. Ja, ik zie te weinig van andere collega's. Om te beoordelen hoe het Montessori gehalte in hun les is. Ja. Ik hoor natuurlijk wel dingen. Ik denk dat het heel erg verschilt. Dat is eerlijk, hè. Per persoon. Tuurlijk. Is ook zo. Een aantal collega's hebben die dat heel makkelijk, heel goed doen. Een aantal collega's hebben er duidelijk meer moeite mee. Ja. Ja. Dan zou je zo gewoon even, want wij moeten wat dingetjes meten, ook een cijfer zou geven op wat je hebt ervaren tot nu toe binnen de school. Of wat je hoort in de wandelgangen. Wat zou dat zijn? Ja, ik denk dat er wel een verbeterslag al gemaakt is. Dat het met name door inspectie kwam. Ja, zeker. Ik ben wel benieuwd. Er zit natuurlijk wel een overlap in wat de inspectie zegt en wat de Montessoricommissie zegt. Dus, ik hoor daar wel, nou, zullen we zeggen 6,5? Ja, oké. Mooi. Ik vind wel dat het voldoende is. Ik vind ook niet dat alles altijd maar in Montessori moet zijn. We kunnen zeggen, nou, kophouden, zitten, opletten en. Ja, maar dat is ook Montessori. Ja. Ja. Dat moet soms ook inderdaad gewoon. Ja, absoluut. Maar ik vind die klaslokalen waar je die groepjes hebt en die dingen en die studiewijze waarin je nu. Dat vind ik wel mooi om te zien. Dat je die studiewijze ook echt kan kiezen. Ik ga de makkelijke opdrachten doen. Ja. Of de gemiddelde of misschien wel de moeilijke. Zodat je echt, dan heb je weer een beetje leren kiezen. Reflectie, waar zit die? Ja. Wat ga ik doen? Ja, dat vind ik, die programma's vind ik wel heel mooi. Ja. Ik heb toen in de commissie ook gezegd, volgens mij zaten wij naast elkaar. Ja, dat is ook leuk. Dat ik heel erg trots was op het feit dat wij zoveel programma's op maat kunnen maken van Nederland. Ja. Dat is ook echt heel tof. Ja. Maar de voorgaande jaren was dat allemaal nog heel individueel, een beetje coördinator afhankelijk ook denk ik. Ja. Want die wilden dat wel. En nu moet dat door de studiewijze, door de manier van lesgeven, veel vaker ingebed worden denk ik. Ja. Ook ik. Ja. Ja, dat zou mooi zijn. Oké. En, nou ja, we zijn natuurlijk inderdaad, de school is heel erg aan het veranderen. We zijn met heel veel dingen bezig.

Interviewer: Welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar zou kunnen halen als we een soort van onderwijs gaan op deze voet doorgaan?

E: Nou ja, dat zou helemaal voldoende zijn, zoveel als acht. Oké. Ik denk dat het wel wat tijd kost. Ja, absoluut.

Interviewer: Oké. Nou ja, en dan, welke stappen denk je dat wij op onze school kunnen ondernemen om dus dat Montessori onderwijs nog meer, nou ja, als bron van inspiratie te zien en meer te gaan gebruiken?

E: Nou, ik denk dat het heel erg met je lesprogramma te maken heeft, dus als jij ervoor zorgt dat, waar ik het net over had, dat je die keuzemogelijkheden binnen een module, je moet een bepaalde ondergrens hebben wat je gewoon moet halen, iedereen, maar daarboven dat je gewoon de keuze krijgt om je te verdiepen, om je extra te ontwikkelen, ik denk dat daar nog heel veel winst in zit. Ja. Bij wiskunde weet ik dat ze er nu, met natuurkunde zijn ze daar heel erg mee bezig, daar zal ik nog meer terugkomen. Ja, ik weet niet, misschien hebben we wel meer van, Engels, MhOUr en dat soort dingen. Ja, die doen ook helemaal mooie dingen. Ja, absoluut. Bij Frans zullen we dat ook wel doen. Ja. Ik denk dat het heel vaak specifiek is, maar dat ik daar nog heel veel winst in heb. Ja. Oké, mooi.

Interviewer: Zijn er nog dingen die we niet hebben, die ik niet heb gevraagd, die je nog wel, zeg maar, waarvan je denkt van, oh ja, dat had ik nog wel verwacht of dat wil ik nog wel kwijt?

E: Nou, eigenlijk niet. Nee? Het is wel een beetje waait omgaan natuurlijk. Ja. Ik zeg, ik denk dat je goed moet kijken aan de deur, daarom ben ik ook wel heel erg blij met dat PR, weet je wel. Ja. Het is jammer dat onze cultuurfunctie steeds minder wordt. Ja. Succes. Toen ik hier op school kwam, nou, het niveau van mijn gymles was toen minder. Met alle respect, want er waren heel veel gymnasiasten, heel veel cultuur, heel veel muziek. Ja. En er werd altijd doorgezegd, die moeten we een beetje met rust laten en niet hard aanpakken, want je bent hier niet geselecteerd om een goed te kunnen sporten. Ja. Maar dat is jammer, want je ziet hoeveel moeite het nu kost om een kunstvak te krijgen, om muziek te noemen, allerlei programma's. Ja. Noem maar wat, hè. Ja, ja, ja, absoluut. De culturele aanvulling nog wel, maar zoals bij, met kerst, weet je, dat vond ik altijd zo fijn dat dat, Montessori Academie, daar hadden we toen de Dins of zo. Ja. Ja, die heb ik ook nog gehad. Weet je, maar toen was het ook gewoon van, punt, je gaat wel doen, punt. Ja. En dat hoorde erbij, hè. Ja. En dat is trekken, trekken, trekken, gaan met een groot paard. Ja.

Dat is zonde. Ja, absoluut. Dat, ja. Dus dat is het, denk ik, dat je daar aan de ingang heel veel mee kan doen, dat we leren eigenlijk weer bewust kiezen. Ik denk zelfs dat je als school misschien wel zou moeten kiezen, of dat kan, te zeggen, we maken die klas en we krijgen dan maar een brugklas minder. Maar we kiezen wel bewust naar die klas. Dat is echt voor leerlingen die echt voor de Montessori kiezen en niet omdat we toevallig in het centrum van Rotterdam zijn. Ja. Terwijl, ik heb vrede en vrede met iedereen die binnenkomt, maar ik denk dat dat al heel veel scheelt. Ja. Dan maak je de klas minder. Dat gebouw kan het ook allemaal niet aan. Nee. Nee, goed. Dat is even duidelijk. Ja. Ja, dat maakt het ook wel weer lastig. Ja, absoluut. Die kinderen zitten allemaal boven op elkaar. Als onze organisatie in chaos is, dan nemen die kinderen dat over. Ja. Ja. Dat merk je wel. Ja. Ja, dat is ook erg.

Interview F

Interviewer: Ik kan nog zelf heel veel leren op het gebied van Montessori. Ik pas dat nog, denk ik, echt relatief weinig toe. Nou, dat vinden we dus heel interessant. Dat komt denk ik in allerlei vragen terug. Onze eerste vraag is in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

F: Ja, dat is in mijn geval eigenlijk best bijzonder. Mijn kinderen zaten hier op school. En dan is het natuurlijk je volgende vraag, in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om je kinderen wel op school te sturen? Die zaten ook op een Montessori basisschool. Ik heb drie dochters. De jongste heb ik daar zelfs van afgehaald, omdat ik weet dat het Montessori systeem niet haar systeem was. En eigenlijk had ik dat bij de middelste ook. Want die kon zich onzichtbaar maken daarin. In die klassen. En mijn middelste ging zelfs zo ver. Toen kwamen we er groep vier achter in de herfstvakantie, dat ze helemaal niet kon lezen en schrijven. En de school had dat helemaal niet in de gaten. Want ze had een ander meisje gevonden, dat deed alle kaarten voor haar invullen. Ja, dat gaat best ver. Voor mijn oudste, dat is een heel zelfstandig kind. En die is nog veel zelfstandiger geworden. Die heeft echt vleugels gekregen van dit Montessori onderwijs. En dan denk ik meteen weer aan alle cursussen, ook die ik van Truus heb gehad, waar ze zegt, het moet eigenlijk voor elk kind geschikt zijn. Daar ben ik gewoon nog niet goed uit.

Interviewer: Nou, dus je volgende vraag, in hoeverre heb jij dan ... Nou, waarom heb ik gekozen voor dat Montessori onderwijs?

F: A, omdat die zelfstandigheid mij wel aansprak. of dat nou helemaal bewust is niet, maar de sfeer hier op school sprak me wel heel erg aan. En ook wel de betrokkenheid van de studenten en de laagdrempeligheid op de een of andere manier. En toch ook wel, ja, dat kinderen wel de aandacht krijgen om zichzelf toch nog te kunnen ontwikkelen.

Interviewer: Oké, mooi. En hoe zou jij de visie op het Montessori onderwijs van het RML op dit moment omschrijven?

F: Nou, ik denk dat we daar ook een stap aan het maken zijn van de professionalisering. Ik had een gesprek met de inspectie vanuit het mentorenteam. En zij zeiden toen, ik vond dat ze dat eigenlijk wel heel goed formuleerden. Zij zeiden toen, we waren een school, ja, een familiere school bijna, onderscheidt ons. En allemaal hebben het zo gezellig met elkaar. En jullie zijn een school die zich duidelijk aan professionaliseren is. En ik denk eigenlijk dat we datzelfde doen op het gebied van Montessori. Ik merk nu al dat we ons daar ook meer bewust van worden. Nou ja, jij bent daar voortrekker in. Dorien ook zeker. Tijdens van die studiedagen was er ook een les van jullie kunnen bijwonen. En dan probeer ik dat natuurlijk ook in mijn eigen lessen. Dat lukt nog niet helemaal. Maar in ieder geval dat je daar veel meer bewust mee bezig bent. Maar ik denk dat we er nog niet zijn. En wat we bijvoorbeeld wel hebben geïnitieerd, Roos en ik eigenlijk ook wel vooral. Het is nu voor het derde jaar om een project samen met een andere sectie te doen. In de derde klas. Lezen over de Holocaust. Dat doen we echt samen met Geschiedenis. En dan zie je ook wel dat het weer lukt. Toch? Ja, dat is echt heel gaaf. En dat lukt steeds beter. We gaan nu ook in de buitenweek naar Amsterdam. De bedoeling was dat. Dat we naar het Holocaust Museum gaan. Dat is even anders gelopen. Maar we gaan daar wel in groepen wandelen. Langs allerlei Holocaust monumenten. En kids lezen ook echt over de Holocaust. Van de schrijvers van de drie boeken waar ze uit konden kiezen. Dus ze kunnen ook kiezen uit dit boek. Die komt bij ons op school. En dan zie je dat door te lezen over. In ieder geval die ene en die te kunnen verplaatsen. In een personage dat leest in de tijd van de jonge vervolging. Dat ze ook die stof beter begrijpen. Er zijn meerdere voorbeelden, denk ik. Lezen over klimaat. Meer burgerschap-achtig onderwerpen. Dat kan ook met aardrijkskunde gecombineerd. Daar geloof ik wel heel erg in. Mooi. En dat zie je wel dat daar ook meer ruimte voor komt. En dat dat wordt toegegeven. Maar het is allemaal nog een beetje ad hoc. Ja. Kan ik wel zo zeggen.

Interviewer: Ja hoor. Dan heb je eigenlijk daarin al een beetje onze derde vraag beantwoord. Namelijk, kan je jouw Montessori-onderwijs omschrijven in een aantal begrippen?

F: Ja. Het is vakoverstijgend. Ik probeer altijd wel ook voor keuzes te denken. Keuzes aan te bieden. En ik vind, wat ik echt fantastisch vind, zijn die studiewijzers. En dat merk ik ook bij mijn mentor leerlingen. Ik vind het hele mentoraat leuker geworden door de studiewijzers. En ook zinvoller. Want je bespreekt in het mentoruur hoe het gaat. Ja. Ik zorg altijd dat ze hun studiewijzer bij zich hebben. En dan kan ik ook kijken hoever ze zijn. Dat ze een planning daarmee. En dan zeggen ze bijvoorbeeld, ja mevrouw, luister, dat is Engels. Kunnen we niks. Kunnen we ons niet voorbereiden. Dat zegt die docent ook. Dan denk ik, oké, laten we even in de studiewijzer kijken. En dan staat er bijvoorbeeld in die studiewijzer, ja, een docent die zegt, ja, ik heb een studiewijzer. Hoe ze zich kunnen voorbereiden. Er staan linkjes. Oefensites. Dan denk ik, nou, ik zal toch eens oefenen. Nou, twee en drie leerlingen met een negen en een half uur toets. Gaaf. Ja, dan voel ik me misschien wel een beetje bemoeierd. Maar, ja, het werkt. Je kunt ze beter begeleiden als je ook weet wat ze moeten doen. En ook meer vakinhoudelijk moeten doen. En dan kan ik ook, bijvoorbeeld zegt ik, ik kan de leerlingen die onvoldoende staan. Dan ga nou ik een week naar Engels. En vraag extra maken dan ook dat gebied. Dan kan ik nog wel eens naar de studiewijzer kijken. Wat moet je allemaal nog doen? Ja, dan ben ik misschien wel meer de moeder. In ieder geval merk ik ook dat zij zelf steeds enthousiaster worden. Eerst dachten we, wat moeten we hier nou mee? En als we dit ding nou weer mee naar school gaan nemen. En wat is dit allemaal onhandig. Maar door iedere keer wel het te benoemen in die, in die, in die mentoruur. Nee, dat ik, dus ik geloof heilig in die studiewijzer. Ik vind dat hartstikke fijn. Ik vind het voor mijn eigen vak ook fijn dat je steeds, en je wordt ook door het maken van zo'n studiewijzer, winkelen in die studiewijzer. van oké waar moeten ze zijn, wat verwacht ik van ze en dat is veel meer ook doelgerichter. En daarbinnen probeer je ze dan wel de vrijheid te geven en eigen plannen te maken. Dan vind ik dat wel eens lastig en wat zij zelf ook lastig vinden is van waar schrijven we dan wat? Want ze krijgen zo graag nog huiswerk en ze krijgen zo graag nog uitleg. Dus wat ik nu doe, ik zet altijd in magister welk hoofdstuk ik behandel. Dus ik zeg niet wat ze moeten doen, maar dan verwijst ik weer naar de studie. En dat werkt wel, dat geeft dan weer wat meer structuur.

Interviewer: Grappig, nou die nemen we zeker ook mee. Dan even naar deze bouwstenen. Zou je ze op volgorde kunnen leggen, een soort prioritering aan kunnen geven van welke jij binnen de vier belangrijke dingen natuurlijk het belangrijkste vindt en welke misschien wat minder?

F: En dan vanuit een montessori perspectief? Ja, vanuit je eigen Montessori perspectief. Laten we het een beetje zo combineren. Nou, dat vind ik toch wel heel nauw. Ja, eigenlijk is er bijna geen volgorde in aan te brengen. Want ik merk ook dat dit, ook met die mentorleerlingen. En dit staat voor mij toch echt wel gelijk, leren door te doen en samen leren. Ik denk dat je heel veel, dat je het meeste leert door samen te doen. Ik werk ook echt wel regelmatig aan groepjes, ook veel groepsopdrachten. Soms laat ik groepjes zelf maken, soms deel ik die ook echt in en dan heel bewust. En leren reflecteren, ja dat kunnen ze er altijd mooi mee nemen. En leren kiezen, zo goed kan ik dus zelf ook een beetje kiezen.

Interviewer: En welke bouwsteen vind je dat er meer prioriteit moet krijgen op school?

F: Misschien wel deze. Leren reflecteren, ja. Dat gebeurt nu wel met dat Catwise. Ook dat Catwise vind ik echt heel fijn, kost ontzettend veel tijd. Maar trouwens, ik bedenk me ook wel dat ik dat wat meer Montessoriaans in zou kunnen vullen. Ja, meer aandacht voor leren reflecteren. Ja, nou ja. En dan waarom, hoe heb ik het aangepakt? Wat vond ik ervan? Wat heb ik ervan geleerd? Ja. Ik probeer dat ook aan het einde van de les. Zeker als we het over literatuurgeschiedenis, over literatuur hebben. Waarom hebben we dit boek nou besproken? Waarom hebben we het op die manier gedaan? Wat vond je ervan? Wat neem je dan mee naar een volgende les, voor je toets?

Interviewer: En welke bouwstenen gebruik jij actief en zichtbaar in je lessen?

F: Nou ja, dit dus, heb je net gezegd. Leren reflecteren. Ja, dat kan ook allemaal nog veel beter. Ik vind misschien dat dit wel het moeilijkste. Misschien ben ik nog wel zo traditioneel dat ik een zin in behoefte heb om eerst wat uitleg te geven. Want dat vond ik zo leuk bij jullie, bij dat binnen is beginnen en ga maar aan de slag. Ik merk ook trouwens dat sommige leerlingen dat echt ingewikkeld nog vinden. Tijd nodig hebben om dat te durven, die stap te zetten. Ja. Ja, en best verwend zijn. Die gewoon willen weten wat ze moeten doen en horen hoe het aan elkaar gaat en niet dat zelf uitzoeken. Ja, die herken ik ook. Ja, dus eigenlijk moet bijna alles nog meer prioriteit krijgen. Maar hier ben ik me wel heel erg bewust van. Dat vind ik wel een hele fijne afronding van de les. Leren reflecteren. Maar dat lukt niet altijd opeens, is het altijd. Ik weet niet of je dat weet. En samen leren. Ja, nou dat doe ik. En als de klas waar ik kom al in groepjes staat, dan ga ik dat nooit uit elkaar halen. Dat dwingt mij ook, want soms vind ik het gewoon lekker toch om het klassikaal en gewoon een busopstelling. Maar dat samen leren. En ook groepsontwikkeling. Ja. Maar dit doe ik te weinig. Te weinig leren door te doen. Maar dit doe ik echt te weinig.

Interviewer: Oké, we gaan het eerst even over de drie die je eigenlijk wel doet. Wat maakt dat jij gemotiveerd bent om dit te gebruiken en blijven? Waarom, waarom doe je het?

F: Ja. Nou, mijn eerste reactie is ik zou het zelf heel fijn vinden. Eh, omdat kiezen is ook hartstikke lastig. Dus ik denk dat het ontzettend goed is dat ze daar ook in getraind worden. En ik denk dat je gewoon, nou daar ben ik van overtuigd. En dat is ook geen rocket science, maar kinderen zijn meer gemotiveerd als ze zelf een keuze hebben kunnen maken. Dan zijn ze in ieder geval betrokken ook bij de opdracht die ze krijgen. Ja. En dat merk ik net. Bijvoorbeeld ook wat ik je net vertelde over het project dat we met geschiedenis doen aan V3, mochten zij drie boeken. Dus ik vertel iets over alle drie de boeken en ik vertel ook wat ik aardig vind. Waarom ik voor het een zou kiezen. En waarom ik voor al die boeken zou kiezen. En dan zie je een aantal jongens kiezen dan voor het dunste boekje. Dan zeg ik, nou prima, het is een legitieme keuze, maar het is wel het meest moeilijke boekje. En het is misschien ook het meest verdrietige boekje. Kun je dat aan? Ja. En nou, dat kan ook wel geestelijk raken. En die meisjes meestal, die durven te kiezen voor het dikkere pil, die raken op een gegeven moment zo enthousiast over dat boek. En die laten ook weleens vertellen daarover in de les. En dan zie je die jongens die dat eerste boek al uit hebben, die willen gewoon toch dat andere ook lezen. Dus dat is toch wel heel mooi.

Interviewer: En dan over leren door te doen, minder gebruikte bouwsteen. Wat beperkt je in je mogelijkheden om deze bouwsteen te gebruiken in je lessen? Of misschien, wat zou je kunnen helpen om die bouwsteen meer te gebruiken?

F: Ik denk eerlijk gezegd, nou, misschien moet ik wel hebben, zoals wat jullie ook hadden bij de les, dat je hele duidelijke opdrachten hebt. En dat die gewoon klaar liggen. Ik ben, ik zit natuurlijk best op de hoogte.

Dus ik denk, ik heb het gewoon niet zo traditioneel voor elkaar. Ik vind het gewoon lekker om even wat uitleg te geven. Dat merkte ik wat ik net toen aan het voorbereiden had voor die buitenweek, voor die discussie. Eerst even wat uitleg geven, in plaats van meteen laten doen. Dus het is ook een kwestie van durven. Dat ik ze moet leren loslaten, denk ik. En ook meer materiaalbehandeling misschien wel. Dus het houdt dan toch ook weer een verband, ook weer met leren kiezen. Toch nog meer keuzes aanboren.

Interviewer: Dat is goed. Ja, als je kijkt naar ons nu. Welk cijfer zou je het RML nu geven voor de manier waarop Montessori onderwijs wordt aangeboden?

F: Een beetje op gevoel. 5,6. Oké. Maar dat is misschien wel te mager. Ja, en ik kijk dan ook vooral naar mijn eigen lessen. Hoe kan ik het onderbouwen? Ja, ik ben me zeker niet elke dag bewust van het Montessori concept systeem. Dat dit de vier bouwstenen zijn. Dit zijn nu de huidige vier bouwstenen. Is zelfs nieuw voor mij. Maar dit is ook nieuw. Dus dat is niet zo gek.

Interviewer: Oké. Dit hebben ze voor de PR bedacht. Er waren zes kernkarakteristieken en drie brede ontwikkeldoelen.

F: Kernkarakteristieken kan ik niet eens opnoemen. Ik denk ook dat een heleboel dingen, zoals die prachtige voorbereide omgeving, het valt op staat ook met goede lokalen, met goed materiaal. Ja. En dan denk ik, we kunnen dat allemaal bedenken. Maar door de dagelijkse maand worden we gewoon ingehaald. En lukt het gewoon ook niet. Want dan moet je weer van het ene lokaal naar het andere. En dan mag je weer blij zijn dat je computer weer opstart. Of dat het digibord weer aangaat. Dus misschien is een 5,6 ook wel, misschien, I don't know. Ik weet niet in hoeverre het realistisch is om voor een 10 te gaan.

Interviewer: Dat is onze volgende vraag. Wat voor cijfer zou je denken dat we over twee jaar zouden kunnen halen?

F: Nou, zeven en een half. En ik denk wel dat het heel goed is dat er mensen zoals jij rondlopen die dat uitstralen. Een soort ambassadeurs voor dat montessoriaans onderwijs. Waar je aan kunt spiegelen. Waar je eens een keer wat aan kunt vragen. Waar je lessen kunt bezoeken.

Interviewer: Mooi. Dat is eigenlijk al een beetje antwoord op vraag zeven. Welke stappen zouden we als school kunnen ondernemen? Om het Montessoriaanse onderwijs nog meer als bron van inspiratie te gebruiken bij het ontwerpen van beleid en onderwijs. Wat denk jij dat goede vervolgstappen zouden zijn?

F: Nou, ik denk dat het heel goed is dat we hier in huis echte Montessori docenten hebben. Volgens mij is Jelle Altenaert. Nou, ben jij dat. Is Dorien dat. Voor zover ik dat overzicht erover heb. Dus dat overzicht kan misschien ook wel duidelijker. Ja. En dat jullie ook meer manifesteren misschien wel. Op dat punt dat je mijn les komt bekijken en mij tips geeft. Dat je ook veel meer beoordeeld wordt. Of in ieder geval gecoacht wordt. Ook door je leidinggevende op het gebied van het Montessori onderwijs. En dat we van elkaar kunnen leren. Ik vond die cursus heel leuk. De laatste cursus viel me iets tegen. Dat was de zogenaamde verdiepingscursus. En waarom viel me die tegen? Ik vond het allemaal wat vrijblijvend. Maar ik vond het wel altijd heel leuk om mensen van andere scholen te ontmoeten. En daar aan te horen. En ik had bijvoorbeeld met Den Haag. Daar hebben ze echt dat project onderwijs heel ver doorgevoerd. Met name op de Montessori MAVO. En dan neem je voor hen te bezoeken. Het is nooit gebeurd. En ik denk ook dat er nog een heleboel leerlingen zijn. Die niet bewust kiezen voor Montessori onderwijs bij ons op school. En ik vind dat die leerlingen misschien ook nog wel wat meer een Montessori werk leuk vinden. Ja. Ja, meer Montessori in die eerste klas, brugklas werkweek. Of misschien nog wel in de derde ook nog een. Ja. Ja, waarom niet? En dan kun je met je LOB ook wat meer doen. Hoewel ik eigenlijk denk dat. Dat je in de bovenbouw geen LOB door moet geven. Maar een coach moet worden. En dat is ook Montessoriaans.

Interviewer: Dit waren onze vragen. Hebben we iets gemist? Wil je nog iets toevoegen?

F: Fijn dat jullie er zijn.

Interview G

Interviewer: De eerste vraag waar we benieuwd naar zijn is in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

G: Ja, ik heb er wel bewust voor gekozen. Ik wil in ieder geval een onderwijstype waarin ruimte was voor meer dan alleen docent geleid onderwijs. Dus ja, bewust voor gekozen.

Interviewer: Mooi, duidelijk. En hoe zou je de visie op Montessori onderwijs van het RML omschrijven?

G: Vooralsnog onvolledig, maar wel op zoek. Dus laten we zeggen in ontwikkeling. Ik denk dat je het daarmee het meest kernachtig hebt samengevat.

Interviewer: Mooi, fijn. Jij bent van de kort maar krachtig. En kan je jouw Montessori onderwijs omschrijven in een aantal begrippen?

G: Ja, om te beginnen, ik denk transparantie. Dus ik probeer mijn klas echt zoveel mogelijk mee te nemen in wat ik met ze wil, wat ik van ze vraag en wat ik van ze verwacht. En ik geef ze ook gewoon ruimte om mee te denken over hoe we een les inrichten. Dus ik probeer wel te peilen. Wat werkt en of er een soort wil is om bepaalde onderwerpen op een bepaalde manier te doen. Wat ik ook doe is verantwoordelijkheid geven. Dus ik probeer samen eruit te komen in eerste instantie, want jullie kunnen dat. Dus vertrouwen. Ik denk dat dat eigenlijk vanuit mijzelf de meest echte pijler is. En dat zijn wel heel veel mijn onderwijsverdieningen.

Interviewer: Mooi. En dan gaan we even naar die bouwstenen. Deze vier hebben ze dus gekozen naar aanleiding van allerlei Montessori-karakteristieken, brede ontwikkeldoelen en wat dat bedrijf hier op school zag. Om het ook een beetje kort en bondig te houden. Kan jij een soort prioritering aanbrengen van welke je het belangrijkste vindt naar welke je misschien ietsje minder belangrijk vindt?

G: Ik denk dat zij het belangrijkste vinden. Samen leren een van de meest belangrijke is, omdat leerlingen uiteindelijk meer van elkaar leren dan van de docent vaak. En samen leren ook, hoe zeg je dat, een soort relevanter is, op een of andere manier. Dus je hobbelt niet achter een docent aan, maar je bent samen iets aan het uitzoeken. Ik denk dat dat het belangrijkste is. Dan reflecteren heel belangrijk is. Normaal doe je dat aan het einde, maar als ik ze wil prioriteren. En leren door te doen. En leren kiezen. Ja, leren kiezen is een beetje vaag. Omdat het niet, ja, deze heb ik het minste mee, leren kiezen. Omdat dat gewoon niet gedefinieerd is op een of andere manier. Wat moeten ze kiezen dan? Ze moeten naar school, daar is geen keuze in. Ze moeten leren, daar is ook geen keuze in. Ik zou deze anders doen. Ik zou deze er niet bij doen. Oké. Ja, we gaan door. Ik vind het een interessant antwoord.

Interviewer: Welke bouwstenen zouden wat jou betreft meer prioriteit moeten krijgen op school?

G: Ja, leren door te doen. Oké. Ja, dus meer projecten. Meer op projectbasis dingen doen. Alleen, ja gewoon. Het hele 45 minuten systeem is gewoon, ervaar ik als lastig om daardoor op projectbasis aan vakken te werken.

Interviewer: Welke bouwstenen gebruik je actief en zichtbaar in je lessen? En hoe ziet dat er dan uit?

G: Samen leren sowieso. Omdat ik ze altijd, als ze een vraag hebben, dwing ik ze eerst gewoon om bij hun peers te informeren of die ze kunnen helpen. Voordat ik een vraag beantwoord. Leren reflecteren. Ja, wat heel belangrijk is. Ik wil gewoon dat ze echt gewoon in hun eigen woorden hun principes uitleggen. Leren door te doen. Ja, zo gauw er ruimte is om iets praktisch te doen. Of om ze een eigen leer methode te laten implementeren. Dan doe ik dat. Dat moet dan ook een beetje sectiebreed natuurlijk een beetje ingezet worden. Het leren kiezen, ja goed. Wat minder. Omdat ik niet precies weet wat hiermee bedoeld wordt. Ja, dat is wel interessant inderdaad.

Interviewer: En wat maakt je dat je gemotiveerd bent om dat samen leren en leren reflecteren te gebruiken in je lessen?

G: Omdat je merkt dat daardoor de stof relevant voor ze wordt. Dus je stapt voorbij gewoon zeg maar het opslaan van kennis die je aandraagt. Maar je leert ze om er iets mee te doen. En je leert ze ook om gewoon verbanden te leggen met zeg maar. Dus zeker biologie is een vak waarin alles wat je leert op een of andere manier ook in te koppelen is aan je leven. En aan je omgeving. En dat is natuurlijk het belangrijkste. Het is geen vak wat je alleen maar in een boek leert. Het is een vak dat op het moment dat je de deur uitstapt bij wijze van spreken mee geconfronteerd wordt. Of als je vader of je moeder ziek is of je broertje. Dan heeft dat ook met biologie te maken. Dus dat is het. En sporten. Je kan het echt een plek in je bestaan geven. In je leventje. Dat is natuurlijk de taak die je als bioloog ook hebt. Een soort aansprekend te maken. Een soort relevant.

Interviewer: Oké. En dit heb je al een beetje gezegd. Maar even voor de record dan nog maar. Of misschien heb je nog iets aan te vullen. Wat beperkt je in de mogelijkheden om de bouwstenen die je minder gebruikt te gebruiken?

G: Ja, korte lessen. Ik zou graag gewoon om verschillende redenen zou ik liever langere lessen doen. En dan heb ik het niet alleen over dat je maar een les hebt. Als je een dubbel uur hebt dat je gewoon een les maar één keer hoeft op te starten en één keer hoeft af te sluiten in plaats van alles twee keer. Maar ook gewoon dat je niet de zevende of de achtste leraar bent die voor je neus staat om nog zo'n verhaaltje te houden. Ja. Want gelukkig heb ik dit jaar. Nou, gelukkig. Maar vorig jaar heb ik meerdere klassen gehad die ik het negende uur had. Nou, zie er dan nog maar eens wat mee te doen. Ja. En ik merk dan ook als ik dan 's middags op mijn fietsje stap dat ik dan denk wat heb ik allemaal gedaan vandaag? Het is half drie en ik heb al het gevoel dat ik tien klassen heb gezien. Ja. Dus ik heb op de vrije school een tijd periode onderwijs gedaan. En daar ging je gewoon acht weken lang of zes weken lang. Iedere ochtend twee uur aan hetzelfde onderwerp door. Nou, dan kan je de diepte in. Ja. En dan kan je ook hele leuke dingen doen. En dat is gewoon iets wat ik hier mis op het moment. Ja. En die deur is ook open. Ja. Dat is wel fijn.

Interviewer: Wat zou je kunnen helpen om die bouwstenen dus meer te gebruiken? Een ander rooster begrijp ik daaruit.

G: Een ander rooster. Leren kiezen. Ja. Goed. Ja. Dat zou je dan moeten koppelen aan aanbod. Ja. En inderdaad, ruimte. Kijk, dat leren kiezen dat heeft heel erg te maken inderdaad met, nu gaat er iets, gaat er een lampje branden. Projecten. Waarin ze de ruimte hebben om een medium te kiezen of een vorm of een, of een aanpak. Oké. Dat, oké. Cool. Dan krijgt dat leren kiezen ook een vorm en een, ja, oké, leuk.

Interviewer: Ja. Dat, ja, dat waren de moeilijkste vragen denk ik. Nu, ja. Ik heb nu een, in ieder geval een kort antwoord. Welk cijfer geef je de manier waarop het Montessori onderwijs op het RML op dit moment wordt gegeven?

G: Ja, ik, dat kan ik eigenlijk niet overzien. Op gevoel, een zes. Oké. Ik denk dat er wel een, dat er wel een consensus heerst. Bij de meeste docenten dat het, ehm, wel moet en dat het ook wel relevant is. Maar dat het nog niet in de volle breedte is uitgerold. Ja. Dus, en dan denk ik dat die zes vrij royaal is hoor. Ik denk dat er gewoon nog wel wat werk te doen is.

Interviewer: Oké. Mooi. En, eh, welk cijfer denk je dat we over twee jaar zouden kunnen halen?

G: Een zeven. Daar doe ik het voor.

Interviewer: Ik ook. En welke stappen zie je dan, eh, dat we als school zouden kunnen nemen om dat Montessoriaanse onderwijs ook echt als bron van inspiratie te gaan zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

G: Ehm, ik denk dat als je gewoon, eh, schoolbreed iets zou willen bereiken. Dat je een aantal dingen zou moeten standaardiseren. En dat is dus bijvoorbeeld het aanpassen van lesroosters, blokken, minder les op een dag. Ehm, verder, ehm, in de lesopbouw een aantal vaste elementen opnemen. Dus het kleine rondje en het grote rondje gewoon echt gewoon als een soort standaard ingrediënt. En in iedere, ja, in iedere klas een krukje. Waarmee je er een rondrollen op ooghoogte hebt. Die staat al in de bestelling, maar blijkt lastig te zijn. Ja. Maar ik denk dat je dan echt al een soort vibe kan creëren. Ja. Ja. Verder

natuurlijk materialen. Dat rooster gewoon waardoor je ruimte krijgt om klas, ehm, ja op de vrije school noemden ze dat dan heel, ehm, vrije scholariaans noemden ze dat. Ademen dus zeg maar. Inademen en uitademen. Dus dat je momenten waarin zeg maar een soort activiteit vanuit de leerling kan veroorzaken. En waarbij ook even een moment van rust komt waarbij de leerling even iets tot zich kan nemen van de docent of een andere leerling. Weet je wel? Dus actief produceren en een soort in passieve zin iets tot zich nemen. Ja. En dat vond ik, ja het klinkt een beetje holistisch. Maar het knipt zo'n les op. Ja. In momenten. Je weet gewoon, ik bedoel als een leerling zich twintig minuten inzet dan vind ik dat een hele goeie. Ja. Een hele goeie rendement. Terwijl nu vragen we ze allemaal om zich, ehm, nou eerst tien minuten inzetten. Hard te luisteren en dan twintig minuten in te zetten. En dan is het eigenlijk alweer bijna voorbij. En dan vraagt de volgende weer precies hetzelfde. Ja precies. En dan heb je instructie, dan heb je verwerking van die instructie en dan is je les om. Ja. En dan is er niks gedaan. Nee. Hooguit nog wat, klein beetje huiswerk. Maar er is niet samengewerkt aan iets leuks. Nee. En ik merk dat er ook gewoon veel van die practica, dan merk je dat het gewoon net in de les niet werkt. Weet je. Dat je eigenlijk nog een tweede les nodig hebt. Ja. Dan hak je dat door de midden. Dan is het materiaal weg. Dan moet je alles weer opnieuw bij elkaar zoeken. Enzovoort, enzovoort. Dus ja. Eens. Dat was de laatste vraag.

Interviewer: Zijn we nog iets vergeten of heb je nog iets waarvan je zegt dit moet ook nog meegenomen worden?

G: Ja, differentiëren natuurlijk. Dus, en daar geldt ook weer hetzelfde voor. Op het moment dat je een klas twee lessen hebt, tachtig minuten of zeventig minuten, dan heb je ook ruimte om. Om gewoon wat meer individueel, op individueel niveau te differentiëren, maar ook door gewoon als je met projecten werkt, dat je ook expertgroepen of juist peer teaching, peer learning groepjes maakt. Waarbij de slimmerikjes de mensen die het wat lastiger vinden op sleeptouw nemen. Of juist van joh, als jullie er alles van weten, maak maar een mooi lesje over. Ja. Dus ik denk dat gewoon op het moment dat je langere lessen maakt, dat er meer ruimte is voor differentiatie, meer ruimte voor projecten en meer ruimte voor individuele aandacht.

Interview H

Interviewer: Oké, nou de eerste vraag is eigenlijk in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te gaan werken?

H: Nou, dat was nou niet een hele bewuste keuze. Je had wel vaagjes het idee van, oké, nou weet je, Montessori. En toen ik hier kon werken, inmiddels alweer 18 jaar geleden, had ik wel niet echt lekker het idee van, nou ik heb deze school gekozen speciaal voor het Montessori. Dat was me alweer gewoon van, nou ja, ik kon daar terecht. En natuurlijk, voor zo'n sollicitatiegesprek kun je je toch wel een beetje inlezen dan. Maar ja, op zich was het niet echt een hele bewuste keuze om hiervoor te kiezen. Nee.

Nee, geen spijt gehad overigens, dat niet. Maar nee, dat was geen bewuste keuze om hier te komen. Het was gewoon meer van, ja, ik kon hier terecht. Ja. En daarin hebben we elkaar gevonden.

Interviewer: Ja, mooi. En als je kijkt naar het hele RML, hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

H: Nou, in het begin, toen ik hier kwam werken, had ik wel het idee van, wow, nou dat is echt heel anders dan dat ik, want ik had daarvoor al een paar jaar nog gewerkt op een andere school hierachter. Nou, in de Sint-Rodan toen, het citycollege, en ik dacht wel echt van, shit, dat gaat wel heel anders en het gaat wel heel zelfstandig worden. Maar uiteindelijk, toen ik hier kwam werken, toen deed ik er niet zo heel erg veel verantwoordelijk zijn. Kijk, toen zijn er sommige aspecten dan, het KWT was nieuw voor mij. Ja. En ook gewoon, dat het wel. Ik denk dat er wel iets meer werd gepland, maar toen ik hier kwam werken, toen merkte ik niet echt van, nee, dit is echt een hele andere school. Maar uiteindelijk ben ik wel van mening dat we dat wel wat meer mogen uitdragen dan, en daar zijn we nu ook mee bezig, maar het zou in ieder

geval wat meer mogen dan. Ik weet ook niet precies hoe, maar het zou toch wel wat meer onderscheidend kunnen zijn vergeleken met andere reguliere zolen. Ja, absoluut.

Interviewer: Ja. Ja., en, nou ja, jij geeft hier natuurlijk ook les, en hoe zou je jouw Montessori-onderwijs omschrijven in een aantal begrippen?

H: Nou, dat ik wel, in het begin ben ik wel, vooral de eerste periode ook, maar met die bruggens dan, ben ik toch wel meer van het klassieke dan, dus ik ga wel frontaal les geven, maar ik probeer ze dan wel. Gaandeweg het jaar wel meer vrijheid te geven, want ja. Ze komen eerst binnen als groep 8-leerlingen, en ja, die weten nog niet, niet alles, weten nog niet waar alles staat, waar ze alles kunnen vinden, hoe ze allemaal moeten werken, dus, ja, vooral bij die bruggers dan doe ik dat vooral heel erg bij de hand nemen, en gaandeweg het jaar probeer ik ze toch wel meer wegwijs te maken, en daarin helpen bijvoorbeeld ook die aftekenmomenten helpen dan ook heel erg goed, dus dan kunnen ze er zelf ook wel naar. Nee, dus je probeert ze dan gewoon weer wat meer bij de hand te nemen, en gaandeweg het jaar, vooral bij die aftekenmomenten, en ook gewoon dat ze zelf wel wat meer wegwijs kunnen maken in het lokaal, dat ze weten waar die atlanten liggen, en ja, dat scheelt wel enorm.

Interviewer: Ja. Oké. En dan, nou ja, heeft het PR-team dus een aantal bouwstenen gemaakt, en die is ook even uitgeprint. Ja. Ja. Ja. Ja. Oké. Ja geef je van, de meeste, naar minst, belangrijk voor jou?

H: Ja, deze zou ik eventueel kunnen. Ja, ik vond het zelf ook echt moeilijk deze. Dit is het belangrijkste toch? Toch? Ja, als dat voor jou werkt. Ja, dan. Maar dit zou denk ik een gedeelte tweede zijn. Dus dit vind ik wel belangrijk dan. Dat we wel leren door te doen. Leren door te doen, inderdaad. Leren kiezen, samen leren. Dat is om het even. Ik zeg niet dat deze minder belangrijk is, maar deze ook. Als ik dan moest kiezen dan, dan zou ik ze niet als minuutje kiezen. Ja.

Interviewer: En welke van die bouwstenen gebruik je actief en zichtbaar in je lessen? Voornamelijk deze en deze. Dus leren door te doen en samen leren. Ja, dit ben je wel mee bezig, maar die twee gebruik ik wel het meeste.

Interviewer: En hoe is dat te zien in jouw lessen?

H: Sorry? Die twee of die? Ja, leren door te doen en samen leren. Nou, samen leren, dus wat ik al net zei in het begin, als ik nu even centraal neem. De eerste periode is dat we even ja, gewoon in de busopstelling, maar ik heb er wel van plan om in groepjes te werken. Binnenkort hebben ze ook weer zo'n wijkproject waar ze ook samen gaan leren. Dan moeten ze ook nog leren te doen, dus je moet ze eerst dan wel even aangeven van nou, zo gaan we het doen. Dan leren ze dat en dan kunnen ze dat uiteindelijk ook uitvoeren. Ja. Dus ja, vooral die derde periode is wel belangrijk dan als we die bruglansen even centraal nemen. Ja. Maar ook binnen die tweede en die derde klas ga ik ook projecten doen.

Interviewer: Oké, leuk. En dat is ook allemaal de komende periode. En wat maakt dat je gemotiveerd bent om specifiek die bouwstenen te gebruiken in je lessen?

H: Ja, ik denk dat gewoon omdat, ja, als kind is het gewoon al gewoon een vak dat je al gewoon ja, je moet gewoon naar buiten gaan, net als bij biologie.

Je moet gewoon naar buiten gaan, je moet ook gewoon dingen gewoon zelf doen om het te leren. Ja. En ik denk wel dat de derde periode ook wel een geschikte periode is daarvoor, want ja. Lekker nu weer. Ja, inderdaad. De eerste periode is altijd nog nieuw, de tweede periode begint nog altijd wel beter te kennen en ja, de derde periode moet uiteindelijk tot uiting komen. Ja. Dus vandaar dat we bewust hebben gekozen voor de derde periode met die projecten, die wijkopdrachten, allemaal dat soort dingen.

Interviewer: Oké. En, nouja, je zei dus zelf ook van leren kiezen, of ja, leren kiezen en leren reflecteren gebruik je dus wat minder in je lessen. Wat beperkt je in je mogelijkheden om die te gebruiken in je lessen?

H: Ja, dat is een lastige. Ik vind, ja, leren kiezen, dat vind ik toch wel van, ja, je wilt natuurlijk wel dat de kinderen enigszins een basis hebben. En je zou dan eventueel zelf met opdrachten of

verdiepingsopdrachten kunnen werken, met leren kiezen en leren reflecteren. Leren reflecteren absoluut ook wel heel erg belangrijk. Helemaal als je dan bijvoorbeeld een toets gaat nabespreken, dat je dan een toets aan de lezer doet. Ja. Dus dat doe ik wel. Ik bespreek wel alle toetsen na, en dan kunnen ze zelf ook wel aangeven van, nou, komt het nou dat ik niet goed heb geleerd, of snap ik die vraag niet? Dus dat bespreek ik wel met, zeg maar, ja, leren reflecteren doe ik wel wat minder. En leren kiezen, ja, dat is een beetje om het even. Soms kunnen ze bijvoorbeeld, geef ik ze dan bijvoorbeeld een keuze wat ze kunnen doen in de les, dus de ene keer gaan ze bijvoorbeeld opdrachten maken, de andere keer gaan ze weer voorbereiden op een toets, of een keer gaan ze weer bijvoorbeeld een samenvatting maken, dat soort dingen. Ja. En leren kiezen gebruik je wat minder, maar ze kunnen misschien wel wat meer mogen in hun lessen.

Interviewer: Ja. En wat zou je zou je helpen om dat meer te gebruiken in je lessen? Zou je daar iets voor nodig hebben?

H: Nou, toevallig heb ik het met een collega nog vandaag over, van ja, gewoon ook eventueel kijken bij andere secties, wat zij doen, eventueel de studiewijzers dan bij andere secties nog doornemen. Ja. En kijken wat we van elkaar kunnen gebruiken. Ja, leuk. Dus meer ook uitwisseling binnen de secties dan eigenlijk.

Interviewer: En als we dan weer even uitzoomen, zeg maar, naar het hele RML, wat voor cijfers zou je in het Montessori-onderwijs bij ons op school geven, of de manier waarop het wordt gegeven? Op dit moment gegeven. In hoeverre het aanwezig is?

H: Ja. Of in hoeverre we daar Ja. Lastig, lastig. Kijk, dus nu zou dat helemaal niks doen, want ik merk echt wel dat de laatste jaren echt wel bezig zijn met de inhaalslag. Ja. Maar we zijn nog lang niet. Dat moet ik wel zeggen, dus ja, een zesje dan. Oké, ja. Wel voldoende, dus net aan, maar we kunnen nog wel wat stappen daarin maken.

Interviewer: Ja. En welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar kan bereiken?

H: Nou, dan denk ik wel dat we rond de zeventjes staan. Oké. Zeven, zeven en een half.

Interviewer: En welke stappen denk je dat we zouden kunnen ondernemen om dus dat Montessori-onderwijs bij ons op school meer, ja, als inspiratie te zien en meer te gaan gebruiken ook?

H: Dat is een lastige. Hoe zou je zeggen, ja, ik denk dat je dat vooral ook gewoon op studiemiddag of wat dan ook, dat je dat gewoon aandacht moet geven en ja, ook gewoon heel veel uitwisselen tussen de secties dan, want dat kan je gewoon gebruiken, wat ik al net zei, wat kan je gebruiken van verschillende secties, wat gaat er goed in die sectie, kan je dat inventeren. Tuurlijk zijn sommige dingen wel heel erg vakgerelateerd, sectiegerelateerd, maar je kan toch altijd wel een paar dingetjes kan je toch altijd nog gebruiken. Ja, absoluut. Ja, bijvoorbeeld biologie, aardrijkskunde zit best wel overal in. Ja, en ook aardrijkskunde geschiedenis ook een voorbeeld. Ja, inderdaad. Dat soort dingen, dus ja, het is ook maar net aan of, ja, een groepje zit. Ja, ja, absoluut.

Interviewer: Oké. En ja, dan als laatste nog is er nog iets wat je zelf zou willen zeggen, of wat je had verwacht dat ik zou vragen, wat ik niet goed gevraagd heb.

H: Ja, oké. Nee, op zich niet. Nee, eigenlijk is het niet iets dat je dagelijks hierover hebt, maar het is wel fijn als je een keer eventjes over dit hebt. Ja, leuk. Ja, ja, top.

Interviewer: Leuk, dankjewel voor het meewerken.

Interview I

Interviewer: Oké, nou de eerste vraag die ik heb is in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te gaan werken?

I: Een heel klein beetje. Ik werkte toen op de Stedelijk Gymnasium in Leiden en hier was een vacature en ik kende deze school vanuit mijn jeugd. Oké. En ik vond op zich het idee van Montessori wel leuk, want het Stedelijk Gymnasium was super traditioneel. Alleen ik wist niet zodanig wat het inhield dat ik dacht van die facetten vind ik dan leuker dan bijvoorbeeld Rudolf Steiner of Dalton ofzo. Dat niet per se. Maar ik was wel een beetje op zoek naar iets meer vrijheid dan het traditionele daar.

Interviewer: Ja, dat kan ik me voorstellen. Dat kan ik me voorstellen. En als je kijkt naar het RML zelf in zijn geheel, hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

I: De visie van het RML op Montessori onderwijs? Dat vind ik een hele goede vraag. Ik denk dat de visie zich heel erg toet op sociaal leren en dat dat ook de kracht is gelijk van onze school. Dat we heel erg met het sociale aspect bezig zijn. En verder, als ik kijk naar die studiewijzers, dat we een visie hebben om leerlingen wel echt zelfstandigheid te geven. Dus enerzijds die zelfstandigheid, maar die zit vooral in studiewijzers dan, vind ik. En anderzijds heel erg op het samenwerken en het sociale gericht. Ja, oké.

Interviewer: En als je dan kijkt naar jouw eigen Montessori onderwijs, hoe zou je dat dan omschrijven in een aantal begrippen? Veel keuzes.

I: Keuzes in de manier waarop, maar ook in je tempo. En daarin zou ik mezelf ook nog heel erg zoekend beschrijven. Ja, oké. In die zin lift ik een beetje mee op de kennis van Leonie qua Montessori. Alleen ik vind het moeilijk om nog de structuur te krijgen en de leerlingen juist die Montessoriaanse kaders die er wel moeten zijn, op een goede manier erin te krijgen. Want ik merk nu vaak dat ze aan het eind van de periode dan nog helemaal heel weinig tot niks hebben gedaan. Ja, dat is ook wel herkenbaar. Ja, dat is ook wel herkenbaar. Veel keuzes bieden wij. Ze gaan veel zelf aan de slag. Alleen ik ben daar wel nog echt zoekend in.

Interviewer: Ja, oké. Nou, nu heeft het PR-team een aantal bouwstenen geformuleerd aan de hand van interviews met collega's. En ik ben benieuwd in welke volgorde je zou ze leggen van het meest belangrijk naar het minst belangrijk. Het meest belangrijk naar het minst belangrijk?

I: Ja. Dat is best wel lastig. Ik denk dat leren door te doen voor mij wel hoog komt. En dan denk ik ook een beetje aan mijn eigen vak dat uiteindelijk iets doen kan ook een artikel analyseren zijn dan in dat geval. Want ik vind dat dat mijn vak wel heel droog is als je dat niet doet. Ja. Leren kiezen. Ik denk dat leerlingen uiteindelijk, je wil dat ze allemaal intrinsiek gemotiveerd raken, ideaal. Dat gaat nooit lukken. Alleen als je ze kan leren kiezen, dan kan je ze in ieder geval een stap dichterbij brengen daarin. Dan samen leren, ook weer op mijn vak gericht denk ik dat ze heel veel van elkaar kunnen leren en dat mijn vak ook geslaagd is op het moment dat ze een goede, verhitte discussie op de inhoud kunnen voeren, dan is het maatschappijenleer denk ik wel redelijk geslaagd ook. En dan komt leren reflecteren automatisch onderaan. Ja, oké. Het is wel lastig.

Interviewer: Zeker. En welke bouwstenen vind jij, zou die hier op school meer prioriteit moeten krijgen?

I: Leren door te doen. Oké. Misschien wel.

Omdat, ik zit even te denken, als ik nu met burgerschap bijvoorbeeld kijk, dan wat je vaak hoort van collega's als je dat verhalen gaat vertellen, dan zeggen ze, ja, wat ik nog wel weet is dat de politieagent langskwam en er ging vertellen en dat we naar dit gingen en naar zus gingen, maar wat hij in de lessen zelf vertelt, dat niet. Dus als we meer van die projecten, waarbij het misschien wat zichtbaarder wordt wat ze leren, dat dan, en het leren, wat misschien wat eenvoudiger gaat lopen, en dat ze het wat meer eraan gaan doen, omdat ze doorhebben van wat ik nu doe, dat is ook in de echte wereld, dat is ook een ding, dus als ik dit weet, dan kan ik er echt mee vooruit in de wereld. Ik denk dat dat wel, wel gestructureerd, want ik vind ook dat we soms dingen doen, waarvan ik dan denk van ja, oké, dan gaan we volgend jaar dat weer doen en dan moeten we het liefst nieuw uit gaan vinden. Dat mist, maar dat is meer vanuit onze kant denk ik dan.

Interviewer: Oké, mooi. En welke bouwstenen gebruik jij zelf actief en zichtbaar in je lessen?

I: We leren kiezen. Samen leren. Ja, eigenlijk te weinig leren door te doen, vind ik ook zelfs. We hebben nu één keer een rechtszaak nagespeeld en dan komt er een hoop enthousiasme en een hoop dingen vrij en dan komen er vragen en dan komt er ineens een interesse. Dus ik zou dat wel vaker willen gaan doen, maar dat doe ik nu dus niet echt. Leren kiezen, samen leren. Ja, reflecteren doe ik ook wel. Probeer aan het eind van elke les de tijd te geven om na te denken over, heb ik nou mijn leerdoelen gehaald? En dat met elkaar te bespreken ook, elkaar te overhoren daarin. Vertel maar, als jij leerdoel 10 hebt opgeschreven voor vandaag, wat is dat dan? Alleen, ja, ook daar zou ik wel meer structuur in willen en meer handvatten voor mezelf.

Interviewer: Ja. En wat beperkt je dan eigenlijk? Om bijvoorbeeld het leren door te doen of reflecteren om dat te doen in je lessen?

I: Leren door te doen vooral, ik denk dat ik het eerste half jaar veel met de basisvaardigheden bezig ben geweest. En daardoor mijn lessen een klein beetje op de achtergrond zijn geraakt. En daardoor het gevoel had van nou, dan moeten we gewoon door en dan gaan we gewoon aan de slag met de theorie. Terwijl ik nu achteraf denk van misschien is juist die theorie leren ze toch wel voor de toetsweek. En dus is het dan niet beter om meer te focussen op doen in de lessen, met de keuze natuurlijk. En waardoor ze wat meer het idee hebben van het is waardevol als ik dit ga doen.

Interviewer: En wat zou je nodig hebben om, of wat zou je helpen om dat meer te gaan doen in je lessen?

I: Eh, ontwikkeltijd, ja, op zich ontwikkeltijd een beetje. Om te zeggen van, en misschien, ja ik ben op zich best voorstander van dat we gewoon afspreken, in ieder geval met onze sectie, van we gaan gewoon om de week iets doen. En dan word je ook verplicht om dat te gaan doen. Dat je toch een beetje die verantwoordelijkheid en die aansprakelijkheid hebt. Die je dus goed hebt. Ja. Daar geloof ik ook wel heel erg in. Dat je gewoon zegt, we hebben dit afgesproken. En dat je dan ook, als het dan niet lukt, dat we dan ook zo tegen elkaar moeten kunnen zeggen van kom op. We hebben dit gewoon afgesproken. Ja. Ja, dus een stukje ook aansprakelijkheid wat dat betreft. Ja. Ja. Ik vind dat dat we heel erg lief zijn soms voor elkaar.

Interviewer: Dat is waar. Ja. En als we dan weer even uitzoomen naar het hele RML. Welk cijfer geef je de manier waarop Montessori onderwijs wordt gegeven hier op school? In zijn algemeenheid.

I: Nou, ik vind het sowieso lastig. Want ik ken heel weinig, heel veel secties hoor ik achteraf. Best wel leuke dingen van. Alleen weet ik niet zo goed. Maar ik denk op dit moment dat we ergens, ja, niet heel veel hoger dan een 5,7 uitkomen. Of net boven de voldoende wel misschien. Ja. Maar ook daar weet ik ook niet zo goed. Hoe dat werkt. Want per sectie verschilt dat heel erg. Ja, absoluut. Als ik van mijn mentorklas soms hoor. Hoe weinig er met de studiewijze wordt gedaan. Ja. Hoe niet concreet lessen zijn. Ja. Dan denk ik van ja, het is niet Montessoriaan volgens mij om ze gewoon keuzes te bieden. Punt. Nee. Er moet wel structuur in zitten. Ja, absoluut. Ja. Alleen, ja. Ik hoor ook mooie verhalen. Ja. Ja. Dus daarom wel denk ik. Ja, lastig.

Interviewer: Ja. En welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar zou kunnen bereiken?

I: Een zeven. Oké. Ik denk dat we daar wel naartoe kunnen.

Interviewer: En welke stappen zouden we als school moeten ondernemen om richting die zeven te gaan. En om dat Montessori onderwijs dus meer als bron van inspiratie te zien. Ook voor onze lessen.

I: We moeten zorgen dat mensen dus, ik denk echt die accountability. Die afsprakelijkheid. Ja. Dat als je het niet doet, dat je gewoon dat te horen krijgt en op, weet ik veel, op gesprek, beoordeling, maakt me niet zoveel uit hoe. Ja. Maar dat werkt. Toch iets van de druk moet erbij zitten. En de afspraken moeten duidelijk zijn. Ja. Want voor de studiewijzer is het wat mij betreft nu bijvoorbeeld duidelijk. Ja. Alleen, toch is het volgens mij dat degenen, wat jij volgens mij ook doet, die die dingen aan het controleren zijn. Ook degenen die uiteindelijk de foutjes eruit halen. Ja. En vooral de frustratie hebben dat bepaalde dingen nog niet scherp zijn. Ja. Terwijl die mensen die dat niet goed doen gewoon misschien wel wat, wat meer

aangesproken daar moet kunnen worden. Ja. Ja. Absoluut. Door de schoolleiding dan wel. Ja. Vind ik. Ja. Nee, zeker. Dat hoeven wij niet te doen gelukkig. Maar dat was het eigenlijk wel. Ja. Dat was hem eigenlijk wel.

Interviewer: Heb je zelf nog dingen die je zou willen delen over dit onderwerp, waarvan je zegt, oh ik had wel verwacht dat je dat nog zou vragen?

I: Niet per se, nee. Ik vind het wel interessant om over na te denken. Ja. Alleen, ik merk nu dat het, nee ja, dat is meer voor iets laters misschien, om te kijken of we nou, dat burgerschap ben ik nu mee bezig om dat te gaan. Ja. Echt op te zetten. Ja. Om dat gelijk te koppelen aan. Ja, dat zou heel tof zijn. De vooruitgang die we met Montessori maken. Ja, het is een ontzettend Montessoriaans onderwerp ook qua, zij had het dan over kosmisch onderwijs. Ja. Van wat is jouw plek in het grotere geheel. Ja, daar, daar past het natuurlijk ontzettend in. Ja. Ja, dat. Ik mis daar zelf nog wel een beetje mijn eigen koppeling tussen burgerschap en Montessori. Ja. Het is wel keuzes. En binnen en buiten de school komt natuurlijk heel veel uit. Ja. Het komt heel erg terug. Ja. Alleen die echte koppeling, dit soort, dat kosmische enzo bijvoorbeeld, dat kunnen we wel eens, als we toch bij allebei de dingen vooruit gaan nu, die stap gaan zetten misschien wel. Om daar eens een stap naast elkaar te leggen. Ja, ik denk dat het heel tof is om dat te doen. Ja. Ja. Oké. Nou, leuk. Dankjewel. Dus dat moeten we denk ik ook gaan inplannen. Ja, dat gaan we gewoon doen. Dat zetten we ook op het lijstje. Ja. Haha. Haha. Haha. Haha. Oké. Oh.

Interview J

Interviewer: Oké, de eerste vraag is in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school les te gaan geven?

J: Niet, niet. In mijn tijd, 1983, heb ik geschoten op alles wat bewoog. Er was geen werk, er waren wel klassici. En met een overdrukje van de grote winkeler Prins over Maria Montessori zat ik in de trein van Utrecht naar Rotterdam. En ik beviel kennelijk aan mijn oudere collega Henk Wijnberg, want die heeft gezegd laat die maar komen. Ik heb toen wel gevraagd aan de rector en dat Montessori onderwijs, want ik was er wel benieuwd naar. En die zei toen, ga jij eerst maar eens leren lesgeven, dan hebben wij het later over Montessori. En dat is er toen heel lang niet van gekomen. Nee. Dus ik heb dat helemaal niet bevoord. Ik heb er niet bewust voor gekozen. Ik wist niet wat het was. Nee.

Interviewer: Oké. En als je kijkt naar de hele school, naar het RML, hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

J: Ik denk dat het RML, is mijn gok, nooit helemaal de ideale Montessori school zal zijn volgens de boekjes. Maar mijn idee is dat we zouden moeten. We zouden moeten zoeken naar een Rotterdamse, praktische, doelgerichte, opgestroopte mouwen variant van Montessori. En dat we misschien iets minder schuld bewust moeten zijn van, oh jee, dit doen we niet goed en dat doen we niet goed. En misschien op den duur iets meer zelfverzekerd in, we hebben het erover gehad, we hebben het onderzocht. Dit kunnen we bieden en als het niet genoeg is, dan maar niet. Want ik werk hier bijna 42 jaar en 42 jaar proef ik hier een sfeer van, het is weer niet goed genoeg. We proberen van alles, het is weer niet goed genoeg.

En dat doet iets met ons. Doet iets met mij. Ja, dat snap ik. En liever zou ik met z'n allen zoeken. Naar een variant waarvan we zeggen, we hebben erover nagedacht, hier geloven we in, hier staan we achter. We hebben het er met z'n allen over gehad. En dit kunnen we bieden. En dan ook zelfverzekerd zijn. Ja, want dit kunnen we goed bieden. Dit kunnen we bieden, maar dat kunnen we niet bieden. Dat past niet bij ons. Dus dat zou, ja. Het mocht persoonlijk zijn, zei je. Dat is een heel persoonlijk idee. Nee, maar ik vind dat heel mooi.

Interviewer: Het is heel mooi inderdaad, om in te zetten op de dingen waar je goed in bent. En daar ook trots op te zijn.

J: Ja, absoluut. We zijn nu een beetje bang. Ja, ik vind het een prachtige school ook inderdaad. Ik ook. We hebben niets om, we kunnen altijd dingen aanpassen, er zijn altijd verbeteringen mogelijk. Maar niet alles. Nee, nee.

Interviewer: Mooi gezegd. En dan, als je kijkt naar je eigen onderwijs. Hoe zou je jouw, jouw lessen omschrijven in een aantal begrippen?

J: Heel on Montessoriaans eigenlijk. Ik werk heel gestructureerd. Ik maak een strakke planning per les. Ik bereid al mijn lessen voor. Ze hebben een begin, een midden en een end. Ik geef de lessen, gok ik, zoals de inspectie ze graag ziet. Ja. Maar ik geef niet de lessen zoals het Montessori-wezen ze graag ziet. En dat is deels door mijn eigen, ja, stijl waarin je je vertrouwd voelt. Ja. Ook deels opgelegd door mijn vak. Ze kunnen het nergens anders leren dan bij mij. En ze moeten uiteindelijk een niveau behalen bij het eindexamen waarvan ik denk, dit is niet meer realistisch. In mijn vakvereniging ben ik ook een van de velen die, die zeggen, dit kan niet meer. Met zo weinig les, zo'n niveau, echt wetenschappelijk niveau van de kindervraag. Dat kun je alleen bereiken met een heel strakke opbouw waarbij je geen les verloren laat gaan. Ja. En dan lukt het ook. Maar je kan het nergens meer met ze over hebben. Nee. Ik kan wel Plato met ze lezen, maar ik heb weinig tijd om het te hebben over Plato en zijn filosofie. Ja. En dat vind ik een mooie idee. Ja. Kijk, en ik doe het allemaal hoor. Ik spring door die hoopel en ze halen een goed cijfer voor het eindexamen. Ja. Maar ik, het is heel strak. Ja. Dus ik zie niet zo goed hoe het anders kan. Ik durf het bijna niet zo vrijer te laten. Ja, dat kan ik me voorstellen. En ik denk dat dat in de bovenbouw vaak nog wat meer speelt. Ja. En ze moeten ontzaggelijke hoeveelheden lezen. Dat is ook voorgeschreven, het aantal bladzijden. Ja. Wij zijn al jaren opgehouden met dat te tellen. Ik weet het niet eens en ik wil het ook niet weten, want we halen het niet. Nee. Met onze nieuwe Jeroen, die ook werkt bij de CITO, die vraagt daarnaar. Oh ja. En gegeneerd zeg ik dan, Jeroen ik weet het niet, ik wil het ook niet weten en ik ga ook niet tellen, want we halen het niet. Nee. Nou ja, het is misschien wel goed dat hij dan ook hier werkt en dat hij een beetje een idee krijgt van hoe het in de praktijk. Ja. Maar hij werkt ook nog op twee andere scholen en die halen het ook niet. Nee. Oh nou, dat is toch een klein. Dus dat is gezellig. Ja. Nou ja, maar dat is toch wel duidelijk. Ja. Maar wat ik wel Montessoriaans vind in mijn lessen, en ik word geholpen doordat mijn groepen klein zijn, is dat ik heel goed onderscheid maak tussen de verschillende leerlingen en hun verschillende niveau. En dat ik probeer uit elke leerling het hoogst mogelijke niveau te halen, maar niet allemaal een 10. Ja. Dus dat Montessoriaans observeren, maatwerk bieden en ze helpen in het ontwikkelen van een heel persoonlijke strategie. De een kan dit beter, de ander kan dat beter. Hoe kun jij nu daar je cijfer mee verhogen? En hoe kun je het andere een beetje opzij schuiven om te voorkomen dat je alles doet en alles maar half? Daar zijn we zeker in de examenklas heel erg mee bezig. Jouw persoonlijke strategie, wat werkt voor jou? Ja, dat is dan wel heel mooi. En dat is ook iets waar ze bij andere vakken waarschijnlijk wat aan hebben. Ja, ik vind dat ook Montessoriaans. Dat je kijkt naar ieder kind apart. En ieder kind apart probeert te helpen om, Ja. Ja. Nou, dat proberen we allemaal, denk ik. Ja, ja. Ja, mooi.

Interviewer: Nou hebben we van dat PR-team, die hebben natuurlijk met verschillende mensen gesproken en toen die bouwstenen geformuleerd.

J: Ja, is die website nou in de lucht? Want ik heb die nog niet gezien. Ik heb vandaag nog niet gecheckt. Er stond in het MB dat die vandaag online zit. Oh, ik dacht vorige week. Ja, maar dat was kennelijk alweer uitgelopen of zo. Ik heb het niet gezien. Nee. Ik heb ook geen bouwstenen gezien.

Interviewer: Oké. Nou ja, dus. Ze hebben met leerlingen en collega's en ouders gesproken en toen hebben ze vier bouwstenen eigenlijk geformuleerd waarvan ze zeggen van oké, dit horen we eigenlijk van iedereen terug. Dit typeert het onderwijs op het RML. Ja. Dus dat zijn samen leren, leren reflecteren, leren kiezen en leren door te doen. Ja. En dan is aan jou de vraag, wat zou je die op volgorde willen leggen van wat jij van het meest naar het minst belangrijk vindt?

J: Ja. Nou, belangrijk vindt. Maar mag het ook de volgorde zijn die ik toepas? Ja. En dan, ik denk dat dat ook is wat jij belangrijk vindt. Ja, dan vind ik het werk voor mij het beste. Dus jij doet eerst het meest leren door te doen. Ja. En dan heb je leren reflecteren. En dan samen leren en leren kiezen. Ja. Oké. Waarbij die twee, leren reflecteren en samen leren. Ja. Voor mij eigenlijk gelijk opgaan. Het is een gedeelde tweede plaats.

En dan het leren kiezen. Ja. Ik vind dat ook een heel belangrijk ding. Maar ik denk dat ik er aan de andere kant ook voor betaald word om een duidelijke structuur aan te bieden.

Interviewer: Ja. Ja, en met wat je net zei, wat je moet bereiken, is dat dan lastiger om daarin keuzes aan te bieden?

J: Ik kan niet aan het einde van de zesde klas zeggen. Nou, je hebt echt verkeerd gekozen. Starten met je eindexamen. Ja. Dat gaat niet. Ja. Nee. En we hebben gewoon een boek. En dat moet uit. Een nieuw boek. Elk jaar een nieuw boek. Totaal nieuw. Nooit eerder gezien. Haal ik uit het folie. Ieder jaar opnieuw. Het zal uit moeten van bladzij 1 tot bladzij de 400. Zoveel. Ja. En dan kan je wel leren kiezen. Want bij leren kiezen hoort dat je ook tijd krijgt om fouten te herstellen. Absoluut. Ja. En die hebben we niet. Nee. Nee. Nee, dus in die zin meer tijd zo voor jou. Geef mij meer uren en dan vind ik het heel belangrijk. En dan moeten we dat zeker gaan doen. Ja. Want je moet een fout kunnen maken. Daar leer je van kiezen. En dan moet je ook weer tijd krijgen om hem te herstellen. Ja. En niet tegen de muur oplopen. Ja. En dan, nou ja, leren door te doen en leren reflecteren en samen leren.

Interviewer: Dat zijn dingen die je meer doet in je lessen dus. Ja. Hoe is dat zichtbaar bij jou?

J: Alles tegelijk. Of één voor één. Leren door te doen. We oefenen veel. Ja. En de groepen zijn klein. Dat helpt enorm. Dus we kunnen ook heel goed samen kijken. Hoe heb jij dit nou gedaan? Ik herhaal nog even wat jij nu net zegt. Heeft iemand daar iets aan? Heeft iemand daar iets over op te merken? Heeft iemand het heel anders gedaan? Ja. Het is het klassengesprek. Ja. En dat kunnen we doen. Want ik heb er geen dertig. Nee. Dat is een luxe. Dat is een luxe. En dan kan dat heel goed. Dan leer je ook door te doen. Ja. En nou, dan gaan we naar het volgende onderwerp. En daar, maar hier hadden we het net over. He. Weet iemand nog waar we het over hadden? Want dit, we zouden dat dus niet meer doen. Kijk nog eens goed naar je tekst nou. Ja. Mooi. Reflecteren hoort daar eigenlijk bij. Ja. Ja. Je praat met elkaar over het doen en dan reflecteer je en dat doe je ook samen. Ja. Nee, ja.

Interviewer: Dus wat jij net zei van dat je deze twee heel erg op dezelfde plek zit, dat herken ik ook in je verhaal inderdaad.

J: Ja. Wij praten veel. Ja. Met elkaar over wat wij doen. Ja. Ja. Mooi.

Interviewer: En wat maakt het dat je gemotiveerd bent om, ja, op deze manier daarmee te werken? Wat? Ik denk dat het werkt voor die leerlingen. En dat het grote voordeel is dat het ze vertrouwen geeft. Ik verras ze niet meer met een toets, want we hebben het daar allemaal al over gehad. Ja. Ze weten al wat komen gaat. En met die kleine groepen, het is een luxe, maar het is ook een pijnpunt, want ze worden allemaal kleiner en mijn vak gaat eraan. Ja. Ik ben daar niet blind voor. Nee. Het is niet meer te betalen, al willen we het houden. Ja. Ik kan mij geen verlies veroorloven. Ik wil alle leerlingen meenemen, of ze nou goed zijn of niet. Ja. En dat kan alleen door een wij-gevoel en doordat wij elkaar daarbij helpen. En soms kunnen leerlingen beter uitleggen dan ik wat ontbreekt, wat aan de hand is. Ja. Want ik hou een gelikt verhaal en een leerling stottert wat en hoest een beetje, maar voor de leerling die iets nodig heeft, werkt dat vaak veel beter dan mijn gelikte verhaal. Ja. Dus de interactie in de les is leerzaam en geeft vertrouwen. Ja. Van, oké, dus zo doen we dat. Ja. Dus we zijn erg met elkaar bezig, maar er is weinig ruimte om dan zelf te zeggen, nou, ik ga even apart zitten en een eigen tempo bepalen. Daar klagen leerlingen ook over. Altijd. Dat ze dat niet hebben. Nou, ze klagen niet bij mij, maar ik zie het terug in die enquêtes. Ja. Dan krijg je zo'n spinnenweb.

Tenminste, vroeger hadden we ze en dan zit er bij mij altijd een deuk in, de docent stimuleert ons om te kiezen of zo. Er valt bij mij weinig te kiezen. Ja. Nou. En daarvan zei je net al, van daar zou ik eigenlijk meer tijd voor moeten hebben om dat te doen. Ja. Want ik vind het wel belangrijk. Ja. Maar leren kiezen gaat gepaard met op je bek gaan. Ja. En ik vind dat hele proces van op je bek gaan pas leerzaam als ze dan ook zelf een manier kunnen vinden om het te herstellen. Als niet ik met allerlei labmiddelen en factoren en herkansingen, weet ik wat, dat voor hen ga lappen. Ja. Dan moet ze het ook zelf doen, maar dat kost ze tijd. Ja. Ja. Mooi. Even kijken, want dan gaan we meteen door zo'n paar dagen heen. Ja. Sorry. Nee, maar dat is alleen maar mooi. En dan, als we weer even uitzoomen naar het hele RML. Ja. Je zei net al iets over wat je vond van de visie.

Interviewer: Welk cijfer geef je de manier waarop Montessori onderwijs wordt gegeven op het RML, als je op een schaal van 1 tot 10 een cijfer geeft?

J: Dat vind ik moeilijk, ik heb er niet zoveel kijk op. Ik denk dat sommige collega's daar heel ver mee zijn. Ja. En als het Montessori wezen op bezoek komt, dat ze mij er beter buiten kunnen laten. Maar dat sommige collega's dat heel erg goed doen. Ja. Ik weet het niet. Waar zitten we? Een 6. Ja. Dat is wel gemiddeld wat de meeste mensen zeggen ook. Ja? Ja. Oh, oké. Ja. En als je kijkt, we zitten best wel in een verandering, een hele grote verandering op dit moment.

Interviewer: Welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar zou kunnen bereiken? Als we precies op dezelfde manier doorgaan als nu?

J: Ik denk niet veel hoger. Dat is flauw hè, voor mij. Nee. Maar ik hoop dat je ook een vraag gaat stellen over de communicatie en het draagvlakverhaal. En dat vind ik op dit moment echt niet goed. Oké. En zo krijg je de heel grote dingen, zoals een visie en een gedeelde houding, niet van de grond. Ja. Dan blijf je schieten met hagel op iets. Ja. Dus ik denk dat we een mooie acht kunnen halen, een zelfverzekerde toekomst. Als er iets gebeurt aan het meenemen van mensen in de grote ontwikkelingen. Ja. Dat is heel belangrijk. Ja. En als we dat zo blijven doen zoals nu, met alle goede bedoelingen, die zie ik, en de drukte en de vaart en de haast. Ja. Maar voor mij, bijna 67, werkt dit echt niet. Nee. Nee. Ik weet niet waar we mee bezig zijn.

Interviewer: Ja. Ja. Nou ja, dat mijn volgende vraag ging dus zijn. Ja. Welke stappen zouden we dus kunnen ondernemen om daarvoor te zorgen? Dus wat is er nodig? Ja.

J: Dus wat jij zegt, het meenemen van mensen meer in het verhaal. Praat. Ja. Op dit moment ervaar ik als docent een bombardement van papier. Ik vind dat we echt een papieren school aan het worden zijn. Maar dit moet je weten, want dat stond hier en daar. Ja. En daar een zus en zo. En je moet in dit kijken. En mensen zeggen tegen elkaar, volgens mij moeten we, maar waar heb je dat dan gezien? Ja, dat weet ik niet meer, ergens op dinges of zo. Ja. Terwijl een verandering die we hebben ingevoerd, zoals met de nieuwe studiewijzers en de agenda's, daar hadden we het volgens mij een keer over moeten hebben in juni. Want nu hoorde ik van een leerling, mevrouw is het waar dat we grote mappen gaan krijgen met A4? Dan moet ik een andere tas. En ik zei, heb je het? Ik weet niet, wat zeg jij tegen mij? Wat is je vraag? Ja, we krijgen andere agenda's. Oh, maar we hebben helemaal geen agenda's. Nee, ja. Nou ja, zo. Dat was mijn eerste kennismaking. Ja. En toen werd ik boos. Ja, dat snap ik. Want toen moest ik opeens in juli met donder en geweld een studiewijzer invullen tot oktober. In een format waar je nog gezeik over kreeg. Ook als je een comma verkeerd zette of het lettertype of de grootte of zoiets. En ik weet nog steeds niet waarom. Ja. En volgens mij hadden we daar een gesprek over moeten hebben in mei, juni. Dit zijn we van plan. Zo ziet het eruit, de agenda. Wil je hem vasthouden? Dit wordt die studiewijzer. We denken dat het goed is om dat zo te doen. Ons probleem is namelijk dit. Ja. En de oplossing is namelijk dat. Ja. En wat vinden jullie? Gaan we goed zo? Kan jij daarmee werken? Kan jij daarmee werken? Ga eens met elkaar in debat gooien met een deur en zeggen dit is een raar idee. Maar heb dat proces achter de rug voordat de leerlingen ermee moeten gaan werken. Ja. Want alle moedens die daarna kwamen. Je moet daar in je les aandacht aan. Je moet dan, alweer op tijd, je moet dan Grieks er groot op schrijven. Je moet dan. Alle moedens heb ik vervolgens, ik heb ze gedaan, maar met tegenzin. Ja. En als ik het had begrepen. Dan was die tegenzin minder geweest. Ja. En er gaat veel energie bij mij verloren aan tegenzin. Ja. Terwijl ik wel zie dat dit een belangrijke omgeving is. Ja. Maar ik snap nog niet waarom. Ja.

En dat vind ik van deze school al vele jaren een probleem. Dat vanuit de schoolleiding oplossingen komen. Zonder dat het probleem wordt vernaald. Ja. Antwoorden. Ja. Maar ik weet niet wat de vraag is. Ja. We gaan de school blauw verven. Want. Maar ook niet roze. Het wordt blauw. Ja. Ja. Vertel mij. Ja. Ik weet niet waarom. Ja. En geef me tijd om daarover na te denken. Dat is een leeftijdsdingetje misschien. Ja. Maar als ik het snap. En ik vind het goed. Dan ga ik er ook voor. Ja. Voorstaan. Dan ga ik het ook doen. Ja. Ja. Ik heb het hier met Leonie ook al over gehad. Ik maak nu twee studiewijzers. Eén voor jullie. Ja. Waar ik nooit meer naar kijk. En mijn leerlingen ook niet. En één waar wij mee werken. Daar ben ik heel eerlijk in. Ja. Maar dat zou niet zo moeten zijn. Nee. Want dat is best zonde eigenlijk. Zonde van mijn tijd. Ja. En het zendt naar leerlingen ook een heel rare boodschap uit. Daar ben ik me van bewust. Maar ja. Ik. In al die

chaos. Denk ik. Voor wie werk ik? Ik werk voor mijn leerlingen. Ja. En ik doe dus. Waarvan ik oprecht denk. Dit is voor jullie leerproces het beste wat ik je kan aanbieden. Ja. Dus ik doe het met de beste bedoelingen. Ik wil niet dwars liggen. Ik wil niet vervelend zijn. Ik doe loyaal alles wat ik moet doen. Maar het is allemaal een moeten. Ja. En de oorzaak is dat ik niet snap. Waarom? Ja. Ja. Dus dat is. Dat is het een beetje. Ik heb het daar met Sven ook over gehad al. In juni. Dus voordat de nieuwe studiewijzer werd ingevoerd. Ik zei dit is zo'n grote onderwijskundige verandering, vernieuwing. Moeten wij het daar niet met elkaar over hebben. Moeten we geen studie dag, middag. Weet ik wat. Maar zijn antwoord is telkens. Ja maar in de haast. Ja voortschrijden. Ja eigenlijk hadden we het misschien. Nou in de evaluatie nemen we het mee. Maar dat helpt mij niet. *Nee dat snap ik.* Ik zie ook geen evaluatie. Waarin we het meenemen. Ik heb nog. Hij zegt dat telkens. Maar ik. Ik zie ook geen evaluatie. Ik zie niks. Maar misschien is hij er wel. Ja we hebben aan het eind. Tijdens periode 1 hebben we een evaluatie gestuurd. Ja ik vul een formulier in. Ja je hebt hem ingevuld. Ja natuurlijk. Ja. Ja. Nee ik vul alles in. Ja. Ik. Maar. Misschien denkt men van mij dat ik ergens een bom onder wil leggen. Helemaal niet. Nee. Helemaal niet juist. Maar. Zoals het nu. En ik hoor veel gemurmel. Ik ben het ook niet alleen. Nee dat weet ik. En dat gemurmel is allemaal verspilde energie. Is negatieve energie. Ja. Kunnen we voorkomen door het van tevoren open met elkaar erover te hebben. Ja. Zeker. Ja. Ja. Nou dat is wel een hele duidelijke ook. En je zei net 2 dingen. Je zei communicatie. Ja. En je zei nog iets. Helemaal aan het begin. Ik hoop dat je me iets gaat vragen over de communicatie. Communicatie. Communicatie. Ja. Dat is dit eigenlijk. Ja. Dat we het. Dat we de grote veranderingen. Kijk dat er plastic doosjes komen. Ik had ook wel graag willen weten waarom. Ik heb. Ik snap het niet. Maar voor mij als docent hoort dit weer bij de groeiende berg dingen die ik moet doen. En nou ik snijd er met liefde mijn duim voor open om doosjes te vouwen. Maar waarom. Weet ik niet. Waarom. Nee. Nee die weet ik ook niet. Maar. Praat met mij. Ik ben er. Ja. En het afschaffen van plenaire vergaderingen wat onder de vorige schoolleiding is ingezet. Ik snap het wel hoor. Want ze hadden er geen zin meer in. En je krijgt altijd negatieve stromingen. En daar kun je bang voor zijn. En dat was men. Ja. Maar. Je verliest wel mensen. Ja. En de goodwill. Ja. En het vertrouwen. Ja. Ja. Want dat gesprek dat is toch anders dan een mailtje of een. Ja. En laat mensen weet ik veel de hand opsteken. Wie vindt dit nou een goed idee. Nou gaan er drie handen omhoog. En er tachtig handen niet. Ja. Nou mag ik dan vragen. Een van die tachtig. Kan iemand zeggen waarom niet. Wat moet er dan gebeuren om het een goed idee te maken. Ja. Waar kan jij dan mee werken. En dat we naar elkaar kijken. Ja. En dan zal er eens iemand in het snikken uitbarsten. Of over spannen wegrennen. Of met een deur gooien. Maar dan hebben we het er wel met elkaar over gehad. Zeker. Ja. Ja. Ik zou dat risico liever nemen. Dan dat risicoloze bombardement van documenten en schema's en dingen. Ja. Ja. Ja. Nou weet ik toevallig dat wij. Als een van de tips aan de schoolleiding hebben gegeven. Om voor de visie op het Montessori onderwijs. Een studie dag te. Klaar te zetten. Waar we met. Waar we wel echt met elkaar in gesprek gaan. Ja. En met. Heb ik het soms ook wel moeilijk mee met die groepjes. Ja. Die lijken van tevoren uitgedacht. Om. Geestverwanten van elkaar te scheiden. Dan ben ik er al klaar mee. Hm. Ehm. Ik denk. Laten we het eerlijk doen. Open. En niet. Zeggen dat mensen in aparte groepjes. Of leeftijd. Of man of vrouw. Dan heeft iemand al nagedacht. Over in welke setting ik mij mening mag geven. Hm. En welke settings ik blijkbaar niet mag horen. Ik. Ik vind dat geen vertrouwen geven. Oké. Jan Wouter die is volgens mij begonnen met zeggen. Als iemand een vraag stelde bij een Plenaire Vergadering. Dit is niet het moment. Dan zei hij. Dit is niet het moment. Ja. En dan dacht ik. Wanneer is dan. Ja. Het moment. Als het in een 1-2'tje gaat en niet iemand kan zeggen, ik vind dat ook, maar waar ben je bang voor? Dat hoort ook bij Montessori-onderwijs. Leren door doen, leren door reflecteren, samen leren, leren kiezen. Waarom doen we dit wel met onze leerlingen en niet met onze medewerkers die het moeten uitdragen?

Ja, ik denk dat dat ook misschien gedeeltelijk is waarom het soms niet altijd even goed zichtbaar is in de school. Want als je het zelf niet doet, dan merken die leerlingen ook. Ja, ze merken het ook aan mij. Alleen al doordat ik twee verschillende studiewijzers oplever. En ik probeer te zeggen, dit werkt voor mij beter, maar die andere vind ik ook heel goed, die kun je ook gebruiken. Alleen ja, op die dag bespreek ik dat. En dat, dus ben je gebeten als je het niet af hebt. Dat is niet goed. En ik had net een gesprekje met Swen over die data voor de leesuren. Hij komt daar gisteren mee in de nieuwsbrief, maar mijn studiewijzer is al af. Dus ik zei, kun je die niet wat eerder aan mij geven? Waarop ik als antwoord kreeg vanochtend, nee, dat doe ik expres niet. Ik parafraas. Want het zou niet uit moeten maken of jij leest of lesgeeft, want die

kinderen die moeten gewoon zorgen dat hun taak in orde is. En ik denk dus, dat is de ontwikkelfase waarin wij inmiddels zitten met die studiewijzers. Dat je mijn uren mag laten uitvallen of veranderen of weet ik wat, naar eigen believen. Omdat het voor die kinderen niet uit zou moeten maken wanneer ze er werken. Dat vind ik nogal wat. Ik vind dat echt een heel groot ding. Dat had je me wel eens mogen vertellen. En niet nu van, ik geef het niet aan jou, want dan geef jij het aan de kinderen en die moeten juist, want we mogen geen data. Ik denk, maar ik moet wel toetsen geven op welke, nou ja, ik ga die discussie verder niet met hem voeren, zoek het uit. Maar als ik een toets heb staan en hij, komt met zijn leesuur, gelukkig zie ik die kinderen een poosje niet, maar ik zou echt in staat zijn te zeggen, nou kinderen, we gaan een boek lezen en de toets vervalt. Cool mailtje aan de jaarlaagcoördinator, pas het PTA aan. Ja, ik moet lezen, ik kan geen toets geven, ik ga hem ook niet naar de volgende les zetten. Ik ga ook niet zeggen, als je hem voor de zomer maar een keer gedaan hebt, hier heb je hem. Ja. En als het zo belangrijk is. En zo diep doorleven. En als hij leeft, en als er zo'n filosofie achter zit, dat verdient het om het daar een keer met ons allen over te doen. En dat verdient het niet om hap-snap, mailtje, mailtje, mailtje, documentje. Ja. Want dan word ik boos. Ja, en dat willen we niet. Nee, sowieso niet. Ik niet, maar niemand niet, kinderen ook niet. Nee, het is voor niemand leuk. Nee. Nee, maar dat ben ik niet eens. Autobiografisch zagrij. Nou, sorry daarvoor. Ja, je hebt vast nog een vraag.

Interviewer: Nee, mijn laatste vraag was dan nog, had je nog verwacht dat ik dingen zou vragen of bespreken die niet aan de orde zijn gekomen?

J: Nee. Volgens mij ben ik helemaal leeggelopen. Maar dat is goed. Ik vind het juist ook dat.

Interview K

Interviewer: Oké, de eerste vraag is, in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori-schoolles te gaan geven?

K: Oh, dat is al zo lang geleden. Nou, ik denk het niet. Nee? Nee, ik denk het niet. Ik denk het was gewoon een sollicitatie voor drama, musicals. Ik dacht, nou, dat doe ik.. Ik denk dat ik ook alleen bekend was, ik heb natuurlijk HBOJ ooit gedaan, met Montessori Basisschool, maar helemaal niet verdiept. Ik kan me ook niet voorstellen dat dat gevraagd werd in die sollicitatie eigenlijk. Nee. Nee, dat speelde volgens mij tot zover ik me kan herinneren geen rol. Nee. En dat heeft volgens mij ook jarenlang geen rol gespeeld.

Interviewer: Ja. Oké. Ja, grappig, ik hoorde van Anneke net hetzelfde inderdaad. Als je kijkt naar het RML als school, hoe zou je de visie van het RML op Montessori Onderwijs omschrijven?

K: Nu? Of, ja, op dit moment, ja. Nou, ik denk wel leer het mijzelf te doen, dus dat is, vind ik wel, een goed uitgangspunt. Ja. Dat is ook het gezegde daar op die basisschool. Ja, dat denk ik wel. Ja. Misschien is dat het wel. Ja. Ja.

Interviewer: Mooi. En als je kijkt naar jouw eigen lessen. Hoe zou je jouw eigen onderwijs omschrijven in een aantal begrippen?

K: Mijn eigen onderwijs, nou, dat is denk ik toch heel erg persoonsgericht en heel erg relatiegericht. Nou ja, ik heb wel motto's, weet je. Dus mijn motto eigenlijk in de eerste klas en eigenlijk ook in de tweede is, ik wil gehoord worden, ik wil gezien worden. Ik zie zelf, ik hoor zelf. En, ehm. Ik zeg ook heel vaak tegen die kinderen, zeg tegen jezelf, ik ben oké. En, ehm, dus dat is eigenlijk denk ik wel in de onderbouw. En in de bovenbouw zeg ik de hele tijd bij CKV, jongens, ik zou zo heel graag jullie begrip mooi, niet mooi, leuk, niet leuk willen oprekken. Dat is mijn enige doel. Oké. Ja. Mooi. Dat is wel een mooie boodschap ook. Ja, en dat zeg ik, dat herhaal ik ook best wel vaak tegen hen. Ja. Ja. Dus zij weten dat ook wel. Ja, dus daar herkennen ze ook jouw lessen. Ja, daar herkennen ze dan aan. Denk ik wel. Ik denk bij CKV heel erg. En bij kunst, ja, vind ik het heel leuk dat ik het probeer hedendaags te maken. En, ehm, nou ja, daar kan ik natuurlijk, hè, met teleurstelling dat dat daar misschien niet gelukt is. Ja. Eh, terwijl ik geloof wel in een

multidisciplinaire, kijk, kunstenaars ook zijn niet, natuurlijk heb je nog schilders en zo, maar elke kunstenaar van nu heeft echt een bedoeling, is vrij maatschappelijk gericht, vind ik. Ja. En maakt gebruik van meerdere disciplines. Ja. Eh, ja, misschien komt dat nog, dat vind ik zo'n, ja, ik, ik, ik vind dat echt een gemiste kans voor onze school. Ik vind dat op dit moment moeilijk, want ik hou van deze school, maar ik vind het te cognitief de laatste tijd. Ik mis, weet je wel, gaan we, ik, ik was toevallig niet bij de sectievoorzitter en ik geloof in die toetsen en dan, weet je wel, we krijgen weer dat toetsenbord of, ik denk, weer, weer, weet je wel. Ja. Wat doen we nog aan die relatie met die kinderen, met, met de sfeer, weet je, dat vind ik ook Montessoriaans. Ja, absoluut. En als mensen zeggen, goh, waarom vindt u dit een leuke school, en dat zei ik ook altijd tegen die, in die interviews, zei ik, wij zien uw kind, weet je wel, ik, ik, ik zie ook nog steeds mijn mentorleerlingen, weet je, dat is mijn uitgangspunt, hè, maar nu heb ik soms het idee dat we het succes zo op gaan hangen aan die cognitieve vaardigheden, en dat ik het een beetje uit balans vind, raak ik, ik weet ook niet hoe je dat weer, weet je wel, bij elkaar stopt, en ook mijn bovenbouwleerlingen klagen er ook om, zij merken natuurlijk, helemaal het verschil. Ja. Ja. En dan, dan herken ik het wel. Ja. En soms zou ik willen, denk nou nog eens één keer goed na, weet je wel, we investeren in het gymnasium, wat we ook als poten, want die hebben ook weinig leerlingen, ehm, misschien, het ligt ook voor een deel heus wel misschien ook wel aan onze kunstensectie, hè, dat we niet de meest alive sectie zijn, maar het ligt ook echt aan de erkenning in de school, de uitstraling, nou, in die, de oude meuk, eh, de boodschap. En dan ook de docenten die met z'n allen realiseren dat dat een belangrijk onderdeel is om die mondsorripoot. Ja. En daar is nul aandacht voor, Dorien. Ja. Ja. Als ik zie dat wij door de laatste vier, vijf jaar met dat altijd presentaties openbaar doen, die zijn echt heel leuk, hè, als mensen komen kijken zijn ze verrast, hè, eh, dus die tussentijdse beoordelingen. Ja. In het begin zeiden ze, eh, moeten we presenteren, sommigen haken daardoor al af. Ja. Ja, hè, ze kiezen kunst en weten, oh, moet je, moet je presenteren hier, hup, ze kiezen voor een ander vak. En als ze het één keer hebben, dan zeggen ze wie komen er allemaal, kijk, ze raken eraan gewenst. Uiteindelijk is een publiek leuk dat je het mag laten zien. En leren ze er veel van. Maar goed, mijn ding is natuurlijk ook gekleurd hè. Die school is niet veilig genoeg wat dat betreft. Nee. Dus voor mij is dat gewoon een, ja, er moet heel veel gebeuren. Misschien nog grote musicals, daar krijg je ook niet genoeg leerlingen voor. Vanuit een theaterklas, nou, dat is misschien wel fijn dat we dat toch wel meer in eigen hand gaan. nemen. Nou ja, ik zit weer te lullen nu hè, maar ik zit er een beetje middenin eigenlijk.

Ja, maar dan is het ook, ja, ik vind het juist goed ook om dan te horen hoe het voor jou is, als je er zo middenin zit.

En ik vind het ook mooi, want nou ja, wat je net zei over die presentaties, dat ze dan uiteindelijk toch leuk vinden dat mensen komen kijken. Dat sluit dan weer aan van wat je zegt in de onderbouw, dat je gehoord en gezien wil worden. Dus dat is dan mooi, dat ze die kans ook krijgen. Ja. Goed, dit was even mijn blablabla. Ja, nee, maar lekker. Ja, sorry. Even terugpakken, waar we waren ook weer. Ja, precies.

Jeetje, ja, die jol liet me altijd totaal af. Nee, maar het is wel, het gaat er wel om, want het is, het komt uit een vraagvoort. Dus dan, ja, het zit er wel in. Ja, als jij ziet wat de vraag was, hoe ik Montessori in mijn lessen zie. Ja, ja, ja, ja, ja, ik kijk, de brede ontwikkeling, die begin ik langzaam te missen en hoofd, hart, handen ook eigenlijk. Ja, dat is eigenlijk wat ik ermee wil zeggen.

Interviewer: Ja, mooi. Nou, dat sluit dan weer mooi aan op mijn volgende vraag, want dat PR-team, dat heeft natuurlijk met heel veel mensen gesproken en die heeft toen een aantal bouwstenen geformuleerd waarvan ze zegt van, deze zien we echt wel terug of horen we veel terug van mensen hier op school. Ja. Ja. Dus, nou ja, die heb ik hier ook liggen. En mijn vraag aan jou is dus, zou je die op volgorde kunnen leggen van, voor jou het meest naar het minst belangrijk?

K: Oké, deze. Kijk, ik doe het heel erg vanuit, dan zou ik het zo doen. Ja, leuk. Oké, dus het samen leren heb je op de eerste plaats staan, dan leren door te doen. Ja. En dan leren reflecteren en leren kiezen. Oké. Ja, en dit is dan echt onderbouw en ik denk dat ik in de bovenbouw en kunst wel anders voor mij zou zijn, want dan heb ik hier, dan zou ik, is die kiezen belangrijker, we hebben een keuze menu. Ja. En dan, ja, is bijna dit, bijna nog zo. Dan zou je hem bijna andersom neerleggen. Ja. Ja. Ja. Ja. En is het wezenlijk voor mij anders? Ja.

Interviewer: Nou, interessant. Ja. En zijn er bouwstenen hiervan waarvan je zegt van deze zouden op school wel veel meer de aandacht mogen krijgen?

K: Ja, ik denk toch samen. Ja? Ja. Ja. Terwijl dat is natuurlijk heel moeilijk hè, want toen ik mentor was in die onderbouw, kreeg ik natuurlijk best wel veel appjes en soms van ouders dat Pietje niet meedoet met het, met het werkstuk of leerlingen in tranen, dat zij alles hebben gedaan. Ja. Toen ben ik ook helemaal gaan oriënteren op hoe moet je dat nou beoordelen, hè, want ze gaan elkaar natuurlijk ook niet lopen naaien om te zeggen, nou, Dorien heeft niks gedaan, weet je wel, dan ben je voor altijd. Dus dat is heel moeilijk hoe je dat meet eigenlijk. En, eh, maar ik zie net zoals, eh, nou, niet bij een en de andere, maar net zoals mijn dochter, die zit hier op de universiteit, is ook best wel veel samen hier hoor, dus. Ja. Dat is echt wel belangrijk, vind ik. Ook hoe, en dan met samen bedoel ik ook hoe je mensen feedback kan geven, aan kan spreken, of, ja. Ja. En, eh, eh, weet je wel, dat is een soort toch eens iets, ja. En dat. En ik denk dat dat ook heel moeilijk is, hè, want dat is zelfs moeilijk nog op de universiteit. Tuurlijk. Of op de HBO, maar dat valt me op hoeveel er samen eigenlijk moeten. Ja. Al die werkgroepjes of die, die dingetjes. Nou ja. Er zit toch heel veel samen hoor. Maar hier vind ik gaat het vrij moeizaam. Ja. Ja. Ja. Ja. En het is ook best moeilijk. Hoe begeleid je dat? Hoe ga je daar mee om? Sommige groepjes lopen. Sommige kinderen zijn zo gehaaid om dan in één keer voor een groepje te kiezen waarvan ze denken, hé dan haal ik een hoog cijfer, weet je. Ja. Ja. Ja, dat is lastig, hoor. Ja. Dat, eh, ik heb ook nog steeds dat ik denk. Niet heel. Ja. Ja. Ja. Uiteindelijk zeg ik soms ook gewoon tegen ze van, ja, weet je, het is vervelend, maar dit is inderdaad ook hoe het echte leven is. Je moet soms wel met mensen samenwerken die niet zoveel doen. Ja. Dus ik kan het nu wel voor je gaan oplossen. Maar ja. Het is heel, heel moeilijk. Ja. Ja. Nou ja, reflecteren is sowieso, vind ik, wel moeilijk. Is het ook. Ja. Ook voor de leeftijdscategorie waar we in zitten. Ja. Weet je wel. Hoe diep gaan moet het sowieso, denk ik. Als überhaupt bij mensen. Hoe, eh, ja. Ja. Ja. Absoluut. Nou ja, je zei net al eventjes, hè, voor de onderbouw en bovenbouw draai ik het compleet

Interviewer: Van welke bouwstenen zeg je echt van, ah, deze gebruik ik echt heel veel in mijn lessen?

K: Ja. Ja. Nou ja, ik denk, drama is vooral ook veel, veel samen. Samen. Ja. En ook veel leren door, doen is eigenlijk alleen maar ervarende leren en bezig zijn. Ja. Ja. Ja. Dus die twee die, eh. Ja. En dat reflecteren vind ik vaak. Weet je, ik evalueer. Ik heb, je hebt nog eens eindvragen. Ja. Die kinderen zitten helemaal op, dat vond ik het leukste, dat vond ik het minst leuke. Ja. Ja. Ja. Ja. En zelfvertrouwen weet ik niet eens, hè. Dat zeggen ze allemaal, maar dat weet ik nou niet. Soms heb je echt wel eens een mooi idee, oh wat integer is dit.

Interviewer: En wat, wat maakt dat jij deze twee bouwstenen, eh, nou ja, dat je gemotiveerd bent om die te gebruiken? Is er, behalve dan dat het natuurlijk past bij je vak, is er nog een andere reden dat je die. Hoe bedoel je? Nou ja, ja, soms kan het ook zijn dat je zegt van, oh ja, ik merk echt dat leerlingen erop aangaan.

K: Nou ja, het is natuurlijk toch de essentie van mijn vak, denk ik, hè. En eh, dat samen, daar gaan ze niet zo, ja, dat vinden ze leuk, weet je wel. Ja. Meer het soms ervarend leren. En wat hun een bepaalde ervaring geeft, daar zie je wel eens echt kinderen een totale omslag in maken. Ja. Ja. Omdat ze dan, want tevoren echt niet dachten dat ze leuk waren. Ja. En kinderen vrij direct feedback geven. Hm hm. Dat is leuk. Dat is tof, hè. Nou, mevrouw ik krijg vast een hoog cijfer, ik noem maar wat, hè. Ja. Dus, en dan zie je die kinderen, oh wauw. Dat is, weet je wel, één keer gedaan is altijd gedaan, zeg ik wel eens bij. Ja. Bijvoorbeeld dat inspringspel. Dat vinden ze eigenlijk allemaal heel leuk, maar dat durven de meesten niet om op je impuls te gaan van ik doe en ik kijk en ik, en dan komt er wel iets. Weet je wel, dat is zo tegen, ja, van tevoren bedenken. Ja, ik bedoel heel erg. Ja. Ja. Ja, dus dat is ook een soort onveiligheid of niet, waarvan je denkt, oh ja, het is niet zo onveilig als ik het gedaan heb. Ja. Ja. Nou, dan moet je het eerst ervaren. Ja. Ja. Ja, precies. Mooi.

Interviewer: En zijn er bouwstenen die, waarvan je zegt van, ja, daar, daar voel ik wel, dat vind ik minder makkelijk om die te gebruiken in de les, of je had net zoiets.

Ja, dat leren kiezen eigenlijk. Ja. Wij hebben best wel een programmaatje. Ja. Ja. Ik denk, ja, ja. Ehm. Kijk. Ik denk, zelfs als ze op het einde een dramatisch gegeven, dan deel ik ze nog zo uit, weet je wel. Ja, dus er

valt eigenlijk helemaal niks te kiezen, denk ik, wel eens in mijn lessen. Ja. Ja. Ja, behalve dan misschien van hoe je dingen uit gaat voeren een beetje. Ja, tuurlijk. Tuurlijk. Maar niet in een soort keuzeopdracht. Kijk, het kijken naar elkaar, dat probeer ik wel eens zo te ondervangen, dan zeg ik zo, weet je wel, twee dingen, is natuurlijk ook, ja, weet je wel, want denk ik, heb ik wel eens gedaan. Ja. Ja, als ik het gedaan heb, dan kan je iets aan mij laten zien, maar natuurlijk het kijken naar elkaar is ook een wezenlijk onderdeel. Ja. Dus je kan niet echt door of zelfstandig. Nee. Geen eigen tempo. Nee, eigenlijk niet. En die kinderen ook zo te kijken, weet je wel. Maar ik heb niet echt een methode waarvan ik denk, of zou dat werken dat ik rondloop en dat ze gewoon even een stukje aan mij laten zien. En daardoor, dat zou misschien, is best leuk om een soort, dat uit te proberen. En dat ze dan ook bezig direct weer kunnen zijn met een vervolgoopdracht of zo. Ja, waarom niet? Ja, dat zou ik best wel kunnen, dat zou ik ook zo doen, denk ik. Ja, dat moet ik wel eens doen. Weet je, een soort kaart, ze moeten in een soort carouselletje-achtig iets, dat ze kiezen wat ze doen. Ze laten het aftekenen en gaan dan door aan de volgende opdracht. Ja, leuk. En als we dan weer even uitzoomen naar de hele school.

Interviewer: Als je een cijfer zou moeten geven voor de manier waarop hier op school Montessori-onderwijs wordt gegeven, op schaal van 1 van 10.

K: Ik heb geen idee, dat vind ik echt lastig. Ik denk al vroeger was dat een soort gezegde, weet je wel. Edward Molenaar, die kon zo Montessoriaans les geven. En de rest niet, voor mijn gevoel. En Hans Joosten, weet je wel. Ja, want die gingen eigenlijk met individuele ideeën bijna klassikaal. Dat was altijd het verhaal. Ik denk wel dat het heel erg aan het groeien is. Ja, dan moet ik toch even, want wij moeten ook wat meten in ons interview.

Interviewer: Dus als je een cijfertje zou geven op dit moment, wat zou je er dan van maken?

K: Dan denk ik een 6,5. Ja, ja, ja. Ik zie het wel heel erg groeien. En natuurlijk ook door die studiewijzer. En dat die structuren van die lessen, wat ik, en ik merk dat in KWT, weet je, als er alleen maar jongetjes zijn, heb ik nou niet de neiging om inspringspel te doen. Dan wordt er alleen maar gekloot. Dus dan moeten ze dan kort eerst zelf werken. Dan zie je dat kinderen wel sneller hun spullen pakken en ook echt bezig gaan. Ja, omdat ze meer getraind zijn om je spullen te pakken en te doen ook, het zelf te gaan doen. Ja, dat is wel mooi.

Interviewer: En welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar zou kunnen bereiken?

K: Nou, ik denk qua zelf kiezen en zelfstandig en ook wat meer Montessoriaanse lessen, waarin kinderen gewend raken.

Of misschien zelfs die basisschool voortzetten van pak je, nou, dan kan het echt wel een 7,5, een 8 worden, denk ik.

Interviewer: Oké, mooi. En ja, dus je noemde net al even een paar dingen van die. En dan zelfstandig werken en kiezen en dat soort dingen. Mijn volgende vraag is eigenlijk van welke stappen zouden wij kunnen ondernemen om dus dat Montessoriaanse onderwijs nog meer zichtbaar te krijgen op onze school?

K: Nou, dat is echt heel erg in die onderbouw beginnen. In eerste klas jas uit, spullen, pauw daar heel erg in trainen. Dat voortzetten in de tweede. Dat zorgen dat die docenten daarin dat ook echt doen, weet je wel. Zodat dat een soort eigen gedrag wordt. Ja, dat denk ik wel. En wellegaan ook natuurlijk die methodes, maar ook faciliteren kan het allemaal wel wat beter. Ik denk in elk lokaal moeten die computers staan, weet je wel. En niet meer met die gekke karren. Dus dat kinderen zelf iets kunnen pakken, dat ze zelf hun toetsing dingen of weet je wel, iets zitten te doen. Aan extra oefeningen. Ja, ik bedoel al die methodes zijn dubbel. Dus wil je verder gaan of niet, dan kan je checken of een beetje zo denk ik. Dus dat vind ik wel, weet je dat kinderen ook zelf die computer pakken om hun een soort tussentoetsje te maken of iets. Weet je, dat ze echt helemaal hun eigen tempo. Ja, dat er soms ook nog wat extra uitleg op staat. Dat dat ook, weet je wel, of de docenten daar ook een soort filmpjes voor hebben. Dat je die in een mapje kan vinden. Ja, mooi. En dan denk ik is het juist heel leuk dat die

dramalessen heel gezamenlijk zijn, snap je. Als soort, want dat is natuurlijk vrij individueel, ben je dan vrij bezig met je eigen programmaatje. Je hebt misschien een soort gelijke start, dan ga je zelf, je kan iets vragen of je kan iets extra uitzoeken. Weet je, dat is vrij individueel. Dan denk ik dat die gymlessen en bepaalde, misschien ook in die buitenweken, gezamenlijke dingen. Weet je wel, we gaan nu allemaal op pad, maar je kan er ook voor kiezen om dan juist ook iets met groepsdingen te doen. Het klinkt eigenlijk gek, maar ik had net ook eventjes gesolliciteerd als discussiëren kun je leren, maar dat is alleen in Amsterdam. En dat is echt, dan ga je met die kinderen de dialoog aan over allerlei dingen. En uiteindelijk hebben ze ook van die debatten, weet je wel, net zoals bijna met bewijzen spreken. Ja, dat is leuk. Maar ja, ze zei nee, we hebben alleen maar subsidie. Ja, dat is ook Amsterdam, dus je woont te ver weg. Anders had ik dat wel leuk gevonden. Maar zulke soort dingen, bij wijze van spreken, ook omdat hier die verschillende culturen polariseren, weet je wel. Je hoeft niet per se alleen op stap, je kan ook zulke soort evenementen in die buitenweek gaan doen. Ja, dat je in gesprek gaat met elkaar. Ja, of net zoals arts ook binnen school, maar ook dat discussiëren kun je leren in die eerste klas, weet je wel. Om veel meer ook die cultuur met elkaar iets te doen. Ja. Je kan ook, weet ik veel, een foodmarkt organiseren, snap je, in die buitenweek. Dus het hoeft niet allemaal die uitjes te zijn, het moet, weet je, ja. Ja. Ja, mooi. Ja, dat is leuk, want een paar dingen die je zegt, die heb je dan ook al met andere mensen. Oh ja, ja. Ik vind het wel grappig om dat zo te horen.

Interviewer: Oh, grappig. Ja. Mooi. Nou, de laatste vraag is eigenlijk van, nou ja, had je nog verwacht dat ik bepaalde dingen zou vragen? Of zijn er dingen die je zegt van, oh, deze heeft ermee te maken. En wil ik ook nog wel even kwijt?

Nee, nou, ik heb eigenlijk al gezegd dat ik, ik weet niet hoe ik het moet zeggen. En dat is natuurlijk een soft iets, hè. En het is fijn als we dadelijk heel cognitief die leerlingen beter op het spoor hebben. Terwijl, het is ook heel leuk als we in die, ik weet niet hoe je die relatie ook nog kan meesnap je. Ja. Ik voel gewoon dat daar helemaal, weet je, die vier poten, is dit ook de poten die we, van die PR? Ja. Ja, weet je, daar zit helemaal niet meer iets van die relatie in. En daar zit ook niks meer van kunst in, snap je. Dit zijn eigenlijk heel erg cognitieve, ja, en daar ben ik soms verdrietig over. Ja. Ja, dat wou ik eigenlijk zeggen. Ja, dat vind ik wel mooi gezegd inderdaad. Ja. En misschien ook ben ik van de oude stempel, of dat ik die oude cultuur, weet je wel. Maar dan denk ik gewoon, gaan we het alleen maar redden dan? Of, weet je, de Montessori-identiteit is toch meer dan alleen maar die studiewijzer en op eigen tempo. En zelfstandigheid. Ja, zelfstandig. En ik geloof echt dat we daar echt een goede slag in kunnen gaan slaan. Daar geloof ik absoluut in, hè. En daarmee is ook een Montessori-identiteit. Maar er zit ook nog die andere, die brede ontwikkeling, die creativiteit, die soort vrijheid, in gebondenheid. Weet je wel, dat zijn allemaal geen oude dat zijn ook gezegdes van Maria. Ja, zeker. Ja. Nou dat, Dorien. Ja, ik vind het ook mooi. En ik zit er middenin, dus weet je wel. Ik heb ooit, zou ik een gesprek hebben met de rector, maar dat was vlak voor de inspectie. Dus zei ik, nee joh, ik snap dat je hoofd er niet aan staat.

En ik wil het toch nog een keer graag tegen hem zeggen. Zou dat wel doen, Dus ik heb nog altijd met die kinderen, kan ik heel, voel ik die verbinding nog. En, nou ik ben, ik sta best open voor veranderingen of zo, weet je wel. Ja. Tenminste probeer ik wel, ja. Ja. Ik vind het niet altijd even leuk, maar iedereen moet even wennen, weet je wel. Ik zat natuurlijk ooit met die organisatieadviseurs en dan kan een mens maar 5% verandering aan, hè. Hm. Terwijl. Ja. Dus of een scheiding of, weet je wel. Dus mensen kunnen niet zoveel verandering aan te maken. Nee, nee. We houden wel van lekker de structuur. Ja. Ja, nee, maar ik denk wat je zei over die creativiteit. En, nou ja, dat, de relatie dat dat stukje ontbreekt. Eigenlijk, ja, een soort van de mooie dingen van het leven. Ik denk dat dat een hele mooie boodschap is. Ja, ja, ja. Ja, kijk, dit kan je allemaal meten en dat kan je in werking zetten. Maar, weet je wel. Ja, het gaat om meer dan dat. Hoe kan je dan ook die andere dingen, die gezelligheidsdingetjes. Ja. Maar misschien heeft dat ook voor een deel met de aankleding van de school te maken, hè. Met ook, ja, het is toch een beetje een agronomische zool. En dat kan het worden. En dan eer dat het dan daar nog wat nieuws staat. Ja, dat gaat echt nog jaren duren. Weet je wel, dat is, dat, dat, ja, ik denk ook. Ja. Of zo'n studieruimte of, weet je, hm, ja, er moet, denk ik, ook op die kant wat, wat, ja. Ja. Nou. Nou, dank je wel.

Interview L

Interviewer: In hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te gaan werken?

L: Dat is nu al een moeilijke vraag. Eigenlijk niet. Niet, maar degene die mij dit aanraaide, die zei dat mijn manier van werken goed zou passen bij de manier van wat hier gebeurt. Dus misschien dat dat juist wel is. Of dat het meer de sfeer is die Montessori op zich afroept, of zo'n collega's.

Interviewer: En klopt het achteraf te zien?

L: Ja.

Interviewer: Oké, nou dat is mooi. Dus niet bewust voor Montessori, maar wel bewust voor de sfeer die hier is. Ja, oké. En dan, ja, als je kijkt naar de sfeer. Hoe zou je de visie van de school als geheel, hoe zou je de visie van het RML op Montessori-onderwijs omschrijven?

L: Dat vind ik lastig, want de visie zou ik dan uit mijn hoofd moeten weten. Ja. Tenzij ik mij moet interpreteren wat, denk ik, de visie is van Montessori. Nee, ik heb wel bijvoorbeeld gisteren een promofilmje gezien, waarin stond van, zelf keuzes maken, eigen tempo, spelletjes doen als je al eerder klaar bent, dat soort dingen. Ja, daar zat veel wiskunde in, hè? Ja, heel gek. Ik denk dat de visie is dat je zelf keuzes moet kunnen maken en daar op een verantwoordelijke manier mee om moet kunnen gaan. En dat is volgens mij waarmee je dan een goede burger, de wereld in werpt. Ja. Dat is wel het idee, ja. Een voorbeeld daarvan is, ik had op een gegeven moment vorig jaar een meisje in de klas en ik kwam op dinsdagochtend, wilde ze niet het eerste uur komen, vond ze vervelend, heel vroeg. Ja. En daar maakte ze een keuze in om dat niet te doen. En dan moest ze elke week terugkomen, heeft ze bewust gekozen om dat te doen. Ja. Dus een eigen keuze gemaakt en ze was wel bij met haar werk. Dus ze had er zelf in gekozen van, ik ga dit niet doen. Ik accepteer de consequenties, want dit mag niet, maar ik ben dan, ja, een andere keer moet ik dan nakomen. Maar ik zorg wel voor dat ik altijd bij ben met mijn werk, want het is een vak dat ik niet heel makkelijk vind. Oké. En dan denk ik, ja, had ik maar duizend van zulke leerlingen. Ja, dat is heel Montessoriaans. Ja, dat mag niet, maar het is wel heel goed. Ja, en dan kan je gaan nadenken van, moeten we het dan niet aanpassen dat dat wel mag enzovoort, ja.

Interviewer: Als je zou kijken naar jouw eigen Montessori-onderwijs, hoe zou je dat omschrijven?

L: Ik probeer ze vooral veel zelfverantwoordelijk te maken van hun eigen werk. Ja. En, maar wel binnen hele duidelijke kaders. Ja. Dus er zijn echt wel wat regels die altijd bij mij gelden en ze weten ook dat dat altijd bij mij zo is. En er zit gewoon geen ruimte in. Nee. En daarbinnen kan er heel veel. Ja. En er is heel veel mogelijk. En groepjes werken of samenwerken of stilwerken. Dus zo zou ik het wel willen omschrijven. Ja. Ik zoek nog naar meer eigen tempo van leerlingen. Want ik heb tot nu toe toch heel vaak dat ik wel een bepaalde les geef. Dus een bepaalde stof wil behandelen. Ja. Terwijl de leerlingen zouden mogen zijn die verder zijn en die minder ver zijn. Ja. En ik heb dat de eerste paar weken heel vrijgelaten in bijvoorbeeld de vierde. En toen deed niemand meer wat. In de tweede periode, dus na de herfstvakantie, heb ik gezegd, nou dat is klaar. Je moet gewoon wel voorbereid naar de les komen. Ja. Dus je moet de stof al gelezen hebben of een filmje bekeken hebben en je moet bij zijn met je huiswerk. Hm. En dat werkte beter. Ja. Maar dat gaat tegen mijn gevoel in van eigen verantwoordelijkheid. Ja. Dus dat, ja. Het clasht af en toe een beetje in mijn hoofd. Ja. Dat merk ik vaker bij. Het is ook wel, dat is ook echt heel lastig inderdaad. Ja. En dat is bij Dalton en bij Montessori allemaal eigenlijk hetzelfde probleem. Ja. Ja, absoluut.

Interviewer: Oké. Nou, je zei net al, je hebt de animatie bekeken. Dus dan heb je vast deze ook voorbij zien komen. De bouwstenen. De bouwstenen die dat PR-team heeft. Verzonnen. Eigenlijk aan de hand van heel veel gesprekken met mensen van deze school. Ja. Zou jij ze op volgorde kunnen leggen van wat jij het meest belangrijk vindt naar het minst belangrijk?

L: Ah. Dat is lastig. Ja, dat is heel moeilijk. Ik vond het zo. het is gemeen, want bouwstenen zitten gewoon onderaan en daar ga je op bouwen dus als die op een volgorde liggen dan is het geen goede fundering dat

kan natuurlijk niet leuk geprobeerd maar jij hebt het niet begrepen je bent wel de eerste die hiermee komt we hebben er toch al twaalf gehad inmiddels jammer is dat ik denk maar dat heeft te maken met dat het wiskunde is leren door te doen want bij wiskunde kun je gewoon niet zeggen ik heb de theorie vijftien keer gehad maar ik heb het gedaan ik heb het aanleerd en ik ken hem uit mijn hoofd en dan gaat het goed komen voor wiskunde moet je het gewoon doen ja dus dat is heel flauw maar dat ligt dan bij wiskunde bovenaan ja ik denk dat ik dan naar samen leren ga omdat je van elkaar heel veel leert wat er dan gebeurt en wat je ziet bij anderen en ja kiezen, reflecteren ja Het is lastig, want in dat samenleren zit ook heel veel reflectie. Je kijkt dan ook wat je zelf doet en wat anderen doen. Ik werkte vaak met die whiteboards aan de muren. En dan zijn ze bezig, maar dan kijken ze ook naar anderen. Ze leren elkaar van dat groepje al, maar dan kijken ze naar anderen. Dan reflecteren ze alweer. Ik denk dat dit de volgwoord is. Doen, samenleren, reflecteren en dan leren kiezen. Ja, mooi. Dan ben ik natuurlijk onder protest. Onder protest dat ze bouwstenen niet bij elkaar mogen liggen. Staat genoteerd. En dan heb je vast ook een protest bij de volgende vraag. Je kunt stiepen en poeren niet op elkaar stapelen. Dat is gewoon de basis. Dan heb je het niet begrepen.

Interviewer: Welke bouwstenen zouden meer prioriteit moeten krijgen hier op school? Van deze? Ja.

L: Ik denk dat het samen leren wel wat meer aandacht kan. En leren kiezen. Waarbij je dus een eigen keuze, **eigen volgorde of eigen tempo kan kiezen**. Waarbij je voor mijn part in mijn les geschiedenis gaat doen. Want dat is nu jouw keuze, want je hebt straks een toets. En dat wiskunde komt wel goed. Ja. Ja, dat is niet hoe mijn les in elkaar zit. Want je zit nu bij wiskunde, dus je gaat nu wiskunde doen. Dat vind ik ook lastig. Maar daarin, zowel voor mezelf als voor de leerlingen, dat ze zelf keuzes kunnen maken. Maar dat op een manier dat het ook past in de les en niet een chaos wordt. Ja. Ik heb wel eens bij mijn examenklasse dat een paar leerlingen zeggen van, ik ben helemaal bij. Ik snap alles. Mag ik naar de studieruimte? Dan denk ik, ja, natuurlijk. Waarom niet? Ja. Waarop dat studieruimte dan zegt. Dat is niet de bedoeling. Oh, dat is wel jammer. Ja. Want dat is nou net een eigen keuze en misschien komen ze niet aan. Ook een eigen keuze. Ja. Heb ik daar last van? Heeft iemand er last van, behalve zichzelf? Ik denk het niet. Nee. Nee. Goed punt. En nou ja, je zei net al, leren door te doen, dat is echt heel erg. Dat is nodig bij wiskunde. Wiskunde en je doet veel samen leren en daarmee ook het reflecteren.

En ook al leren kiezen is nog wat lastiger, wat beperkt je in je les om dat leren kiezen meer te gebruiken?

Ik denk, de studiewijzer beperkt me daarin, omdat daarin staat wat ze moeten doen en dat is best veel. Dus ze kunnen niet anders dan dat doen. Dus daar zit weinig keuze in. Er zitten wel drie leerlijnen in van, als je het moeilijk vindt doe je de eerste en als je het makkelijk vindt doe je de derde. Daar zit een soort keuze in, ik geloof niet dat iemand daar naar kijkt.

Interviewer: En doen ze dan allemaal de makkelijkste?

L: Ja, volgens mij wel. Ik ga daar nu meer mee werken dat ze eigen keuze kunnen maken, omdat ik meer de manier van Emmie en Boris, die ze in de eerste doen, die ga ik nu ook in de vierde doen. Dat betekent dat ik exit tickets heb, die moet je maken, inleveren, ga ik nakijken. En daarmee heb je dat stuk stof af, hoe je daar gekomen bent, dat is je eigen keuze. En daarna nog wel de studiewijzer die ik kan aftekenen. Dus als je graag wil laten zien, ik heb dit allemaal gedaan, dan krijg je een stempel van mij, dat is prima. Dus ze kunnen er in theorie ook voor kiezen om alleen de exit ticket te maken? Ja, dat zou wel heel beperkt zijn, daarmee denk ik niet dat je het helemaal redt, maar dat kan een keuze zijn. En dan ga je daar weer op reflecteren. Nou ja, dat is natuurlijk lastig, want die exit tickets, dat is dan één som voor de paragraaf, terwijl ze er tien hebben voor de paragraaf. Dus dat is wel spannend. Ja, maar wel interessant om mee te experimenteren. Ja, en soms heb ik, dat ik eigenlijk twee of drie vragen wil hebben als exit ticket, maar dan is, qua vorm wordt dat heel lastig, want dan heb je heel veel te doen als exit ticket. Ja, klopt de stof dan wel? Is de stof dan misschien te complex, dat je verschillende kanten wil pakken? Ja. Ja. Moet ik nog even naar zoeken. Ja. Dus ja, dat is, maar daarin wil ik dat ze meer keuzes gaan maken, wat ze zelf doen en wanneer ze het doen en hoe snel ze het doen, want die exit tickets op een gegeven moment is van ja, wij zijn nu bij paragraaf vier en ik heb nog geen exit tickets van jou. Ja. Het is nu een goed moment dat je even wat langer blijft. Ja. Ja, en dan heb je wat meer die controle erop ook. En is er iets wat je nodig zou hebben

om vanuit de school bijvoorbeeld om dit meer in werking te zetten, dat leren kiezen, de dingen die je daarvoor nodig hebt? Ja, ik ga zelf dus kaartjes maken en plasticeren, maar dat is wel fijn als dat ergens kan opbergen en dat ik dat makkelijk kan pakken of makkelijk kan neerzetten, dat ik bakjes heb waarin ik hun werkjes krijg. Ja. En bakjes waarin hun gemaakte of nagekeken dingen staan. Ja. Ik zit nu in vier verschillende lokalen door de week, waarvan er twee op de camping zijn. Op de camping, ja. Als daar die spullen niet staan, dan is dat niet te doen. Nee. Ik zie Emmy, dat zijn de wc blokken toch? Ik zie Emmy wel eens door de school heen met een karretje. Ja, met een karretje, ja. En dat is dan binnen één gebouw, maar verschillende etages, dat is al niet tof gewoon. Dus ja, ik weet nog niet hoe ik dit voor elkaar ga krijgen als ik verschillende lokalen heb, want ik wil daar wel die bakjes hebben klaarstaan en de spulletjes hebben klaarstaan en dat ze makkelijk kunnen kiezen, maar ik zou nu al gek met, zonder dat ik dit heb. Dus ja, ik denk dat het goed is dat als er dit soort dingen gedaan worden, dat dat vast staat in een lokaal. Want hier staan die dingen, hier gaan we in de slag. Je hebt die klas, dus moet je in dit lokaal zitten, want daar staat het klaar. En rondseulen met die spullen, dat gaat me denk ik tegenstaan of opbreken. Ja. Dus daar, ja. Maar goed, tot nu toe heb ik niet het signaal gekregen dat daar mogelijkheden in zijn. Nee, maar het is wel iets wat ik vaker hoor inderdaad. En wat ook herkenbaar is, soms dan ben je al ergens en dan denk je, oh shit, vergeten. Ja. Ja, nou, ik heb het nu al dat ik dan een theel zit en vraag of het mogelijk is. Uitwerkingboekjes, oh ja. Ja. Die liggen nog in het hoofdgebouw. Volgende les. Ja. Ja. Nee, dat, ja. Als ik het hier heb, dan kan ik nog even zeggen, want ik ben zo terug. Ja. Ik loop even naar boven en haal ik ze op. Ja. Maar theelokalen is dat gewoon niet te doen. Ja, daar moet ik alles nog meer versies van maken en dan hopelijk vragen of ik altijd in T01 mag zitten als ik daar ben. Ja. Of misschien moet ik gewoon zeggen van, zet mij maar altijd in T01. Ja. Want dan heb ik heel weinig contact meer met mensen hier en dat zou ook niet fijn. Nee. Nee, dat is wel het grote nadeel van die t-lokalen. Ja. Ik vind het best een fijne lokale, want ik kan daar lekker mijn eigen ding doen. Daar hangen ook al whiteboard vellen overal. Ja. Ja, dat werkt heel goed. Maar dan zit ik soms in T02 en denk ik van, ja, maar de spullen hangen al klaar in T01. Ja. Ja. Dus ja. Dat is gewoon, ja, fysiek is dat erg onhandig. Ja. Zeker. En als we dan weer even uitzoomen naar het hele RML.

Interviewer: Welk cijfer zou je de manier waarop Montessori-onderwijs wordt gegeven op het RML in zijn geheel geven op een schaal van 1 tot 10?

L: Ja, daar zou ik meer lessen moeten bezoeken om dat echt te kunnen zeggen natuurlijk. Maar voor mijn gevoel is dat heel weinig. Nou ja, misschien op een 5, want we hebben studiewijzers, dus je kunt iets en dan houdt het ongeveer op. Ja. Ja. En we proberen mensen wel het Montessori-gevoel te geven. Maar of er op Montessori wordt lesgegeven, daar heb ik helemaal twijfels over. Ja. Ja. En ik denk ook dat het lastig is, want heel veel mensen zitten gewoon in curriculum en dit zijn de prestaties die ik heb klaarstaan en dit zijn mijn lessen hoe ze werken. Hoe ga je dat anders doen? Ja. Daar ben ik ook mee aan het stoeien. Ja, dat is ook heel spannend. Ja. En dat is best veel werk om dat uit te vogelen en te doen. Ja. Ja. Maar ga het maar doen. Ze hebben toch allemaal, hebben ze de Montessori-cursus gehad denk ik dan? Bijna allemaal wel denk ik, ja. Oké. Dan is er dus niks aan de hand. In principe niet, nee.

Interviewer: En als je kijkt ook naar, nou ja, zoals het nu gaat hier op school, welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar zou kunnen bereiken?

L: Zes

Interviewer: En dan als laatste vraag eigenlijk daarop aansluitend. Welke stappen zouden we kunnen ondernemen als school om dus dat Montessorianse onderwijs meer te gaan gebruiken, meer te zien als inspiratie?

L: Ik denk dat als iedereen in zijn ontwikkelplan leerdoelen voor het jaar, eigenlijk net als de Montessori-cursus heeft van ik ga nu dit oppakken en dat ga ik toepassen in mijn lessen. Ja. Exit tickets, begin, keuzes laten maken. Ja, kies maar wat uit. Allerlei dingen, je kunt natuurlijk van alles doen. En wat je nu dus in de nieuwe docenten doet in die cursus, ik zou denken als elke docent daar iets van doet en iets van oppakt,

wat bij die docent pakt en dan de volgende jaar nog iets oppakt en de volgende jaar weer iets oppakt. Ja. Dat ze dan ook bewust ermee bezig zijn, niet meer met lesgeven maar met Montessori-lesgeven. Dat zou misschien wel een idee zijn. Ja. Mooi. Denk ik. Ja. Ja, en dan eigenlijk, dan zijn we er al bijna.

Interviewer: Zijn er nog dingen die je had verwacht dat ik zou vragen of die je nog graag zou willen zeggen wat betreft dit onderwerp?

L: Dat is leuk, want die wil ik eigenlijk altijd op mijn toets doen. Is er nog een onderwerp dat je wel wat geleerd hebt, maar niet hebt? En dan moeten we ook zelf het antwoord, zeg maar een vraag en een antwoord. Ja, ja, ja. Ehm. Misschien een vraag als, wat ik persoonlijk kan bijdragen, dat de hele school iets Montessoriaanser wordt. Ik heb er niet echt een antwoord voor. Ik dacht, nou kom maar op. Ik doe mijn best. Ja, dat denk ik zeker. En ik denk ook wel dat die basiscursus waar jij nu ook aan meedoet, dat dat echt wel, nou ja, dat heeft ook wel een bepaalde diepgang, waarvan je hopelijk ook wat mee kunt nemen naar je sectie of de school. En binnen de sectie doen we al, Dat we ook elkaar op aanspreken van, wat heb jij nu gedaan de afgelopen weken, want we hadden afgesproken dat we iets gingen doen. Wat heb je opgepakt, wat ging je doen? En dat is, dat helpt. Dat helpt wel. Ja. Ik zou geen schat, andere secties daar ook mee bezig gaan. Wij zijn natuurlijk als wiskundesectie, volgens mij relatief close. We kunnen heel veel met elkaar doen, spreken en elkaar ergens op aanspreken. Ja. Ik kan me voorstellen dat dat niet bij alle secties is. Nee. Dat dat wat lastiger wordt. Nee, maar ik vind het echt heel tof om te zien waar jullie allemaal mee bezig zijn. Inderdaad, met Boris en Emmy, met inderdaad hun rolkoffertjes en al die kaartjes en zo. Ik zit er niet mee. Ik zit ook wel met een geregelmaat in K13, daar staat ook het een en ander natuurlijk. Dat is echt heel leuk. Ja, als je die kast open doet. Ja. Nou, tof. Heel erg bedankt voor je tijd. Graag gedaan. Ik hoop dat het jou helpt.

Interview M

Interviewer: Oké, de eerste vraag is in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te gaan werken?

M: Nou, eigenlijk niet. Want ik kwam hier ooit omdat ik bij een huiswerkbegeleidingsinstituut werkte. En daar zaten twee hele aardige jongens die ik hielp. En dat was notabene in Nieuwekerk, want toen was nog helemaal niet de tijd dat er heel veel van die instituten waren. En ik was op zoek naar een baan en toen zeiden ze, mevrouw wij zitten echt op een hele leuke school. En daar is een vacature Frans, dus hebben we al tegen de rector gezegd in die tijd, Hans Luijendijk, dat u komt solliciteren. Dus toen ben ik zelf maar eens even gaan bellen met die school. Ik ken het wel, want ik had wel vriendinnen die hier vroeger op school hadden gezeten. Maar ik had helemaal niks, met Montessori onderwijs, maar ik had wel op een school daarvoor gewerkt. Het was gewoon een heel rechtoe rechtaan christelijke school en daar mocht niks. Dan wilde ik een studiewijzer maken waar de kinderen wat meer vrijheid kregen. Nou, het was vloek in de kerk. En toen dacht ik, ja, dit past niet bij mij. Ik heb een school nodig met wat meer vrijheid om ook dingen uit te proberen. En dat was wel heel leuk, want dat kon hier allemaal. Maar ik had zelf nooit op een Montessori school gezeten, dus ik wist er eigenlijk niet zoveel van.

Interviewer: Oké, leuk. En als je dan kijkt naar de hele school, naar het RML, hoe zou je de visie van het RML op Montessori onderwijs omschrijven?

M: Onze huidige visie bedoel je, hoe de visie nu is? Nou ja, goed, dat is natuurlijk toch één belangrijke zin. En die ik toch wel altijd bij het Montessori onderwijs het beste vindt past, is leren het mezelf te doen. En ik denk dat we daar wel heel erg aan werken. Zeker nu met de nieuwe studieplanners. En ik weet dat dat heel, ik vind het soms wel eens lastig om het de kinderen helemaal, maar ik denk wel dat ze uiteindelijk als ze hier weggaan, daar wel voor een groot deel toe in staat zijn. Dus ik denk dat we dat hier kinderen wel goed bijbrengen.

Interviewer: Ja, oké, leuk. En als je dan kijkt naar jouw eigen lessen, hoe zou jij jouw eigen onderwijs omschrijven?

M: Nou ja, je leert, ik heb natuurlijk vooral bovenbouw, maar je leert kinderen uiteindelijk verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen werk. Daar hebben ze af en toe wel een sturing bij nodig natuurlijk. Dat is wel structuur, hebben ze daarbij nodig, maar zeg maar de vrijheid in gebondenheid. Weet je wat, dat principe. En ik denk dat dat wel een beetje past bij mijn lessen. Zoals ik het nu zie.

Interviewer: Ja, mooi. Nou, nu hebben we natuurlijk van dat PR-team, die heeft met mensen gesproken, die heeft die bouwstenen gemaakt. En ik zou jou willen vragen om die op volgorde te leggen van wat je het meest belangrijk vindt naar het minst belangrijk.

M: Oké. Ja, ik denk zo. En dan is leren reflecteren het minst belangrijk. Nou kijk, dat reflecteren, ik vind dat dat iets te veel benadrukt wordt. Als ik kijk naar de hogeschool ook enzo, als ik dat zie, want ik begeleid nu ook iemand, alleen maar reflecteren, reflecteren. En ik weet dat die studenten daar echt, dat is een reden waarom ze stoppen. Ja. Ik vind dat je kinderen vooral dingen moeten leren, maar ook dingen leren zelf te doen. En dat reflecteren, dat komt wel. En die momenten kan je af en toe inbouwen, maar ik vind dat we daar iets te veel nadrukken. En dat kost ook gewoon veel te veel tijd in het onderwijs en mensen zijn daar wars van. Dus dat staat bij mij niet op één. Leren kiezen vind ik wel belangrijker, want ja, kijk, leerlingen moeten keuzes maken in wat voor werk ze eerst doen, hoe ze hun werk aanpakken, nou ja, hun planning moeten ze, keuzes maken van alles. Samen leren, ik denk dat het heel erg bij ons studieonderwijs past. Dat je van elkaar leert, dat je dingen samen leert doen. Dat vind ik echt iets van, ja, want sorry, we hadden al onderwijs, et cetera. En leren door te doen, dat is denk ik het allerbelangrijkste. Dat is uiteindelijk wat je wilt en dat past heel erg bij ons bij de E-methode en de bovenbouwmethode die wij hebben. Het is vooral Frans leren door het te doen. Dus niet eerst allemaal duizenden theorieën, grammatica, nee, gelijk beginnen met dat Frans spreken. Alles met fouten en daarna komt het wel. Dus aldoende leert men. Ik vind dat heel erg, ik weet niet of ik per se een pijler is van het Montessori onderwijs zoals Maria Montessori het voor ze zag, maar ik denk wel dat dat er heel erg bij past. En dat vind ik heel leuk om te zien. Dan wil je dan iets gedaan. En natuurlijk maken ze daar ook fouten in. Maar ze leren er ook van. En dat is op zich al een vorm van reflectie. Dus daarom heb ik die daar gezet. Snap je?

Interviewer: Ja, absoluut. En, nou ja, dus je zei dat leren door te doen is in Frans heel belangrijk. Wat zorgt ervoor dat jij dat veel gebruikt in je lessen?

M: Nou, bijvoorbeeld leerlingen spreken heel veel Frans. Een goed voorbeeld zijn de posterpresentaties. Dat ze dus heel erg veel dingen presenteren. Dat ze heel veel oefeningen doen waarbij ze Frans praten. Dat ze ook online, ze werken met die FluidU opdrachten waar ze zelf een planning in moeten maken en ze hebben alleen maar een paar deadlines. Dat is ook gewoon het dus doen, luisteren, dingen invullen. En het oude stampwerk is er eigenlijk een beetje uit, want dat is gewoon niet meer hoe leerlingen ook willen leren. Dus daar heb je je in de loop der jaren gewoon op aan moeten passen.

Interviewer: En nou ja, je zei al, leren reflecteren gebruik je wat minder, of tenminste in je lessen. En leren kiezen staat op de tweede plaats. Wat beperkt je om bijvoorbeeld dat leren reflecteren te gebruiken in je lessen?

M: Ja, nogmaals, dat is ook vaak omdat ik gewoon andere dingen voorop sta. En dat is ook omdat je natuurlijk maar beperkte tijd hebt. Dus ik laat leerlingen niet hele uitgebreide reflectieformulieren invullen. We hebben nu natuurlijk wel Catwise, waar wij leerlingen reflecteren. En ik vind dat wel ook Montsoriaans. En ik denk ook wel dat dat goed is. Dus het is niet per se iets wat jij altijd in je lessen hoeft te integreren. Want dat doen ze al overal. En ze doen het ook voor jouw vak. Want ze moeten voor jouw vak bij Catwise. Dus ik heb zoiets van, dat gebeurt nu al. Dus ik ga niet nog eens allemaal reflectieformulieren voor ze maken. Nee. Dat doe ik nu niet. Nee. Omdat dat gewoon, tuurlijk heb je wel eens een reflectiegesprek met een leerling. Of met een kind. Als dat nodig is. Ja. Ja. Maar zoals ik al zei. Dat gebeurt wel. Ik doe het wel altijd vaak in een klassengesprek. Na die posterpresentaties bijvoorbeeld. Dan stel ik vragen om te kijken in hoeverre in het Frans de anderen elkaar begrepen hebben. En we gaan dan ook reflecteren. Wat ging er

goed? Wat ging er minder goed? Wat kunnen ze nog? Tips en tops. Dat soort dingen. Dus kijk. Tuurlijk. Dat doe ik wel in de lessen. Maar ik ga niet uren reflecteren. En dat vind ik. Leren door te doen is veel belangrijker. Met een taal is dat echt nummer één. Ja. Om een taal te leren. Ja. Ja. Tuurlijk. Dus daarom staat dat er bovenaan.

Interviewer: Ja. Ja. Mooi. En als we dan weer even uitzoomen naar het hele RML. Wat voor cijfers zou je het Montessori onderwijs geven hier op school? Zeg maar in zijn algemeenheid. Zoals het er nu uitziet. Ja. Gewoon alles bij elkaar.

M: Zeven. Zeven en een halve. Ik denk. Kijk. Er zijn altijd verbeterpunten natuurlijk. Ja. Dus ik denk. Zoals het er nu op staat. Maar dat had ik misschien een paar jaar geleden niet gezegd. Ja. Ja. Ja. Ja. Dat denk ik wel met je eens.

Interviewer: Ja. En welke dingen zie je dan dat er nu al goed gaan?

M: Nou. De uniformiteit. Ik denk dat dat belangrijk is. Dat je dat uitstraalt. Dus dat je echt wel laat zien. Wat voor visie hebben we. Ja. En die visie die was natuurlijk niet altijd even helder. En daar wordt nu aan gewerkt. Met studiewijzers. Met bepaalde pijlers. Et cetera. Dus ik denk. Maar goed. Je moet het niet alleen voor je buitenwacht doen natuurlijk. Je moet het ook doen omdat je dat ook echt wil. En denkt dat dat de manier is om daar wat aan te hebben. Ja. En het is wel. Kijk. Ik zie. Mijn zoon zit op een Dalton school. En ik zie heel veel overeenkomsten. Want die werken daar ook met die studieplanners. En op zich vind ik het een mooi middel. Maar er zijn ook heel veel ouders. En die spreek ik ook hier op school. Die wel zeggen van. Het is heel erg leuk. Maar het kost mij veel meer tijd. Nou ja. Omdat kinderen dat gewoon zelf nog niet kunnen. Dus ik ben nu eigenlijk al die plannings. En uiteindelijk moet je dat natuurlijk dan los kunnen laten. En het een kind zelf kunnen laten doen. Maar er zijn ook gewoon ouders die zeggen. Ik heb daar geen zin in. Ik wil gewoon dat mijn kinderen, mijn kind. Iedere dag bij ieder vak. Gewoon een rijtje zien. Dat is het huiswerk. Want dan heb ik veel minder te helpen. Zeg maar. Dus dat is natuurlijk wel een ding. Maar ik zie ook als kinderen van de Montessori basisschool komen bijvoorbeeld. Dat ze dat dan wel veel beter kunnen zelf. Want daar maken ze ook hun weekplanning. En dus dat is wel iets. Ik denk dat we dat nu goed uitstralen. En nou ja. Die vrijheid in gebondenheid. Ik denk dat we daar nog wel wat dingen moeten ontwikkelen. Want daar. We krijgen natuurlijk ook heel veel kinderen binnen. Die daar niet zo goed mee om kunnen gaan. En de vraag is een beetje. Hoe ga je daar. Het is jammer dat niet iedereen die hier binnenkomt bewust kies voor Montessori onderwijs. Hebben ook kinderen die komen hierbij. Die weten niet eens wat het is. Die kiezen voor de school om hele andere redenen. En die worden dan geconfronteerd met een vrijheid. Waarvan ze denken. Wat fijn. Wat leuk. Maar daarin kunnen ze niks. En daar gaan ze in los. Dus dat vind ik nog wel eens lastig. Daar zou je in moeten differentiëren of zo. Daar moeten we denk ik als school nog wel iets mee. Ja. Mooi punt. En als je kijkt naar. Er is al best wel veel aan het veranderen.

Interviewer: Als je kijkt naar. Over bijvoorbeeld twee jaar. Vanaf nu. Wat voor cijfer denk je dat wij als school zouden kunnen halen?

M: Ja. Vind ik heel lastig om te beoordelen. Want dat valt op staat natuurlijk ook met. Goed onderwijs. Dat is vooral. Ik zeg altijd. Nummer één zijn toch de docenten. Die doen het. Die maken het. En ja. We weten allemaal dat er hele grote tekorten in het onderwijs zijn. Dus ga jij dan als school die docenten aantrekken. En willen die dan per se bij jou werken. Er zijn natuurlijk ook een heleboel goede docenten. Die zeggen van. Ja het past niet bij mij. Ik wil niet op een Montessori school werken. Dus dat moet natuurlijk wel bij je passen. En ik denk dat het daarmee valt of staat. Of je dat team goed hebt. En die docenten. En degene die minder functioneren. Misschien beter laten functioneren. Weet je. Daar valt op staat denk ik mee. Als punt één dan. Ja. Maar goed. Ik denk wel dat het een stijgende lijn is. En. Zeker. Nou. Dat het natuurlijk beter is gegaan. De inspectie ons voldoende heeft gegeven. Daarmee kan je natuurlijk weer helemaal verder. En die Montessori visitatiecommissie. Kijk. Ik heb wel vertrouwen in dat wat we doen. Alleen. De vraag is natuurlijk. Kunnen zij dat ook terugzien in de lessen. Ja. En dat is natuurlijk wel iets. Niet iedereen geeft even Montessoriaans les natuurlijk. Nee. Dus dat is nog wel een ontwikkelpunt ook. Voor de school.

Dus ja. Ik zou zeggen zeven en een half. Oké. Ja. En ja. Dus daar. Je zei net al. Dat goede docententeam is echt heel belangrijk.

Interviewer: Ja. De volgende vraag was eigenlijk. Welke stappen zouden wij kunnen ondernemen. Zeg maar. Als school. Om. Dus inderdaad. Dat Montessoriaans onderwijs meer. Ja. Te gebruiken eigenlijk.

M: Ja. Ik denk dat. Wat ik wel vaak hoor van nieuwe docenten. Dat er toch te weinig tijd is om ze goed te begeleiden. Ja. Dat daar. En zeker in Montessori onderwijs. Hebben ze denk ik wat extra begeleiding nodig. Als ze hier komen werken. Hoe werkt het nou met die studiewijzers. Hoe werkt het. Hoe maak je een les Montessoriaans. Kijk. Je kan wel een Montessori cursus volgen. Van twee dagen. Maar daar leer je dat echt niet. Dan leer je meer wat basis dingen. Ja. Het is voor mij ook al heel lang geleden. Dus ik weet niet precies wat je daar leert. Maar. Ik denk dat. Dat dat. Dat het daarmee valt of staat. Ja. En die begeleiding. Die tijd is er gewoon niet. Merk ik. Nee. Dat is gewoon niet. En daar moet meer mee gebeuren. Ja. Ja. Oké.

Interviewer: Ja. En dan zijn we al bij de laatste vraag. En dat is eigenlijk. Had je verwacht. Dat ik iets zou vragen. Nog. Wat ik niet gevraagd heb. Of zou je. In relatie tot dit onderwerp.

M: Nee. Je hebt het ook. Beter punten gehad. Denk ik. En wat. Wat we allemaal. Wat we. Ja. Ik denk precies. Ik vind dit ook wel leuk. Want dit had ik niet verwacht. Leuk dat je die nieuwe pijlers. Gelijk gebruikt. Ja. Vind ik wel. Vind ik wel een goeie. Dus nee. Ik heb verder niks. Niks toe te voegen. Volgens mij. Oké. Stop. Nou. Dankjewel.

Interview N

Interviewer: Oké, dan de eerste vraag is, in hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school les te geven?

N: Het is niet honderd procent bewust, maar het is ook niet onbewust. Ik werkte op een MBO en ik wilde daar om eigenlijk meerdere redenen niet per se blijven, terwijl ik het ook heel erg naar mijn zin had. Dus ik had heel erg getwijfeld, wil ik hier blijven, wil ik hier niet blijven.

Maar ik dacht, nou ik wil toch eerstegraads doen, dus dan kijk ik toch naar een middelbare school. Ik wilde graag in Rotterdam werken, ik werkte niet in Rotterdam, dus dat waren dingen. En wat ik lastig vond op het MBO, is dat die leerlingen de motivaties echt wel heel ver te Het zijn doeners en ik werkte dan op een heel erg theoretische opleiding. En het boeide ze echt heel weinig, vond ik. En toen kwam die vacature van Montessori online en toen dacht ik, ik zou wel heel graag op een school willen werken waar leerlingen misschien iets gemotiveerder zijn. En daar dacht ik ook, kijk bij Montessori hebben ze wat interessante motivatie aangeleerd. Hoe hoop je dan dat ze dat hebben? Dus het was wel, omdat de vacature online kwam, ben ik erover na gaan denken. Maar ik was wel op zoek naar iets waarop een andere manier de motivatie omgegaan werd. Dus in dat opzicht was het wel enigszins bewust.

Interviewer: En is dat uiteindelijk ook, heb je het gevoel dat dat ook klopt?

N: Nee, nee. Dus die motivatie, dat merk je uiteindelijk. Ik had misschien ook wel, en al is me tijdens die sollicitatiegesprek wel redelijk verteld. Het valt wel mee met Montessori onderwijs, maar ik had er misschien ook wel meer van verwacht. Ik dacht, nu moet ik echt, mijn lessen zijn heel erg anders. Misschien komt het ook door de sectie waar ik in zit. Maar ook het algemeen schoolbreed is natuurlijk minimaal. Had ik wel echt verwacht, ik word heel erg meegenomen en geleerd in Montessori onderwijs. En dat is eigenlijk wel echt minimaal. En in mijn sectie al helemaal. Dus ik vind dat wel jammer ook. Want ik vind het ook heel moeilijk om, ik wil dat eigenlijk ook van Montessoriaans. Maar om te zoeken van wat werkt, wat werkt niet. Ik krijg van de sectie geen handvaten. En misschien is mijn sectie niet helemaal voorstander van Montessori. Maar goed, dat is wel schoolbreed een probleem natuurlijk.

Interviewer: Ja, dat sluit heel mooi aan op de volgende vraag. Want dat is eigenlijk, hoe zou je de visie van het RML, dus de hele school, op Montessori onderwijs omschrijven?

N: Ik vind dat die visie wel ontbreekt. Ik vind het dan bijvoorbeeld ook heel jammer als je dan nu, dit jaar vond ik eigenlijk een kans, misschien dat je ook niet gesolliciteerd hebt. Maar er zijn dan vijf nieuwe afdelingsleiders aangezet. Waarvan ik dan denk, ik heb er vaak genoeg van die vijf horen zeggen, Montessori boeit niet. Ja. Ze zullen dat nu misschien niet meer zeggen omdat ze in die functie zitten. Ja, ja, ja. Maar de school straalt het niet uit. En ik vind de afdelingsleiders en de rector straalden het ook niet uit. Nee. Dus ik vind het eigenlijk, ja, we dragen die namen en we zijn een soort van trots op die naam. Maar er zijn weinig die het ook echt uitdragen. In de bovenbouw zit er wel wat over. Er zijn in de bovenbouw heel weinig. Misschien dat het heel moeilijk is in de bovenbouw, dat je naar die eindexamens termen moet werken. Maar ik denk wel dat we als school een keuze moeten maken. Of we gaan ervoor, of we kiezen voor een andere naam. Ja. En het maakt mij in principe niet heel veel uit, maar wat we nu doen, slaat nergens op. Nee, dat is een beetje zo half- half. Want nu krijg je die leerlingen, die leerlingen is ook onduidelijk, als ik ze een werkles geef, wat ik bij de bovenbouw probeer, wat ik dan één keer in de week in de werkuur te geven, vinden ze dat eigenlijk even lastig. Ze hebben liever dat ik vertel. Ja, ja. Terwijl ik denk, ja, maar jullie hebben wel van ons onderwijs gekozen, dan zeggen ze weer dat ik slecht lesgeef, zeg maar. Ja. Ja, maar mevrouw legt niks uit. Ja. Dus dat is, ik zeg nee, want deze les, ik heb vorige les wel wat uitgelegd, nu is het ook goed dat jullie aan het werken. Ja, maar wat zitten we dan hier te doen, dan kunnen we het net zo goed thuis doen. Dan gaat die discussie aan. Ja. Dus die leerlingen zijn er ook niet goed genoeg in getraind. Nee. En dat komt wel, omdat we dat als school niet uitdragen. Ja. Die leerlingen zijn het niet gewend.

Interviewer: Ja. Duidelijk. Ik ben het er helemaal mee eens hoor. En als je dan, nou, je hebt het nu al een beetje over je eigen lessen gehad, dus je werklessen. Hoe zou je jouw eigen lessen omschrijven?

N: Eigenlijk relatief traditioneel. Ik geef uitleg en dan zet ik ze aan het werk. Wat ik bij de bovenbouw doe, is één uur per week. Dat doe ik niet altijd, maar probeer ik geen uitleg te geven. Nou, meestal trouwens doe ik wel, één uur, bij de bovenbouw wel. Eén uur per week is een werkuur. Ja. En dan leg ik niks uit. Ik doe wel even kort vaak kennis ophalen. Dus het is niet echt van binnen eens beginnen, wat ik eigenlijk zou moeten doen. Maar ik heb al geen powerpoint voorbereid. Ik stel een paar vragen op en dan laat ik ze aan het werk.

En het gebeurt natuurlijk wel eens, als ze allemaal dezelfde opdracht erger krijgen, dan doe ik hem wel op het bord. Ja. Maar het idee is eigenlijk, dat ze zelfstandig aan het werk gaan. Maar ik zit dan wel, vind ik, veel tijd binnen kwijt aan corrigeren. En zeggen dat ze aan het werk moeten gaan. Terwijl ik zou het liefst in groepjes aan het werk zet. En gewoon, jongens, volgens je studiewijze werk je nu verder. Ja. En dan langslopen en dan af en toe wat uitleggen. Ja. Even ze verder helpen in hun opdracht. Maar ze zijn er toch niet. 45 minuten zelfstandig werken vinden ze heel moeilijk.

Interviewer: Ja. Ja, dat herken ik ook wel, inderdaad. Nou, dan hebben we van dat PR- team een paar mooie bouwstenen gekregen. Ze hebben met heel veel mensen gesproken. En ik zou jou willen vragen om ze op volgorde te leggen, van wat jij het meest belangrijk vindt tot het minst belangrijk.

N: Die vind ik het belangrijkste. Ja, eigenlijk zo. Leren door te doen. Samen leren. Leren kiezen. En leren reflecteren. Oké. En. Ik.

Interviewer: Welke bouwstenen daarvan vind jij dat hier op school wat meer zichtbaar zouden kunnen worden?

N: Ja, allemaal. Leerlingen vinden de fijnste lessen waar je een verhaal tegen ze vertelt en dat ze luistert. Ook al denken ze dat ze dan alles onthouden, de helft zijn ze toch morgen vergeten. Ja, zeker. Dus, terwijl ze het zelf zouden doen en meer zouden uitzoeken, zouden ze. Samen leren. Daar moet de leerling heel erg in getraind worden, ook nog, om dat ook echt te kunnen. En er zijn leerlingen die dat goed kunnen. Maar er zijn ook wel heel veel leerlingen die dan gaan lopen keten. Ja. Want eigenlijk. Dat zie je ook, dat de lokalen bijna allemaal in bus opstelling staan. Dat zegt dat. Leren kiezen. Ja, ik laat ze ook bijna kiezen. Dat moet ik ook zelf zeggen. Dat doe ik zo ook bijna niet. En leren reflecteren vraag ik me echt af hoeveel we

dat doen. Ja. Dat doen we denk ik echt heel weinig. Ja. En dat is misschien ook heel moeilijk op die leeftijd. Ja, dat zou zomaar kunnen, ja.

Oké. En welke bouwstenen, zeg jij van, die gebruik ik wel in mijn lessen met een enige regelmaat? De bovenste twee. Ja. En op welke manier? Nou, economie vind ik vooral een vak. Ik kan wel het mooie verhaal vertellen, het theoretische verhaal. Maar ze moeten toch zelf die grafieken uitpluizen. En anders begrijpen ze het niet. Dus dat is echt een vak, ik denk veel meer als bijvoorbeeld een vak geschiedenis. Waar je het echt moet doen. Ja. Dus ze moeten maar continu die opdrachtjes maken tot het kwartje valt. Ja. En bij mij mogen ze eigenlijk bijna altijd overleggen. Ik vraag bijna nooit om volledige stilte in de klas. Want ik denk, ja, alles wat ze aan elkaar vragen, vragen ze niet aan mij. En van elkaar iets uitleggen leer je het allermeest. En dat vind ik wel een voorbeeld van samenleren. En PO's zou ik ook altijd in groepjes doen.

Interviewer: Je hebt dan leren kiezen en reflecteren heb je wat lager staan. Wat beperkt je eigenlijk om die bouwstenen te gebruiken in je lessen?

N: Eigenlijk is het ook maar een kwestie van voorbereidingen. Dat ik daar gewoon in mijn tweede jaar nog niet naar toe ben gekomen. Want ik vind bijvoorbeeld, wij werken met een methode. Maar ik heb zelf toegang tot een andere methode die ik eigenlijk ook heel fijn vind. En soms print ik wel eens een opdracht uit. En heb je je die een boek niet bij je, dan geef ik die opdracht. Dan zeg ik ook, , het maakt me niet heel veel uit wat je doet. Als je maar iets aan het doen bent voor economie. Of bedrijfseconomie. Maar ik zeg niet heel duidelijk, oké, je kan dan of deze opdrachten of deze opdrachten. Maar die leiden allebei. Ik zou dat veel beter naast elkaar moeten hebben. Dat ze in het les altijd ook dat andere boek kunnen pakken. Als ze dat fijner vinden of extra opdrachten willen. Dat doet ze wel weinig. Het is wel heel erg van, volg het boek maar. Ik laat de methode eigenlijk wel leiden. Dus wat jij eigenlijk zegt, als ik meer tijd zou hebben, dan zou je daar meer.

En als we dan even uitzoomen naar het hele RML. Wel, wat voor cijfer zou je dan het Montessori onderwijs hier op school geven? Ik vind die Montessori academie, dat vind ik heel leuk. Die extra activiteiten. Maar als je echt naar de school kijkt, naar het gewone onderwijs. Dat dat echt, vooral in de bovenbouw, heel laks is op Montessori.

Interviewer: En als je daar een cijfer aan zou moeten hangen?

N: Een vier?

Interviewer: Ja. Wat voor cijfer denk je dat wij zouden kunnen bereiken over twee jaar?

N: Wel een voldoende. Oké. Ik denk dat wij wel een 6, 5, dat we daar wel in staat voor zijn. Ja.

Interviewer: En wat denk je dat er voor stappen nodig zouden zijn vanuit de school eigenlijk. Om dus dat Montessori onderwijs meer zichtbaar te maken, meer te gaan gebruiken.

N: Nou, ik denk dat we per sectie vooral heel erg moeten nadenken. Hoe gaan wij dat in onze lessen, veel meer in de lessen invoeren. En misschien ook, bijvoorbeeld, nog de kw't's. Ik ben me al aan het voorstellen van hoe het dit jaar gaat. Dat zou eigenlijk nog veel beter moeten lopen. Dat leerlingen echt veel meer die uren. Nu is dat toch, wordt dat bijna toch best wel als een tussenuurtje gezien. Ja. Ze maken wel wat opdrachtjes, maar ze zitten ook nog steeds heel veel te kletsen. Dus ze gaan nog steeds niet gericht naar vakken toe, heb ik het Nee, niet perse, want ik heb elke week precies dezelfde leerlingen zitten. Ja, dat is waar. Altijd met hun beste vriendjes er Ja, hun vaste klanten. Ja. Dus, dat denk ik. En ik heb best wel veel contact met een jongen, die is ook docent Economie in Zoetemeer. Ik heb een opleiding, die werkt op Dalton van Zoetemeer. Ja. En ik weet, ik heb ooit bij de cursus van Truus gezegd, dat Dalton en Montessori op elkaar lijken, waarbij het net hetzelfde is. Ja. Die noemt het beestje in naam, zei ik. Nou, ik werd afgemaakt. Oké. En dat snap ik vanuit haar. Ja. Het was een wereld van verschil, maar ik denk, als ik soms zijn verhalen over Dalton, dan denk ik wat zij doen. Ik heb het idee dat dat een hele goede school is op Dalton onderwijs. Ja. Eigenlijk zouden we dat één op één kunnen kopiëren, Montessori samen kunnen. Absoluut, ja. Zij hebben twee Dalton- uren per dag. En daar zie je aan dat zij echt, volgens mij is het in de

lessen relatief veel uitleg, maar die Dalton- uren zijn ook veel meer in grote ruimtes zitten, volgens Voor leerlingen, grote studieruimte, docenten lopen daar rond. Ja. Het is veel, ik heb het idee dat, maar zij hebben een heel ander soort school. Hij zegt ook dat er 70% meisjes zijn. Zo. 60% of 70% veel meer meiden. Dus die kinderen kiezen daar veel gericht voor, denk ik, dan onze leerlingen ervoor kiezen. Maar die hebben die keuze veel meer, heb ik het Ja. En veel meer gericht op zelfstandigheid. En die school, lijkt me ook dat dat gebouw er beter voor is. Ik vind dit gebouw ook eigenlijk, dat dit een Montessori- gebouw is, ik zie het er niet aan. Ja. We hebben dan één studieruimte met vijftien plekken. Ja. Je zou juist op een Montessori- school verwachten dat er veel meer studieruimte is. En de mediatheek is prima. En dat vind ik goed. Ook in de gangen heb je ook geen, ja hier die groene bankjes, maar die staan boven de aula. Het is helemaal niet gericht op samenwerken en zelfstandig werken. Er zijn heel weinig werk, verschillende soorten werkplekken, vind ik, op school. Ja. Nee, dat klopt. Ja. En groepsplekken zou je er eigenlijk al helemaal niet, waar je echt lekker samen kan werken. Ja. Want die mediatheektafels zijn veel te groot om in een groepje te zitten. Ja. Gewoon waar je met z' n drie vieren omheen kan zitten.

Interviewer: Ja. Ja. Mooi. Dankjewel. Nou, dan zijn we eigenlijk al bij de laatste vraag en dat is, had je nog verwacht dat ik iets zou vragen wat ik niet gevraagd Of wil je rondom dit onderwerp nog iets kwijt dat we mee kunnen nemen?

N: Nee, ik denk wel dat we stappen aan het maken zijn dit jaar. Ik had vorig jaar het idee dat er helemaal geen montessori bestond. Alleen, die montessori heeft alleen een kwat, maar dat heeft voor elke middelbare school. Bijna wel tegenwoordig, ja. Mijn middelbare school had stilteruimtes en dat soort ruimtes. Drie uur per week in de bovenbouw. Kon je zelf weten wanneer je naartoe ging. Bij wijze van spreken nog meer keuze, het was ook gewoon huiswerk. Dus, ik denk wel dat we goede stappen maken. En met die studiewijzer, dat die leerlingen dat moeten afstempelen. Ze moeten daar nog wel in getraind worden, want heel veel leerlingen hebben er nooit dat ding bij. Vooral in de bovenbouw. En misschien is die ook te dik, soms, voor hun kinderen. Maar ik denk wel dat we stappen maken. Het is wel goed. Dus dat we wel er komen. En als die leerlingen er maar in getraind worden. En die vijf VWO ga ik toch niet meer meekrijgen. Nee, dat is denk ik ook echt. Die laatste bovenbouwlichting moet je ook gewoon denken. Maar de vierde klas, dan kan je gewoon zeggen, dit is nu mijn tweede fase. Alles is anders. Die zijn heel makkelijk om te buigen.

Interviewer: Oké. Nou, heel erg bedankt voor je tijd.

Interview O

Interviewer: In hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

O: Nou, best bewust, want ik heb op een Montessori basisschool gezeten. Dus ik was heel erg benieuwd hoe het er dan uit zou zien op een middelbare school.

Interviewer: Oké, en hoe zou je de visie op Montessori onderwijs van het RML omschrijven?

O: Ik denk dat de visie is dat leerlingen eigenzinnig zijn, zelfstandig. En dat ze zelf hun keuzes durven maken. Ik denk dat ze dat willen, dat we zulke burgers worden. Zelf nadenken en kritisch zijn, dat denk ik. Dat we zulke leerlingen willen produceren.

Interviewer: Nice. En kan je jouw Montessori onderwijs omschrijven in een aantal begrippen

O: ? Hoe ik dat doe in mijn les? Ik denk dat leerlingen mogen bij mij werken. Ik ben heel erg zelfstandig aan het werken tijdens de les. Maar ik ben niet iemand die iets totaal loslaat. Dus ik doe niet bijvoorbeeld binnen is beginnen. Ik vind het wel fijn om altijd even een momentje van, hey, fijn dat jullie er zijn. En tijdens het zelfstandig werken, dat is echt een moment, dat is best wel lang in de les. Echt wel iets van 25 minuten. Soms zelfs 30. Dat zij echt zelf bepalen waar ze dan aan werken uit de studiewijzer. Daar bemoei ik me dan ook niet mee. Maar ik geef dan, ze moeten twee hoofdstukken per periode afhebben. En dan de eerste deadline is dan ergens in het midden voor het eerste hoofdstuk. Het tweede is vlak voor de toets.

En dat hou ik allemaal netjes bij. En iedereen, behalve twee leerlingen, hebben tot nu toe alles gehaald. Van alle klassen. En dat zijn er acht. Dus dat gaat wel heel goed, ook met die deadlines.

Interviewer: Dan hebben we dus voor de PR vier bouwstenen hebben ze bedacht. En zijn wij wel benieuwd, kan jij daar een soort rangorde van maken qua prioriteiten? Welke vind je het belangrijkste en welke misschien iets minder belangrijk?

O: Wat ik heel belangrijk vind? Ik denk leren reflecteren op twee. Dan denk ik. Samen leren en dan leren deze dingen doen.

Interviewer: Welke bouwstenen zou jij vinden dat meer prioriteit moet krijgen op school?

O: Reflecteren. Waarom doe je wat je doet? Bijvoorbeeld ook in mentorlessen vind ik dat dat veel meer kan.

Interviewer: Oké. En welke bouwstenen gebruik jij actief en zichtbaar in je lessen?

O: Leren kiezen. Samen leren. Ook leren door te doen. Door bijvoorbeeld die spreekopdrachten. Dan moeten ze dat ook echt gaan doen. En reflecteren. Dat gaat meer echt over bijvoorbeeld bij je thuis over de opdrachten. Bijvoorbeeld naast mijn spreekopdracht gaan ze met elkaar reflecteren van wat ging goed, wat kan beter. Maar in mijn mentorlessen doen we ook reflecteren op gedrag. Dus bij mentor gesprekken bijvoorbeeld.

Interviewer: Dus eigenlijk komen ze allemaal actief en zichtbaar terug in je lessen?

O: Ja. Maar in verschillende lessen. Leren reflecteren minder in de gewone lessen en de andere drie die dan wel een mentor zijn.

Interviewer: En wat maakt dat je gemotiveerd bent om dat soort dingen te gebruiken in je lessen?

O: Nou, als mentor vind ik het gewoon heel belangrijk dat kinderen leren reflecteren. En ik denk dat dat ook belangrijk is als je iets kiest. Want als je iets kiest, maakt niet uit of je iets goed kiest of fout kiest. Maar je moet wel voor jezelf kunnen nagaan. Waarom heb ik dat dan gekozen? En dan kan je in het gevolg iets anders misschien kiezen wat beter is. Samen leren vind ik heel belangrijk omdat de maatschappij samen is, hoort te zijn denk ik. En leren door te doen. Ja, ik denk dat ervaringen heel belangrijk zijn om te kijken wat past bij mij. Wie ben ik eigenlijk? Wat vind ik belangrijk? Wat vind ik leuk? En ik denk dat die vragen belangrijk zijn om de identiteit in jongeren te stimuleren en ontwikkelen.

Interviewer: Oké. En het gaat eigenlijk over de minder gebruikte bouwstenen. Maar misschien heb je dat toch ook nog wel. Ja. Wat beperkt je in je mogelijkheden om deze bouwstenen te gebruiken?

O: Moet het echt over deze bouwstenen gaan? Of wat nog niet Montessoriaans is bij mij? Montessoriaans mag ook wel, ja. Nou, ik denk bijvoorbeeld dat binnen is beginnen. Dat ik dat stukje lastig vind omdat ik het altijd fijn vind om met leerlingen even echt dat contact te maken. Vind ik altijd heel belangrijk. En ik vind het ook heel erg fijn om toch een soort van het gevoel van controle te hebben. Dat vind ik heel lastig om los te laten. Ja. Want ik kan ze wel, ik geef ze wel veel vrijheid binnen bijvoorbeeld die 25 minuten. Maar ze weten ook wel, het moet wel af. Het is niet zo van, ik kijk wel of ik het doe of niet. Het moet wel gewoon af.

Interviewer: En wat zou je kunnen helpen in je mogelijkheden om dat, nou ja, ja, binnen is beginnen is natuurlijk ook een keuze, maar om. Maar moet dat of moet dat niet

O: Oh ja, misschien dan samen leren. Zou ik misschien wat meer kunnen doen. Ik bedoel, kijk, tijdens die spreekopdrachten zijn ze echt samen bezig. Maar ik moet ook eerlijk toegeven, ik ben wel iemand van rust reinheid regelmaat. En dat zou wel wat meer kunnen.

Interviewer: En wat zou je kunnen helpen in je mogelijkheden om dat meer te doen in je lessen?

O: Nou, dat is meer de keuze van mezelf. Dat ik dat gewoon, dat ik daar gewoon niet voor kies. Maar dat zou ik wel makkelijk gewoon kunnen doen. Wat vaker groepsopdrachten aanbieden, dat is prima. En ze wat meer vertrouwen geven daarin. Eh, want ik hou gewoon van rust. Maar ik moet dat misschien wat vaker inbouwen van bewust, denk ik.

Maar ik vind het ook soms fijn om ervoor te kiezen om juist gewoon even, dat ze wel in stilte kunnen werken. Want ik vind ook wel niet dat ze bij elke les maar moeten praten om het praten. Ik denk dat het ook goed is voor leerlingen dat ze leren dat ze gewoon ook in stilte en geconcentreerd kunnen werken. Eh, maar ik denk dat ik wel wat meer erin kan bieden dat ze meer aan elkaar vragen gewoon. Dat ze, ja, dat zou wel kunnen.

Interviewer: Oké. En welk cijfer geef je de manier waarop Montessori onderwijs op het RML nu wordt gegeven?

O: Ja. Ja, dat vind ik moeilijk. Beetje op gevoel. Vindt iedereen moeilijk, hoor. Maar ik denk geen onvoldoende. Dat niet. Maar ook geen dikke voldoende. Dus? Zes min. Oké. Want ik denk met die studiewijzers gaat het goed dat ze kunnen kiezen in wat ze doen, maar ik denk dat er nog weinig keuze is in hoe ze iets doen of niveau waarop ze iets doen met zo'n studiewijzer. Dat dat nog in de studiewijzer veranderd kan worden. Dat je kan hebben van herhalingsopdrachten, extra uitdagingen opdrachten, dat dat nog in de studiewijzer anders zit.

Interviewer: Oké. Welk cijfer denk je dat het RML over twee jaar kan bereiken?

O: Zes plus. Nee. Zeven. Zeven.

Interviewer: Oké. En als laatst, welke stappen denk je dat wij als RML kunnen ondernemen om dat onderwijs, Montessori onderwijs, meer te veranderen? Meer als bron van inspiratie te zien?

O: Nou, ik denk dat het een soort van, dat wij ook op andere scholen moeten gaan kijken van hoe doen zij het dan? Want ik denk dat je bij sommige scholen dan ook wel kan binnenlopen en dat je het meer voelt van dit is Montessoriaans. Bij ons heb ik dat gevoel niet echt. En dan bedoel ik niet een Montessori mavo, want daar ben ik vaak geweest, ik heb in hetzelfde gebouw als hen gewerkt. En ja, ik vond het nou ook niet zo super toentertijd super Montessori. Nu is het vast anders. Nu kunnen ze volgens mij, dat was toen ook al, kunnen ze zelf kiezen hoe ze een bepaalde lesje maken en zo. Volgens mij hebben ze dat soort dingen allemaal. En dat vind ik, ja, dat kan. Maar dat hoeft ook niet per se. Maar ik denk dat wij ook misschien wat van basisscholen wat meer kunnen afkijken. Dat ze misschien wat naar basisscholen gaan. Of dat basisschooldocenten van Montessori naar ons komen. En dat zij, want daar wordt echt, kan echt Montessoriaans worden lesgegeven. En dat zij ons tips kunnen geven in, wat zouden wij nog doen? Want ik denk dat het heel erg belangrijk is, dat wij ons tips kunnen geven in, wat zouden wij nog doen? Ja, ik denk dat zij daar ook echt wel goede ideeën over kunnen hebben. Leuk.

Interviewer: Ben ik nog iets vergeten te vragen? Of wil je nog iets toevoegen? Of heb je nog iets waarvan je denkt?

O: Nee, dat was het wel.

Interview P

Interviewer: In hoeverre heb je er bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

P: Heel bewust. Nou ja, ik heb zelf op een Montessori school in de basisschool gezeten. Ik denk heel erg na over hoe ik mijn onderwijs wil inrichten. Ik ben daar wel onderzoekend in, zeg maar. Ik denk niet dat het bij mij past om gewoon een methode te pakken en dat uit te gaan voeren. En ja, Montessori past tot nu toe heel goed bij hoe ik dingen zie. Goed. Trouwens, het was geen goed antwoord natuurlijk, maar duidelijk.

Interviewer: Hoe zou je de visie op Montessori op het onderwijs van het RML nu omschrijven?

P: Nou, ik ben blij dat het nog steeds wel wordt uitgesproken dat we ook voor die erkenningen en zo gaan. En dat het ook nu, zeker nu dat die inspectie weer even achter de rug is, dat je weer iets vaker hoort van oké. Sterker nog, nu natuurlijk best wel weer veel. De open dag komt eraan en dan is het ineens best wel weer een ding. Maar ik kan niet ontkennen dat ik het meer, dat ik het de afgelopen jaren niet meer heb. Maar zeker het afgelopen jaar met die inspectietoestand, vooral als ik het ondergeschoven kindje vond. En dat ik echt daar hele grote vraagtekens wel bij heb gehad. En nog steeds. Ja, dat ik vanuit het RML, ik ben er zelf heel erg mee bezig, maar ik heb niet het idee dat het RML er nou zo mee bezig is geweest. In ieder geval, misschien komt dat weer.

Interviewer: Helder. Kan je jouw eigen Montessori onderwijs omschrijven? Een aantal begrippen?

P: Nou, veel keuzevrijheid is wel wat het kenmerk, wat ik vind dat bij mij heel naar voren komt, dat ik nu muziek geef. Dus dat is, er wordt veel gekozen. Ik laat veel samenwerking, dat is natuurlijk een heel belangrijke. En ook mijn rol als docent. Ik probeer echt niet te zijn van je pakt nu die gitaar en je zet zo je voeten neer en je doet dat. Maar ik probeer ze echt te laten ontdekken. Dus echt ontdekkend laten leren. En, nou, dat zijn denk ik wel, dat is denk ik wel belangrijk. Ja, ik probeer wel, ik ben er erg mee bezig, maar dat is iets waar ik bijvoorbeeld heel erg tegen de muren aan loop. Hier mijn leeromgeving, mijn voorbereide leeromgeving voor elkaar te krijgen. Maar dat is de hel. Muziek, als je muziek wil geven hier, over een Montessoriaanse manier, met heel praktisch gericht en veel leren door te doen. Graag, maar dat, ja, daar word ik echt tegen gehouden.

Interviewer: Komen we er straks nog op terug, hou die even vast, graag. Dan gaan we het even hebben over die bouwstenen. Ja. Door de PR-team bedacht, vat heel wat samen. Kan jij ze een soort in een volgorde leggen van degene die je het meest belangrijk vindt naar iets minder?

P: Nou, dat vind ik best wel moeilijk, eigenlijk eerlijk gezegd. Want het zijn wel, dit zijn ook allemaal dingen, want het reflecteren, dat heb ik net nog niet genoemd, maar dat is ook iets wat ik zelf heel erg insteek. Er wordt heel veel, los van Catwise, zijn ze bij mij sowieso, elke opdracht krijg ik een reflectie. Dus ja, ik vind het heel moeilijk, maar ja, ik denk wel dat het natuurlijk een praktisch vak, dus dit zal wel één zijn, denk ik. Leren door te doen. Ik vind samen, ja, ik vind het heel moeilijk, maar ik denk dat het dan, ja. Ja, en kiezen en reflecteren. Mag ik een piramide maken? Het is allemaal best wel belangrijk. Ze kunnen het reflecteren, vind ik echt, ook, want dat is natuurlijk inderdaad nu één van de bouwstenen. Maar er wordt mij gewoon vaak gevraagd, wat is reflecteren? Dat weten ze gewoon niet in het derde jaar. En kiezen is natuurlijk ook van, ja, natuurlijk. Ik gebruik het heel veel, maar het is ook van, ja, wat is de consequentie van je keuze? Dat is natuurlijk waar ze mij heel veel tegen aanlopen. Want kies je omdat je vriendje het kiest of kies je omdat je iets goed kan of leer je iets omdat je het nog niet goed kan en het graag wil leren? Ja, nou ja, nou, dat brengt me een beetje op mijn volgende vraag. Ik laat deze twee gewoon zo open eigenlijk, denk ik. En dan hebben we het gesprek voor de uitleg.

Interviewer: Welke bouwstenen zouden volgens jou meer prioriteren? Wat zouden ze meer prioriteit moeten krijgen hier op school?

P: Nou, reflecteren dus, ja, want ze weten niet wat het is en ze doen het en als ik het dan, kijk, bij mij is het dus in de praktijk zo dat ze, dat ze gewoon, ik gebruik het op allerlei manieren. Het is natuurlijk ook van mijn eigen, van wat ga ik volgende keer anders doen, dus het is natuurlijk naar mij toe, maar het is vooral ook voor die leerlingen zelf. Ik wil weten wat hun behoefte is. Wat is jullie? Wat is je, wat je leerbehoefte? Maar ik krijg, als ik dan op een gegeven moment, als ik dan mijn uitleg krijg, ben ik toch, ja, ik denk wel in tachtig procent van de gevallen gewoon van ja, ik heb het heel goed gedaan. Ik heb goed mijn best gedaan en ik verdien een heel goed cijfer, zeg maar, ik mis daar echt alle diepgang. Ja. En dat, dat, ja, dat is echt zeldzaam dat ik denk van oké, deze leerling heeft inderdaad, dat gebeurt wel hoor, dat ze zeggen oké, nou, ik heb altijd liep hier tegenaan, toen ben ik samen gaan werken, heb ik geholpen door die of ik, of ik heb die geholpen, bla bla bla, ja, dat, dat is heel waardevol. Want daar kun je iets bij doen, maar dat is echt iets wat ik niet ook alleen maar bij muziek kan, ook kan duigen, dat moet ik met de hele school doen.

Interviewer: Ja. Nou, dat is een hele goeie. En dit heb je net al een klein beetje gezegd, maar misschien nog even kort voor de duidelijkheid, welke bouwstenen gebruik jij actief en zichtbaar in je lessen?

P: Ik denk, ik ben wel met die zichtbaarheid, ik probeer wel, dat is steeds duidelijk bij muziek, dat moet ik bij muziek ook, want daar blijft altijd een beetje de vraag van waarom doen we dit eigenlijk? Dus ik ben wel erg aan het benoemen. Ehm, dit, dit is allemaal heel, ja, ik denk dat ze dit allemaal, ja, voor zover ze, voor zover het binnenkomt, weten ze allemaal wel dat we hiermee bezig zijn, ja. Ja, want je hebt ze eigenlijk net allemaal beschreven, volgens mij. Ja, dus, ja, het is gewoon met die opdracht, ik bedoel, er is een opdracht, je gaat kiezen wat je gaat doen, je doet het eigenlijk altijd samen, ik heb alleen maar een theorietoets die een beetje een ondergeschoven kindje is, wat ik ook gewoon niet zo, ja, dat moet dan, om de een of andere reden, vind ik niet, maar. Dus ik heb één theorietoets, dus het meeste, eigenlijk is alles verder samen. Alle, alle dingen. Dus het leren door te doen, ik laat ze echt aanrrommelen en coachen van joh, kan je dit, probeer dit eens, probeer dat eens, maar hoe kun je dit doen, zeg maar. Ehm, dus dat ze, ja, wat ik al zei, elke opdracht wordt afgesloten met een reflectie. En zo, maar ik voel het ook, ik probeer het ook aan te voelen, soms heb ik weer een situatie waarvan ik zeg nou, ik laat het ze wel doen. En dan kan ik het namelijk ook weer benoemen, van waarom heb je dit gekozen. Ja. Of ik geef aan waarom ik de groepjes maak. Dus door het bespreekbaar te maken, denk ik dat het, dat het wel onderdeel is van wat ze, wat ze leren, ja.

Interviewer: Leuk. Ehm, en wat maakt dat je gemotiveerd bent om dit soort Montessoriaanse praktijken in je lessen te gebruiken?

P: Omdat ik denk dat het werkt, omdat ik er echt wel in geloof. Omdat ik me overstaan van dat het ook werkt. Ik ben heel erg, nou, wat ik net al zei. De behoefte van die leerlingen sturen meer op wat ik gewoon, ja, wat ik om me heen zie gebeuren. Dat ik denk van, ja, wat gebeurt hier, zeg maar, met die leerlingen en in de wereld en in de maatschappij. Ik probeer ze gewoon zo goed mogelijk naar een weldenkend burger te krijgen, zeg maar. Iemand die, ja, weet wat hij doet of zij doet en waarom daarover nadenkt. En, en, en. Kijkt, om zich heen kijkt en weet dat je lichamelijk aanwezig bent in de wereld. En dat er andere lichamen zijn, mensen en entiteiten waar je het mee moet doen.

Interviewer: En als we kijken naar bouwstenen die misschien nog minder gebruikt worden of beter gebruikt zouden kunnen worden. Wat beperkt je in je mogelijkheden om deze bouwstenen te gebruiken? En ook wat zou je kunnen helpen, onze?

P: Ehm. Nou, ik zou, wat ik net een beetje aangaf, is dat leren door te doen is ook heel belangrijk, een praktisch vak. En daar loop ik dus letterlijk tegen de muren aan, ook in het lokaal. Waardoor je op een gegeven moment met klassenmanagement veel meer te maken krijgt. Want het wordt gewoon lastig, of is soms gewoon niet te doen. Ik wil het nog niet helemaal opgeven. Maar als er overal in de klas herrie is, keiharde herrie en gedoe en mensen door elkaar. Dan, ja, dan gaat dat leren een beetje, raakt een beetje op de achtergrond. Terwijl als je gewoon, zoals bij andere scholen, daar de ruimte voor hebt. Fysiek ook echt dus. Het is niet alleen de, maar de echte ruimte om, dan gaat dat, dan haal je daar veel meer uit, denk ik. Ja. Ehm.

Interviewer: En welk cijfer geef je de manier waarop Montessori-onderwijs op het RML nu wordt gegeven?

P: Ja, nou, ja, dat vind ik echt, eigenlijk kan ik dat niet doen. Want ik zie niet de andere lessen. Ik zie niet hoe dat in de les gaat. Zie ik niet. Wat voor mij zichtbaar is, is hoe de schoolleiding ermee bezig is. Ehm. Nou ja, dat is in woorden, is dat inmiddels momenteel weer eventjes, misschien een zes en een half of een zeven, is het er niet voor mij. Ik kan het niet zien in ieder geval. In mijn eigen lessen vind ik dat ik het best wel goed doe. En als je even een gevoelsmatig cijfer eraan maakt. Het gaat ook namelijk heel erg, de verandering die wij willen, over ja, welk gevoel hebben we er met elkaar bij. Ehm. Ja, maar dat is heel moeilijk. Omdat je dus het ligt aan wel, als ik met jou ergens over praat, dan is het wel een acht. Maar als ik met veel andere mensen, dan is het een één. Nou, een vijf of een vier en een half. Laten we een vijf doen. Het is wel echt heel lastig. Een moeilijke vraag.

Interviewer: Ja, klopt. Ehm. En dat heb je eigenlijk ook heel goed al onderbouwd. Dus dat lijkt me prima. Wil je daar nog iets aan toevoegen? Of eigenlijk heb je het heel duidelijk. Ja, nee, ik denk dat, ja. Welk cijfer denk je dat we over twee jaar kunnen bereiken?

P: Ehm. Nou ja, we kunnen natuurlijk makkelijk na een acht of een negen. Maar dat moeten we wel even doen. We moeten wel wat dingen voorhouden. Ik zie wel drempels, maar dan moeten we overheen kunnen komen, toch?

Interviewer: Dat hoop ik wel, ja. En daarover gaat meteen de laatste vraag. Welke stappen denk jij dat goed zouden zijn om te ondernemen om Montessoriaans onderwijs als bron van inspiratie te gaan zien bij het ontwerpen van beleid en onderwijs?

P: Ehm, ik denk dat er gewoon, dat Montessori structureel aanwezig moet zijn in wat we doen. En dat dat niet als een, ik denk dat Montessori moet leidend zijn. En niet hetgeen van, oké, als we alles voor elkaar hebben kunnen we kijken of we de Montessori-erkenning nog kunnen krijgen. En of we nog niet meer de M in ons onderwijs kunnen krijgen. Ik denk dat je moet starten als school. Want oké, dit is onze visie. En niet voor niets, wij kiezen hiervoor. En dat je dat dan, dat je daar dan je aandacht op richt. Wat natuurlijk wel echt complicerend is, is dat we al elke week iets anders moeten hier. En dan krijgen we dit weer en dan weer dat. Tenminste, ik werk hier nu drie jaar. Ik bedoel, dit is nog geen half jaar hetzelfde geweest. Qua systematiek. Dus ja, er zijn allerlei praktische bezwaren. Qua tijd en qua mogelijkheden. Maar ik denk dat dat het begin, dat je moet versimpelen. En dat dat het begin is. Dus vanuit Montessori, dus eerst alle vakken. Maar als je kijkt, oké, waar zit die M? Voordat je andere dingen gaat doen. En een aantal dingen botsen daar natuurlijk gewoon echt gigantisch mee. Ik bedoel, ja, waar ik me nu ongelooflijk aan stoor. Is dat leesuur bijvoorbeeld. Wat gewoon, ja, hoe niet Montessoriaans kun je het hebben? Je gaat nu op dit moment, op dit tijdstip, ga jij in de klas met 30 pubers een boek lezen? Ja. Dat is dan het leren kiezen. En het, ja. Ja. Nou ja, ik vind dat echt, ik vind dat niet kunnen. Ik vind dat echt, dat is echt niet iets op een Montessori school om te doen. Hoewel ik natuurlijk, ik ben een lezer. Ik heb, ik heb. Ja. Ik heb mijn hele werk, ik ben net, ik zit net in het onderwijs. Daarvoor heb ik bij uitgeverij gewerkt. Ik ben, ik zit echt in de literatuur. Mijn woning is één grote boekkast. Maar ik als echte lezer, zo, sterker nog, ik ga er prat op dat ik in mijn jeugd boeken ben gaan lezen. In een gezin waar dat niet, echt niet gebruikelijk was. Waar ik echt wel door de herrie heen moet lezen. Ik kan ook niet lezen in die klas. In dat leesuur. En het wordt stoer om niet te lezen. En als je, alleen de brave kindjes zijn, zijn een boek aan het lezen. Dus. Het slaat helemaal, ik vind het heel slecht. En dan, dat zijn dan echt van die dingen waarvan ik denk van oké, dus daar kom je mee. Wat is dit nu, ik zeg op de open dag. Hoe moet ik dit nou verbinden aan, we zijn een Montessori school. Ik weet het niet. Ik eigenlijk ook niet. Er zijn heel veel mensen die dat niet weten op school.

Interviewer: Nee. Goeie. Dat waren wel de vragen die wij hadden. Zijn we iets vergeten? Wil je nog iets toevoegen? Ja, wil je nog dat wij iets meenemen in ons onderzoek?

P: Nee, tenminste, het enige wat gewoon belangrijk is, is dat we hebben natuurlijk wel dat aangestipt. En die inrichting, we zijn natuurlijk met wel of niet verbouwen, bla, bla, bla. Maar het zou echt wel fijn zijn. En als je hier ook echt fysiek kan ruimte insteken op een Montessori school. Dat je echt, nou ja, ik wil echt een Montessori school. Ook als gebouw en ook als ruimte. En dan komt die cultuur misschien op een gegeven moment wel. Ja. Maar ja, ik loop daar heel erg tegen aan. Dus dat is wel voor mij heel belangrijk. Dus ik hoop dat dat ook een van de aanbevelingen wordt. Van kijk eens even goed in die ruimte. Hoe ziet het eruit? Wat heeft Montessori daarover gezegd? En ik denk dat je vrij makkelijk. Ik denk over veel dingen misschien makkelijk. Maar ik denk dat je vrij makkelijk dingen kan aanpassen. Sowieso, ik vind dat de MAVO heeft dat echt een stuk beter voor elkaar, vind ik. Nou ja, dat soort dingen. Ik ga ook nu de vervolgingen nog doen.

Interviewer: Oh leuk, ja dat wou ik eigenlijk zeggen. Want Dorien en ik doen nu dus die Montessori meesterschap opleiding. En het doel van de schoolleiding is dat ook steeds meer mensen dit gaan doen. En als ik jou zo hoor, dan zou ik dat misschien ook nog wel.

P: Nee, ik zou het zeker heel graag willen en leuk vinden. En alleen ja, tijd is wel echt een ding. Want dat is wel, ik heb natuurlijk ook, ik heb deze baan. En ik ben daar sowieso nog steeds mee bezig hoor. Dat ik van ja, eigenlijk moet ik naar één baan. Van één onderwijs in ieder geval. Ik ben ook met muziek heel erg druk. Dus ik ben echt, ik heb drie banen. En dat is, het wordt wel een beetje, het is een beetje te heftig. Ik heb nu ook, ik probeer hier ook echt wat dingen te doen. Zoals die musical. Maar dat gaat heel, heel moeizaam. Dat kost heel veel tijd en energie. Het is heel lastig om daar hier, om dat van de grond te krijgen. Dus ik moet wel een beetje aan tijd managen. Maar het is wel absoluut nog steeds, ja ik zit wel te overwegen om gek genoeg. Dat is dus wel ook zo'n, zo'n ding weet je. Ik heb natuurlijk, ik geef mijn basisschool les. Twee dagen, of twee ochtenden. En dan geef ik hier les. Dat is een beetje verdeeld. Die basisschool gaat me heel makkelijk af. Daar ben ik nu inmiddels wel gezet op. En ik hoef daar niet over na te denken. Dat kost me ook geen extra tijd. Dus gewoon, ik draai mijn lessen. Ik weet wat ik doe. Gaat goed. Iedereen is blij. En ik zwaai en ik ga weer weg. Hier heb ik continu stress. En een driedubbele fulltime baan. En toch neig ik me nog steeds aan te denken van ja, misschien moet ik die basisschool stoppen. En dan kan ik hier verder gaan vanwege dat Montessori gebeurde. En dan komt het misschien wel in beeld om dat te gaan doen. Maar ik moet echt even opletten qua tijd. Dat het wel, want je wordt hier wel echt zes dubbel overvraagd vind ik.

Interview Q

Interviewer: In hoeverre heb je er ooit bewust voor gekozen om op een Montessori school te werken?

Q: Zelf te werken, niet bewust.

Interviewer: En hoe zou je de visie op Montessori onderwijs van het RML nu omschrijven?

Q: We zijn ons stinkende best aan het doen om te voldoen aan de idealen van mevrouw Maria Montessori. En ik weet niet of dat altijd lukt op een middelbare school. Het is ooit natuurlijk ook gemaakt voor basisschool leerlingen in de leeftijdscategorie en daarna was ze er niet meer. Dus ze heeft nooit iets ontworpen voor de middelbare school. Zij heeft ook niet gewerkt met middelbare scholieren. Dus zij weet ook niet hoe het er aan toe gaat. Mijn eigen kinderen, daar heb ik wel bewust voor gekozen. Op advies van de consultatiebureau op een Montessori basisschool gezet. Omdat dat hele zelfstandige kinderen, of tenminste de oudste heel zelfstandig is. Ik heb daar van heel dichtbij meegemaakt. En ook heel erg bewust meegemaakt hoe het er aan toe ging. En dat paste het. Ook met de kinderen.

Interviewer: Zie je hier hetzelfde soort kenmerken als op de basisschool? Of juist niet?

Q: Nee, ik denk dat Montessori onderwijs echt voor de 12-jarigen is ontwikkeld. Daarna moeten ze zich zo dusdanig, ook zelfstandig ontwikkeld hebben dat ze het verder kunnen. En dan niet op de speelse manier met materialen. Met torens en al die blokjes en al die kraaltjes op zo'n kleedje. En inhoudelijk, de stof op een middelbare school, dat kan je niet op zo'n manier aanbieden. Dus dat houdt het eigenlijk op. Als ik het voor mijn eigen vak spreek, dan wil ik gebruik maken van zelfstandigheid. En daar blijft het bij aan dat Montessori onderwijs.

Interviewer: Oké, dat was eigenlijk mijn volgende vraag inderdaad. Kan je jouw Montessori onderwijs omschrijven? In een aantal begrippen?

Q: Eh, zelfstandig werken. Dat wil ik. Oké. En voor jezelf dan ook een beeld hebben van oké, dat beheers ik. Daar hoef ik niet verder op in te gaan. En dat beheers ik niet en daar moet ik wel verder op in gaan. En dat is het enige wat ik eigenlijk wil. Dus dat is een soort leren reflecteren? Ik heb hiervoor een gewone school les gegeven en ook daar was mijn manier van lesgeven hetzelfde. Deels klassikaal en deels zelfstandig.

Interviewer: Oké. Nou, dan hebben ze nu dus voor de PR deze bouwstenen bedacht. En wij waren wel een beetje benieuwd naar welke daarvan, zou je, vind jij dat prioriteit moet hebben? Zou je ze op een rijtje van 1 tot 4, en dat is best lastig, maar kunnen leggen van welke?

Q: Want ik vind ze bij lange na niet Montessoriaans. Dat was toen ik 14 jaar geleden hier op school kwam, langer, 17 jaar terug. Dat is mijn 28ste jaar. Dan gaat door echt kinderen die heel Montessoriaans waren. Nu wordt het minder en minder. Maar ik denk dat ze, dat prioriteit één is. Leren door te doen. Ja. Oké. En als je dus wilt gaan doen, moet je dan ook het leren kiezen. Je moet eerst de wil opbrengen om iets te gaan doen, om het te gaan doen, om nu scheikunde te gaan doen. Oké. Dan ga ik scheikunde doen. En wat ga ik kiezen? Welke opgaves ga ik maken? En dat doe je dan. En dan ga je reflecteren. Hé, ik heb wel gekozen. Ik heb maar die paar opgaves overgeslagen. Maar ik beheers het nog niet. Ja. En dat samen leren, dat hoort er altijd bij. Want dat heb je zo nodig ook als je gaat werken. Als eerste, één van de functie-eisen is altijd in teamverband kunnen werken. Ja. Ook als zit je ergens in de kelder alleen iets te doen op je laptop. Dan nog is een functie-eis. Samen leren. Ja. Dus dat samen leren is eigenlijk zeker als in teamverband kunnen leren. En dat is heel goed. Ja, kijk, ik zou dat. Die hoort overal bij. Oké. Samen leren hoort ernaast. Ja, ik wil dat niet als laatste zetten. Oké. Maar dit is voor de prioriteiten. Zeker hier op school. Ga eens aan het werk. Begin daarmee. Meer doen.

Interviewer: Welke zou wat jou betreft nu op school meer prioriteit moeten krijgen?

Q: Dat groene. Echt doen. Ze moeten leren doen. Ze moeten gewoon echt aan het werk. Ik heb, ik ben nu vijf avonden aan het nakijken. En dan denk ik, mijn god, wat heb je al die weken bij mij geleerd. Dat we zoveel klassikaal behandelen. Ook hun vragen klassikaal. Zodat iedereen de uitleg mee krijgt. En je hoeft niet naar mij te luisteren als je het allemaal snapt. Ga vooral door. Ga niet praten. Dus het is niet van, ja, je bent verplicht, maar ik leg het klassikaal uit. Zodat een ander, en niet dichtbij dat ene leerling, zodat iedereen het mee krijgt. Want het is een stof. En een vraag voor iedereen. Maar ze moeten, ze moeten dat doen. Begin te doen.

Interviewer: Ja. En welke van deze bouwstenen zie je of gebruik jij actief en zichtbaar in je les?

Q: Ik kies er niet, ik denk misschien reflecteren. Kan ik het? Beheers ik het? Zo niet, dan is er, ja, dan moet je meer vragen stellen. Meer oefenen. Want als je niet van jezelf doorhebt dat je iets goed beheerst. Dan denk ik, oh, nou ja, oh, het is goed gegaan. Ik heb een zeven. En dan zit er 4,3. Dan denk je van, nou, dan heb je jezelf overschat. Ja. En dan zouden we ze dus meer moeten ondersteunen met leren reflecteren. Of daar meer op oefenen. Ja, kan ik het?

Interviewer: En wat maakt dat je gemotiveerd bent om dat te doen? Dat leren reflecteren?

Q: Dan kan je voor jezelf. Weet je wel? Als je dan goed reflecteert, dan weet je ook weer van, oké, ik ben daar zwak in. Dus daar moet ik iets aan gaan doen. Ja. En dat gaat samen met kiezen. Want dan kies je van, dat stukje hier, nadat je hebt gereflecteerd, daar ben ik zwak in.

Interviewer: Wat beperkt je in je mogelijkheden om, nou, de andere bouwstenen te gebruiken in je lessen? Of wat zou je kunnen helpen om die bouwstenen te gebruiken?

Q: Hm. Ja. Nou, dat leren door te doen en leren reflecteren is bij mij hoofdmoot. En leren kiezen minder. Maar ze moeten wel gaan kiezen en dan pas kunnen ze iets gaan doen en dan reflecteren. Anders is het zo heel veel. Omdat ze niet. Ze doen het niet. Ik heb nu ook aardig wat met toetsenweek 2 wordt oefenopgaves gegeven. Maar ik heb het toch maar gegeven met uitwerkingen. Dan helemaal laatst minder de uitwerking gegeven. Ze moeten eerst gaan maken. Dan denk je van. Maar als ik dan die studiewijzer kijk en wordt afgevinkt. Dus dan is al heel veel niet gedaan. Hier begint het helemaal mee. Ze moeten eerst leren door te doen. Door te doen. En dan kan je keuze proberen. Ja. Want dan kan ik bijvoorbeeld iets meer. Kan ik je meer oefenopgaves geven. Kan je gaan kiezen. Maar als je dan het boek al niet hebt gedaan. Dan wat. Dat schiet niet op met extra oefenopgave. De eerste stap is er he. De huiswerk controle. Ik vink af. Ik schrijf datum. Ik zet mijn paraaf. En in de vierde klas. Dat hebben we als je al die deadlines hebt gehaald. Want dat geven we ook he. Ik geloof er niet in dat je een heel periode geen deadline of die leerling het zelf laat doen. En dan gaan ze net een halve week voor de toetsenweek gaan ze van vijf zes weken dingen willen gaan maken. Gaat het gisteren ook met een ouder erover. Dat werkt niet. Het zijn kinderen. Dus ik heb ze wat wektaken gegeven. Laatste les van de week moet je aftekenen. En als je dus van die hele periode al die deadlines hebt gehaald.

Dan krijg je op je toets van je toetsenweek krijg je zoveel punten erbij. Dus dat daarmee motiveer ik ze om het toch te gaan doen. Maar wat ik dus ook wat kijk deze bijvoorbeeld daar heb ik vaak geen tijd voor omdat met die kinderen in een rustmoment in de les nemen nu ook door die buitenweken en door die leesuren als ik al naar vijf havo kijk omdat ze eind maand al klaar zijn dus zoveel lesuitval geweest en ik moet nu nog drie hoofdstukken doen ik wil volgende week vrij nemen ik heb maandag vrij genomen van een maandag omdat ik dan geen vijf havo heb. Dus ik kan het me gewoon niet permitteren. En om lesuitval te hebben dus dat is nergens en dat ik denk van oké ik ga nu een halve uren rust nemen en dan ga ik dit doen met de kinderen en dan heb je het over leren reflecteren

Interviewer: ja oké en welk cijfer zou je de manier waarop we nu Montessori onderwijs op het rml geven.

Q: ik zou niet meteen rml ik ben ik heb ik weet het hoe hml doet en ik mijn kinderen hebben op een Dalton middelbare school gezeten dan kan je ook mee vergelijken en als ik daar zie hoe daar en daartoe had en het is gewoon echt gewoon ingeburgerd bij hun ja dan zou ik het echt een twee drie punten lager geef ik zou houd even op een 6.6 denk ik. Daltonschool daar, dat zou ik echt een 8 geven. Ze hebben bijvoorbeeld geen kwit, maar ze hebben daltonuren en dat is twee keer per dag, moeten zich ook inschrijven en dan moeten ze ook hun daltontakenkaart laten aftekenen en dat is zoveel meer zelfstandigheid komt daar aan te pas. Sowieso, ik heb het bij mijn eigen kinderen gezien en dat gaat zo goed, ze hebben bijvoorbeeld dan van die A5 kaarten, 7, 8 weken per periode, kunsten, alle vakken, Nederlands, Engels, kunsten algemeen en dan zijn het van die kleine vierkantjes en dan moeten ze hun daltontaken laten aftekenen. En ze krijgen mappen met echt gewoon wat extra oefenmateriaal naast hun boek en dat moeten ze allemaal maken en als je van de hele periode dat af hebt, want dit heb ik toen Kevin bezig was met flexibilisering van 5V, ook toen voorgesteld, en als je het af hebt, dan krijg je een herkansing. En dat is zo belangrijk, want ik weet, de dochter van mijn kapster, die had het niet gehaald, 4HVO, en die had echt in de zomer dus de laatste toetsen, die herkansing nodig. Maar als je het niet af hebt, en dat stimuleert wel kinderen natuurlijk, om het te doen. En het is eigenlijk zo ingeburgerd, ze weten het niet beter, het begint gelijk natuurlijk, als ze binnenkomen, zij doen dat al jaren, vanaf de brugklasse krijgen we ook zo'n 23 rings map en alles gaat erin per periode. Ja. Interessant. En zelf na, kijken, en dat nakijken is dan digitaal, want dan krijgen ze niet papier, en dan gaat het prima.

Interviewer: En welk cijfer denk je dat je, dat we over twee jaar zouden kunnen bereiken?

Q: Nou ja, met die werktempo nu, en wat we al die veranderingen gaan doen, ik heb een 6, ik denk wel dat we op een 7 komen. Zoals ik zei, dat de studiewijzer is echt ook een pluspunt. Ik denk alleen dat het niet zo heel erg gebruikt wordt. Wat ik zie, de vierde klassen gebruiken dat vanwege die punten die ze kunnen scoren, maar de bovenbouw dan zegt van, nou kom maar, dan zie ik van, nou ja, halverwege de periode, laat even zien. Gewoon niet gedaan. Nog weinig gedaan. Ja. En het is gewoon niet gaan doen om te zeggen, kom maar toch met je schrift. Ja, als de leerling zegt, ik heb het niet gedaan, ja, dan is er een minuutje van huiswerk maken.

Interviewer: Ja. En, laatste vraag, welke stappen denk je dat je moet doen? Wat denk je dat we als school nu zouden kunnen ondernemen om Montessori meer als inspiratie te gebruiken bij beleid en onderwijs? Waar zouden we kunnen beginnen?

Q: Ik denk sowieso als je wat veranderingen gaat invoeren om de zelfstandigheid door te laten gaan. Iemand die van de Montessori basisschool is gekomen of iemand die dat niet heeft en om het te eigenen. Niet, hup, zoals we nu hebben gedaan, klas 1 tot met 6 invoeren, maar alleen de brugklas. Ik denk dat docenten dan ook meer rust hebben om die veranderingen in te voeren. Ik zeg nu geen veranderingen, dat weet ik, dat je vraagt echt specifiek om veranderingen, dat je dat moet doen. Dus sowieso echt je tijd nemen en laten inburgeren. Bij de brugklassen beginnen en daar. En dat begint dan ook bijvoorbeeld met, oké, als je dat alles af hebt, dan verdien je per toetsweek een herkansing of iets dergelijks. Dus ik denk dat dat echt een worteltje is om aan het werk te gaan. Ja, maar goed, nogmaals, vergelijk het niet met, oh, Maria Montessori is dat, want die heeft nooit lesmateriaal ontwikkeld voor middelbare scholen. Dat heeft ze niet gedaan. En al die bouwtoertjes en die kraaltjes, kettingjes en zo, om te veranderen. Vermenigvuldig en zo. Ja, dat is basisschool.

Dat heeft zij ontwikkeld, maar niet voor de middelbare scholen. Dus als iemand zegt, ja, het is een Montessori middelbare school, dan denk ik van, oké, zelfstandigheid. Mijn kind kan heel zelfstandig werken, dus die schrijf ik in op een Montessori middelbare school. Ja, begin bij de brugklas. En dan moet je dus ook hebben, wie werkt snel en wie werkt traag. En dat je daarin iets ontwikkelt. Maar goed, we gaan wel allemaal naar hetzelfde examen. En je moet je PTA's dus moeten wel allemaal. Op een Montessori basisschool, dat heeft mijn oudste gehad, die heeft versneld op twee en drie gedaan in één jaar, in een half jaar zelfs. En dat kan daar, maar dat kunnen wij niet doen. We doen het nog wel een beetje, dat je vijf V wat examen maakt in V6. Ja. En dat is eigenlijk ook Montessoriaans werken. Jij werkt vlot, je kan geven wat breder aanbod. Ga Spaans of Chinees of Mandarijns leren. Dat bieden we je ook aan. En dat doen we een beetje hier, maar voor de rest is het eigenlijk heel veel zelfstandig werken, vind ik.

Interviewer: Oké, dat waren de vragen. Wil je nog iets toevoegen wat we niet hebben gevraagd? Of waar we niet aan het doen waren? Wat je denkt, oh ja, en dit nog? Of zo?

Q: Nou, weet ik dat, nou weet ik van horen zeggen, dat bijvoorbeeld dat HML heel erg Montessoriaans heeft en heel erg goed doet. Maar goed, daar is het denk ik ook ingeburgerd. En daar doen ze het wel op eigen tempo. En ik weet niet of ik daar vrolijk van word, omdat je dan miljoen toetsen klaar moet hebben, versies, voor één jaar lang. Dat ze ook in hun eigen tempo hun toets maken. En tempo is van, nou, jij bent klaar, jij maakt die toets, en de ander gaat nog even door. En dat het wel een flinke administratie is. Maar goed, los even daarvan. Het zou misschien interessant zijn om daar te kijken hoe ze dat dan Nou, wat doen ze nog meer, behalve dat? Ik denk dat het erg werkdruk verhogend is voor een docent om op zo'n manier toetsen af te nemen. Maar goed, het is meer in het algemene wat maakt dat HML wel zijn Montessori-plakkaat verdient? En wat doen zij anders dan wat wij niet doen? Ja, dat is zeker een interessante. Ik denk dat we dat ook eens moeten gaan bekijken. Of de schoolleiding, of andere, volgens mij Nijmegen en Amsterdam en zo, de anderen die het goed doen als Montessori-plakkaat.